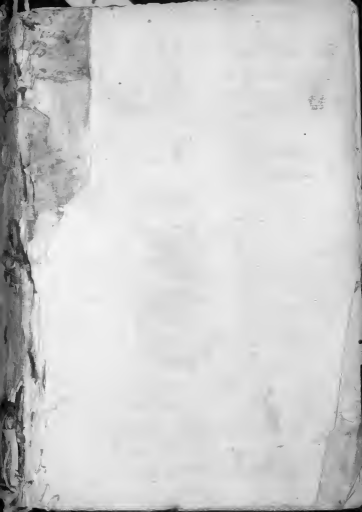

$$\frac{P}{N^2}$$

R. 29

6711

24
152

Proterea à el Apofentor el Berce L. Viced.

DE CONSCRI

BENDIS EPISTO

LIS OPVS DES.

ERASMI

R OT.

Auctoris damnati

*Opera omnia Erasmi cum Legendis
et multa insunt correptione digna ut uis
omnibus expus gadi possint*

VIRTUTE DVCE,

EGOMITE FORTVNA.

de Alfonso...

LUGDVNI APVD SEB.
GRYPHIVM,

1542.

Ex Biblioth. Jos. Gil
de Araujo Can. Lector.
Hispal.

Auctor dignatus
ERASMVS ROTERODAMVS
NICOLAO BERHALDO

S. P.

OSTEAQVAM Holonius ille desiderat esse apud superiores, eruditissime Beralde, non putabam mihi quenquam alium metuendum, qui nanias, quas iuuenis uel exercendi styli gratia, uel obsequundans amicorum affectibus scripsissem, in uulgus ederet, in quiduis potius, quam in hoc natus. Et ecce de repente apud Britannos exortus est alter Holonius, qui librum de componendis epistolis excudit, quem annis ab hinc ferme triginta Lutetiae scribere coeperam, cuidam amico parum syncero, cui simili munere gratificari uolebam, uidelicet ut haberet similes labra lactucas. Lectioni simul & compositioni, non plus temporis tributum est, quam dies uiginti. Atq; adeo non erat tum animus hoc opus absolueret, ut archetypum illi tradiderim aufrendum (nam adornabat longinquam profectiorem) nullo antigrapho apud me seruato. Aliquantò post, amici quidam, qui, nescio quo casu, nacti, nugae eas descriptas, precibus adegerunt me, ut operis rudimentum absoluerem. Erat enim non solum rude, uerum etiam truncum ac mutilum. Receperam in manus, sed quum ue retractanti quidem arrideret, in totum abiecti, nequamquam fore suspicans quenquam tuum effrontem, qui me ui-

HO &

no & reclamante schedas meas euulgaret. Verum, ut uis deo, nihil iam pudet typographos. Postea quàm experiantur nihil audius rari, quàm nugacissimas quasque uenias, neglectis interim priscis ac probatis autoribus, perfricta fronte, sequuntur illud è Satyra: *Lucri bonus est odor ex re Qualibet.* Proinde nos tametsi sic essemus affecti, ut nunquàm antehac eque senserimus, quomodo fuerit animatus Flaccus, quum scriberet carmè illud: *Vt nox longa quibus, &c.* nam agnoscis reliqua: tamen sepositis operis sacratoribus, quæ ut magis decet hanc ætatem, ita magis iuuant hunc animum: dies aliquot in recognoscendis quæ iam exierant, perdidimus, nescio quanta iactura studiorum grauiorum, certe maximo meo tædio. Quod ne mihi sæpius accidat, etiam atque etiam te rogo mi Beralde, effice quouis pacto, ut iuuenis iste, nimium, ut apparet, amans mei, librum, quem, uti scribis, à callido uenditore magno emit, aut aboleat, aut certe tibi tradat ad me transmittendum, quò mihi liberum sit de eo statuere. Typographis quid imprecer, nisi mentem meliorem ipsis dari? Cæterum iuuentutem studiorum cultricem, libens admonuimus, ut in hisce nugis quàm minimum operæ perdat. Video, discruciorque animo, bellum hoc inter Germanos & Gallos in dies magis ac magis incrudescere. Quanta totius rei Christianæ calamitas, duos potentissimos orbis monarchas, sic feralibus disidijs inter se conflictari? Tolerabilius esset malum, si res eorum, quorum interest, monomachijs finiretur. Sed quid committitur ciues & agricole, qui spoliantur fortunibus, trahuntur captiui, trucidantur, ac

reos principum animos si hæc perpendunt , ac ferunt : ò
 crassos, si nō intelligunt: supinos, si non expendunt. Erat
 nonnulla spes in hoc nouo pontifice , primam theologo,
 deinde spectate à primis annis integritatis . Verum haud
 scio, quo pacto fit ut pontificum autoritas longe plus uae-
 leat ad excitandum inter principes bellum, quam ad com-
 ponendum . Sed hi tumultus non dirimunt musarum fœ-
 dera , nec hæc commercia nobis intercipere possunt bel-
 lorum leges. Non conuenit Casarianis et Gallis, sed pul-
 chre conuenit honestissimorum studiorum sodalibus.

Quare ualebis uir humanissime, simulq; quem
 dabitur opportunitas , Budæum , Deloi-
 num, Brixium, ac reliquos amicos
 meo nomine salutabis diligēter.

Basilæ VIII. Cal. Iun.

A N N O

M. D. XXII,

*Ex Bibliotheca Jos. Gil-
 de Araujo Canonici Lec-
 toralis Hispalensis.*

Auctor

D. ERASMVVS

Jayn

ROTERODAMVS, DE RA
TIONE CONSCRI
BENDI EPI
STOLAS.

Quis epistolæ character.

VI in epistolis unum aliquē charac-
terem uel requirunt, uel præ-
scribunt: id quod ab eruditioribus
etiam quibusdam uideo factum: ij
mibi nimirum de re tam multipli-
ci, propeq; in infinitū uaria nimis
anguste atq; arcte uidētur agere.

Neq; sanè ita multò minus absurde facere eos existimo,
quàm si sutor omni pedi ad eandem formā crepidam uelit
consuere: aut si pictor quoduis animal ijsdem liniamentis,
ijsdemq; coloribus conetur effingere: aut sarcinator con-
similem uestem pumilioni ac gigāti tribuere studeat. Ne-
gant epistolam ferēdam esse, nisi quæ intra exilem dicendi
figurā sese contineat: nisi quæ illaborata dissolutaq; fluat,
et omnibus contētioniis neruis careat: nisi quæ uulgo mu-
tuatis uerbis contexta: nisi deniq; quæ breuitate ipsa epi-
stole nomen mereatur potius, quàm uoluminis. Hanc for-
mam si quis suo quodam instituto sequi maluit: ut saepe-
numero pro ingeniorum uarietate, aliud scribendi genus
alij magis aridet: cum hoc equidem non admodum pu-

gnabo. Sit enim per me suum cuique pulchrum. Verum si eam nobis ita præscribit, ut uel solam, uel optimam haberi uelit, cum argumentorum species non minus sint innumera, quam mundi illi Democritici: & nullum strẽ argumenti genus non recipiat epistola: & nusquam oporteat orationis habitum cum argumenti genere dissidere: qui queso potest tam infinitæ rerũ uarietati, simplex sermonis character accommodari? Quem quidẽ, ut uel maxime alioqui per se optimũ deligas, fieri tamen non potest, ut idẽ ubiq; optimus esse uideatur. Ego tum unamquãq; orationis figurã optimam existimo, cum maxime in loco adhibetur: tum pessimã, quoties iuxta priscam Græcorum adagionem, τὸ ἐν πανὶ μίσηται: hoc est, in lente unguentum admiscuerimus. Atq; hæc quidem eruditis abunde satis in summa dicta fuerint. Cæterum literatoribus istis quibusdam trivialis, ut multò indoctioribus, ita non paulò magis importunis, pinguiore (quod aut) Minerua, & per partes satisfaciendum est. Quibus etiamsi (ut solent esse pertinaces) fieri satis non poterit, tamen eos coargui uel puerorum interest, ne horum autoritate decepti, ea rudibus annis discant, atq; imbibant, quæ grandes iam de discere aut pudeat, aut nolint, & ut maxime uelint, non possint. Atqui hoc indoctum doctorum genus & illiterata literatorum turba, literarijs in ludis hodie præcipue regnat, & tanquam in suã tyrannide Phalarismum quendam exercet. Illic mihi blatero quispiam arrepta censoria uirgula, Solonis leges dictabit, clamabitq; delendam esse epistolam, quæ non intra duodecim uersiculos constiterit: hanc enim epistolari modo præfixam esse me-

tam. Obliteremus igitur hoc censore plerasque Platonis,
 Cicronis, Plinij, Senecæ, D. Hieronymi epistolas, in le-
 rā *ιστορικῆν* *πυλῆν*, & contemptis istorum limitibus *σεπτα*
 in iustum usq; uolumen porrectas. Quid si argumentum *πυλῆν*
 uarium & amplum obiectū erit, tu nihilo minus me co- *πυλῆν*
 hibebis, & circulum istum tuū magicum egredi uetabis? *νῦν*
Agésilau haudquaquā probum cerdonem sibi uideri di-
 cebat, qui paruo pedi magnum induceret calceū: at quā-
 to molestior, qui magnum pedem arctiore calceo stringit
 torquetq;? Recte Fabius scribit, absur dū fore, si quis Her-
 culus personam, & coturnos infanti tribuat, uerū multo
 uidetur absurdius, si infantis fasciolas, calceolosq; Hercu-
 li coneris accommodare. Neq; paulò granius est tum flagi-
 tium, tum etiam periculum, in re copiosa contrahi, quam
 in re non ampla copiosiorē fieri: propterea, quòd super-
 uacua fōrtasse cum tadio leguntur: certe necessaria non
 nisi magno utriusque dispendio prætereuntur. Porro si
 omnino propositum est, delicatis quorūdam ingenijs cō-
 sulere, quibus omnis epistola longa est, nihil esse scriben-
 dum præcipiamus. Nequerursus hæc dixerim, quòd eos
 probem, qui ridicule copiam affectantes, emendicatis uo-
 culis & male consutis sententiarum centonibus, epistolam
 infarciant: quiq; cum omnino scribere nesciant, tamē scri-
 bendi finem inuenire nunquā possunt (nihil enim infan-
 tia loquacius) sed ut puerorum causa, eorum stultitiā re-
 fellam, qui suam infantiam Laconismū nomine prætexunt,
 cum interim nec ipsa breuitatis ac copię uocabula, quid
 sibi uelint, intelligant, cum unius atque eiusdem artificis
 sit utrunq;. Etenim quemadmodum apud Platonem So-

crates, cum demum optime uerum dicere posse colligit, qui sit idem artifex mentiendi optimus: ita nemo breuitatis nomine rectè laudabitur, qui non idem quàm copiosissime scribere possit. Nam quid tandem est breuitatē præstare? Nempe maximam rerum uim, quo ad fieri potest, in pauca conferre, non pauca scribere: quod alioqui uel indoctissimus quisq; desidiosissimusq; facillimè possit. Omnè igitur ad copiose dicendum supellectilem in animo præparari oportet, si Laconismi, hoc est breuiloquentiæ laudem auferre uoles. Ea autem pro argumenti oblato modo, utq; sese dabit ocium uel scribenti, uel lecturo, ita utemur: modo rei satis fiat. Neque interim ulla epistola non breuis uidebitur, in qua præter argumèti dispendium nihil adimere queas: quæ sic est scripta, ut iterum atq; iterum relecta, tamen non satiet: cum tua interim, uel intra duodecim uersiculos consistens, adeo breuis non sit, ut Iliade quoq; uideatur prolixior. Quandoquidem in hac tametsi longissima, nullus ex tot uersuum milibus redundat, cum ex tuis illis undecim uersiculis, septem possint resecari: atq; ita sanè resecari, ut reliqui quoq; ob sermonis ineptiam, immensæ prolixitatis nauseam faciant. Quare si quem in scribendis literis impendiò delectat hic Laconismus, per me quidem licebit, si rei ocijq; modo, non chartarum spatij, ac uersiculorū numero breuitatem metiatur. Nec ita scribat paucissima, ut ex ijs ipsis supersint quedam, sed ut uelut è diuite rerum aceruo optima quæque decerpta fuisse appareat. Meminisse tamen debemus, nonnihil inter esse inter uolumen & epistolam, propterea quòd hæc ad temporis, rerum, personarumq; præsentem

ratio

Breuiem esse
quid.

Pauca scribere.

Uolumen &
epistola, quid
differant.

rationem, quantum licet, est accommodanda. Volumen quoniam omnibus scribitur, ita temperandum est, ut optimis atq; doctissimis placeat.

De illaborata epistola.

Sunt qui non ferant epistolam nisi inlaboratam: & hac de causa figuratam esse nolint, ne si quid in ea phaleratum fuci ve appareat, lucernam olère dicatur. At ego citius feram epistolam, quæ lucernam oleat, quàm quæ temetum: quæ myrothecia, quàm quæ hircum. Quis porro tam iniquus censor, qui non eas veterum epistolas optimas iudicet, quæ sint omni cura, arteq; elaboratæ? Quid unquam exquisitius, accuratiusq; scripsit Cicero, quàm illam prolixam ad Lentulum: rursus illam, qua Cæroni commendat Milonem, & plerasque ad M. Varro- nem: præcipue uerò eam, qua Luceio persuadere conatur, ut res ab se gestas, literis mandet: quam ipse uelut accuratè, feliciterq; scriptam, Atticum uti legat hortatur? An lector his anteponat eas, quas scripsit ad Terentiam, Cicronem, Tironem, aut Acilium? An Plinius dum Ariano suo scribit, quid sit actum in causa Marij Prisci: dum Gallo Laurentianum suum describit: dum Minitiano nar- rat, quid rerum gesserit in provincia Betica: dum Apol- linari Tuscos agros suos depingit, num decem uersibus absoluit epistolam? At quæ is testatur eas potissimum à se collectas, quas scripsisset accuratius, nimirum ut posteri- tate digniores. Sed interim habenda ratio, cui scribas. Sunt qui neglectam & illaboratam epistolam sui contem- ptum interpretantur. Sed ut dicam in genere, quemad- modum incidere potest, ut pro persona cui scribis, proq;

argumenti ratione, nullum ornamentorum aut dignitatis genus non deceat epistolam : ita frè congruit simplicitas quædam orationis, sed elegans. Non effragito phaleras, sed idem non fero pannos. Non desidero calamestros, modo adsit mundiciës. Pigmenta negas, at sordes ut absint facito. Non requiro curam anxiam ac morosam, sed rursus nolo scopas dissolutas. Postremò, si libet, scribito ex tempore : scribito quicquid in buccam uenerit, sed ita ut ad Atticum fecit Cicero.

De grauitate epistolæ.

NAM istos, qui nusquam uolunt assurgere epistolæ phrasim, sed quotidiano sermone proximam esse oportere contendunt, uel una Ciceronis epistola facillè reuicerit: nimirum ea quam scripsit ad Octauium Augustum : quæ adeò non reperit humi, ut non solum attollatur ad orationum procellas, uerum etiam in tragediam exeat. Et arbitror atrocissimam eius epistolæ partem esse resectam ab ijs, qui hoc uel Octauij, uel Ciceronis interesse putabât. Quid enim illa, Quid illis interrogantibus, quid agat nunc Respub. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam æternam domum decesserit? à quo accipient de posteris suis nuncium ueteres illi Africani, Maximi, Pauli, Scipiones, quid de patria sua audierint, quam spolijs, triumphisq; decorarunt, & cetera quæ consequuntur. Num remissiora tibi uidentur illa Albanorum tumulorum obtestatione, qua nihil in oratione uehementius inueniri posse putat Fabius? Efferuescet igitur uel in tragicam usque uociferationem epistola, si quando res ita postulabit, sumctq; ampullas, et sesquipedalia uerba. Neque

que de bello, paceq; simili stylo loquetur cruditis magnatibus, quo de macerandis salsamentis, aut coquendis holeribus mandaret famulo. Caterum in mediocribus argumentis, si non incidet quod aliud suadeat, non displicebit Atticismus in epistola: nec hic requiram fulmina aut tonitrua Periclis, si modo sermo uelut è fonticulo limpidis aquis, grato leniq; murmure perstreptentibus fluat, non uelut mortuus, stagni in morem torpeat, omnium ex pers affectuum.

De perspicuitate epistolæ.

ECce autem maxima pars eorum qui hoc iuris uel etatis, uel fortune prerogatiua sibi uindicant, ut de literis quas non didicerunt, censuram agant, magnis etiam conuitijs à nobis efflagitant perspicuitatem. Graue flagitiū esse clamitant, si uerbum ullum misceatur epistolæ, quod legentem uel tantisper remoretur. Memini quum ipse puer annos natus quatuordecim scripsissem tutori cuidam meo, quem magis etiam puer habueram institutorem: & ex lectione librorū, qui tum suppetebant, admississem nonnihil: rescripsit homo, non minus superciliosus, quàm indoctus, ut si posibac esset animus tales epistolas mittere, eadem opera commentarium adiungerem: sibi semper hunc fuisse morem, clare, & punctuatum scribere. nam his flosculus sibi placebat. Non hæc dico, quòd negem in quauis oratione præcipuam esse laudem perspicuitatis. Quid enim est oratio, quæ non intelligitur? Sed quemadmodum pro re non solum probanda, uerum etiam necessaria est perspicuitas, facilitasq; sermonis: ueluti, quoties serium quippiam petitur ab homine semidocto,
moroso

moroso'ue, aut etiã uehementer occupato: ita incidit non-
 nunquam, ut non aliud genus excusatius admittat obscuro-
 ritatem: uelut cum eruditus cum erudito uelitur literatis
 iocis, quos nolit à quouis intelligi. Quemadmodum nos
 olim lusimus cum eruditissimo uiro Thoma Linacro: cui
 scripsimus epistolam metro trochaico tetrametro, sed ita
 temperata compositione, ut aliud agenti nõ suboleret esse
 carmen. Admonueram in epistolæ frontispicio, ut sibi car-
 ueret: nam mihi in animo esse ipsam hac epistola fallere:
 et in calce adieci iam me sefellisse, ni falleret ipse. Non
 sensit homo fraudem, nisi monitus à me. Mihi nõ displicet
 illud Octauij Caesaris, nõ aliter in sermone fugiendum uer-
 bum insolens, quàm in cursu scopulum. Et meritò riden-
 tur hoc nostro seculo quidam Apuleiani, et obsoletæ an-
 tiquitatis affectatores. Arridet usitatis uerbis cõtexta ora-
 tio, sed ab istis lubens quesierim, quæ tandem appellent
 usitata. Num è compitis, ac truijs sumpta? Recte sanè si
 Gallice, aut Germanice scribendum erit. Verum si Græ-
 cè aut Latinè, quid minus conuenit, quàm eius sermonis
 mundiciem ab his autoribus petere, apud quos præter
 meras sordes nihil est? Olim hoc iuris erat consuetudini
 publicæ, ut quasdam uoces antiquaret, alijs gratiam no-
 uitatis adderet. Quanquàm ne tum quidem omnia place-
 bant doctis, quæ uulgo in conciliabulis, theatris, aut ca-
 stris iactarentur: et erant in libris eruditorum, ad que
 resisteret plebeius lector. Nunc uerò Latinè loquedi con-
 suetudo, non à foris aut cõciliabulis idiotarum, sed à pro-
 batis autoribus petitur. Itaque nullum uerbum inusita-
 tum uideri debet, quod extet in elegantis mundiq; scri-
 ptoris

ptoris literis. Quid Ciceronis oratione candidius, quid apertius? At hic nonnullis uidetur Cimmerijs tenebris obuolutus. Quid Terentiano sermone luculentius? At hunc ne commentarijs quidem adiuti, complures intelligunt. In sordidis autoribus uersatus, si quando incidit in Quintilianum, clamat omnia sibi uideri Græca, aut Arabica. Danda est opera, ut simus aperti, sed eruditus. Neque quæquam cõmoueat obscuritatis crimen, quod sit illi cum Ciccone, aut Tito Lilio commune. Clamās tenebricosam esse Flaeci dictionē, sed eruditus uel in primis admirabilis est erudita perspicuitas. Proinde colligis, opinor, in te tenebras esse, non in autore. Tu in quemcunq; scriptorem incidis, modo laudatum, noctem istam tecum circumfers. Vociferaris spinosum esse librum, sed tui pedes spinas habent, non locus: caligat in sole, & lux ipsa tuis oculis noctuinis pro caligine est. Mutandus est, inquis, stylus: qui quoquo modo accidat, tamen non intelligitur. At quanto iustius est, & tibi etiā utilius, tuum mutare uitium, quam eruditos omnes suam orationē tuo uitio accõmodare? Barbare loquendi mille sunt species, ac subinde exoriuntur nouæ. Itaq; simplicius est ac facilius, ut unam emendate loquendi rationem discant omnes, quam ut omnes barbare dicēdi formas singuli. An æquum censes, ut docti Romanam linguam, cui tot egregiæ disciplinæ, cui Christiana religio concredita est, sinant intermori, ne quid offendant istorum indoctam arrogantiam? Num par esse iudicas cõmittere ut intereant, non dicam Cicero, Quintilianus, & huius generis cæteri, sed Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, ut pro his legatur Catholicon, Holcot, Bricot, &

Gorra? An luscinia cōmutabit cum cuculo modulos suos, propterea quòd asello iudici planius & intelligibilius canit cuculus? At iniquius sit, si docti cogantur rectum sermonem dediscere, ut cum istis se dè balbutiant: præsertim cum eis in manu sit, inò cum eis tot nominibus expediat ea discere, quæ suo magno malo fastidiunt. Ego uerò qui semper discendi sum cupidus, nec his succensere soleo, qui prisca uoces, & à Ciceronis etiam consuetudine sermōtas eruūt. Fortassis & his usus erat Cicero, si extaret quicquid scripsit. Non indignor obiectum esse, quod non intelligam, sed oblatū gaudeo, quod discam. Tu contra uanis alienam eruditionem reprehendere, quàm tuam ipsius inscitiam uel agnoscere modeste, uel mutare prudenter. Mauis solem in crimen uocare, quàm lippientes oculos tonsori Licino committere. Ac uide interim, quàm studiose in nos iniquus sis: tu qui tuis in literis sordidissimi sermonis portenta inculcas, quum uere tenebricosus sis, sanis etiam oculis: dilucidus tamen uideri postulas, & alios obscuritatis accusas. Paria certe facere debueras: & si oculis tuis irasci non potes, saltē nostras falsas dissimulare tenebras, quum tuas, quæ teterrimæ uerissimæq; sunt, cupias & laudari. Non dignatur tua prudentia Latinam linguam discere, quòd possis D. Hieronymum (nam unum hunc plurimorum uice nomino) intelligere, & nos uis fecem istam sermonis in tua culina nati, perdiscere, ut te tuosq; sodales delirantes, ac miserè balbutientes intelligamus? Nō uero hæc, optime lector, in hoc tot uerbis differimus, quòd eruditam sermonis simplicitatem contemnamus: quæ mea sententia, sepe numero plus habet artis, quàm

quàm operosa structura: Sed ut ueram perspicuitatem, à ueris tenebris separemus. Seruendum est auribus, sed eruditissimis: in his duntaxat, quæ cupimus ab eruditissimis legi. Quod huic obscurum est, illi dilucidum est. Sed hic lusciosus, ille purus oculus. Est tamen aliquid suapte natura dilucidum, ad cuius sensum repurgandi sunt oculi. Cæterum, ut ad institutum sese referat oratio, quanquam obscuritas quoties officit, ubique uitanda est uel dicenti, uel scribenti: tamen haud scio, an ullo in genere plus inueniat ueniæ, quàm in epistolis (modo non indocta) in quibus uel Ciceronis exemplo, licet subinde Græca miscere Latinis, obscuris allusionibus uti, amphibologijs, significationibus, paræmijs, enigmatibus, clausulis de repente præcisissimis. Tantum habenda ratio, qua de re, cui scribas. Non damnabitur libertas, si non destituat nos consilium, cui deest artem ubiq; cedere.

De compositione.

Porro qui compositionem in hoc genere damnant, æquidem non adeò demiror, quum uideam fuisse per multos, qui tam ne in orationibus quidem æquo animo tulerint. Quanquam mihi nunc cum ijs potissimum res est, qui quid sit in oratione compositio, prorsus ignorant. Cæterum quàm eiusdem sit artificis, orationis numerum uel adhibere in tempore, uel negligere: & hanc partem scriptoris arbitrio relinquo: nisi quòd uelim adolescentem, qui tantum exercendæ styli gratia scribit, aliquandiu compositionem etiam elaborare: ita fiet, ut si res postulet orationem numerosam, aptè moduletur: sin neglectam, tamen nitet illud Ciceronis conuicium, scope dissolutæ.

De ha

De habitu epistolæ.

Magna olim inter eruditos sententiarum uarietas fuit, quod dicendi genus maximè probaretur, Atticum, Rhodiense, an Asiaticum. At Fabius existimat cum optimum dicendi genus sequi, qui pro re, pro loco, pro tempore, pro qualitate auditorum quàm appositissimè dicit: ut inepte faciât, qui dictionem ad certas leges astringunt. Itidè & ego eam epistolam optimam iudico, quæ à uulgato hoc & indocto literarum genere quàm longissimè recedat: quæ sententijs exquisitissimis, uerbis electissimis, sed aptis constet: quæ argumento, loco, tempori, personæ quàm maximè sit accommodata: quæ amplissimis de rebus agens, sit grauißima: de mediocribus, concinna: de humilibus, elegans, & faceta: in iocis, acumine delectet, ac lepore: in encomijs, apparatus: in exhortando uehemens sit, & animosa: in cõsolando, blanda sit, & amica: in suadendo, grauis sit, & sententiosa: in narrando, lucida, & graphica: in petendo, uerecunda: in cõmendando, officiosa: in rebus sequendis, gratulabunda: in afflictis, seria. Denique (ne quæ sunt infinita, persequar) sit uersipellis, ac polytypus quemadmodũ scinet ad omnem subiecti sõli habitum, ita sese ad quemuis argumenti, reliquarumq; circumstantiarum habitum, attemperet. Neq; enim rei solũ obsequiabit epistolæ stylus, uerum ut dignũ est egregio quoque Mercurio (nam nuncij uice fungitur epistola) temporum personarumq; rationem habebit: nec eadem de re quouis tempore, nec apud quosuis loquetur. alia specie sese offeret senibus, alia iuuenibus, alia tetricis ac seueris: alia ijs, qui festiuore sunt ingenio: alia aulicis: alia philosophis:

alia familiaribus, alia ignotis: alia uacuis, alia negotio-
 sis: alia fidei sodalibus, alia fictis amicis, ac parū bene uo-
 lētibus. Sed interim & illud spectabit, unde ueniat, nō so-
 lum ad quem ueniat, aut quibus de rebus legata. Proin-
 de Mercurium quendam aget, semet pro re presenti in
 omnem transfigurans habitum: sed ita tamen, ut in tanta
 uarietate, unum quendam tenorem obtineat: uidelicet ut
 semper munda sit, semper erudita, semper sana. Ab his si
 non fuerit recessum, nullum est præterea delictum in epi-
 stola cui non sit parata uenia. Erit loquacior, scripta di-
 cetur tum auido, tum otioso. Elaboratior erit, & lucernā
 olens, scripta est erudito. Habebit artificium, talem dece-
 bat nuttere artifici. Carebit artificio, scripta putabitur ei,
 cui placebat simplicitas, aut imperitiori. Laconissimum ha-
 bebbit, occupatus scripsisti occupato. Fucator erit, ac pi-
 cturior, scripta dicetur curioso: prisca uerbis, antiqua-
 rio: blandior, amico: licentior, familiari: asperior, impro-
 bo: adulantior, ambitioso putabitur. Deniq; quicquid ali-
 bi non uacasset crimine, hic uel à re, uel à persona scribē-
 tis, uel à moribus, fortunaq; , uel ætate eius, cui scribitur,
 defensionem inueniet. Quin & aliās dānanda phraseos,
 & argumentorum uarietas, & inæqualitas, hic uel præ-
 cipuan habet gratiam. In Noctibus ac Miscellaneis ar-
 gumēto subinde nouo datur uenia, stylo subinde diuerso
 non datur: in epistolis iuuat etiam uidere, quantum ora-
 tio iuuenilis differat à senili, quid uel ætas stylo uel adie-
 cerit, uel detraxerit. Quare qui unam quampiam formam
 ac faciem huic generi tribuere conantur, hi non solum
 inanem, uerum etiam ridiculam operam sumunt.

Peculiaris epistolæ character.

Fortassis erunt, qui quasdam epistolæ semouebunt ab hoc ordine: quod genus sunt epistolæ ad exercitacionem, uel ostentationem ingenij confictæ: ueluti Phalaridis, quas eruditi tribuunt Luciano: & amatorie Philostratis sanè quàm elegantes, si perinde essent castæ: ad hæc heroinarũ, autore Nasone, alièq; consimiles: quas si quis malit appellare declamatiunculas, equidè non admodum refragabor. Sunt in quas magis libri nomèn uidetur competere: quales sunt aliquot Platonis, Senecæ omnes: pleræque Hieronymi, Cypriani, & Augustini: Tertulliani pauca. Sunt quas aliquis malit orationes appellare, nimirum quæ ad principes aut magistratus, arduis ac perplexis de rebus prolixè scribuntur. Tunc enim epistola, non confabulonis, aut nunciij, sed oratoris uice fungitur. Quòd si quis non dignatur epistolæ uocabulo, nisi quæ priuatis de rebus inter amicos obambulet: quanquàm ne hic quidem certa forma præscribi potest: tamen si qua peculiaris est huic generi, uideor mihi non maiore compendio quæ sit indicare posse, quàm si dixerò talem oportere esse dictionem epistolæ, quales sunt amicorum inter ipsos confabulationes. Est enim (quod scitè scriptam est à Turpilio comico) epistola absentium amicorum quasi mutus sermo, quem neq; agrestem, aut asperum, neque fucatum esse oportet, neq; una de re, neq; ad fastidium usq; multum. Eoq; simplicitatem, candorem, festiuitatem, argutiam amat hoc epistolarum genus. In his igitur otania lepòrum genera consectabimur, nisi quum res, aut personæ diuersa postulabunt. Neque diu sermonem eundem urgethimus

gebimus: & quod solemus cum amicis confabulantes, miscebimus, si uidebitur, non solum multa, uerum etiam uaria. Huic generi magis congruet Atticifimus, ac stylis humilior, comœdiæ propior quàm tragœdiæ, aut siquid etiam humiliter phrasi conuoca, modo docta sit humilitas: meminerimusq; non inferioris esse facultatis, cum laude humi serpere, quàm cum Dædalo uolare per aëra: & uicinum littus legere contractis uelis, quàm sublatis antennis, medio ferri pelago. Amica est huic generi breuitas, maxime si uel de multis, uel de minutulis negocijs agetur: & si aut ipsi qui scribinus, aut ij quibus scribitur, occupationes erunt. Caterum quibus rationibus præstanda sit breuitas, indicauimus in opere de copia. Quòd ad hoc institutum attinet, breuiloquentiam præstabimus, si quando, ita ut fit in comœdijs, statim mediani in rem aggrediemur: si præfationes supernuacanas uitabimus: si uerbis quàm significantissimis utemur, si rerum exitus ita proponemus, ut ex his conijciantur ea, quæ præcesserunt: si epistolæ, cui respondemus, argumentum recensere supersedebimus, quæ res nonnunquam bonam epistolæ partem occupat: sed hoc è nostris diuinandum relinquemus. Quod genus sunt illa: Quid narras? Antonius episcopus? Quem lupo, quod aiunt. Hæc tempestas magis desiderabat Aurelium. Ille quid aliud, quàm nullus, magnus, malus, piscis. Tu uerbo, sed absolutius totum hominem depinxisti. Occideras de ualetudine fratris: sed optimo medico quantum debeam, breui re ipsa declarabo. Fœcunditas uxoris mihi iucundior esset, si res unà cum prole cresceret. Cum Laurentio homine furiose maledi-

co, satius arbitror nullo pacto contendere. Quid enim aliud quàm irritabis crabronem, aut si quid crabrone pestilentius? Ex his enim uerbo notatis percipiet lector, quid ille scripserit, cui rescribitur. Sunt qui alienam epistolam penè totam recensent, ac propemodum uerbosius, quàm is qui scripsit. Si res postulet, ut repetatur argumentum, id dextra quadam, ac commoda breuitate fieri conueniet. Qua quidem in re Politianus mirus est artifex, qui hoc in plerisque epistolis facere consuevit, nimiarum lectori consulens, ne quid desideraret, si fortè non extarent epistolæ, quibus respondet: aut si tales essent, ut non liberet legere.

Elegantia.

Iam admonere, ut sermonis uitijs careat epistola, tametsi hoc in arte sua præcipiunt rhetores, tamè mihi uix opere precium uidetur. Nec enim tam ad rem attinet admonere, ne fiat, quàm dedocere nostrâ etatè quæ passim id facit. Nihil breuius præcipitur, quàm ut sit elegans epistola: at nihil maiore negotio discitur: nec usquam peccatur aut turpius, aut frequentius. Hoc uitium intolerabile reddit infelix affectatio. Quid enim tam portentosum, quàm oratio, quæ quum munda non sit, tamen ornata uideri uelit: & quum sana non sit, tamè formosa uideri gestiat, purpurisum ulceribus illinens: ueluti is qui nostrâ etate maluit dicere, sagio quid portendas, quàm, sentio quid tibi uelis. Multa lætione, multis præscriptionibus, accurata scriptorū obseruatione, multo scribēdi, dicēdiq; usu paratur sermonis mūdiciæ. Erit hic igitur primus ac præcipuus labor, si suppetet orationis puritas, atq; etiam ingenij

ingenij sanitas. Artem in epistola non admodum efflagi-
tabimus: sin decriit, risum etiam mouebit artis affectatio.

Exercitatio, & Imitatio.

NE illud quidem hominum genus errare sinemus,
quos ipse non parum multos deprehendi, qui tri-
bus præceptiunculis, cœu magicis uerbis, recte scribēdi fa-
cultatem dari posse credāt: quorum stultitiæ utinam olim
non obtemperassem. Talis enim erat is, in cuius gratiam
ante annos uiginti quinque opus hoc deliniam, non tam
ex animo, quam mea facilitate cupiens obsequundare fla-
gitanti: quæ mox expertus sum, & ingratum discipulum,
& perfidam amicam. Is in principum aulis mediorem ac
inauiorem ætatis partem contriuerat, nisi quod sacerdotijs
opinis onustus, iam serò sapere cœpit, & de literis cogi-
tare, quæ marsupium non consequuntur. Sed huius generis
non parum multos comperi, qui simul atque à prophanis
negocijs, & à sordidissimis coaceruandæ pecuniæ curis,
ad literas sese appulerint, huiusmodi quasdam compen-
diarias recte scribendi leges à nobis flagitare solent: quas
& ita breues esse uolunt, ut tertiam paginam non totam
impleant: & ita efficaces, ut intra mensem non totum è
muta pecude reddant oratorem eloquentem. Aiunt sibi
opus esse omni compendio, propterea quod & sunt igna-
uissimi, ut quàm minimum operæ sumant in rebus hone-
stis, & ætatis bonam partem iam alijs in nugis perdidere:
postremo quod ad sordida illa negotia redire festi-
nant: literas igitur uelut obiter secum rapere studēt. Hos
si ridere libeat, iubebo semel ex Musarum fonticulo bibe-
re, atque in Parnasso somniare, quò repente nobis pro-

deant ex asinis lusciniæ. Ceterum de quibus aliqua bona spes effulgebit, hos admonendos censeo, ne errent. Neque enim committam, ut hæc præceptiones, quas studiosorum adolescentium industriæ promouendæ paramus, aliorum stultitiam augeant. Auferent autem, si quis tantum his tribueret, ut citra uariam eruditionem, citra studium uigilantissimum, citra multum usum ex his sibi facultatem recte scribendi polliceretur. Ceterum delicatos istos, & indociles senes quibus pluris sunt pecuniæ, quàm literæ: quibus uacauit tot annis arceas onerare nummis, nec uacauit animum onerare honestis disciplinis, in Parnassum, ut dixi, mittamus: ut post quàm illic unam noctem cum Ennio somnauerint, magno omnium stupore, subito pro Midis redeant Cicrones. Aut certe legemus illos ad talem præceptorem, qualem rhetorices doctorem depinxit Lucianus. Porro iuuenes industrios, ac meliore mente præditos, ad uigilias, & exercitationis assiduitatem hortabimur: quam quum in omni re, tum in hac potissimum tenere primas, & à grauioribus autoribus dictum est, quàm ut sit dubitandum: & sæpius repetitum est, quàm ut hic sit admonendam. Neque tamen inficiabor, bonam laboris partem, doctoris comoditate posse detrahi: quem ut assiduum & indefatigatum, ita quàm doctissimum esse uolo: ne quod præcipit, ipse præstare non queat: & iuxta prouerbum, Sus suam docere incipiat. Quòd si ob nostrorum temporum infelicitatem, non temere talis contingit, ut exquisita doctrina præpolleat, ferendus tamen erit, modo ne sit ex horum numero, qui falsa persuasionem doctrinæ turgidi, magna (ut inquit Fabius) confidentia, stultitiam suam perdo

perdocent: illiteratiores, quam ut alios docere possint: elatiores, quam ut ab alijs doceri se patiantur. Cuiusmodi pestes procul ex urbibus deportandas curarent ubique magistratus, si quidem aut partes agnoscerent suas, aut ulla omnino Reipub. cura tangerentur. Amplissimis salarijs aluntur tot tibicines ac tubicines: at nemo potius erat amplissimo salario accersendus, quam eruditus ludimagister. Verum hoc salarium nolim esse certum ac perpetuum, ne magnitudo mercedis improbos inuitet, & indoctos, quibus semper minus est frontis, & plus audaciæ, quam eruditis. Conueniet salarium arbitrio doctorum, & spectate fidei uirorum, pro merito eius, qui asciscitur, prestitui, atq; etiam augeri, minui ue, si is sua doctrina, suaq; industria uinceret expectationem de se, aut contra. Alioqui periculum erit, ne usu ueniat, quod in amplissimis sacerdotijs uidemus accidere: quæ quò sunt magis opima, hoc ab indignioribus occupantur. Extant apud nos, si Musis placet, etiam uolumina non exigua de conscribendis epistolis, ad unamquamq; formam additis aliquot exemplis: sed ò Deum immortalem, cuiusmodi. Sed hæc prodigiosa barbaries illi seculo imputanda est, quo prorsus extinctis omnibus bonis literis, impune regnabat inscitia, publice simul ac priuatim, quum grauis & copiosus autor esset Mannuetrectus, opulentum quoddam Copiæ cornu Catholicon. Iam apud Italos cœperant reuiuiscere bonæ literæ, quum Louanij magno cum applausu legerentur epistole Caroli cuiusdam, qui multis annis moderatus est pædagogium Liliense, quas nunc nemo dignetur sumere in manus. Apud Hollandos, ora

bis lumen habebatur Engelbertus quidam, qui suis epistolis nihil aliud docebat pueros, quàm inepte scribere. At nisi me fallit animi præfagium, breui ueniet ætas, quæ nec his monitis erit opus, nec meis præceptionibus iuuentus egebit. Sed interim ut mediocriter literatos didascalos industria nostra nonnihil adiuenimus, postea quàm suis tradiderit compendio artis rhetoricæ præcepta, studebit illos breuibus, & epistolaribus argumētis frequenter exercere. In his delectum habebit & curam, ut ea potissimum proponat, quæ ætati illi amœnitate uelut illecebæ blandiantur. In his enim pueri ut libentius, ita & utilius exercebuntur. Id fiet, si uel noua sint, uel faceta, uel alioqui puerorum ingenuis affinia. Ea uel è poëtarum fabulis, uel ab historicis erunt petenda, nisi quid nouæ rei, ut serè fit, suggererit uita mortalium. Frequenter enim & nostris temporibus eueniunt indigna quæ nesciat posteritas. Et primi quidem generis sunt amatorie Nasonis, in quibus fortasse tutum non sit, rudem ætatem exerceri. Quanquam heroinarum sunt castiores, neque quicquam uetat & hoc genus caste uerecundèq; tractari. Veluti si proci blandis literis ambiat nuptias puellæ. Si Helena Paridem ab amore non permissio deterreat. Nam Penelopes ad Vlysssem epistola tota pudica est: quemadmodum & Acontij ad Cydippen. Si uxor marito peregre cessanti scribat, uti domum properet. Si Nestor uir natu grandis & facundus, hortetur Achillem epistola, ut Briseida creptam ab Agamemnone, magno animo serat: ostendens regi etiam improbo parendum esse, tum publicum commodum priuato dolori anteponendum: postremo uehementer

menter indignum esse, Achillem uel genere clarissimo, uel
 animo generoso, uel factis egregijs, ob barbaræ ancillæ
 amorem uirtutis obliuisci. Vbi simul etiam amœnus sese
 locus aperit, aduersus uoluptatem inhonestam, rursus al-
 ter pro immortalitate gestis eximijs apud posteros parã-
 da. Si Phœnix eidem scribat, ut cum Agamemnone redeat
 in gratiam, & periclitantibus Græcis subueniat. Aut si
 Antenor Priamo suadeat, ne grauetur raptam Helenam
 suo Menelao reddere, uel quia per se iustum sit, uel quia
 stultissimi regis sit, committere, ut ob turpissimum effœ-
 minati iuuenis, & uix uiri Paridæ amorem, tot fortissimi
 uiri dimicationem suscipiant: tot populorum fortunæ, si-
 mul & uita, in extremum discrimen pertrahatur. Aut si
 Agamemnon suadeat Menelao fratri, ut negligat potius
 Helenam, quam ut ob mulierculam uita indignam, tot
 procerū milia in uitæ periculum adducat, & eam totius
 orbis tumultu repetat: quæ etiam si ultro rediret, non
 esset recipienda. Aut si Linus Herculem duabus conspectis
 deabus, utram potius sequatur hæsitantem, ad uoluptatis
 contemptum, & uirtutem amplectendam extimulet. Aut
 si Menelaus Paridi uiolatū hospitium exprobet. Si Am-
 pbion fratrem ad musices studium adhortetur, contra il-
 le ad suum inuitet. In hoc genere pleriq; Græci non infæ-
 liciter luserunt, sed nemo felicius Luciano. Ex his tamen
 deligenda censeo, quæ non omnino sint ociosa, sed habeat
 aliquid ad uitam communem conducibile. Otiosa sunt illa
 Luciani, de Ioue cerebro prægnanti, & implorante secu-
 rim Vuleani. De Neptuno per Mercurium non admissõ,
 cum recens Iupiter peperisset è cerebro Palladem. Nam

huius generis quæ sunt, ut sunt amœna, & ingenij felicitatem arguunt, ita non multum faciunt ad uitam communem. Huc propius conducunt, quæ è comicorum argumentis ducuntur. Quod genus fuerit: si Phædræ sodalis illi scribat, ut Thaidis amorem penitus excutiat ex animo, ac pristinae suæ seueritatis memor, ineptire desinat: præsertim cum magno famæ, reiç; dispendio sit alenda, quæ nec amet ex animo, nec uni sui copiam faciat. Si quis diuiti illi Plautino suadeat, ut Eudionem pauperem probum, potius quàm diuitẽ illum procum asciscat generum: aut contrà, diuiti potius collo cet filiam, quàm pauperi. Si Demea fratrem ad suum uitæ institutum uocet, hoc est, ab urbana uita, ad rusticam: à coelibatu, ad matrimonium: ab indulgenti liberorum educatione, ad seueriorem. Si è diuerso Mitio Demeam, ad suum uitæ genus adhortetur. Et hæc quidem pueris gratiora. At illa quæ ab historiographis sumuntur, propius etiam ad uerum accedunt, eoç; plus frugis adferunt, nec ita multo minus iucunditatis. Veluti si Horatius iam capitis damnatus patris opem imploret, suamç; fortunam tum repente mutatam deploret. Si Cicero Milonem, ut forti animo ferat exilium, hortetur. Si quis Catonem à literis Græcis, quas iam senex appetebat, deterreat. Si quis Ciceroni secũ deliberanti, an mortem sibi consciscat: an fuga saluti consulere properet: an exustis Philippicis, uiam ab Antonio redimat: quodlibet horum trium, uel suadere, uel dissuadere conetur. Si quis Qu. Curtio gratuletur, tam fortem ac pium animum, quæ priuatam salutem possibauerit suæ ciuitatis incolumitati. Si quis Delphicis sacerdotibus suadeat, ut Phalaridis

ridis turorum recipiant. Si quis Lucretiam uel constupratam, uel uoluntaria morte reuocet. Si Ionathas Saulis filius, Dauid amicum regis metu latitantem, uagantemq; consoletur, ut promissi diuinitus imperij expectatione mentem in rebus tam afflictis fulciat. Si Plato Dionysium regem ad philosophiae studium adhortetur. Rursus si alius quispian debortetur. Si Respub. Romana Camilli exulis uirtutem, aduersus Gallos extrema molientes, imploret. Si Aristoteles Calistheni ad Alexandrum Magnum proficiscenti rationem praescribat, qua debeat regis consuetudine uti, docens cum regibus aut quam rarissime loquendum, aut quam iucundissime: quod uel silentio tutior sit, uel sermone gravior. Si Calisthenes Aristoteli respondeat, consilium futurum fuisse philosopho dignius, si potius autor fuisset non proficiscenti in eiusmodi principis aulam, in qua philosopho uel seruiliter esset tacendum, uel turpiter adulandum: sibi magis curae fore, quae sint honesta, quam quae utilia aut tuta. Si Alcibiades Socrati suadeat, ut uxorem rixosam ac procacem domo exigat. Aut si Callistratides, ut onisso philosophiae perenni studio, ad mores communes, & Reip. administrationem sese conferat. Si Crito eidem suadeat, ut elapsus è carcere, uitae suae consulat. Huiusmodi copiosissimam uim Valerius Maximus, alijq; scriptores, qui res memorabiles, ex historicorum libris decerpserunt, citra uestigandi tedium suggerent. Quin ex una quapiam historia, uelut è uita Catonis, aut Antonij, aut Iulij Caesaris, plurima themata duci possunt. Quare nos rem & infinitam, & cuius promptam non prosequemur plurimis uerbis. In hoc genere uarie, diligenterq;

conuenit exerceri iuuentutē : quòd præter styli fructum, uetustas ac memorabiles historias, hac ratione uelut aliud agentes imbibent, ac penitus insigent memoriæ : hominum & locorū nominibus assuescēt: ad hæc decori uim & probitatis naturam, præcipuas orationis uirtutes ita potissimum cognoscent. Quare doctoris erunt partes, prius quàm epistolæ formam proponat, rem gestam, unde necesse erit repetitam, & quemadmodum conueniet, accuratissime pueris exponere, indicatis & temporum momentis, & personarum proprietatibus, reliquisq; circumstantijs: ne aut aberrent à decoro scribentes, aut parum consentanea dicant. Denique ut sint parati fontes, unde ducant uel argumenta, uel argumentorum confirmationes: quam ad rem non uulgariter adiuuat circumstantiarum cognitio. Tum locos aliquot indicabit, ubi ea tractentur apud autores, ut ipsi uerborum ac sententiarum uim inde uel colligant, uel imitentur, ex alijs similia coniectantes. Iam qualia argumenta suppeditant historiæ, talia licebit & confingere, cuiusmodi pleraque sunt declamatoria, ueluti Luciani de medico abdicato: & Auli Gellij de puerpera, cui suadet Fauorinus, ut proprio lacte nutriat infântulum, de quo genere mox nonnihil attin-
genus. Sed est & illud breuius, ac puerorum ingenijs appositius exercitationis genus, uarios locos communes, aut excogitados, aut ab autoribus traditos, arte tractare. Hi serè sumuntur uel ab apophthegmatis ueterum celebratis, uel à Prouerbijs, uel ab apologis, uel à similibus, ac metaphoris. Siquidem ex horum unoquolibet potest argumentum epistolæ compingi. De apophthegmate

gmate sit hoc exemplū: Socrates bibiturus cicutam, uxori Xanthippæ uociferanti, quòd innocens esset moriturus: Quid ais, inquit, mulier, num me malles nocentem mori?

Id ualebit in epistola consolatoria. Si unusquispiam esses de turba uulgi, merito grauius ferres exilium, quod longe aliter pro merito contigit: sed quoniam scio te uirum cordatum, ac philosophiæ quoq; præceptis non uulgariter institutum, hoc ipso leniter ferre debes fortunā tuam, quòd indigno obtigit. Ea demum grauis & acerbata est calamitas, quæ accidit commerito. Nunc ista fortunæ procella, quid aliud, quàm integritatem tuam, ac in Rempub. merita illustrat? Sub hæc narrabitur apte, quod modo retuli de Socrate. Prouerbij exemplum esto: Si me autem dies, desines cum tam multis coniuatis contendere. Nec tu Hercules es, nec res ista uirtute geritur. Et tamen si prouerbio credimus, ne Hercules quidem aduersus duos, & tu cum tot cancribus, cum tot hyæris congregieris unus? Apologi exemplum erit: Siquem admonebimus, ne periculoso negotio se temere admisceat, nisi prius perpensa ratione, qua confici possit, quod instituit, adhibebit apologum de capro, quem siti periclitantem uulpes pertraxit in puteum, unde postea non dabatur exitus. Item si quis admonebit amicum, ne pendeat ex officio quorundam, qui magnifice polliceantur, sed ipse coram suum agat negotium, eleganter accommodabit fabulam auiculæ castitæ, quam in Noctibus suis refert Aulus Gellius. Parabole uerò sit hoc exemplum: Si quem admonebimus, ne pertendat obstinate, quod per se quidem optimum esse iudicat, sed presentibus rebus semet accommo-

det

det, similitudinem adhibebimus de prudente nauclero, qui non semper eò dirigit clauū, quò recto cursu cuperet ire, sed frequēter obsequundat aestui, frequenter uētis: ac uelis flexis, eū portū petit, non quò cursum instituerat, sed quē præsens tēpeestas cōcedit. Hæc mihi uidētur aliquanto plus cōducere ad parandā orationis facultatē, quàm quedam, quæ in suis progymnasmatis tradit Aphthonius. Ceterū quod de apologis diximus, idem habebit locū in poëtarum fabulis, ad seriam rem uel confictis, uel detortis. Veluti si quem à negotio maiore, quàm ut ipsius uiribūs cōueniat, deterrere pares, Icarī, aut Phaëtontis casum accōmodes. Si quem à studio congerendæ pecuniæ reuocare studeas, in tempore adhibetur Tantali fabula. In huiusmodi thematis præludat ætas illa rudis, ut, quod diligenter admonet Fabius, teneræ adhuc mentes, ueluti sub nutricibus mollius alantur, & uberiore quodā iucundioris disciplinæ cibo lacteq; saginentur. Ceterum adultiores iam, ad materias uero proximas paulatim sunt adducendi. Eas præceptor uel aliunde sumptas proponet, uel ipse comminifectur, ex omni genere causarum uarias, maximeq; secundas. Alioqui fiet, ut pueri nihil aliud discant, quàm inepte scribere: si, quæ admodū in plerisq; ludis fit, literator indoctus pro themate proponet friuolū stulti capitis somniū, in quo neq; sit ulla sentētia, neq; quicquā coherent, ne sermonis quidē ulla gratia. Porro in castigando tantū notantur insignes solocismi: ueluti si deprehendāt, admonco uobis, pro admonco uos, quū alia quæ dissimulantur, magis etiam ad rem faciant. Nam ista uitia uel usu dediscuntur. Illa neglecta hærent in omnē usq; uitam.

Quomodo

Quomodo proponenda materia.

AT doctor nec absolute pertractatam materiam proponet, ne nihil relinquatur inuentioni puerorum: neq; nudam tamen, uerum circumstantijs aliquot circumscriptam, ut assuescant, uelut ad certum scopum dirigere sagittas, & ex his sententias, argumenta, & argumentorum probationes, amplificationes, aliasq; figuras comminisci. Veluti si quis suadeat puerperæ, ut suo lacte alat quod peperit: addat, puerperam esse puellam, puerum elegantem, ac patri similitimum. Quanquam uix aliud argumentum reperies, quod alienius sit à circumstantijs. D. Hieronymus in epistola, qua matri recõciliat filiam (nam ipse propemodum fatetur, hoc argumentum ab se scholastico lusu confictum) non nudè proponit, filiam indecore diuulsam à matre: addit matrem uiduam, filiam uirginem, cui frater esset monachus: filiam adolescentulam, corpore uegeto, relicta matre, contempto fratre, in monachi cuiusdã nulla propinquitate coniuncti, formosuli & adolescentis, domesticum contubernium concessisse, cum hoc cõiunctissime uiuere: uet aliud incusare, quam maternorum morum difficultatem: cognatos suspectum conuictum grauitè ferre, fratrem in primis, nec tamen adduci puellam, ut cum matre redeat in gratiam: fratrem contemptum, ordine rem omnem Hieronymo denarrasse, qui sic proposuit, non ne eadem opera multam orationis supellectilem suppeditauit? Ad hanc imaginem multa licebit confingere. Quod genus sit: Lucius & Antonius utrique adolescentes, sed alter mediocri fortuna, alter beatissimis parentibus natus, à primis annis sese non secus ac fratres

fratres amarāt. In lufibus, in conuiujs, in comotationibus, in amoribus, alijsq; uoluptatibus, & uitijs, quibus ea ferè laborat etas, uterq; alterum & confcium habuit, & fodalem. Natu maior Lucius, re male profligata, & infamia iam prouulgata, & amoris infelicis tædio, clam patriâ profugit: Lutetia, forte fortuna, quendam amicum paternum nacltus, ab eoq; excitatus, fimul & adiutus, bonas literas non minus ardere cœpit, quàm antea feortorum amoribus æftuauerat. Hic Antonio sodali Brugjs relicto fcribens, & fibi de mutato feliciter animo gratulatur, & ueterem fodalem à perdita uita ad literarum ftudium pertrahere conatur. Sit hæc propositio totius argumēti, non fine circumftantijs. Mox oftendet argumenti genus, quod eft fuaforium. Deinde demonftratis partibus, quæ folent in hoc genus incidere communiter, quæq; traduntur ab artis rhetoricæ fcriptoribus, quæ fint huic themati peculiare, indicabit. Admonebit totius epiftolæ caput in hoc eſſe, ut corruptæ illius uitæ turpitudinem, infamiam, pericula, incommoda diligenter enumeret, atrociter exaggeret, dilucide fubijciat oculis Lucius. Tum innoxie uitæ, & honeftorum ftudiorum comoda, cum amplificatione recenſeat: quantopere hominem deceant: quàm ad beate uiuendum conducant: quantum item ornamenti, quantum folatij in utraq; fortuna præſtent: quàm ſole nominis immortalitatem, ac nunquam intermoriturum honeftæ fame decus largiantur. Deinde per collationē doceat hæc ueræ & ſolæ eſſe opes: in his ueræ eſſe uitæ oblectamenta: ex his ueros honores proficiſci. Et hæc erunt futura epiftolæ, ceu liniamenta quædā, ueluti carbone denotata. Adde

deinde

deinde ad unanquamq; partem diuitem supellectilem , rationum, cōfirmationum, simulium, exemplorum, sententiarum. Ostendet qua parte possint cōmode succurrere loci communes, & quomodo tractari. Siquidē hic locus communis esse potest: Peregrinatione corrigi sæpenumero, quos patriæ delitiæ corrumpunt. Alter: Nihil homini felicius accidere posse, quàm fidum & amicum consilium. Deinde exordiēdi rationes aliquot aperiet: Iucundissimi conuictus memoriā, cum uoluptate renouabit. Dicet suam charitatem ob intermissam uitæ consuetudinē neutiquam refrixisse erga ueterem sodalem, uerum id optare se uotis ardentissimus, ut ea charitas quæ puerilibus auspicijs, & ineptis uoluptatibus alita fuisset, quò uerior ac diuturnior esse possit, adamantinis uinculis astringatur. Id futurum, si quam in stultis uoluptatibus habuissent societatem, & coniunctionem animorum, eam in honestis studijs obtinerent. Et hic statim incidit locus communis, de uera fidsaq; , de firma & infirma amicitia. Negabit se satis sibi etiam felicem uideri, quòd ab illa insania resipuerit, quòd honestissimis disciplinis, pro turpissimis delitijs fruatur, nisi & alteram sui partem, è similibus malis exēptam, suæ felicitatis participē uiderit. Nec id difficile futurū: si quidem ille sodalem his auribus audiat, de cōmuni salute differentem, quibus sæpenumero audiuit de suis flagitijs pueriliter garrētem. Rem agi neq; leuem, neq; summus auribus hauriendā, sed in intima pectoris penitus demittendā. Et huiusmodi quidem exordiēdi ratio poterit indicari. Quòd si quid erit causæ, cur malit obliquo ductu uti, finget se nihil dubitare, quin ille quoq; totus sit immutatus:

atq; illi ueluti ad meliorem frugem immutato pro suo in illum amore gratuletur, prædicans ab eo fieri, quicquid ab eo fieri uellet. Tum suasionis ingressus quidam, ac ueluti transitus ostendetur. Negabit Lucius Antonium suam mirari oportere, si quæ nunc scribit, lōgissime à pristina uita dissideant: imò si frequenter in falsis bonis, uerisq; malis sodali gratulatus est errans erranti, nunc demum iustissimam esse gratulandi causam, qui stultissimas, ac pestiferas uoluptates, cum felicissimo studiorum amore permittit. Deinde tanquam diuisione proponet, se duo quædam in ea epistola conari: alterū, ut prorsus illi persuadeat, quanta sit ipsi gratulandi causa, id est, quantum effugerit malorum, & quid felicitatis sit assequutus. Alterum utriusque interesse, ut Antonius, abiectis nugamentis, quibus iam nimium ætatis datum sit, ad eadem studia totum se conuertat, & ipse saluus, Perithoum suum tanquam ab inferis reuocatam, conspicetur. Id erit uelut argumentationi uestibulum. Sub hæc propositiones indicabit argumentationum, ceu bases totius negotij. Quarum excogitatio, ut longe omnium difficilima est, ita cum primis necessaria: adeò, ut nisi his repertis, reliqua futura sint ociosa. Et non aliud est quod minus arte præscribi possit. Qua de re peculiaria quædam tradidit Fabius Quintilianus, proposita controuersia Thebanorum ac Thessalorum: & nos in commentarijs de copia, rem, si non erudite, certe crasse explicamus. Huic igitur argumento huiusmodi propositiones generales constituere licebit. Liberalibus studijs nihil esse pulchrius: Ea sumitur ab honesto. Nihil gloriosius: Ea sumitur à laudabili, quod

quod natura quidem ab honesto separatum non est, sed persuadendi causa separatim tractatur. Nihil suavius: Ea sumitur à iucundo: Primæ quæ generalis est, huiusmodi secundariæ subserviunt. Maxime secundū hominis naturam esse scire, eoq; nec hominis uocabulum mereri, qui literas nesciant. Proinde si literæ nihil adferrent momenti ad famam honestam, nihil ad uitæ iucunditatem, nihil ad opes aut dignitates parandas: tamen propter sese expectandas. Altera fuerit, Ad perfectam uirtutem, solas literas esse duces, ac ueluti pædagogas. Cuius ut semina proficiscuntur à natura, ita à literis petitur absolutio. Ab his præstari cognitionem rerum expectandarum, ac fugiendarum: has mederi morbis animorum, trāquillare mentes mortalium. Ab his compesci sequundis in rebus insolētiam: ab iisdem peti lenimē ac robur in rebus afflictis. In priore propositione cōfirmanda adhibebitur argumēti uice, quòd puelli quoq; natura gaudemus, si proposito ænigmate sensum coniecimus, aut si quid nouæ rei discere contigit. Contrā falli moleste ferimus. À philosophis ceu propriam notam tribui, rationalem esse: at hæc non in illum cōpetit, qui nihil ratiocinatur, sed pecudum more sensibus & usu ducitur: Esse uero, qui negent hominem à reliquis animantibus differre rationis specie, sed gradibus dūtaxat: ita fieri posse, ut paulatim adiectis inscitæ stultitiæq; incrementis, homo deducatur usque ad pecudem. In hoc natura finxit hominem erectum, & in seuit cognoscendi studium, ut in rebus à Deo conditis philosopharetur: simulq; & Deum omnium opificem, & seipsum, & reliquam huius mundi machinam contempleretur. Ad hæc locupletanda pote-

runt adhiberi, quæ poëtæ, Platonici, reliquiq; scriptores, de hominis conditione prodiderunt. De luteo Promethei simulachro, cui igniculus ille cœlestis inditus fingitur: de luto quod Deus summus ille figulus, afflatu suo animavit: de particula divinitatis, iuxta quosdã corporibus humanis addita. Quidã enim arbitrati sunt animam nihil aliud esse, quàm scintillam ex igni, aut radiolum è luce illa divina. De mentibus è stellis petitis, aut certe è thesauro Dei. Huc pertinebit illud Platonis figmentum de animabus in terram delapsis, quibus hic scire nihil est aliud, quàm cœci per somnium reminisci eorum, quæ quondam libera corporibus uiderunt apud Iouem. Hæc, aliaq; multa, diuinitatem quandam animi declarant. Declarat & illud, quòd unus animus exiguo corpusculo inclusus, tot, tam uarias ac difficiles disciplinas intellectu complectitur, memoria retinet. Id prodigiosum uidebitur, si quis perpendat, quot hominum ac rerum uocabula tenet, qui unam modo linguam didicit: quantò prodigiosius, quòd Mithridates unam & uiginti linguas calluit? Et hæc est minima portiuncula mentis humanæ. Addendum his quod Plato negauit, corpus ad hominis naturam pertinere: nihil enim aliud esse, quàm instrumentum, domicilium, aut uehiculum animi: animum esse totum hoc, quod hominem nominamus. Item illud quod dixit Seneca, ni fallor: Vita sine literis mors est, & uiui hominis sepultura. Quid minus est homo, quàm hominis cadauer? Iam enim corpus, non corpus est, sed sepulchrum: animum etiam ipsum à natiuo uigore cohibens: & hinc philosophi & dictum putant, quasi & hoc est, sepulchrum. Nec aliò spectat quod

quod Plato scripsit, philosophiam nihil aliud esse, quàm mortis meditationem: Nam si abduci à corpore, dicitur animæ mori: & philosophia abducit animū à rebus corporeis & crassis, ad res æternas & intelligibiles: iam incipit animus uiuere, quum ab hoc sepulchro emicat. Ex historia sumi potest, quòd Diogenes accensa in meridie lucerna rogatus quid ageret, respondit se hominem querere. Rursus aduocata concione populi hac uoce: Audite homines, audite homines. Quum iam satis magna multitudo congregata, rogaret, quid uellet dicere, respondit sese homines aduocasse, non illos qui nihil haberent hominis. Adhiberi poterat & illud Mimi cuiusdam dictum de homine crasso & indocto: Nullus, magnus, malus, piscis. Nullum appellabat nullius pretij, nihiliq;: magnū, onustum obeso corpore, atq; abdomine pigrum: malum, nulla uirtute præditum: piscem, infantem & elinguem. Huc referri potest, quòd uulgò quoq; iactatis prouerbijs stupidis & indoctis adimūt hominis uocabulum. Quid enim aliud sibi uult, quòd stupidum & indoctum appellant statuam, ueluti figuram duntaxat hominis, nō hominem? Item, Asinum ad lyram, suem: Suem Bœoticū, asinum Antronium, nihilo dissimilem elephanto: ouem, belluam, pecudem, fungum, stipitem, caudicem, plumbum, somnium hominis, monstrum hominis. Adhibebitur & parabola: Vt auena uitio soli in lolium degenerans: ut triticum simili de causa degenerans in siliginem, nomen sui generis amittit: ita homo pecus esse incipit, si neglectis honestis studijs, uentris tantum & inguinis curam agere cœperit. Rursum alia: Et sicut materia sculpendo simulachro habilis,

tamen signum non dicitur, nisi forma artificis industria accesserit: ita natiuitas nō facit hominem, sed humanæ naturæ capacem. Quod nascitur, ceu rudis quædam materia est: institutio formā inducit. Tertia fuerit: Vt maxime sequendum naturam est, surculum insitum, eius arboris referre saporem, unde decerptus est: ita nō oportet animum hominis cuius est origo cœlestis, à suo genere degenerare. Et ut nativum est igni nostro sursum niti: trahitur enim ui genuina ad fontē originis: ita hominis ingenium, quanquam est his uaporibus corporeis inmersum, tamen principij non potest obliuisci. Rursus alia similitudo: Vt ursus non esset ursus, si mens hominis sub urfi figura latēret: quemadmodum nec Apuleius uere asinus erat, quum incolumi mente formam asini circumferret: ita nec homo diceretur, si mens pecudis humanam animaret figuram. Item si statua figuram hominis per omnia repræsentans, quales serūt fuisse Dædali, non statim homo dicitur, quòd mente uacet: nimirum figura non facit hominē, sed scientia. Hinc est quòd poëtæ ueteres, nimirum homines prudentissimi, fabulis non ociosis prodiderant: hos, quibus nulla colendi ingenij cura fuisset, sed pecuinis uoluptatibus sese totos dedidissent, in ferarū naturam abiisse. Contra, qui sapientia cæteris præcelluissent, eos ut dijs genitos, in decorum consortium à morte reuertī. Et demones, quos illi deos inferiores existimāt, autumant dictos, quasi δαίμονας, hoc est, doctos, aut scientes. Et Horatius imperitum hominem appellat corpus sine pectore. Huiusmodi supellectilis uariam copiā pueris suppedabit præceptor. Nam mihi interim satis est rationem ijs, qui docent, indisse

casse

casſe. Et quod nos in una propoſitione locupletanda ten-
tauimus, id ille faciet in ſingulis: & in harum unaquaque
parte, ſi quid erit tractabile: non ut omnes pueri reddant
omnia, ſed ut ex multis ſuo quiſq; ingenio cōſentanea ra-
ſpiat: & ex his qua tradita ſunt, ſimilia conſueſcat affi-
gere. Sed iam nunc quosdā ex audire uideor, præceptum-
culus meis obſtrepentes. Hui, inquit, nã tu dura mones,
& negotij plena: tum autem puerorum animis, atque in-
genijs matora. At ego iam ab initio non aſinum, ſed præ-
ceptorem mihi requirebã, nec incrudicum, nec laboris fu-
gitantem. Nam ſi indoctus eſt, qua fronte doctõris nomẽ,
ac locum occupat? Si ignauus, cur negotium tam ope-
roſum ſuſcipit? Hęc eſt literatoris profeſſio: hęc fabula
quam agendam ſuſcepit. Nemo uinetum colendum ſuſci-
pit, niſi ſtatim animum ſuum ad inexhauſti, & ut inquit
Vergilius, in orbem redeuntis laboris circulum præpa-
ret. Pueri uerò quid poſſunt audire uel iucundius, uel
utilius? Ab his exercitamentis prodibunt, qui facunde con-
cionentur in templis: qui prudenti eloquentia moderen-
tur ſenatum: qui cum laude obeãt publicis de rebus lega-
tiones: deniq; qui quauis in re, & iudicio ualeãt, & ora-
tione. At iſta, inquit, nondum illis annis ſapiunt. Veſtro
ſanè uitio, à quibus bonorũ autorum loco, modos ſigni-
cãdi, & id genus gloſſemata, nõ minus ſtolidã quam pro-
lixã didicerũt. At antiquitus pueri à nutricibus in ludum
naſſi, ſtatim ab optimis autoribus, literarum ſtudium au-
ſpicabantur, neq; detinebantur decem annis in dediscen-
dis nãnijs. Liceat quaſo, per nos, ò moleſti, uel adoleſcen-
tibus diſcere, quod uos pueros docere debueratis: ſinite

ut prima statim ætate hauriāt, quod semper meminisse sit pulchrum. Imbibat testula recēs succum purissimū, quem diu resipiat. Discant ista in promptu habere, & in uarios usus, ut res hortabitur, accommodare. Quid enim docendo agitur, nisi ne semper sint docendi iuuenes? Quibus si quando optima traditurus es, quare ea non statim tradis? Si nunquam, quid doces? An hoc agitur, ut tu semper doceas, illi semper sint docendi? Ne pigeat bonum uirum, ac de Rep. uel gratis benemereri cupientem, huius operæ, discantibus quidem necessariæ, cæterum nec ipsis qui docent, sterilis & infrugifera. Ergo postea quàm totius operis, ad hunc modū imaginē quandam, ac syluā subministrauerit, affectus deniq; & epilogum ostenderit: tum indicabit idem argumentum alia quoq; ratione tractari posse. Quod genus sit, ne à proposito recedamus exemplo: Si docebit omnē literarum cōmendationem tractari posse per cōparationem, itidē & inscitie uituperationem. Huius generis hæc erit propositio: Inter omnes res quas mortales tantopere mirantur, ac per fas nefasq; sequuntur, nihil est quod cum eruditione sit conferendum. Nam honores istos, in quibus ambitio mortaliū finem boni constituit, multo periculo peti, maiori possideri, ne honores quidem ueros esse: quippe qui pessimo cuiq; sæpenumero cōtingere soleāt, nec esse perpetuos, etiam si ueri sint: atq; adeo nō perennes, ut ne diurni quidē sint: quippe quos fortunæ temeritas, ut interdum insperantibus obijcit, ita frequēter inopinatō tollit. Contrā, literas in otio parari, summa tranquillitate possideri, non nisi sua cuiq; industria contingere, ueram & immortalem parare gloriam.

Et hic

Et hic primus differendi campus, multis locis cōmunibus undiq; amœnus est: multa exēplorum, simuliumq; uarietate fecundus. Deinde aperiendus alter: Bonam mortalium partem, aurum, argentū, gēmas, & alias hoc genus opes, per saxa, per ignes, magno capitis & uitæ periculo persequi, quum ista sint aliena bona: quippe quæ & ociosis obueniant, & à cæca fortuna passim ut dantur indignis, sic etiam dignis adimantur. Proinde extra hominem esse, nec in hominis potestate: quippe quæ infinitis casibus intereant, ueluti naufragio, incendio, bello, furto, carie, situ: quorum si nihil accidat, certe usu consumi. Quòd si non utaris, nihil habere pulchri quãobrem sint expetende. Ad hæc ut affatim contingant, tamen non explere mentem hominis, sed tantum iritare miseram cupiditatem. Postremo nec animi, nec corporis morbo mederi posse, sed potius utriq; hominis parti malorum omnium seminaria suggerere: & adeò per se nõ esse honestas, ut à uirtute uel in primis auocent: benignitate exhauriri, parsimonia putrescere: magno sudore congeri, maiore cura congestas seruari, maximo dolore diu seruatas amitti. In literis contrahæc omnia. Nam alteram cōtentionis partem omitto: partim ne sim æquo longior, partim ut aliquid aliorū inuentioni reliquum faciam. Atq; hic sequendus porrigitur campus, latissime patens & uarius, nec inamœnus. Tum tertio loco proponet: Formæ dotem ple risq; magnum quiddam uideri, & omnibus uotis expetendum: uerum hanc nemini sua cum laude contingere, ut neq; culpa negari. Ab ijs enim quæ nobis adsunt à natura, neq; laudē meremur, neq; reprehensionem: neq; etiam

num sciri, si bona cōtingat : utrū ab irata natura, an pro-
 pitia detur: propterea quòd multis eximia species corpo-
 ris perniciē attulit, & ipsis qui possident, & ijs qui spe-
 ctant. Nam possessori quid adfert formæ uenustas, præter
 solitudinē, metum, suspicionē, rumorem parum sequun-
 dum, materiam peccandi, libidinis fomitem, & copiam?
 Quod si hac præditus, pudicus esse cupiet, hoc ipso miser
 est, quòd formosus. Multas enim pellicit in perniciem, so-
 licitatur ab innumeris : atq; hinc est quòd legimus quos-
 dam sibi faciē cicatricibus defœdasse, quòd sentirent alios
 sua forma periclitari. Sin impudicus est qui forma præcel-
 lit, quid tandē debet suo bono, nisi ut facilius perditusq;
 pereat? Itaq; sua forma neminem pudicum delectari: alie-
 nam qui amet libidinosum esse. Tum ut hoc magnum sit
 bonum, tamen corporis esse tantum, fluxum, caducum, &
 adeò non perpetuum, ut uel febricula, uel macie, uel alio
 quouis casu, subito marcescat, certe etatis progressu de-
 florescere, certe morte perire. Diuersa in literis, hoc est,
 animi bonis omnia. Vides & hic aperiri cāpum mire fœ-
 cundum, si quis conetur hāc partem omnibus suis nume-
 ris tractare. Quarto loco proponet, Nō paucos mortaliū
 corporis uoluptates, uti præcipuū quoddā uitæ bonū mi-
 re complecti: uerum istas insanias esse, falsò iucundas, non
 uoluptates, nec aliud quàm risum, ut aiunt, Sardonium.
 Quæ enim ei uoluptatis bonum tribuas, qui sui sensu ca-
 ret? Ad hæc obscenas esse, belluinas, ac prorsus homine in-
 dignas, quæ nos in stras trāsferāt. Tum in syncretas, mul-
 to plus aloēs habere, quàm mellis: magno constare, & rei
 & fame dispendio, quibus admixtum sit fastidium, comes
 pœnitudo

pœnitudo: malorum omnium escas, laudis ac uirtutis ini-
 micas: infidas his à quibus adamantur, quos tandem dese-
 runt, etiam si non deserantur ipsæ. Exhaustire oculos, of-
 fuscare famam, corporis ualetudinē atterere, ebibere suc-
 cum uitalem, accelerare senium, morborū omne genus ad-
 ducere, sui iustissimas ultrices: deniq; totum hominem in
 Tartara demergere. At longe feliciores oblectationes ex
 honestis studijs colligit: tantò nimirū meliores, quantò cor-
 pori præstat animus, & homo belluis antecellit: tantò ho-
 nestiores, quantò uirtutis decus turpitudinē superat. Fel-
 liciter parari, feliciter possideri, quæ nos nobis nō eripiāt,
 sed restituant: quæ nos non ex hominibus in feras, sed ex
 hominibus in deos transforment. Ad hæc synceras esse,
 nullo fermento uitiatas: quæ omnem animū, si qua resedit,
 amaritudinem edulcent: quæ regustando fruēdoq; dulces-
 scant: quæ liuorem nesciant, hęc suauiores, quò cum plus-
 ribus communes, quæ nos ad extremum usq; rogam non
 deserant: quæ annis quibus omnia deteruntur & obsoles-
 cunt, efflorescant: nauseam, satietatem, ac pœnitudinem
 nesciant: quæ præstant, ut non uni aut alteri, sed omni sex-
 xui, omni ætati simus iucundi: quæ præstant, ut ipsi nobis
 etiam uoluptati simus: quæ faciunt, ut senectus etiam mos-
 lestia careat: quæ nos in omnem regionem, in omnem for-
 tunā comitantur. Deniq; quæ delectant eam hominis pars-
 tem, qua uere sumus homines. Sed parcam hæc longius
 persequi. Neq; enim hæc sunt omnia, & innumera sunt,
 quibus hæc locupletari possent. neq; nos aliud in præsen-
 tia, quàm uiam indicamus. Poterat hoc genus & alio co-
 lore tractari: uidelicet ut literas alijs bonorum generibus

ante

anteponamus. Præclara res opulentiâ, ad quam mortales infatigabili studio contendunt: quanto par est acrioribus studijs eniti ad honestas literas, quibus ditescit animus: Et in hunc modû de cæteris partibus quas proposui, aut alijs his similibus: cuiusmodi sunt iuuentus, uires, nobilitas, & si quid aliud sit, in hominum uita uehementer expetitur. Quin & per fictionem tractari poterant. Eruditione esse rem per se præclarâ ac magnificâ, adeo, ut si nihil etiam adferat emolumentum in hac uita, tamen sua ipsius causa sit expetenda: quod attigimus in initio. Quis enim non optet perfectam omnium rerum cognitione, etiam si nunquam esset uicturus inter homines? Nunc instrumeta sunt ad iuuantandam Remp. ac priuatim amicos, ut etiâ si extra doctrinam ipsi possemus feliciter uiuere, tamẽ quoniã uir bonus nõ solum sibi nascitur, uel in hoc cõparanda sit eruditio, ut alijs possimus esse subsidio. Verum in epistola seria non lim has partes nimium extare. id quod etiam in orationibus nonnunquam expedit dissimulare. Sed oportebit alia quadam epistolari facie obduci, nonnunquam data opera perturbari: sed tamen hic ordo profuerit animo, magnam rerû ac uerborû uim cõgerenti: ex quibus licebit optima seligere, si locus postulabit breuitatẽ. Ita fiet, ut non sit ieiuna breuitas. In hoc argumẽto poterit & illud admone-ri, blandiorem oportere fingi epistolam, quam adolescens adolescenti, congerro congerroni, amans scribit amanti. Tum quod qui suadet, inde sibi plusculû fidei conciliabit, quod suum errorẽ simpliciter agnoscat ac damnet: & ue-terum uoluptatû memoriam ita refricabit, ut declaret animum etiam à cõmemoratione abhorre- re. Ab etate sumet
occasi

occasionem : quæ si grandior est, dicet conuenire, ut plus sapiat, qui uincat annis. Absurdū fore, si qui dux huius instituti debuerat esse, nunc recuset esse comes: sin minor, dicet nullam ætatem magis idoneam disciplinis : propterea quòd sanguine calente, magis ingenio uigeat, quodq; tenacius herent, quæ primis annis hauriuntur. Hòc magis esse properandū, ne pars eius optima frustra effluat. A' forma item: quæ si præstans est, dicet minime cõuenire, ut in formoso corpore, animus inhabitet deformis: sin minus, dicet hoc magis excolendum bonis studijs animum, ut cum corporis forma paria fiant. A' genere: quod si fingitur illustre, dicet olim nullos magis incubuisse liberalibus studijs, quam claro genere prognatos. In alijs aut latère, aut negligi doctrinam, fortunæq; sordibus obscurari : in benenatis habere suū decus. Tum obscuri hominis literas fortunæ adnuculus destitutas, per paucis esse præsidio: nobiles, quoniam serè ad ciuiles magistratus, aut ecclesiasticas dignitates uocentur, maximā adferre perniciem, si ad tractandam Rempub. citra doctrinam accedāt: si contrā, maximam adferre publicè simul ac priuatim utilitatem. Sin obscuro genere fuerit, excitandus est, ut sibi suis ipsius præsidijs pariat nobilitatem, non paulò ueriores, quàm qua uulgò tument claris orti natalibus. Ab opibus: Si rem familiarem habebit amplam, demonstrabit illi tanto magis enitendū ad honesta studia, ne quum fortuna cætera suppedicarit, ipse sibi defuisse uideatur : magnū adiuuentum ad consequendas liberales disciplinas esse diuitias: sed has tum demum esse splendidas, ac salutare, si possessor his norit uti, atque hoc præstare doctrinam. Alios plerosque felici

felicibus quidem ingenijs præditos, sed ob rei familiaris angustiam, frustra consecrari libera studia: ipsi ob rem amplissimam nec otium, nec librorum uim defuturam, & optimi cuiusque præceptoris futuram copiam. Sin erit tenui fortuna, tanto enixius oportet incumbere parandis literis, quæ & rem, & famam pariunt, sed insignes. Nam diuitibus satis est, uel infra mediocritatem esse doctos. Hæc quidem à nobis fusius ac loquacius dicta sunt, uerum in tantum ne cessaria, ut uerear ne multis hæc etiam tam multa non sufficiant. Fateor, ad docendum sunt per pauca, sed ad rationem ac uiam indicandam, non inerti, nec indocto præceptoris arbitror fore satis. Nam his doctorem magis instruximus, quàm pueritiam.

De emendando.

IAm uerò in emendandis his quæ pueri reddunt, exactissima diligentia est adhibenda. Neque enim sat habeat doctor manifesta sermonis uitia castigare, uerum si quod uerbum parum elegans, si minus ornatum, si sordidum, si durius translatum, si qua contra ueterum consuetudinem orationis figura, si quid absurdius compositum, si quid asperum, si quid hiulcum, id notatum emendabit, mutabitq;. Tum si quid alio loco dictum, quod alio magis quadrabit: si quid additum, quod non cohereat: si quid præteritum, quod inseri oportebat: si quod argumentum futile, uanum, translatum, aut alio qui uitiosum: si quod decus parum feliciter affectatum: si iocus sit frigidior: si languidius dictum, quod acrius oportebat: si ubi à decoro fuerit recessum: si tractationis color parum pudenter sit delectus: si uerbosius tractatum, quod oportebat breuius:

aut

aut si breuius perstricliū, quod fufius erat tractandū. Neq; simul tamē omnia reprehēdet præceptor: sed aliās alia, ne pueri despōdeāt animū. Quæ fieri non poterūt, ea nō statim asperere, & cū cōuitio reprehendenda: & his uerbis, eo uultu, quasi discipulū oderis. Nā ea res teneros animos in odium studiorū trahit, sitq; ut prius oderint literas, quā norint cuiusmodi sint. Verū quæ tolerari non poterūt, ea blādus quidē, sed tamē diligēter corrigēda: quæ ferri utcūq; poterunt, aut dissimulāda interim, aut ingenio collaudato uertenda in melius. Cōtrā, quæ scitē ex cogitata, tractata uel uidebuntur, ea nominatim probabit, & quāobrē placeāt, exponet. Atq; interim iubebit & reliquos omnes attētis auribus accipere thema cuiuslibet quod recitatur: ac diligēter obseruare, si quid animaduertant reprehēdendum, aut etiā imitandū. Neq; illud inscite monet Quintilianus pueros ipsos percontationibus excitandos esse, & quid illie uideant uitij, & qua ratione mutādum: & quid sequutus sit, qui feliciter affectauit. Hoc satius est, quā si non periclitante illorū iudicio, tantum indicet ipse, quid damnet aut probet. At huiusmodi percontationibus, uide quātum cōmoditatū cōsequemur. Primum audientibus securitas aberit, ut ait Fabius, neq; persluent aures quæ dicentur, simulq; perducentur ad id, quod ex hac re queritur: nimirū ut aliquando hæc inueniant citra indicem, & intelligant ipsi. Sunt autē quædā uitia, quæ præceptoribus in adolescentulis non debeant displicere, ueluti sublimior spiritus, & orationis luxuries: quod hæc indoles promittit perfectā maturitatē. Ego in nostris & alia pro tempore serenda censeo, puta uoculas, aut etiam clausulas

ex auto

ex autoribus subleetas: poetarum uersiculos, aut hemisti-
 chia subinde intertexta: translationū licentiam: apertio-
 rem artis affectationem: compositionem curiose numero-
 sam, ac propè carmen exprimentem. Hæc enim omnia,
 tametsi in adulto scriptore uitia sunt, in proficiētibus ta-
 men necessaria sunt. Porro siue quid laudes, siue repre-
 hendas, utrunque & cum modo, & uarie faciendum.
 In alijs inuentionis nerui, in alijs argumētandi subtilitas
 probanda, in alijs sanitas, in alijs grauitas: in his lepos,
 in illis uarietas. In nonnullis dispositio, in nonnullis con-
 silium, ut ad quanq; uirtutem quisq; uidebitur accedere.
 Hæc laudis ac reprehensionis dispensatio faciet, ut neque
 quisquam de se desperet, neq; despiciat quenquam: tum
 æmulatio quædā inter omnes excitata, dum iritatis omni-
 bus, alterius quisq; laudē affectabit, dictu mirū quantum
 calcar addet ad studium. Quorundam putidis ingenijs,
 & rustico pudori, priuatis ac blādis admonitionibus erit
 succurrendum. Profuerit & illud, præuola quædam pue-
 rilia proponere ijs, qui primas tulissent: Victores collau-
 dare modice: uictos ad conandū hortari, quasi industria,
 non ingenio sint præteriti. Hic rursus mihi cachinnum
 tollet grammatista quissiam ex isto ordine, qui Michaë-
 lem Modistam pueris solent prælegere, meq; clamitabit,
 è ludo theatrum ficere. Atqui cum ipse è suo ludo carni-
 ficinam faciat, mihi concedat, si ueterum consuetudinem
 renouare studeo, apud quos in scholis huiusmodi concer-
 tationibus iuuentutem exerceri solitam, uel ipse D. Au-
 relius Augustinus testis est. Siquidem is in libris, qui-
 bus titulum indidit, Confessionum, narrat sibi frequenter
 accla

acclamatum fuisse, ubi Iunonis apud Maronē in Troia nos stomachatus, uerba & affectus ceteris feliciter adumbrasset. Agnosce theatricum uerbū acclamandi in ludos literarios fuisse receptū, & tu putas scholæ nihil cōuenire, nisi plagas, & ciulatus? Fabius haud uulgaris formandæ pueritiæ artifex non uno in loco præcipit, iuuenum studia nō asperitate deterrenda, sed blandis applausibus, modestisq; laudibus alenda, atq; exacuenda. nullq; doctorem in parentis abire affectum: contra discentes, præceptorem non horrere ut carnificē, sed obseruare ueluti parentem. Nec obscuro, quid sibi uelit Horatianū illud:

— Quondam pueris dant crustula blandi

Doctores, clementia uelint ut discere prima.

At contra hic Arcadius quispiam asinus, leonis indutus exuuio, quum & indoctior sit, quàm ut admiratione sui pueros habere possit attentos: & insuauior, quàm ut à quoquam possit amari, uel amare quenquam, tumultuosa carnificina menses eximit: puerosq; ingenuos, quos neq; meliores potest reddere, quippe uir stultus & improbus, neq; literatior, ipse illiteratissimus, flagris excarnificat miseros: clamoribus & conuitijs obsurdeficit, ut optimis illis annis sine fruge contritis, magnam crudelitatis sue mercedem percipiat. Vtinā tibi, o sacrilege (nam barbari leuius ac dilutius est uocabulum) dignus tuus factis bonos aliquando cōtingat, compellarisq; pileum istum, quem ut nō promereris, ita nec intelligis, cum cuculla permutare: pro ueste ista laciniosa, sagum aut rhenonē accipere: pro soleis ac sandaleis, perones: pro strula ligonem, aut scuticam: istoq; ornatu è scholis, in quibus nihil aliud es, quàm

In ludi magistros plagolos,

canis in balneo, rui extrudaris: aut stine, cui natus es, alli gaudus, aut, quod malim, in compedibus fossurus: aut si omnino sine imperio durare non potes, boues & asinos ista tua uoce terrinturus: Tu'ne audes, ò clurinū pecus, ut Plauti uerbis utar, docēdi literas occupare manus, quum ipse nihil unquam didiceris? tu'ne audes stolide carnifex, bene natos & ingenuos, atq; ingeniosos adolescētes laniare flagris, quos citius occidere possis, quā docere? Tu' in eo loco, quem Græci ab otio scholam, Latini à uoluptate ludum appellandū censuerunt, plus quā Phalaridis tyraunidē exerces? Tu' hominis monstrū ab his etiā mercedem, si superis ita placet, exigis, de quibus peius sis meritis, quā scelestus ille Faliscorū literator de sua pube? Siquidē ille dolo peccabat, tu palām, & cōfidētissime perdis bonæ spei pueros. Ille clementi hosti tradidit, ueluti paciſ obsides, à quo sunt citra fraudē restituti. Tu hosti crudelissimo, teterrimoq; prodis, uidelicet inscitie: à quo ferme nullus elabitur qui semel in illius ius uenerit. Sed effërri me uideo longius dolore iustissimo quidē, utinam perinde utili. Regnare iam passim uideas plagosum hoc, & indoctū grāmatistarū genus: antra illa in quibus deblaterāt, ceu furiarū regnū, misero ciulatu undiq; personare. Et credimus istam uerberandi cōsuetudinē Quintiliano, uiro tum prudēti, tum erudito, adde etiā castissimo, sine causa tātopere displicuisse. Et quod uir ethnicus ut seuū ac perniciosum explosit, nos Christiani libenter recipimus, seuientes non solum in pueros, uerum etiam in ætatem penē uirilem. Quod si plagoso illi comptatio contigerit largior, iam pueris etiā instat uitæ periculum.

Rideatur

Schola.
Ludus.

Quintiliano
utinam perinde utili.

Rideatur hoc, nisi nostra aetate permulta sint exēpla infelicitium, quos doctoris temulenti saevitia plagis occidit. Et postea deligitur equis nostris idoneum curatorem, liberos cuius a sino committimus. Sed hanc cædendi, saevitiæque necessitatem in puerorū ingenia transferunt, qui cum Phrygū filij, nisi plagis concisi, non emendantur. At quo tandem ore, dic quæso bellua, tu flagris à pueris officium discipuli requiris, quum tu doctoris officium non præstes? Effice ut merito te amet grex tuus: ut miretur, primum studia, deinde te quoque studiorū gratia: postremò utrunque alterius causa. Quòd si nec amari potes homo stolidus ac saevus, nec admirationem meretur trivialis ista, ne dicam, culinaria doctrina, vel inscitia potius, quid etiam in ludo sedes impudēs? Sin veterem morem tuo damnas instituto, age prostr istos egregios artifices, quos tu novus magister sic institueris, ut cum veterum vel infimo certare possint. Quòd si qui sunt ad literas indociles pueri, præstat eos ablegare rus, ac parētibus reddere: sed interim doctori decrescunt reditus. Et ideo bonum virum oportet esse, qui suscipiat erudiendam iuventutem. Sed istis non alia ratio est, quàm tyrannis principibus, qui malunt imperio, quàm æquitate retinere populum: non quòd illud melius sit, sed quòd hoc difficilius. Sed iādudum tempus est, ut ad id quod instituerat, nostra recurrat oratio, iamque finis sit cum istis Bæoticis suis rixādi. Ergo præceptor libereus, et istorum dissimilinus, postea quàm annotaverit quid in scriptis puerorū placeat aut displiceat: tum exemplum aliquod à se studiose elaboratum proponet, aut statim dabit: neque pigebit in marginibus, quid ipse sit sequitur.

tus annotare. Indicabitur ordinis ratio, transitus commo-
 dus: si quod schema speciosius, si quod argumentum noue
 tractatum: ut in eo perinde ac speculo uideant, quid ipsos
 suffugerit, quid assequi non quauerint, ubi dormitauerint,
 aut caecutierint. Alioqui quod isti faciunt, prauam epistolæ
 firmam proponere, quid aliud est, quam docere perperam
 scribere? Dicent, quo tumquenque reperias, cui sit stylus?
 Calceolariam non docet, nisi calcifex: coquum non insti-
 tuit, nisi coquus: gubernandi rationem nemo tradit, nisi
 nauclerus, & miraris si literas docere non queas, quas ne-
 scis? Quid docet Grammaticus, qui loqui nescit? Expediet
 aliquoties & nudum thema proponere, ac totum inuen-
 tionis laborem, ipsorum ingenijs relinquere, quò uirium
 suarum periculum faciant. Magis autè blandiuntur etiam
 nobis, quæ ipsi quasi peperimus ingenio: uerum id rarò
 fieri uelim. Nos olim quum Senæ Alexandrum archiepi-
 scopum, titulo D. Andreae, Iacobi Scotorum regis filium,
 rhetorum studijs exerceamus, isq; qui sibi iam uidebatur
 nonnihil profecisse, rogaret, ut tantum indicatis proposi-
 tionibus summis, reliquam omnem inuentionem ipsi relin-
 querem, paruimus adolescenti ingenioso, miræq; speci. Ad-
 nus est summa ui, fortasse sperans fore, ut tametsi sermo-
 nis ubertate uinceretur, tamen ob ingenij uigorem, non
 multum esset à nobis relinquendus. Primum collaudabam
 hominis industriam, & passus sum illam sibi aliquandiu
 placere. Mox ubi indicassem, quam multa illum fugissent,
 quam multa non suo loco dixisset, cristas demisit, & agno-
 uit, quantum adhuc abesset à meta. Illud in genere memi-
 nerit doctor, ut pro sui quibusque ingenij uiribus præcat.

Rudibus

Alexander ar-
 chiepiscopus
 D. Andreae,

Rudibus tota erit epistola præformanda: progressis sat erit liniamenta quedam prænotare: adultis suffecerit nudè indicare thema: ut & hac in parte parentum curam doctor inuètetur, qui primum infantibus cibum præmansum in os inferunt: deinde sat habèt in manù dare: mox mensis tantum admouent: postremò etiam domo extrudunt, ut suapte industria ipsi sibi querere consuescant, & quod dici solet, nare sine cortice. Conducet & illud, si iam ad mediocritatem progressus, proponemus idè argumentum iterù ac tertio, alijs uerbis, aliaq; sermonis figura tractandum. Quæ res potissimum confret ad parandam orationis copiam, ac facilitatem. Id autem cõmodius fiet in breuioribus thematijs. In hoc genere Ciceronè legimus cum Roscio suo certare solitum, utrum ille sæpius eandem sententiam, uariatis gestibus repræsenteret, an ipse mutatis uerbis efferret. Extant etiamnum & Maronis in hoc genere progymnasmata, ueluti de aurora, & anni partibus: sed hac de re tẽpestiuus ac pluribus dictũ est in libello de Copia. Cæterum ad inuentionis facultatem pertinebit, ut palinodijs exerceantur: ut quod modo suaserint, rursus dissuadeant: quod in cœlum laudibus tuleris, id ut tuperando ad inferos deijcias: ad quod sis adhortatus, rursus ab eo deterreas. Qua quidem in facultate plurimum ualuisse fertur Carneades. Hæc erunt propemodum similia locis, quos rhetores cõmunes appellat: ut pro amore, quemadmodum apud Platonem dicunt, præter Socratem, multi: & contra amorè, quẽadmodũ apud eundẽ Lysias: pro literis, contra literas: pro diuitijs, contra diuitias: pro monastica uita, & contra: pro linguis, contra linguis: pro

matrimonio, contra matrimonium: pro monarchia, contra monarchiam. Eiusdē generis sunt quæ per collationem seu contentionē tractantur. Vtra uita præstantior, ciuili, quā practicam uocant Græci: an contemplatiua, quam theoricam illi uocant. Cælibatus potior, an coniugiū. Ad dicendam utrum ars plus possit, an natura. Vtrum recens hoc theologie genus præstantius, an priscū illud. Vtrum plus ualeat ad parandam famā militiæ, an literarū studium. Ad rem parandam, utilior ne sit iuris prudentia, an studium medicine. Idem fit in personis. Vter dux melior, Annibal, an Scipio. Vter philosophus excellentior, Plato, an Aristoteles. Vter poëta doctior, Vergilius, an Hesiodus. Vtrius facundia mirabilior, Demosthenis, an Ciceronis. Hæc incidēt in consultationibus. Verum quum deliberabit aliquis, utrū Rome citius paretur fortuna, an in patria: utrum satius sit literarum gratia adire Italiam, quā Lutetiā, præterea quæ sunt locorum communium, ex proprijs circumstantijs multa ducet argumenta. Vtrum expediat pueros statim admouere studio literarū, an parcere tenerioribus illis annis, donec ætatis progressu nonnihil roboris collegerint. Neq; semper necesse est, ut præceptor se thematis inueniendi labore fatiget: Ex historijs, ut dixi, sumere poterit. Ex epistolis eruditorum, si quas pueri nondum legerunt: ueluti ex epistolis Ciceronis, Plinij, Cæcilij, Symmachi, Apollonij, Angeli Politiani. Qur enim hunc in hoc genere non cum quolibet ueterum cōferamus? Sed tamen è Symmacho rem peti malim, quā phrasim. Promptissimā huius generis uim, epistole diuersæ Græcorum suppeditabunt. Ex omnibus degustatis præceptor optima quæque

propo

proponet. Semper enim ab absolutissimis exordiendum. Proinde Plinium illis statim obijci malim, quam Franciscum Nigrum, Mariū Philelphum, etiam si pater in epistolis nonnihil habet laudis: Aeneam, Gasparinum, Campanum: multo minus Carolum Virulium Louaniensem, cuius scripta cito gratiam excurrunt. Non quòd negem in his esse, quod aliquis possit imitari, sed quòd mediocribus, aut tolerabilibus tantum anteferri malim eximios. Ceterum cui palma debeat in hoc genere, non est huius instituti pluribus uerbis persequi. Si quis omisissis Græcis, patiat̄ur quæquam ullo in genere anteponi, M: Tullio, Plinio & Politiano primas detulerim. Sed hac sanè in re fruatur suo quisq; iudicio.

De consuetudine unum multitudinis numero compellandi.

Iam uero consuetudinem insulsissimam quidem illam, sed aliquot iam seculis mire receptam, unum hominem multitudinis numero compellandi, non tam dedocendi sunt iuuenes, quàm animandi, ut ausint contemnere: certe quoties cum his agitur, unde nihil sit periculi. Mea certe ætate iam hæc ineptia magna ex parte obsoleuit, paulatim subolescentibus bonis literis. Quanquàm super sunt & hodie non pauci uosissatores, qui quod pueri male didicerunt, non solum ipsi mordicus tenent, uerum etiam ab alijs exigunt. Inexpiabili cõtumelia se putant affici, si quis unum singulari numero salutet: ac plañè rem putant iniuriarũ actione dignam, ac legibus uindicandam. Tu pro tua prudentia quid sit optimum discipulo cito. Hic mihi cõtinnuo Tragicum uociferans in re nihil:

Quid tu, inquit, me tuiffas? tuiffa famulos tuos: ego sum
 & te, & tuus omnibus melior. Quid ais hominis mon-
 strum, tu sic appellari de dignaberis, quomodo olim reges
 suos appellabant parasiti? quomodo summos orbis mo-
 narchas olim affabantur libertini, aut è plebe cerdo qui-
 libet? Deniq; quomodo tu ipse deum Opt. Max. compel-
 las? Quir non ut unum alloquar, quum unum uideam,
 etiamsi Polyphemus maior esses? An ideo Athonē montes
 dicam, non montem, quòd ingens sit? An ideo non est
 mare Oceanus, quòd uaste pateat? Adeò qui uix sunt ho-
 mines, ijs nō satus est, si unius hominis loco ducantur. Cæ-
 sari totius orbis monarchæ loquimur: Superi bene uer-
 tant quod agis Cæsar. Et hic indignatur, nisi dixeris: Be-
 ne uertāt quod agūt uestre dominationes: perinde quasi
 non unum hominem, sed Hecaten quampiā triformem, aut
 Hermetē trismegistum, aut Geryonē tricorporē alloqua-
 mur. Hoc fortassis in muli. re grauida sit tolerabilius, aut
 etiam, si mauius, in scropha. Quir à grammaticis distincti
 sunt numeri, singularis, dualis, & pluraliuis, nisi ut ute-
 remur? Honoris, inquit, gratia abutimur. Aptè dictum
 abutimur. Nam istud est planè abuti, perinde quasi quis
 soleam utranq; eidē inducat pedi. Sed quis istud iuris uo-
 bis donauit? An æquum putatis, ut honoris uestri gratia,
 præter ueterum consuetudinem barbare loquantur homi-
 nes? Quòd si tyrannidem occupatis, ut nouæ etiam lin-
 guæ nobis sitis autores, quir non saltem constatis uobis?
 Etenim si numerus mutatus honorē habet, quir non ead-
 dem opera uidetur honorificū, plures singulari numero
 compellare? Quir non idem sit in tertijs personis? Ho-
 norifi

norificum est, si quis Marcolpho dicat, gratulor uobis: qui minus honorificum est, saluta eos, cum unum iubeas saluari, sed honorabilem? Quis hic honos tantum in pronominibus situs est? Honorificum est, saluto uos domine episcopo: qui minus, saluto uos domini episcopi? Honorificum est, uidi uos ambulantes: quid non uidi uos ambulantes, si uni, sed honorato loquaris? Nimirum aucta pluralitate, crescit honos. Quis in re diuina, ædituus non hunc in modum respondet sacrificio: & cum spiritu uestro? Quis is deo loquens, audeat dicere: præsta quæ sumus omnipotens deus? Quis nos homunculi non ueremur illi dicere: remitte nobis debita: & ne nos inducas, si tantum honoris est in abusu numeri? Certe primus honos debetur deo: quis hunc tanto fraudamus honore? quis huic præscriamus homuncionem? Quid hic respondebunt isti? an nobis obijcient heterosin? Audio, sed hac non utuntur emendate loquentes, nisi in prima persona, uel modestiæ, uel festiuitatis, uel euphoniæ gratia. In sequenda nunquam, nisi quum genus significamus, non personam. Quale est illud Nasonis: Quæ uestra libido est. Taxat enim uirorum genus, ueluti si quis uni meretrici dicat, uos estis perniciës adolescentum, non unam notans, sed totum ordinem. Huic similitum est illud in tertia persona: Quum ad uxores uentum est, tum sunt senes. Vnde quod olim modestiæ erat, aut inuidiosum, nunc repetit honorificum esse coepit? O imitatores seruum pecus, ut mihi sæpe Risum, sæpe iocum uestri mouere tumultus. Istos fefellit, opinor, quod ueterum quispiam magistratu fungens, hunc in modum scripserit: Considerauimus, retulimus, statuimus, ni-

mirum munus publicū cum suis collegis cōmunicans, & potestatis inuidiam declinare uolens. Hoc, ni fallor, exemplo reges & episcopi cœperunt & ipsi scribere: Nos Ioannes episcopus Cameracensis: Nos Carolus rex Gallorum. Nec dubium quin & hoc qui primi cœperunt, modestiæ causa fecerint, uidelicet quò tyrannidis speciem fugerent. Tyrannicum enim uidebatur, potestatem cum nullo prorsus habere communem. Verum is scribēdi mos simul atq; regius haberi cœpit, à nostris honorificentæ causa certatim usurpatus est. Ridicule sanè, nam si modestiæ laus est, ubi quis pro, ego Ioannes episcopus, scribit, nos Ioannes, qui uos Ioannes dicit, pro, tu Ioannes, contumeliosus sit oportet. Nam se deicere, uirtutis est: alterum contemnere atq; extenuare, maligni est atq; inuidi, si id fiat in absentem: si in presentem, procacis & cōtumeliosi. Romanus pontifex in suis diplomatis, admittet nonnunquam, hanc Petri sedem, quam indigni tenemus. Quis ferat, si quis idem dicat illi: Cōfugimus ad istam Petri sedem, quam indignus tenes? Quòd si hęc sermonis ineptiam, idiotarum stulta ambitio cōmentata est, qui dedignantur orationem habere cum alijs cōmunem, cur eruditi hanc ineptam ac muliebrem inanitatem assentando alunt? Scio deberi honorem magistratibus, parentibus, præceptoribus. Sed hic ridiculus est honos, quem præstat solæcismus. Verum largiamur interim, ut tantū ualuerit consuetudo. Neq; enim me fallit in epistolis decimi libri, qui Plinianis per Aldum adiectus est, legi semel atq; iterum sermonem huiusmodi: Ut primum me domine, uestra indulgentia promouit. Quanquam & hic tergiuersari licuit,

licuit, eas epistolas non esse Plinij: deinde hoc ipsum tam raro fieri illic, ut mendam uideri possit. Postremo cum uestra dicit, uoluit senatus auctoritatem cum Caesaris uoluntate coniungere, quòd sciret hoc esse gratum imperatori modestissimo. Sed ut omissa tergiuersatione, largiamur quod isti uolunt: sit sane ciuilitatis hoc honore blandiri maioribus: sit rustici & inurbani, hoc honoris non reddere: certe nouum insolentiae genus est, non esse còtentum, si quis cui decedat de uia, si caput aperiat: si genus flectat, nisi ridicule etiam loquatur honoris gratia. Scripserit aliquis Traiano, uestra indulgentia: at idem non offenditur, cū toties repetitur, tua pietas, pro uestra pietas. Deniq; non sic illi loquitur Plinius, quum consul illius laudes prædicat, quam orationem oportuit quàm maxime honorificam esse. Isti tam insolitum honorem etiã conuicijs, atq; adeò flagris exigunt à nobis. Domitianus imperator, uir prodigiosæ arrogantiae, se deum ac dominum scribere solitus est in suis diplomatis, atque ita se compelli in aliorū instrumentis edixit. At is nemini unquam succensuit, quòd singulari numero compellaretur. Ferri poterat res, si modo sint unico solocismo contenti: uix duplicatus istorum ambitioni satis facit. Nam oro uos, simplex erat solocismus, quem istorum insolētia iandudum ut plebeium, nimisq; popularē fastidit, ac reuuit. Oro uestrā humanitatē, se sequimendum erit: nihil adhuc nisi uulgaris honor. Oro reuerendissimas humanitates uestras, bene congemmatum uitiū, mediocris honor est, & strēdus. Adde tertium solocismū, & plenā inieris gratiam: Oro reuerendissimas paternitates uestras, domine prestantissime, Cumo-

latissi

latissimam uis inire gratiam, quadrigam solæcis morum
 facito hunc in modum: Oro reuerendissimas paternitates
 uestras, domine præstantissime, domine præsul. Euge euge.
 Iste demum honorificentissimus est sermo, dignusq; quo
 solenniter adeantur reuerendissimi præsules, ac potentis-
 simi monarchæ. Magis enim ridiculum, quòd quidam ho-
 noris gratia personam quoque uertunt dicentes: Mandas-
 uerat mihi reuerentia sua, pro, uestra, siue tua. Huius ser-
 monis ineptiam si quis non uidet, illiteratissimus sit oportet:
 si quum sentiat, non expuit, patientissimus: si tam ab-
 surdam assentationem libentibus etiam auribus haurit, glo-
 riosissimus sit oportet. Et hæc sermonis portenta cuius-
 quam principis aures serunt? Et huiusmodi non solum fe-
 runt quidam, uerum etiã efflagitant Christianæ modestiæ
 columna: ac non parentibus homines seuerissimi grauiter
 succensent: adeò ut quibusdam hac de causa dicam fuisse
 scriptam sciam, non de asini umbra, quod dici solet, sed de
 iniuria nõ adhibiti solæcismi. Nuper etiam quidam, gra-
 ui nimirum exemplo, ultus est huiusmodi contumeliam, ad
 hunc quidem modum. Ab amicis magnus studijs agebatur
 apud episcopum quendam, ut quidam spectatis moribus,
 egregia doctrina uir, sacerdotio, quod tum forte demor-
 tuus uacuum fecerat, inantoraretur. Negabat uigilantissi-
 mus pastor, temere sacerdotia committi oportere inexploratis.
 Ipsum qui commendabatur, accersi iubet, uidelicet
 de doctrina, prudentiãq; uiri periculum facturus. Adest ille
 uir sane antiqua literatura probe præditus, sed syncerus
 ac simplex, qui nondum nouum hunc eloquentiæ florem
 attigerat: postremò qui præsules omnes putaret didicis-
 se lite

se literas. Salutatur numero singulari: Salue reuerende præsul. Vix totam salutationem dixerat, auertit se præsul atq; abijt, indignabundus non aliter, quam si quis in faciem illius conspuiſſet. Admirantibus, & causam rogantibus qui salutatorem commendarant, negat se illos conspectu colloquioq; dignari suo, à quibus sic in os contemneretur. Frustra quidam rem purgare nituntur: planeq; surdo canitur fabula. Iratus ille, sacerdotium in alium quendam disertiore transtulit, qui quadruplicato solæcismo humanissimas reuerentias domini domini saluaret, & qui unum hominẽ in multis, rursus in uno multos uideret. At quanto falsius isti nobis talionem reponerẽt, si ipsi singuli singulariter appellati, nos uicissim binos aut ternos singulari uoce conuenirẽt? E tenim si honorificum est, uni multitudinis appellationem tribuere, ueluti τῶν ἁπάντων ἀποφώνημα, quam erit insignis contumelia, plures singularibus uerbis alloqui: Tibi Paule, nos abbas dicimus: tanquam plures in unum conflati, uix efficiant hominem alicuius precij. sic erat par pari referendum. Dices optime lector: Rides tu quidem iandudum, & nimis uncis naribus indulges. Quid aliud faciã in re tum ridicula? Nam si plæne contendunt, honoris significationem esse in catachresi numeri, cur frequẽter unicam rem, eamq; friuolã, nibiliq; tricas, apinas, quisquiliãsq; uocamus, multitudinis numero? Quare unicũ instrumentum quo uerrimus pauimentum, multitudinis numero scopas uocamus? Non inuidendus honos istorum, quem cum quisquilijs et scopis habent communem. Hoc etiã interest, quod nisi multitudinis uocabulo, nemo scopas rectè salutauerit, nisi dixerit, saluete scopæ:

scopæ: quum istis interim studiosa barbarie gratificemur,
omnibus quidem grammaticis, ac grāmaticorū filijs iratis.
Quid quòd interdum non sine periculo pluratiue conui-
ciamur etiam, nimirū assueti? Quid enim si strabus quis-
piam, dubijq; contuitus, uni è multis cōuicium dicat, nula-
titudinis numero: non ne quam oculis quem petit, non di-
stinguat, periculum erit, ne tanquam cōmune maledictum
in se quisq; rapiat, & pro uno omnes in miserum strabum
conuicia regerant? Id uerò periculosius etiam fuerit ca-
eco. Proinde genus hoc sermonis, quibus est hoc uitij, ma-
gnopere fugiendum censeo, ne forte oculorum morbo, plu-
res pro singulis cernere putentur. Sic enim nuper quispiā
istiusmodi saluatorē apertè derisit, & asperè potius, quā
urbanè: nisi forte uidebitur recte, malo nodo malus quæsi-
tus cuneus. Is enim solus cū esset in conclau, & à strabo
quodam multa cum pluralitate adiretur, iterū atq; iterum
circumspectans, respondit, ceteros abiisse, se solum esse: si
quid uellet, opportuniore tempore rediret, dum illi adef-
sent. Ille uerò negat se quenquā præter ipsum unum quæ-
rere. Tum alter hominem percōtatur, quot illic lectos ui-
deret. Quum unum duntaxat respōdisset, Et quæ tandem,
inquit, intēperix te agitant, aut è qua popina nobis pro-
be potus ades, ut ego tibi non unus uidear, sed multi? Et
sunt etiam qui rem tam absurdam tueri conentur rationi-
bus philosophicis, ut aiunt. Siquidem Aristoteles scripsit;
regē ut ceteris rebus præcellit populū, ita sermone quoq;
differre debere. Itidem par esse ut quos conditio, dignitas,
opes, cultus, & insignia discernant, discernat & sermo.
Nec prorsus alia nota rectius dignosci à priuato magis
stratum

stratum, quàm abusu numeri, propterea quòd ille unus sit è multis, hic nō simplicè sustineat personā. Pape, accipio cōmentū: quanquam apud Græcos istud fiet commodius, quibus tres sunt numerorū differētia. Ergo cui geminus sit episcopatus, aut cuius episcopatum abbatia quæpiant opima cōduplicarit, huic dicemus, *χαίρειτε*. Quòd si tres sint episcopatus, aut duobus addita abbatia, ternarium illum sacrum ac mysticum expleat, huic dicemus, *χαίρειτε*. Hac quidē lege, si *τιτράδα* aut *ἰσθράδα* numero sacerdotiorum sint prætergressi, æqui dent ueniam, si nostram distinctionem sua ambitione cōfuderunt. Nec uideo qui minus liceat ad hunc loqui modum: Nos episcopi, nos abbates, cui uni plures sint episcopæ, aut abbatie. Sed dubitari iam dudum potest, isti ne stultiores, qui à re tam absurda, tamen abduci non queant: an ego qui in nugacissimis nugis tantum operæ sumpserim, nisi quòd ut hoc facerem, plurimæ res me cohortabantur, sed due potissimum: tum ut istos apertius irrisos, aliquando sue stultitiæ pudeceret: tum uti eos qui plane depuduisent, iuuenes partim ueterum exemplis animati, partim nostris uerbis moniti, non dubitarent cum sua ambitione contemneret. Desinet offendere, postea quàm desierit esse insolens, & aliquando placebit omnibus, quod nunc placet eruditibus.

De salutatione.

Nunc ad præceptiones huic argumento peculiāres reuertemur: sed si paucis admonuerimus, quæ sint in salutatione fugiēda, unde solemus epistolā auspiciari, ne pessimi gubernatores uideamur, si statim in portu, quod dicitur, impegerimus. Est enim hæc ceu prima frons epistolæ,
in qua

in qua delinquentē non solū imperitiæ dedecus, uerum-
 etiam religionis neglectæ piaculum maneat. Nam à ue-
 teribus superstitiose obseruatum uidemus, ut è primis illis
 forte congregientium uerbis, futuri sermonis uelut omen
 quoddam arriperent. Eoq; qui sibi forte fortuna uenirent
 obuiā, qui ue quapiam dere inter sese tractaturi congre-
 derentur, quò factus esset occurſus, ac bene ominatus ser-
 mo feliciter utriq; uerteret, mutuā salutē dicebant. Et sac-
 cerdos quoties prodibat ad populum, salutabat, ac resalu-
 tabatur. Ea consuetudo è medijs hominū moribus, in epi-
 stolam, quæ, ut dixi, colloquiū est inter absentes, translata
 est. Eamq; semper ueteres à dicēda salute sunt auspiciati.
 Idq; tam à Græcis, quàm à Latinis, tertia persona facti-
 tatū uidemus: siue quòd usus sermonis rex, p̄rsonam mu-
 tauit: siue quòd studio festiuitas quædā, quam adfert per-
 sonæ hypallage, uidetur affectata: siue quòd olim saluta-
 tio non adderetur epistolæ, sed in tergo tituli uice adde-
 retur, uelut ab eo recitanda, qui literas perferret. M. T.
 Cicero Trebatio imperatori S. D. Græci ferme ad hunc
 modum, πλάτωρ ἔσθ' ἰών ἐν πᾶσι. Quæ uerba non
 hoc sonant Græcis, quod quidam existimāt, quasi iubeam
 mus illos, quos ita salutamus, bene uiuere, sed quòd felicita-
 tatem precemur. Nam quibus res sunt sequundæ, ij Græ-
 cis ἐν πᾶσι dicuntur. Quidam pro ἐν πᾶσι dicunt
 χαίρειν, quod apud nos sonat gaudere. Vtrūq; uno uersu
 expressit Flaccus: Celso gaudere, & bene rem gerere Al-
 binouano. Latini in hunc ferme modum salutant: M. T ul-
 lius Cicero M. Varroni S. D. Plinius suo more addit,
 suo, opinor quòd non scribat nisi amicis: C. Plinius Sabinus
 no suo

no suo s. d. Hebraei vulgato gentis suae more, pacē optāt saluantes, siue quōd sentiānt bellum ac discordiam esse malorum omnium compendium: siue quōd pacem appellānt summam rerum prosperitatem, ubi nihil est quod offendit anīmū. Auctor est Plinius Auūculus religiosum antiquitus fuisse, non uinibus salutare, ne preces, opinor, ambiguae ad alienum auertantur: quemadmodum in deuotionibus nomen addebatur, uelut irrita futura execratione, nisi urbis aut gentis uerum nomen apponeretur. Ergo ne dirum omē habeat epistola, utriusq; nomē in ipso statim ingressu praefandum est, priore quidem loco illius, unde uenit epistola, posteriore eius, ad quem mittitur: etiam si longe sit honoratior cui scribitur, quā qui scribit. Puerilis mihi uidetur illa nominum honoris gratia transpositio, nisi nobis placebit illa Gnathonis salutatio: Parmenonē suum summū, plurima salute impartit Gnatho. Aut nisi si quis ad hunc modum loquatur: Idem equus portabat Caesarem & Augustam, existimemus hominē lesae maiestatis reum peragendum: quōd plus honoris habitum sit equo, quā Caesari, & eius uxori. Sed extra iocum, mihi probatur ueterum simplicitas, quā utinam per nostrae tempestatis corruptissimos mores ubiq; liceret emulari, ut nos inuicem nudis nominum titulis saluaremus: C. Plinius Caluo suo s. d. Quid enim erat uerius aut purius? siquidē ubi quis nomē audit, omnes pariter uirtutes suas audit compedio. Habet praeterea nescio quid peculiariter blandum proprii nominis appellatio, quo audito delectari uidentur & animātia bruta. Quo magis istos admiror, qui uocabulum suum quod inditum est in baptismo, non

alijs auribus accipiunt, quàm si atrox ingereretur con-
 uitium. Stultius, quòd aulici quidam non ferunt, ut libe-
 ri patrem patris, aut matrem matris appellent uocabulo:
 dominus ac domina malunt audire, quàm illis uocabulis
 neque sit quicquam honorificentius, neque charius affe-
 ctibus: adeò nihil illis placet cum plebe commune. Porro
 nominum uocabulo, prænomena, agnomina, cognomi-
 naq; complectimur. Prænomena serè à maioribus mutua-
 mur, Marcus Tullius. Cognomina pleraq; gentilia sunt,
 Bruno Amorbachius. Agnomina solent ex euentu quo-
 piam accrescere. Scipio Aphricanus, Cato Uticensis. Ho-
 die cognomina aut gentilitia sunt, quemadmodum apud
 Italos, Medicum, Baptistarum, Balborum. Aut à loco du-
 cuntur, Angelus Politianus. Nam præter ueterum con-
 suetudinem faciunt, qui paternum nomen cognominis ui-
 ce subiiciunt: ut si quis Antonium Dionysij filium, Anto-
 nium Dionysium appellet. Cæterum qui parentis uoca-
 bulum, gignendi casu subnectunt, magis referunt Hebræo-
 rum consuetudinẽ, quàm Romanorum: Iacobus Alphæi,
 Ioannes Zebedæi, Petrus Simonis. Iam barbara, nonnun-
 quam & sono absurda uocabula uel hominum, uel loco-
 rum, uel familiarium, aut Latinis Græcis uel uocibus red-
 denda sunt, aut in Latinam faciem commode deflecten-
 da, ut ab idiotis etiam uulgatum nomen agnoscatur: ut
 quum pro Barbir, quod uulgo tonsorem sonat, Barbirũ
 dicimus, pro Buscid, Buslidium, aut pro Lang, Lan-
 gium. Quod idem in Græcis & Hebræis sibi permittunt
 eruditi: ueluti cum pro elephas, dicunt elephantus, pro
 Adam Adamus, pro Abraham Abrahamus. Quibusdam
 reli

religio est, cognomen gentis immutare. Sed sunt quedam adeò barbara, ut stridores sint uerius, quàm uoces: præsertim nonnunquã apud Germanos monosyllaba quinq; conferta consonantibus, quæ ne sonari quidem possint ab eius lingue rudibus: quæ si molliri nõ poterunt, in Græcas aut Latinas uoces uertentur. Cognomētis quæ ducuntur à loco uel originis, uel domini, quidam dure addunt præpositionem, Picus de Mirandula: Latinius est, Picus Mirandulanus: tolerabilius putant, Picus à Mirandula. Ac fortasse licebit unum aut alterum exemplum apud autores inuenire, ubi addatur, de: sed pueri quod optimum est primum assuescant imitari. Non abhorret à ueterum consuetudine, nonnunquam ijs quæ diximus, magistratus, professionis, cognationis, aut etiam affinitatis cognomen annectere: idq; contra recentium morem, qui honoris gratia præponunt dignitatũ uocabula: Beatissimo papæ Alexandro sexto. Veteres contra: Trebatius M. Tullio Cic. imperatori. Hieronymus Damaso papæ. Budeus Copo medico regio. Erasimus Ioanni Coletto theologo. M. Cato Bruto consuli. M. Tullius Quinto fratri. M. Brutus Portiæ uxori. Optarim, si fieri possit, nihil adulationis admisceri titulis. Erras autem, si te laudari putas, quum episcopus scriberis, aut theologus. professionis ista sunt nomina, non gloriæ. Is demum te laudaret, qui bonũ episcopum, aut eruditũ theologum scriberet. Tolerabile fuerit si uxorem charissimam, aut liberos dulcissimos appellemus, aut patrem optimum. Porrò quoties docti plusculum admiscent honorificentie titulus, non suo seruiunt ingenio, sed alienis obsequuntur. Istos nemo modestus

fret, opinor, qui prodigiosis assentationibus salutationem
 infarciunt: ac tum existimant salutationem esse mirè rbe-
 toricam, ubi nō nunquam ipso etiam hominis nomine præ-
 termisso, hunc solem dixerint, alium lunam: hunc lucife-
 rum, alium cynosuram, aut lucernam ardentē, speculū sine
 macula, turibulum odoriferum, pyxidem unguentariam,
 candelabrum aureum, uirtutum sacrarium, disciplinarum
 thesaurum, omnis scibilis gazophylacium, phœnicem,
 aquilam, uitem, hortum, flumen, fontem, pelagus, apicem,
 culmen, florem, gemmam, iubar, fulmen, paradysum: deniq;
 rerum omnium laudabilium copie cornu. & quid non?
 Ita nouus hic saluator iuxta Comicum, uenustum dat ad-
 ueniens principium. At que etiam ne parum sint Gnatbo-
 nes, quemadmodum alios immodice efferrunt, ita sese pari
 uenustate deiciūt, atq; extenuant, seruos à pedibus, ui-
 lissima mancipia eius cui scribunt appellantes. Huius salu-
 tationis exemplum hoc erit, si quis fortè requireret animi
 causa: Per spicacissimo domino, septem artium liberalium
 candelabro auro. Radiati Theologorum apici. Religio-
 nis lucernæ semper fulgenti. Dominicalis ordinis lucistro.
 Vtriusq; testamenti gazophylacio. Hæsiarcharum mal-
 leo. Omnium uirtutum heroicarum & non heroicarum,
 speculo limpidissimo. Dignissimo domino meo domino
 præceptori, humilimus dominationis suæ discipulus, &
 uilissimus seruator, oscula pedum pro salute. Rides exem-
 plam? Sanè meritò rides, sed huiusmodi non solum utun-
 tur isti, uerum etiam libris editis præcipiunt adolescentu-
 lis. Hæc noua salutandi uenus prisca incognita, tum de-
 mum nata est, ubi profligatis linguis, exactis bonis auto-
 ribus,

ribus, quos illi poëticos uocant, in ludis literarijs pro grammatica tradebatur Michael Modista, pro rhetorica similes nuge. Quis unquam Gnatho, aut Colax, aut Gelasinus, usque adeò fuit impudens, aut in tantum esuriit, ut istiusmodi uerba regi suo ausus sit in os dicere? Qui plagas pati possunt, qui iure perfundi, qui osse peti, qui commingi sustinent: tamen non sustinent sic salutare, quemadmodum nos Christiani grauibus etiam uiris adulamur. Quādo Plautus ille parasitorū licetiosus et immodicus effector, ausus est talem inducere in fabula? Si Christianam simplicitatē tueri non libet, simus uel ethnicorum exēplo paulò minus impudētes. Paulus scripsit, inquit, Honore inuicem præuenientes. At apostolus illic non de salutatione, sed de subsidio loquitur: sic enim ille solet honorem appellare. Quòd si uitari non potest, quin blandius agatur cum eo, cui scribitur, est uerecundius quoddam assentandi genus. Sunt figuratæ laudes: his epistolam, quanta erit, expleas licebit. Verum in ipsa statim salutatione, tam impudentem Gnathonismum, obsecro, quis ferat, nisi aut Mida stolidior, aut Thrasone gloriosior? Aequè uitio dandum est, quod quidā in principum literis faciunt, eius cui scribitur, aut qui scribit titulum, trecentorum cognominum longa serie in decimum usq; uersum producere: Iustinianus Imperator Cæsar, Flauus, Germanicus, Gothicus, Fræcius, Germanicus, Anticus, Sclauicus, Wuādalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, uictor, ac triumphator, semper Augustus. An non fissus lector epistolam parabit abijcere prius, quàm ad epistolam peruenerit, nisi coronidem quam recensendis titulis finire

non poterant, per & cetera præcidissent? Ridèdum & illud salutâdi genus, inepte fucatum, quod Carolo Louanienſi quoq; cum primus arriſſe uidetur: quo ſalutis loco nunc hoc, nunc illud apprecamur: ueluti, Midæ diuitias, loco ſalutis. Aut, humilimam recommendationem, uice ſalutis. Promptam cum debita ueneratione ſeruitutē, loco ſalutis. Hæc equidem deliramenta inuitus reſero, ſed aliter dedoceri non poterant. Et in primis hæc ſunt dedoſcenda: tum quòd ſalutationem uerbis ſuperuacaneis onerant, puritatemq; ac ſimplicitatem corrumpunt: tum quòd ſtultiſſimum uidetur, aliquid ſalutis uice ſubiicere, quum ipſa ſalute nihil ſit melius. Eiuſdē ineptiæ ſunt illa: Quot habet coelam ſtellas, quot habet mare guttas, tot tibi mitto ſalutes. Quòd ſi quando pietate commendati uiri ſecus atque nos docemus, ſalutarunt: præpoſtere fecerimus, ſi à quibus uiuendi petenda fuerant exempla, non loquendi, in his quod optimum habuerunt, negligemus: quæ peſſima, ea ſola nobis proponemus. Neq; ſi quando D. Hieronymus, D. Auguſtinus, D. Gregorius ſuorum temporum conſuetudini conceſſerunt, id nunc oportebit in ludum literarium uocare, præſertim hac tempeſtate, qua nihil eſt omnino literis cum uulgo cōmune. Poſtremò quid abſurdius, quàm ex magni nominis autoribus nihil imitari, niſi quod erat contemplatione cæterarum uirtutū ſerendum? Poſt expreſſas reliquas Hieronymi uirtutes ſalutationis nouitatem condonabimus. Quod ſi non potes, noli huius prætextu tueri, quod temporſi ſuo dedit ille, non iudicio. Sed offendemus, inquier, ſi tuis præceptis parebimus. Quis enim non hanc ſalutem, Petrus Tartareus Henrico

rico Bedæ theologo s. d. cōtumeliā interpretetur potius, quàm salutem? Verum ego non in hoc hanc operam suscepī, quò docerem sermonem stultorum auribus atq; animis accommodare, sed ut recte scribendi rationem traderem. Neque tamen usque adeo desperandum existimo nostrum hoc seculum, ut errorem quem corrupti mores hominum, & inscitia potuit inuehere, cum bonorū, & eruditiorum uirorum autoritas & usus non possit reuellere. Videmus quantum profectum sit paucis annis. Vbi nunc in scholis auditur Michaël Modista, ubi glossa Iacobi, ubi citatur Catholicon, Brachylogus, aut Māmetretus, quos olim ceu rarū thesaurū, aureis literis descriptos habebant monachorū bibliothecæ? Certe semper erit ad optima conandū. Si statim sanctum erit, & uicinos, quicquid hic aut ille deprauarit in studijs, neq; quod deprauatum fuerit, restituere licebit, quò tandem recident literæ? Deniq; si istis crassis licet ueterum eruditiorum exemplum contemnere, nobis uicissim non licebit istorum indocile inscitiam pro nihilo ducere? Quòd si quid à neterum consuetudine licebit innouare, si uidebitur aliquid dandū eius animo cui scribitur, aut publicæ consuetudini, tolerabitur quidem: modo absit enorme uitium, hoc est, ne salutatio sit uel loquacitate molesta, uel assentatione parasitica, uel affectatione morosa, ne quod diximus, pessimū sit omē toti epistolæ, si statim à uitio fecerit auspiciū.

Simplicis salutationis aliquot formulæ.

Salutationum quæ præter indicium nihil habent, formulæ sunt huiusmodi: Pius pontifex Romanus eius nominis primus, Lodouico Gallorum regi, eius nominis

undecimo s. D. Tiberius Cæsar Senatui Romano s. D. Senatus P. Q. R. Machabeo duci, & socijs Iudeis s. D. Horatius Trib. milit. Bruto Imperatori s. D. Henricus Anglic rex Maximiliano Cæsari s. D. Demetrius eques Romanus Tito Lucio iudici selecto s. D. In huiusmodi nominibus officiorum plerumq; hæretur à doctis, partim quòd incertum quæ ueterum nomina, quibus nunc resspõdeant: partim quòd pleraq; iam recepta sunt, peregrinis ac barbaris uocabulis. Siquidem quem olim urbis præfectum uocabant, nunc alicubi uocāt Marchionem, alicubi locum tenentem: quem tribunum plebis, nunc ciuium magistrum uocari credunt. Quem olim questorem ærarium, nunc redituarium uocant, siue receptorē. Quos olim rationales, nūc, opinor, phinantiarios dici. Quos olim questores parricidij, nunc scultetos. Quos olim caduceatores, nunc hiraldos. Quos olim senatores, seu selectos iudices, hodie uocant dominos parlamētares. Nam Ammiraldus pro littorum curatore, siue maris præfecto, nescio cuius lingue uerbum est. Quod genus sunt & illa, Marischalcus, Seneschalcus, Baro, quæ uidentur unà cum barbarico imperio inuasisse. Aut igitur his utendum, aut uetus aliquod uocabulum subiiciendum, quod nouo resspõdeat. Id commodius faciet, qui primum ex antiquis historiographis, è Varrone, è Cicrone de legibus, è iureconsultorum libris, ex libello Fenestellæ, quem ex professo scripsit, & inscripsit De magistratibus, animaduertent singulorum & uocabula, & functiones. Item huius temporis officia, quibus uerbis dicantur, & quibus in rebus uersentur. Eandem curam oportebit adhibere in confere

rendis

rendis Græcis ac Latinis officiorum uocabulis. Nam illi *ἑταροῦ*, hoc est, summum, uocant consulem, *ἀδελφικῶν* pro consulem, *ἀδελφικῶν* dictatorem, seu imperatorem, quem eundem interim *ἑταροῦ* uocant: sed hæc res plus habet negotij, quàm ut hic sit obiter tradenda. Argumentum hoc proprium uolumen postulat, tantum indicabo, quibus rationibus cognitum magistratum possis circuitione notare. Qui præest describendis epistolis, & uulgò secretarius dicitur, uocabitur ab epistolis: qui schedas citatorias scribunt & notarij uocantur, dicètur à libellis: qui thesauro præfectus est, à thesauris: qui cubiculis, à cubiculis, quem cubicularium, siue camerarium uocant: pocillator, à poculis: scriniorum præfectus, à scrinijs. Qui notant ac recitant acta in iudicijs, ab actis dicuntur, siue actuarij. Atque item de cæteris.

Nouæ salutandi formulæ.

Pliniano demum seculo natum uidetur, ut quos familiarius amarent, eos in salute suos dicerent, blandiore scilicet pronomine, coniunctissimam necessitudinem significantes. Plinius Calphurniæ suæ s. D. Ebutius Hispaniæ suæ s. D. Quod si nobis permittimus à cōsuetudine ueterum recedere, tot poterūt esse in epistolis salutandi formulæ, quot in congressu. Salue pater optime. Salue mater optima. Saluete liberi dulcissimi. Salue mea Terentia charissima. Salue multum. Salue plurimum. Salue etiam atq; etiam. Salue quātum mereris. Salue pro tuis meritis. Antonius Licentio suo multam optat salutem: plurimā salutem: perennem salutem. Nam plurimas salutes, aut innumeratas salutes, non ausim dicere, nisi sentiam à diuersis ab-

Latius. Politianus Marcilio suo multam ex animo precatur salutem. Erasmius Fausto suo multam optat faustitatem. Andreas Aegidio sodali iucundissimo multam optat felicitatem. Antonius Laurentius Marco fratri charissimo perpetuam optat incolumitatem. Terq; quaterq; salue meū præsidium. Saluere te iubet tuus Ludonicus. Saluere te iubet, qui ipse non saluet. Salutem tibi dico, quam ipse desidero. Salutem tibi mittit, qui ipse perijt. Salutem tibi mittit, quam ipsa, nisi tu dederis, non est habitura. Saluus sis optime socer. Aue præceptor optime. Has itaq; atque huiusmodi formas, quanquam nonnihil diuersas à ueterum consuetudine, tamen non uideo quur oporteat in totū damnare, modò in loco adhibeantur. Illud genus non perinde probo, Salua sit tua præstantia, tua reuerentia, tua nobilitas, tua dominatio.

Quomodo per alium salutandum, aut resalutandum.

CRebrum & hoc in epistolis, ut per alios salutes
omnes alios. Id apud eruditos frè fit his modis. At-
tico nostro multam ex me salutem dicito. Vxorem tuam
ac liberos mellitissimos omnes meis uerbis saluere iube-
bis. Generum mea causa salutabis officiose. Amicis omni-
bus communem ex me salutem dicito. Parentem opti-
mum meo nomine salutabis diligenter. Fac ut amicis com-
munibus mei uice salutem annunties. Totam familiam
tuam per te meis uerbis salutatum uolo. Non erat otium
omnibus scribendi, sed omnibus pro me multam dices sa-
lutem. Tu mihi apud amicos omnes uicarius eslo salu-
tator. Omnibus ex me annuntiabis, me illis omnia leta
preca

precari. Gener tuus iussit, uti suis uerbis tibi multam salutem ascriberem. Socru tuae optabis prosperam ualitudinem meo nomine. In salutandis amicis, quoniam in praesentia mihi nõ uacauit scribere, fac Erasmi tui uices grauius obeas. Quam blandissime saluabis Antonium, sed meo titulo. Salutassem abbatem meis literis, sed tu mihi apud illum epistolae uice facis. Grauabo te non magna sarcina, ut meo nomine salutem perferas ad socrum meam. Quaeso ut sodalitatem totam mihi salutes accurrate.

Reddita salutatio per alios.

Attica, quam illi tuis uerbis dixi salutem, libenter accepit, teq; uicissim per meas literas saluere iussit. Tuam salutem Attica libens accepit, ac suam renouit. Ambrosius salutem quam illi tuis uerbis renunciari, totidem uerbis renumerat. Amici per me tuo nomine diligenter salutati, dederunt hoc negotij, ut te uicissim suo nomine iuberem saluere. Genero tuus uerbis salutem scripsit, nam aberat: is suo nomine tibi multam salutem iussit rescribi. Socer tuus uerbis per me salutatus, te uicissim meis resalutat. Qui me per te salutant, hos omnes mutua salute meis uerbis imparties.

De epithetis & nominibus adoptiuis.

Nonnunquam urbanitatis & comitatis est, addere honoris, aut adoptiua cognomina: quorum posterius exemplum est, ut si senem bene de nobis merentem, appellemus patrem iuuentem nobis charum, filium: noueram, matrem: sororis maritum, fratrem: quibus adijciuntur & epitheta, quae Fabius uertit, apposita. Haec ueteres parcius aduſcebant titulis, etiam si recentium consuetu

suetudo diuersum obtinuit : sed horum maior erit usus in media epistola. In his illud in primis erit obseruandum, ut si tribuenda sunt, tribuantur apposita personis, & rei de qua agitur. Ecclesiasticis dignitatibus hæc serè cōgruunt, Beatissime Papa. Pontifex maxime. Summe pontifex. Amplissime pater. Sanctissime præsul. Vigilantissime pastor. Sacratissime pater, uenerande, suspiciende, obseruande, integerrime, religiosissime pater.

Principum epitheta fere sunt huiusmodi.

Cæsar Auguste. Rex inuictissime. Fortissime imperator. Dux illustrissime. Clementissime princeps. Vir generosissime, præpotens, ornatissime, clarissime, splendidissime, Opt. Maxime, quod à Ioue sumptum, quidam in Christum transferunt, in quem uerius competit, quàm in Iouem. Nonnulli etiam ad summos monarchas traducunt. Diuos, ac deos appellare re ges, ethnici cuiusdam Gnathonismi est. Dominos appellare, barbaricum, etiam si cœpit hoc nomen ferre Romana lingua, postquam ingenia iugum tyrannicum ferre poterant : mox ecclesie proceres, quò differrent à prophanis, pro dominis, domini uoluerunt appellari.

Magistratum civilium epitheta fuerint hæc.

Consul uigilantissime. Senator splendidissime. Censor grauissime. Aedilis magnificētissime. Iudex incorruptissime. Prætor integerrime. Ex his uero qui literas profitentur : Theologos graues, synceros, absolutos, sacros, ac diuinos appellabimus. Rhetores disertissimos, suauiloquentes, facundissimos : Poëtas sacros, diuinos, claros, nobiles, inelytos : Iurisperitos, iuris utriusq; consultissimos, prudent

prudētissimos legum, iuris utriusq; iuxta doctos : Dialecticos, acutos, argutos, inuictos : Medicos peritissimos, fidos, eximios : Mixte doctos, undecunq; doctissimos.

Cognatorum & affiniū hæc fere
sunt epitheta,

Pater optime. Mater indulgentissima. Frater charissime. Patruæ obseruande. Soror charissima. Vxor suauiissima. Nepos mellitissime. Iucundissime gener, affinis, sodalis, commilito. Ex reliquorū genere, qui nulla certa nota sunt insignes, diuites & autoritate præstantes uiros appellabimus : Optimates uiros, summates, primarios, nobiles, graues, grauiissimos : Ornatos uirtute aut eruditione præcellentes : Obseruandos, honorandos, colendos, absolutos, eximios, egregios, prudentes, suspiciendos, spectatos, perspicaces, circumspectos. Matronas nobiles, primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas : Puellas, lepidas, bellas, amabiles, optime moratas, pudicas, iucundas, mellitas : Adolescentes ingeniosos, probos, modestos, optime spei, eximie indolis, generosæ indolis : Milites, fortissimos, exercitatisimos : Opifices, industrios, solertes, peritos, exquisitos, accuratos. Reliqua sibi quisq; ex his quæ recensuimus inueniet. Atq; hic quidē cautio sit oportet, non solum ne quæ alijs congruunt, in alios trāsferamus: ueluti si quis puellā uenerandā, senem iucundissimū, regem pudicissimū, matronam inuictissimam nominet: Verum etiam ne quando manifesto, falsa tribuamus, ut theologum male doctum grauiissimum potius appelles, quàm eruditissimum: Præsulem stupidum ac supinū, quiduis potius, quàm uigilantem: Regem insigniter auarum, clementē magis dicas, quam

quàm munificū. Etenim sibi quisq; conscius, hæc in contumeliam rapit, non aliter, quàm si deformem senem, formosum puellum appelles, aut punitionem egregium heroa.

Vbi, & quomodo potissimum utendum epithetis.

Hæc, ut dixi, in salutationibus optarim parcius adhiberi. Cæterum in media epistola quum res agitur, erit his aliquando locus. Quanquam nec hic passum quæus, & sine delectu erunt adhibenda. Nam ut boni ducis est unumqueng; militem, ita boni oratoris est, unamquamque uocem eo statuere loco, ubi quàm maxime possit usui esse. Veluti principem cui gratias ages pro accepto munere, aut à quo uelis aliquid impetrare largitatis, tempestiuus munificentissimum, aut benignissimum nominaris, quàm fortissimum, aut inuictissimum. Adhibebimus autem in loco, si dicemus: Ignosces primo errori, dux mitissime. Patere te exorari clementissime Cæsar. Turcarum uim à Christianorum humeris depelle rex inuicte. Succurre periclitanti ecclesie, religiosissime princeps. Restitue per calumniam oppressos, æquissime prætor. Non est meum tibi consilium impartiri, uir oculatissime. Tuo consilio nobis subueni, uir prudentissime. Siquidem in his orationibus non sunt otiosa epitheta, sed argumenti uim obtinent. Vt enim probes non esse tuum illi dare consilium, assumis argumentum, quòd ipse quum sit oculatissimus, domi consilium habeat, nec egeat mutuo.

: De transfigurandis epithetis.

Transfigurantur hæc appositiva nomina nonnunquam haud ineleganter in substantiua, itaq; pronomi

nominum uicem gerunt: Obsecro te pater pijsime. Obsecro tuam pietatem pater. Gratulor tibi uir fortissime. Gratulor tue uirtuti. Condona mihi hunc errorem uir mansuetissime: Condonet mihi hunc errorem tua mansuetudo. Nostræ stultitiæ præsidio sis, queso, uir sapientissime: Nostræ stultitiæ tua sapientia sit præsidio. Compesce improborum audaciam uir integerrime: Improborum audaciam tua compescat integritas. Publica calamitas implorat te princeps clemētissime: Publica calamitas implorat tuam clemētiam optime princeps. Succurre religioni Christianæ pijsime Cæsar: Tua pietas Opt. Max. Cæsar, succurrat religioni Christianæ labanti. Non est hominis imperiti, uiro prudentissimo consilium dære: Non est meæ imperitiæ, tue prudentiæ consilium dare. Te, inquam, appello uir impudētissime: Tuam, inquam, appello impudentiam. Nonnunquam uehementiæ causa rem duplicamus, sed inuoluta uoce. Succurrat mihi tua benignitas liberalissime Mecænas. Te omnes execrantur homo ignauissime: Tuam ignauiam execrantur omnes homo formidolosissime. Demiror te homo ueracissime: Veraciam tuam admiror, ò demens. His igitur, si modice & in loco utemur, & grauiorem amplificando reddemus orationem, & argumento iuuabimus sententiam, & sermonem grata uarietate nouabimus. Nam uulgò scriptorum in huiusmodi neque modus est ullus, neque tempestiuitatis ratio. Sic enim passim: Dominationis tue literas accepimus. & Reuerendissima tua præstantia mihi literis significauit. & Nobilitas tua meo nomine salutabit uxorē suam. Et, Charitati tue breuiter
 respo:

respondeo. Et nostra paruitas, digniſſimæ paternitati tuæ gratias agit. Stultum eſt ita uitare perſonam, quaſi ſās nō ſit ea uti. Et tamen fateor alicubi gratiam habere uocabulum qualitatis perſonæ loco ſubmuſſum. Stultitiæ meæ prudentia tua ſit præſidio. Noſtram tenuitatem tua foueat liberalitas. Noſtram inopiam tua copia ſuſtineat.

De adoptiuis nominibus.

VT autem redeamus ad id, quod ſuperius attigimus, iſdem locis gratiā habet adoptionis uocabula: quoties potentes, quorum autoritate ſubleuamur, quorum beneficentia adiuuamur, patronos, parentes, ac præceptores nominamus: Fœminas, patronas, ac matres: Aequalis amicitia iunctos, fratres, ac ſorores: Eiuſdem ſtudij ſociales, aut eiuſdem inſtituti profeſſores, commulitones, adoleſcentes, filios, diſcipulos, alumnos.

De ſuperſtitione epithetorum.

Fugienda eſt infelicitas eorū, qui ſe certis uocibus alligāt, quas magica penè dixerim ſuperſtitione uel mutari, uel inuerſo proferri ordine, piaculū exiſtimant, perinde quaſi Iouē conceptis uerbis euocēt, aut noxios demones aſciſcant. Quos niſi rite, certisq; uerbis compelles, capitis tui piculo feceris.

~~Et ſi quis dixerit, quia ſuperſtitione uel mutari, uel inuerſo proferri ordine, piaculū exiſtimant, perinde quaſi Iouē conceptis uerbis euocēt, aut noxios demones aſciſcant. Quos niſi rite, certisq; uerbis compelles, capitis tui piculo feceris.~~

sic scribit: Cicero Terentiam suam bene ualere iubet, quemadmodam: Cicero Terentiam saluere iubet.

Vale dicendi formulæ aliquot,

Vale. Vale recte. Bene uale. Cura ut quam rectissime ualeas. Etiam atque etiam cura ut ualeas. Da operam ut bene ualeas. Communem ualetudinem fac cures diligenter. Si tu recte uales, nos iandudam ualemus. Valetudini tuæ, si quidem nos ualere uis, omni sollicitudine fac scruias. Adnitere ut quam optime ualeas. Sit tibi curæ tua ualetudo mi Tyro. Si quidem nos amas, ualebis mi Cicero, meq; mutuò diliges. Fac ualetudinem tuam summo tuare studio. Valecto. Scribā aliās copiosius, interim mihi ualebis. Adero ad calendas Maias, interea curabis ut ualeas. Da operā ut sis prospera ualetudine. Age curā ualetudinis tuæ. Si quid erit quod uelimus eius cui scribimus animo inherere, solet post uale subijci: Vale, nosq; quod soles, ama. Vale mi Petre, & hoc unum fac memneris, te inter uenena uiuere. Iam uale. Valebis autem, si philosophiam amplecteris. Vale, & quicquid acciderit, amoniam, non quæstio, ut de nostri memor. Valecto, &

~~inhibere. Subiungitur etiam, Valebis, quod soles, ama. Vale mi Petre, & hoc unum fac memneris, te inter uenena uiuere. Iam uale. Valebis autem, si philosophiam amplecteris. Vale, & quicquid acciderit, amoniam, non quæstio, ut de nostri memor. Valecto, &~~

respondeo. Et nostra paruitas, dignissime paternitati tue gratias agit. Stultum est ita uicere personam, quasi fas nō sit ea uti. Et tamen fateor alicubi gratiam habere uocabulum qualitatis personae loco submissum. Stultitiae meae prudentia tua sit praesidio. Nostram tenuitatem tua foueat liberalitas. Nostram inopiam tua copia sustineat.

De adoptiuis nominibus.

VT autem redeamus ad id, quod superius attigimus, iisdem locis gratiā habēt adoptionis uocabula: quoties potentes, quorum autoritate subleuamur, quorum beneficentia adiuuamur, patronos, parentes, ac praecipitōres nominamus. Fœminas, patronas, ac matres: Aequales amicitia iunctos, fratres, ac sorores: Eiusdem studij sodales, aut eiusdem instituti professores, commulitones, adulescentes, filios, discipulos, alumnos.

De superstitione epithetorum.

Fugienda est infelicitas eorū, qui se certis uocibus alligāt, quas magica penē dixerim superstitione uel mutari, uel inuerso proferri ordine, piaculū existimant, pereinde quasi Iouē conceptis uerbis

Quomodo dicendum, Vale.

Quemadmodum à salutatione auspicanur epistolā, ita dicto uale, claudimus. Nisi quod apud Græcos *χάρις* utroque loco ponitur, sed in calce rarius. Item apud Latinos salue. Vale non dicitur, nisi in digressu, quēadmodū nec apud Græcos *ἰσχυρῶς*. Hoc interest, quod saluatio nonnūquam sic effertur, quasi recitetur à tabellario. Cicero Trebatio salutē dicit. Vale, semper ad scribentis personam accōmodatur. Vale mea Terētia. Nemo

sic

sic scribit: Cicero Terentiam suam bene ualere iubet, quemadmodum: Cicero Terentiam saluere iubet.

Vale dicendi formulæ aliquot,

Vale. Vale recte. Bene uale. Cura ut quàm rectissimè ualeas. Etiam atque etiam cura ut ualeas. Da operam ut belle ualeas. Communem ualetudinem fac cures diligenter. Si tu recte uales, nos iandudum ualemus. Valetudini tuæ, si quidem nos ualere uis, omni sollicitudine fac seruias. Adnitere ut quàm optime ualeas. Sit tibi curæ tua ualetudo mi Tyro. Si quidem nos amas, ualebis mi Cicero, meq; mutuò diliges. Fac ualetudinem tuam summo tuare studio. Valeto. Scribā aliās copiosius, interim mihi ualebis. Adero ad calendas Maias, interea curabis ut ualeas. Da operā ut sis prospera ualetudine. Age curā ualetudinis tuæ. Si quid crit quod uelimus eius cui scribimus animo inbærere, solet post uale subijci: Vale, nosq; quod soles, ama. Vale mi Petre, & hoc unum fac memneris, te inter uenena uiuere. Iam uale. Valebis autem, si philosophiam amplecteris. Vale, & quicquid acciderit, cogita te mortalem esse. Vale nostri memor. Valeto, & nominis immortalitati totis neruis incumbito. Vale meum decus, & caue ne tibi excidat, quod admonuimus de fratris negocio. Nonnunquam & post dictum uale subijcimus, quod nos sugerit, aut quod ideo fingimus nos fugisse, quò tenacius insideat animo. Vale mi More. Sed heus tu, propemodum præterieram, quod in primis dictum oportuit. Vale. Iam par abam obsignare literas, sed quia præter spem ocij nonnihil obtigit, libet etiā diutius tecum garrere. Vale. Sed iam obsignaturo epistolam, illud per-

*commode uenit in mentem. Valebis. Sed mane paulisper:
 nunc demum occurrit animo, quod primo loco dictum
 oportuit. Vale. Sed o me obliuiosum, penè sero soceri
 tui negotium mihi uenit in mentem. Vale. Iam ceræ ad-
 moueram anulum. Papæ, quàm penè me fugerat, quod
 omnium maxime scire te uolebam. Valebis. Sed si illud prius
 admonuero, ut à fucatis amicis te subducas. Vale. Eia, de
 libro nunc demum sese offert memoria: ne cui credas, nisi
 uideris meum chirographum. Vale iterum atque iterum.
 Equidè non possum desinere, adeò mihi dulce est cū ami-
 co iucundissimo confabulari. Vale iam tertio. Sed prius
 quàm ob signem epistolam, unum illud addam. Vale. Iam
 epistolam complicaueram, cum adiret me gener tuus, qui
 te iussit saluere plurimū suis uerbis. Iam ob signatam epi-
 stolam, quum alteras tuas ad me literas reddidit uereda-
 rius. Itaque resignaui, & eadem opera binis tuis respon-
 deo. Huiusmodi figuræ non hoc tantum in loco, uerū aliàs
 etiam habent gratiam, si quid Fabio credimus. Nam &
 amouent suspicionem fuci, & artificij, & lectorem dor-
 mitabundum, uelut ad rem nouam expergeficiunt. Repe-
 riuntur apud Christianos dicendi uale formulæ diuersæ
 ab his, non tamen in totum damnandæ, mea quidem sen-
 tentia. Incolumem te nobis diu seruet Opt. Max. Iesus.
 Faxit Christus autor omnis salutis, ut nobis & quàm
 diutissime, & quàm rectissime ualeas. Diu te nobis ac
 Reip. sospitem uelit esse dominus Iesus. Huius generis for-
 mas si quis effingat accommodas, non arbitror reprehendē-
 dum. Caterū alienas illas coronides, dureq; affectatas, non
 ferā. Vale in eo qui uastum cingit fluctibus orbem, Vali-
 dum*

dum te seruet, qui mare & terras, uarijsq; mundum temperat horis. Quid enim terra mari cincta facit ad ualitudinem tuam? Aut quid annus in quatuor partes digestus? Mollius erat: Ille qui solus sanat omnem egritudinem, donet tibi ut quam optime ualeas.

Quid post uale.

Post uale continenter locum ac diem ascribunt ueteres. Locum uarie, his quidem modis. Datum Romæ, datum è Romæ. Scriptum Mantuæ, siue è Mantua. Aut omisso participio, Carthagine, Lutetia, Athenis. Ex arce nostra. E' uilla paterna. Ex nostro Formiano. E' castris Cæsarianis. Ex regia Britannia. Ex nostro museo. E' nauis. Ex pandocheo. Nam hoc quoque nonnunquam iuuat disscere, ubi fuerit amicus qui scribit. Et locus ac tempus nonnunquam excusat epistolam neglectius scriptam. Tempus priuatum his ferme modis ascribitur. Ruri ad multam noctem. Futeolis prima luce. Ex hortis suburbanis. Inter cocnandum, aut mox à cocna. E' paternis adibus crepusculo. Ex littore marino ad lunam. Ex aula Cæsaris, nocte concubia. Noctu, multa nocte, profunda nocte, alta nocte, plurima nocte, nocte intempesta. Sub gallicinium. Ex balneis pomeridianis. Tempus publicum his rationibus additur: Anno à Christo nato, millesimo quingentesimo. Anno à natali Iesu Christi quingentesimo supra millesimum. Anno à uirginis partu, millesimo trecentesimo nono. Anno ab orbe redempto, post millesimum quingentesimo. Anno à Christo passo, sexagesimo sexto. Anno ab hominum genere restituto. Anno salutis humanae. Quidam austificatur annum à natali Christi, quidam à calendis Ianuarijs.

quidam à die pasche, quidam à festo annunciationis. Atq; ex hac re sepenumero captio nascitur parū attentis: quā uarietatem expediret tolli è rebus mortalium. Veteres ab orbe condito supputabant. Greci numerabant Olympiades, quemadmodum alij indictiones. Romani primum ab urbe condita numerabant: mox per consules designabant annum, quòd is magistratus esset annuus. Ascribitur & mensis, & dies mensis. Rome calendis Ianuarijs, siue Ianuarij. Ad calendas Ianuarij, uel Ianuarias. Nonis Martijs, uel Martij. Idibus Iunijs, uel Iunij. Ad Idus Iunias. Pridie calendarum Ianuarij, uel pridie calendas Ianuarij. quòd posterius apud autores probos est usitatus. Postridie calendas Octobres, uel calendarum Octobrium. Tertio calendas Augustas, uel Augusti: uel, ad tertium calendas Augustas. Recentius est autem, quòd quidā à principe mensis die supputant: Die mensis Iulij uigesimooctauo. Errant autem, qui prepositionem ad, additam, existimant semper tempus reddere incertum. Etenim quum M. Tullius frequenter sic ascribit diem: Ad x v. Cal. Febr. num ita potus erat, ut quo die scriberet, ipse nesciret? Imò hic sermo sumptus est à Grecis, qui τὸν ἕνδεκάτην dicunt, pro τῷ ἕκτῳ. Ceterum si quando de tempore ambigit qui scribit, hoc pacto scribere licebit: Anno circiter nonagesimo supra millesimū. Anno plus minus quingentesimo. Ad annos circiter nonaginta. Annos ferme nonaginta. Dies qui calendarum diem, aut nonarum, aut iduū proxime antecedit, non est aliter designandus, quàm per aduerbiū pridie. Pridie calendas Ianuarias. Is enim est ultimus dies mensis Decembris. Qui proxime consequitur,

duplici

duplici modo notari potest: Postridie Nonas Iunias: siue, Octauo Idus Iunias. Nec absurdum est, quod nonnulli nostris festus indicant dies. Natali Christi. Natalitio uirginis matris. Pridie natalis Ambrosiani. Ferijs paschalibus. Die à natali Ioannis Baptistæ tertio. In scriptis, ubi cum periculo possit errari in tempore, profuerit eundem diem, aut annum uarijs notis indicare: ut, Anno à Christo nato M. D. Alexandri pontificis decimo. Nonis Aprilis, postridie paschæ. Etenim si scriptoris uitio contigerit deprauari numerum, unum ex alio poterit restitui.

De ordine epistolari.

Ordinem in epistolis uel à natura, uel ab arte licebit petere, sed ab arte infrequentius. Nā si in actionibus forēsibus, omnis serè dispositio à cōsilio sumitur, nō præceptis: quanto magis id faciendū in literis que leguntur, nō audiuntur: & leguntur à docto, non à uulgo? Postrimò que nullū omnino nōnunquā habent ordinē: & si habent maxime, melius dissimulāt, quàm ostendunt. Quare superstiosè faciūt, qui libertatē illā epistolariē, certis partibus alligāt, atq; cuiusmodi seruituti includūt, cuiusmodi ne orationes quidē tenere Fabio placet. In simplicibus argumentis, eum sequamur ordinē, quē cōsiliū nobis dictauerit, nō præceptiuncula. In confusaneis epistolis, in quibus innumerabiliū propè rerū accruus cōgeritur: aut ut quicquid in buccā uenerit, ita effundemus: aut ordinē aliquē à tempore, loco, personis, aut rebus imaginabimur, eum crebris transitiunculis breuiter significabimus. Quas quidē uel à similibus, uel à dissimilibus, paribus, imparibus, contrarijs, disparatis, relatis fingemus ad hunc modum. Habes

animum monstrosum, nunc corpus accipe monstroso ani-
 mo dignū. Mea in illum officia tenes, iam quam ille gra-
 tiam retulerit, cognosce. Sed hæc adhuc puer, iam quæ
 adolescens designarit, referā. Verum hæc tibi cum multis
 cōmunia, illud tuæ propriæ laudis. Sed hoc leue, illud non
 tolerandū. Sed hæc in suis sordibus esse fatetur, ueniamus
 ad splendida. Sic episcopatū est assequutus, nunc audi quo-
 modo gesserit. Sic emit magistratum, nunc dicam ut epi-
 scopatū administrauerit. Adhuc uetera diximus, illud no-
 uum & inauditum. Sed hætenus iocati sumus, ueniamus
 ad seria. Sed tristitia mittamus, reuertamur ad letiora. Ha-
 bes Britannici itineris tragœdiam, nunc Gallicis accipe
 comœdias. Vultus aperui, nunc remedium ostendam. Sed
 hoc nihil ad nos, illud uehementer mea refert. Ad primas
 tuas habes, nunc reliquis respondebo. Minuscule tuæ epi-
 stolæ respondi, uenio ad maiorem. Priori tuæ epistolæ sa-
 tis factum, ad alteram accingimur. Quæ hic gerantur au-
 disti, nunc ad literas tuas ordine. Sed hæc me magnopere
 delectant, illud male habet. Quid doleam, habes: nunc
 quid metuam, accipe. Sed hæc spes tantum erat, illud iam
 tenebamus. Quantam rem susceperis, ostendi: nunc qua
 ratione perficias, discæ. Tuis de negocijs habes, nostræ
 uero res sic habent. Prioribus tuis, opinor, respondimus,
 nunc ad posteriores accingar. Habes forensia, nunc do-
 mesticas res accipe. Rusticanas res habes, nunc urbanas
 accipe. De tuis habes ad omnia, de meis nunc uicissim ac-
 cipe. Sed iam satis diu de Rep. ad domestica ueniam. Sed
 hæc rumore tantū cognouimus, illa uidimus ipsi. Dixi du-
 cent, nunc tibi pacis moderatorē describā. Sed hæc corrigi
 possunt

possunt, illud ne leniri quidē ulla arte potest. Turpissimā audisti, audi turpiora. Quid ingratius? sed audi etiam ingratiōra. Omnibus ferē de rebus habes, illud unum addā. Consilij mei rationem habes, nunc quid te facere uelim aperiā. Sed iam nimis multa de externis, de nostris pauca cōmemorabo. De partu, recte: de diuortio, discrucior. De affinitate noua uoluptatem nuncias maximam, sed de Casfiano uita defuncto, acerbum profectō nuncium. Huiusmodi transitiumculis commode excogitatis, tanquam anulus quibusdam inter se connecti poterunt, quæ natura non cohærebunt: pariterq; fiet, ne tanquam scopæ dissolutæ, turpiter diffluat epistola, & legetur libentius, & intelligetur facilius, & hærebit diutius. Quare connexionibus breuibus, & aptis, crebrius uti conuenit: non in hoc solum genere, uerum etiam in simplicioribus argumentis, quibus ea quoq; quæ natura sunt perpetua, interseremus, quò legentis animus subinde renouetur.

Mixtæ epistolæ exemplum.

Mixtæ epistolæ exēpla, quanquam apud Ciceronem plurima suppetunt, maximeq; ex ijs, quas ad Atticū, & Qu. fratrem scripsit, tamen nec ubi nostram operam studiosi adolescentēs desiderent, unum subiiciemus.

Domitius Lucio suo S. D.

Sæculum exisse scribis, quò d ne litera quidem à nobis adfertur. quanquam impudens inopòrò: nam sæculum istud uixdum etiam trimestre: tamen ut me sine culpa incusari doleo, ita tuo nostri desiderio maiorem in modum delector. Nos uix demum post Vlyssæos errores ad musas rediimus, nondum satis etiam placatas:

f 5 Expo

Expostulāt adhuc, & querūtur sibi parū obtemperatū à nobis fuisse, qui quidē felicissimo literarū ocio relicto, tātis fluctibus memet iniecerim. Lucubrationes tuæ nitidissimis formulis excusæ, nuper in uulgus exierunt bonis, ni fallor, aibus: nā passim & à distractoribus, & à studiosa iuuentute rapiuntur. Neq; desunt tamen Momi quidā, qui Veneris sandaliū calumniētur, ne nihil in absolutissimo opere reprehendāt. Styli nouitatē subaccusant, id est, antiquitatem: quod ego tamen summam laudem interpretor. Quare tu hæc æquo animo feres, ne tibi Vergilius inuideat, cuius ecclestus cruditio huiusmodi Momos non potuit effugere. Nos quoq; dialogū nostrum incudi redditum perpoliuimus, is laududū in bibliopolarū est officinis, editionis aleā subiturus. Cæterum modo ab Aristotele, cuius signa à pueris sequenti sumus, desciuimus, eiq; Lyceo, & ambulacris illis, in Platonicam familiam transmigrauimus. Et adeò defectiois non pœnitet, ni Luci, ut te quoque ad meam Academiam sollicitare non prius sint desiturus, quàm persuasero. Verum de scholis aliās: nunc ad politica. Hic omnia plausu, letitiaq; perstreperunt. Mediolanū receptū, dux à uictore in Galliā deportatus. Galli successu uictoriæ sublatis, maiora moluntur, & iam Italiæ minātur. Nunc ad domestica ueniam. Cætera ut uolumus: nepotulus tuus iam mensē febricula afflictaatur, sed medicus bene sperare iubet. A nobis neque pecuniæ parciatur neq; ulli rei, quæ ad illius ualeitudinē curandam pertineat. Ambrosium, qui tibi debet, iam tuis uerbis sepius appellauī, sed homo planè faciē perfricuit: quare aut nomen condones censeo, aut obtorto collo hominem in ius trabas

trahas. Etiam si uereor, ne oleum & operam omnem iuse-
ris. Elabetur aliqua Proteus: sed de hoc tute statues. Do-
mesticae res sic habent. Nunc ad tuam epistolam. De Bri-
tannia aduenda, quid ita mihi in mentem incidit, demin-
rari te scribis, ita credo, quia parum feliciter euenit. Quid
facerem? Orabat is, cui negare fas non erat, & per aestia-
nos menses in Gallia desidendum erat. Putabam esse ali-
quid, eadem opera, & amicissimo homini gratificari, &
insulam multorum literis nobilem uisere. Postremo, fate-
bor enim, nonnihil etiam nominis atque emolumenti spes
solicitat. Consilium habes nostrum, nunc euentum ac-
cipe. Ad reditum usq; sequenda omnia.

Nunciatorum

-Facilis descensus Auernei.

Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auram,
Hoc opus, hic labor est. -

Prius quam nauim conscenderemus, in littore omnis mea
pecuniola naufragium fecit. Ceterum placidissima naviga-
tione Gessoriacum appulimus. Hic denuo portitor omnes
crumena angulos rimatur, ac Douariensem portitorē de-
uouet, qui sibi praedam praeripuerit. O scelestum inquit
littus. Imo amicum & salutare. nam nisi me nudum Britan-
nia remisisset, actum de nobis fuerat. Siquidem in Gallia
in latronum ficas incidi, à quibus sola me nuditas seruauit.
Nam aduersus hoc hostium genus, nullis armis melius de-
fendimur, quam inopia. Lutetiam deniq; reuersum febris
aestuatisima excepit, quae loculos pariter & corpus ex-
hausit. Habes non mali consilij pessimum exitum. Quod
mihi de noui honoris accessione tam ex animo gratula-
ris, morem tu quidem antiquum tuum obtines, ut ami-
culi

- culi commodis propè uehementius, quàm tuis ipsius gau-
- Lamentatio.** *deas. de Cassij morte nã tu mihi luctum acerbum annun-*
cias. Quòd Vari nebulonis improbiſſimũ impudentiã fre-
giſti, ò quàm factũ bene. Sed quid ais? Petronium ne gla-
diatorio animo ad te uiam affectare, & tibi tam odioſe
negocium faceſſere? An hoc quoq; portentum tuã uirtuti
facta deſtinarunt? Quòd Antonius de nobis amantiſſime
& loquitur & ſentit, noui nihil nuncias. Quòd librum
tum inpendiò cõpiti Zoilus, incredibile quàm mihi pla-
ceam, ut illi me intelligo magnopere diſplicere. Fratres è
turpi ſimulante, te autore in gratiam rediſſe ſerio gaudeo.
- Monitoria.** *Dabis operam ne quando quod factum eſt, reſcindatur.*
Nepotem tuum tam ſolicite mihi toties abſ te commen-
- Officioſa.** *dari ſubiracunde ſero. I gnoscet, non tibi concedo, ut ille*
tibi magis curã ſit, quàm mihi, etiam ſi cum amas pluri-
- Gratulatio.** *num. Quòd hereditaria pecunia es auctus, neque me uis*
tibi gratulari, neque gratulandum puto. Quis enim non
uel Cræſi diuitijs illiuſmodi hominis conſuetudinem an-
tepoſuerit? Sororẽ tuam filiolo auctam, te nepotulo, uo-
lupe eſt. Eam rem ſpero ſuperi bene fortunabunt. Gene-
rum tibi uoluptati eſſe gaudeo. Ab in filium niniũ ſe-
- Deprecatoria.** *uis. Memineris facito, illum & hominem eſſe, & puerum,*
teq; idem quod ille eſt, fuiſſe. An illum uis repente naſci
ſenem? Age mitte hanc noxam, me precatore, meoq; peri-
culo. Ad me recipio illam poſt hac emendatiorem fore. Sed
- locofa.** *ò Deum immortalẽ, quantos riſus tu mihi nuncias? Ita ne*
Sabellius bibit, & fugit? Multũ aris reliquit, ſed alieni.
Tandem ſatearis oportet, me uatem eſſe optimum. Quan-
- Monitoria.** *to antè fugam iſtam proſpexi, & præcinni? Conſilium*
tuum

tuū de nauigando neutiquā̄m probo. Terrent me hyber-
 ni menses: sinus naufragijs infāmis: tua ualetudo nondum
 etiam confirmata. Sed de hoc ipse uideris, me certe autore Diffusoria,
Domestica,
 non facies. De puero amandando, sanus ne es? Certe differ
 in reditum meum. Quod de filia nuptijs cogitas, ego tue
 sententiae uebementer subscribo. Habes ad omnem episto-
 lam tuam. Sed heus tu, illud unum me fugerat: fundus tuus
 si est uti describis, suprā modum me delectat: tum ædifi-
 cium, eugē quā̄m scitē abs te cogitatū. Iam isthuc gestio
 reuolare, ut in Academiola nostrā, ab omni urbano stre-
 pitu semoti pariter philosophemur, certemusq; utrū ego
 te ad Academicorum partes abducam, an tu me per fugam
 in Peripateticorum familiam reuoces. Hæc me dicare, dum
 accurro. De ædificio te, quamquā̄m architectum tantum, Locosa,
 tamen hoc unum admonebo, ut cœnaculum speciosis fre-
 quentibusq; luminibus illustre fiat. In hortis platanus sit
 patulus diffusarānis, et prope fonticulus aqua frigida
 subscatens, ut musas quoque, si quando uidebitur, possi-
 mus arcessere. Respōdimus tuis, nunc quid hic agatur ac- Transitio,
 cipe. Nos certe hic in grauissimo æstu, tamen frigemus.
 Pontifex meus montes ille quidem aureos promittit, sed
 promittit tantum, mittit nihil. Cæterū spe Crassi diuitias Exhortatio,
 uincimus. Ut ut res cadent, nos certe utemur foro. Tu mi
 N. toto pectore, id quod per te facis, in nominis immor-
 talitatem incumbere. Iam orbis propē uniuersus ingenij tui
 expectatione suspensus, nescio quid cœleste sibi de tua
 uirtute promittit. Et cum in locū res adducta est, ut desi-
 stere turpissimum fuerit. Nos hic glorie tue propagāde
 magno ardemus studio. Nepotulos meos ideo tibi non Cōmendatitia,
 comen-

cōmendo, quoniam cōmendatissimos esse scio. Scripseram
Transitio. hęc multa quidem nocte postridie daturus, & ecce tibi
 ante lucem de repente Lucilius adest: uixq; resalutatū ea
 quid abs te literarū apportet, rogo. Negabat quicquam
 esse scriptorum, sed multum omnino rerum nouarum tuis
 uerbis nūciauit. Primum nauigandi te mutasse consilium,

Gratulatio. id quod ego utriusq; nomine uehemēter gaudeo. Canini
 fucatum beneuolentiam in apertam similitudinem tandem eru-
 pisse, adeo moleste non fero, ut etiam gratuler tibi. Nam
 personatus amicus damnum dare poterat: apertus hostis,

Gratiarū actio. quid tandē est quod possit nocere? Quod pro nostra exi-
 stimatione tantā cū inuidētissimis hominibus diuinationē
 suscepisti, non ego tibi tanquam pro nouo officio gratias

Monitoria. agam, quum id facere nunquam desinas. Quod de adiun-
 gēda Denetrii affinitate nos cōsulis, quanquam ipse con-
 silio abundas, tamen in reditum nostrum rem prostris cō-
 seo. Coram agere præstabit. Plura tecum garrere libebat,
 quid enim faciā libentius? Sed iandudum accinctus tabellio
 literas efflagitat. Quare ualebis ipse, nostrosq; omnes ua-
 lere meis uerbis iubebis. Datum Aurelię Nonis Decemb.

Epistolarum genera.

Huiusmodi literarum genere ex uarijs rebus cōsarci-
 nato familiares inuicē per sepe utuntur. Nunc sim-
 plicium genera proponemus. In presentia ne cōsiliij quidē
 est omnes epistolarum formas recensere, id quod non mi-
 nus infiniti negocij puto, quam Libycas arenas pernu-
 merare. Nam quod M. Tul. ad Curionem tria epistola-
 rum genera facit: non id agebat, ut singulas literarū spe-
 cies distingueret, sed ut propositę complexionij seruiret.

Et uerò diuisio quæ non ex argumenti uarietate, sed ex characteris conditione ducitur, parū mihi uidetur ad docendum appositæ. Quòd si quis ex argumentorum differentia formas cōmetiatur, quum illorum infinita sit uarietas, quis erit formarum modus? Quid enim est in rerū genere quod literis nō commutatur? In his gaudemus, dolemus, speramus, metuemus. In his stomachamur, expostulamus, blandimur, querimur, iurgamur, bellum denunciamus, in gratiam redimus, consolamur, cōsulimus, deterremus, minamur, excizamus, compeſcimus, naramus, describimus, laudamus, uituperamus. In his odimus, amamus, iuramur, deliberamus, pascimur, conuiuamur, nugamur, somniamus deniq; ecquid tandem non? His tanquam certissimis ministris, omnes animi affectus, his publica, his priuata, his domestica credimus. Quare in re per se infinita eam moderationē adhibebimus, ut neq; summa tantum genera ponamus, neq; minutissimas quasq; partes frustulatin concisas persequamur: ne aut nimia paucitas studiosis non multum adſerat adiumenti, aut immodica diligentia id demum, quod ait Fabius, assequamur, ut quum nimis multa, needū tamen omnia uideamur dixisse.

Tres omnium generum fontes.

Rhetorum plerisq; tria causarum genera placuerunt, suasorium, encomiasticon, et iudiciale. Ad hæc tanquam ad fontes pleræq; literarum forme referuntur, ut suasorio hæc serè partes subijcias: Conciliationem, recon-

Suasorii partes.

Demonstratiua uersari

uersantur descriptiones, personarum, regionum, prædiorum, arcium, fontium, hortorum, montium, monstrorum, tempestatum, itinerũ, conuiuiorũ, ædificiorum, pomparũ.

Iudicialis. Ad iudiciale genus, hæc serè referuntur: Accusatio, querela, defensio, ex postulatio, expurgatio, exprobratio, comminatio, inuectiua, deprecatio. His tribus quartum genus

Familiaris. accersere licebit, quod, si placet, familiare nonnumemus. Eius eiusmodi ferme species esse possunt: Narratoria, qua rem apud nos gestam, tõe positis exponimus. Nunciatoria, qua nouarũ rerum quippiam annunciamus, siue de publicis, siue priuatis, siue etiam domesticis. Gratulatoria, qua amicorum felicitatẽ nobis iucundã esse testamur. Lamentatoria, qua uel nostra, uel necessariorũ incõmoda deploramus. Mandatoria, qua negocij quippiam alij nostro nomine gerendũ cõmittimus. Est quæ gratiarum habet actionem, qua nobis gratum fuisse benemerentis officium declaramus. Collaudatoria, qua puerũ, aut qui in nostro sit imperio, officio functum laudamus. Officiosa, sic enim uisum est appellare, qua operã ac studiũ ultro pollicemur amico. Iocosa, qua cuiuspiam animum festiua urbanitate delectamus. Verum de his prudens supersedebo, propterea quòd ut incantatores certas quasdam preculas, ita isti formulas quasdam præscriptas habet, ut ne apicem quidem sine summo rerum humanarum diuinarumq; discrimine putent demutari posse. Nos eorum conatus, nostris præceptionibus adiutamus, qui ad optimum scribendi genus adnituntur: non qui uel arrogatissima superstitione, quod semel arripuerunt, id pro optimo defendunt: uel ad sordidissimum lucellum toto pectore inbiantes, pro optimis

optimis pessima sequi malunt. Quid enim ijs præcipias, quibus ea demum epistola optima est, quæ questuosissima? His disputatoriam, sciscitatoriã, doctrinalemq; adijcias licebit. In quibus & theologicæ, & ethicæ contineri possunt. Neq; uerò me præterit, apud Græcos esse qui epistolarum genera diuidat hunc in modum, ut quælibet dicatur, quam amicus scribat amico. *σοφικὴ*, qua quempiam alteri commendamus. *ἐπιθυμιακή*, qua desideramus in aliquo officium. *ἐπιτιμιακή*, qua cuiquam exprobramus ingratitude. *παρηγορητικὴ*, qua consolamur affictos in rebus aduersis. *ἐπιλαμβαντικὴ*, qua increpamus aliquem lapsam. *ἐπιμαρτυρητικὴ*, qua liberè admonemus, quid sit agendum, quid non. *ἐπιειδικὴ*, qua comminamur alicui, ac metum inieciamus. *ἐπιπροβλητικὴ*, qua morum improbitatem alicui exprobramus. *ἐπιπροσφαιτικὴ*, qua collaudamus aliquem officio functum. *ἐπιπροσβουλευτικὴ*, qua consulimus, quid nobis uideatur optiam factu. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua deprecatores intercedimus pro aliquo, qui deliquit. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua sciscitatur, aut percontamur ab alio quod scire cupimus. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua percontanti respondemus. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua testis uerbis significamus cuiquam, quod ab eo solo, cui scribimus, uolumus intelligi. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua reddimus causas, cur aliquid aut factum non est, aut non est futurum. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua quempiam incusamus. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua nos purgamus. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua gratulamur amico suam felicitatem. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, quum diuersa scribimus, ac sentimus. *ἐπιπροσκαυχτικὴ*, qua gratias agimus pro officio in nos collato. Has epistolarum formas tantum recensent, & exemplum qualecunque subiiciunt, nec indicant, qua ratione ge-

Epistolarum di
uisio secundum
Græcos.

nus unum quodq; tractandum sit. Quod si maxime face-
 rent, tamen ipsa generum distributio, non uidetur ab ulla
 ratione profecta. Nam quod appellant *ἐπιτομή*, non ab ar-
 gumento sumptam est, sed à persona. Alioqui quos fami-
 liariter amamus, hos admonemus, obiurgamus, exhorta-
 mur: cum his iocamur, aut exostulamus. Extat & Phi-
 lostrati præfatio, de charactere epistolæ, admonens nos,
 quod epistolam non oporteat nec Atticam esse plus satis,
 nec omnino carere Atticismo: quod hoc ipso figurata sit,
 quod figurata non est: quod tamen si ciuilis sit, tamen non
 abhorreat à mollitudine: quod in breuioribus epistolis li-
 ceat circulum absoluerè, in prolixioribus non item, nisi
 uel in calce, uel in epilogo, uel epiphonemate: quod per-
 spicuitas præcipue congruat epistolæ. Hæc ut sunt ab illo
 festiuiter Græcè scripta, ita non uideo, quid adiuuēt ado-
 lescentes ad recte scribendum. Nos igitur iuuentutis in-
 dustrie consulere pro uirili cupientes, diuersam generum
 distributionem sequi maluimus. Sed ecce properantem
 aliò, me uelut è cursu reuocat, auremq; uellicat secreta-
 riorum chorus, qui principibus sunt ab epistolis. Ita ne
 nostri, inquit, *ἔστι τὸ ἐπιτομῆς ἐπιτομή*; Verum
 his difficile sit aliquid præscribere, quorum calamus liber
 non est. Sed quemadmodū præcipit Martialis, ut coquus
 habeat gulam domini, itidem isti coguntur affectui prin-
 cipū seruire: quos illud tantū obiter admono, ut ubique
 doctam sermonis facilitatem, ac perspicuitatem sectentur,
 ac decori cum priuatis meminerint. Id metiendum crit, non
 ab ipso animo, sed ab eorum fortuna, moribusq; , quo-
 rum nomine scribunt. Hactenus igitur epistolarum gene-
 ra qua

ra quatuor proposuimus, & suas cuique generi formas subiecit: nunc ordine de unaquaque specie præcipimus.

Quid inter exhortationem
& suasionem.

AC primum finitima admodum inter se sunt, exhortatio, & suasio, quas nos tamen dicendi gratia separauimus: idque fecimus neque sine exemplo, neque citra iudicium, propterea quod & ueterum nonnulli in arte dicendi, exhortatorium genus à deliberatiuo disiunxissent, & ipsi nonnihil discriminis perspiceremus. Siquidem nec eodem tendit utrumque, neque uia simili. Nam suadendo id agitur, ut uelis: exhortando, ut audeas. Suasio probationibus docet: exhortatio stimulis excitat. Suasor sententia mutat: exhortator animum addit. Suademus aut errantibus, aut certe hesitantibus: exhortamur cessantes, aut etiam iam curretes. Quare si rem ad uinum excutiamus, exhortatio suasorie epistolæ pars erit, nempe epilogus, qui affectibus constat, non argumentis. Neque enim suadenti sat erit, quid sit optimū factū docuisse, nisi & stimulos subiiciat, ne uel difficultate, uel periculo deterriti, uel ignauia retardati, quod optimum esse uiderimus, non sequamur. Sed ut in suasionem ferè semper incidit exhortatio, ita in hac non raro continget uti suasionem. Est autem utrumque officiosum literarum genus, cuiusque usus maximis, nunimisque in rebus quàm latissime patet. Atque hoc maiore cura, diligentiaque nobis erit pertractandum.

De exordio epistolarum.

Sed illud unum prius in genere studiosis adolescentibus præcipimus, ut epistolam scripturi, non statim

præcepta respiciant: aut ad libros, unde uoculas, sententias ue aliquot mutuentur, confugiant, sed prius res, de quibus scribere constituerint, solertissima cogitatione dispiciant: tum eius, ad quem scribitur, naturam, mores, affectus que omnes perspectos habeant: quantum etiam ipsi apud eum uel gratia, uel autoritate, uel meritis denique ualeant. Eque his omnibus diligenter pensculatis, epistole tanquam uiuum exemplar ducant. Quo constituto, tum demum nihil equidem morabor, quò minus locos aliquos ex autoribus petant, unde tum uerborum optimorum, tum sententiarum copiosam supellectilem possint mutuari. Eaque omnia oportebit, commode demutata, ad rem presentem accommodare, ne ueluti male assuta, maleque conferruminata, hoc ipso furtiua deprehendantur, quòd pessimè coherent. Quin Maronis ingenium potius imitemur in alienis asciscendis, ut non aliunde corrogata, sed domi nostræ nata uideantur. De exordièda epistola, illud etià in uniuersum trademus, hoc in genere principij rationem esse minus difficilem, quam in orationibus. Propterea quòd illic sæpe fit, ut orator iudicis animum, et mores penitus pernosse non potuerit: et quoties apud cõplures cognitores agitur, hoc etià accedit difficultatis, ut quo alius conciliatur, eo propter diuersum ingenium aliter netur alius. At qui uni cuiquam epistolam mittit, non difficulter potest exploratum habere, quibus ille rebus soleat commoueri: quod etiam si nulla intercessit familiaritas, id quod ferè fit, tamen diligenti percõtatione licebit peruestigare. Quare præter ea quæ de colligenda beneuolentiâ, attentiõne, docilitate: quæque de animorum motibus, rhetorũ

litteris

literis præcipiuntur, & proprii cuiusq; mores, uel conuictu familiari, uel curiosa diligentia percepti, peculiarè quandà exordiendi materiã ministrabunt. Porrò si ad parum notum scribetur, hoc commodior erit oratoris, quam scriptoris conditio: quòd illi obseruatis iudiciũ uultibus, mutare quædam ex tempore: & si quid aliorsum quàm expectarat, rapi uiderit, corrigere dicendo: aut si præsenferit, declinare liceat: quum epistola semel reddita, neque fronti legētis possit obsequundare: & is qui læditur scriptura, soleat relegēdo dolorē suum exasperare, cui periculo cōueniet exactissima cura occurrere. At quum inter se norunt, non est difficilis principij constituendi uia, maximeq; præterea uaria. Nam in actionibus multis modis delinquitur in exordiendo: si inuim longo, si uulgato, si cōmuni, si trāsate, si altius petito proœmio quis utatur. At ea literarũ est libertas, ut undelibet initium sumere liceat: modo id sit eiusmodi, quod illum ad id quod pares præparet. Veluti si quis pecuniã mutuam rogaturus, statim in epistole initio de quopiam nunciet, quòd ille ob amorē nominis eius, singularè similitudē, aut odium amarum cupidissime sit accepturus: uel si quis amico, quem non ignoret accurate scriptis literis impēse delectari, fabellam aliquam quàm lepidissimis uerbis fucatã recēseat: deinde inter alia quædam ita de mutuãdo sermonē interijciat, ut quouis potius, quàm huc superiora illa spectasse uideantur: non ne alienissimũ initium fecerit, in oratione non ferēdum, in epistola scitissimum? Vbi illa etiã simulatio plurimum obtinet gratiæ, quãdo nos aliò, quàm destinauerimus, delabi: aut longius amore rapi fugimus,

quàm initio constituissemus. Erit aliquoties à re media, aut omnino præpostere ingrediendum, modo ita simulemus, non etiam obliti nostri fluctuemus, eamq; ipsam erroris adumbrationem scito colore, ad rei commoditatem torquebimus. Idq; in credibili quadam amoris magnitudine dicemus accidere, qui neq; modum nouerit, neque ordinem. Calamum ab affectu duci: nos ibi denuo incipere, ubi desinendum erat: propterea quòd dum scribimus, coram cum charissimis hominibus sermonem serere nobis uideamur. Quare obliquo illo proœmij genere, quod Græci ἰποδύη, Latini insinuationem dixere, in actionibus non nisi tribus demum temporibus utendum putant, quum aut negotij turpitudine iudicem à nobis uehementer abalienauit: aut qui antè dixit, admodum persuasit: aut oratione nimis longa auditoris animum defatigauit. At in epistola, quoties uidebitur, oblique ingredi licebit, & quamlibet longe repetere, & quamlibet alienum assumere principium, dum quacunque uia tamen ad rem conserat. Neq; hoc, ut in dictionibus, ita & in literis uitiose uidebitur fieri, eò quòd illic auditor unū quiddam expectat, ad quod dum festinat, fastidiat necesse est, quicquid aliò ducere uideatur. At in epistola, quia contrà fit, id quod per dissimulationem assumitur, non ingressus uitiosus, sed separata quædam epistolæ pars uidebitur. Rectum uerò exordium, his omnino rationibus constituitur, quas in iudiciali genere tradiderunt ij, qui de arte conscripserunt. Sed oportebat eadem præcepta quæ illi recte ad forenses causas accommodarunt, ad proprietatem epistolarum deflectere. Alioqui quid tandem erat
uel

uel fructus, uel negotij, quæ fuissent à ueterum permultis accuratissime, optinèq; perscripta, denuo uel eadem, uel deterius scribere? id quod ab omnibus, qui de hoc genere tractauerunt, factum uideo. Repetunt è Cicrone, quomodo exordium: quot narrationum genera: quomodo partitione constituenda controuersia: quemadmodum narratione aperienda causa: quibus argumentis uel communienda nostra, uel aduersariorum coarguenda: quot epilogorum species: deinde quid in compositione fugiendum, aut sequendum: de sermonis elegantia, de luminibus. Sed Deum immortalè, quid hæc proprie ad epistolam? Aut si maxime ista discenda sunt, ita uti sunt, quanto rectius à Cicrone petentur, aut Fabio, eloquentiæ fontibus, quam è corruptis istorum lacunulis? Ut omittam interim quedam etiam illic præcipi, quæ ad epistolam pertinere ne possint quidem: puta de persona litigatoris, & oratoris: de circumstantium persona: de subiicienda re pro homine: de homine pro re submitteudo: de constituenda quæstione. Nisi forte quedam ex his in criminatorem epistolam incidere uidebuntur: sed etiam si incidunt eadem, tamen incidunt aliter. Ergo si quando res hortabitur, ut eius ad quem scribimus beneuolentiam, aut conciliemus, si dubius sit animus: aut redimamus, si lesus: aut augeamus, si res erit durior: aut excitemus, propter diutius intermissam necessitudinis consuetudinem: à personis bis serè modis fauorem captabimus, si nostris parentibus cum illius maioribus, arctissimam charitatem, copulatissimam cõsuetudinem intercessisse dicemus, plurima utrinque extitisse officia: & si eam beneuolentiam nobis tan-

Quid captanda beneuolentia à personis,

quam per manus, & hereditaria successione traditā nunquam neglectui fuisse dicemus. Verum amorem, quem ueluti cum nutricis lacte imbibissemus, unā cum ipsis annis accreuisse, & primum quidē fatalem potius fuisse, quam iudicio constitutum: nunc consuetudine, officijs plurimus sic esse confirmatum, ut nullo proorsus casu cōuelli possit. Præterea quanta semper patris illius, aut patrui, aut matris fuerit in nos charitas, aut nostrorū in illum, & quā nos illos inuicem studiose, quā obseruanter coluerimus, aut ille nostros. Quod si auitam, paternamq; amicitiam, quia nulla fuerit, commemorare non licebit, dicemus eos scelere maiorum suorum necessitudines repetere, qui ipsi nullis amicitiae uinculis essent coniuncti: quemadmodum auita facinora narrant, qui nihil ipsi memorabile gesserint. Hanc necessitudinem non tanquam hereditaria sorte temere obuenuisse, sed a nobis ipsis & natam, & educatā: inuitio quidem, ingeniorum, studiorumq; similitudine pueriles animos mira charitate conciliante: deinde conuictu coniunctissimo, mutuis officijs: postremò mutua uirtutum utriusq; admiratione sic coaluisse, adoleuisse, maturuisse, ut iam nihil accedere posse uideatur, uel ad beneficiorum cumulum, uel ad amorum magnitudinem. Tum nominatim, quo in loco, & quemadmodum, quibus communibus studijs pueritiam, aut etiam ephēbiā transegerimus, quas uoluptates, quæ incommoda, quæ pericula cōmuniter tulerimus. Hæc omnia iucunda commemoratione refricabimus. Solemus enim grandes huiusmodi rerum mutua recordatione mire delectari: & consueuit plerunq; ex his inter pueros inita beneuolentia, in seram usq; senectam,

multa

similitudine
-orum.

multa cum uoluptate perseverare. Porrò si qua propin-
 quitas, si qua affinitas intercedet, sic natura coniunctissi-
 mos fuisse dicemus, ut longe tamen mutua charitate con-
 iunctiores. Sin nulla erit, affirmabimus nulla esse cogna-
 tionis uincula, quæ nostros amicos arctius aut iucundius,
 aut etiam tenacius alligent, quàm necessitudinis: sine his
 cognationem aut affinitatem molestam quoq; haberi: ubi
 hæc adsunt, illa non magnopere requiri. Nullū esse præ-
 stantius, firmissq; necessitudinis genus, quàm quod à uir-
 tute, pulcherrimisq; studijs ceperit initium. Affinitatis co-
 pulam diuortio dirimī, cognatorum charitatem simultate
 rescindi: beneficijs conflatam beneuolentiam, alterutrius
 ingratitude in odium uerti solere: tum contractum
 amorem temere euanescere: eam demum copulam, quam
 uirtutis admiratio coniunxit, quemadmodum uirtutem
 ipsam, immortalē esse. Proderit & illius in nos meriti,
 cum gratitudinis significatione uehementer exaggerare:
 nostra uicissim in illam, multa cum uerecundia ac si-
 gurate significare. Qui nostri de illo sermones, quam
 penitus infixæ memoria: quantopere illius literis delecte-
 mur: ut illius commodis, gloriaq; magis etiam ex animo
 gaudeamus, quàm nostræ: quodq; incommoda illius
 non paulò acerbius, quàm propria feramus: quantam pro
 illius dignitate, fortunaq; curam, studiumq; præstiteri-
 mus: quàm acrem contra maleuolentiam improbitatem,
 dimicationem sustineamus. Postremò uel eruditionem, uel
 uirtutem quampiam in eo laudamus: nostra si qua erunt
 laude digna, uerecundè commemoremus. A miseratione
 beneuolentiam captabimus, si nostram fortunam aut co-

Ab amore ex
 admiratione uir-
 tutis nato.

A miseratione.

Ab aduercario, tum quos commendamus, flebiliter exponemus. Ab aduercariorum persona, fauorem aucupabimur: si quas minas, si qua conuicta, si quam cõtumeliam illius causa nos pertulisse narrabimus, ab ijs qui & ipsum et eius nomine nos quoq; habent inuisos. Contrà quid nos in illos aut fortiter contumeliosè ue dixerimus, aut inimice fecerimus. Sed hæc suis in locis. A re præparatiores reddemus, si negabimus ulla ex parte ad nos pertinere, quo de scripturi sumus, ad illum magno per: nobis illic neq; feri, neque meti, nisi quòd amici charissimi commodis haud secus atque nostris commouemur: si præterea negotij magnitudine, periculo, nouitate, antiquitate, utilitate, iucunditate, necessitate, aut huiusmodi quapiam cõmendatione excitabimus. Si iubebimus animo minime oscitanti legere, propterea quòd longe plus momenti sit in re, quàm præ se ferat. Si quantopere cum nobis, tum ijs quos illam plurimi facere cognouimus curæ sit, quantiç; referat, aperiemus. Quòd si res ipsa durior esse uidebitur, blandimētis præleniemus: prudentiam illius obtestabimur: ut quæ nos optimo amatissimoç; studio dicturi sumus, ea pro sua uetere mansuetudine, in optimam partem accipiat. Rem eiusmodi negabimus esse, cuiusmodi primo statim occursum uideatur: tum si maxime dura sit, tamen admonebimus quantulum amaritudinis, summa utilitate cõpenset. Sed hæc quoniam neq; proprie exordij sunt, neque in genere commode præcipi possunt, in suum quæç; locum transferemus. Neq; omnino eam exordij formam improbauerim, quam uideo neotericis scriptoribus nimio plus placuisse, ut à peruestusta quapiam sentētia factò ut memorabili in epistolam ingre

ingrediamur. Quod genus sit: Scio non temere scriptum esse Flacco: Quem cui commendes, etiam, atq; etiam aspice; ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem. Nec ignoro iudicium tuū exactum, cui nō temere quivis probatur. Sed tamen tot modis exploratum habeo huius iuvenis ingenium, ut illum non dubitem tibi vel meo periculo commendare. Item: Hercules olim adversus hydram Lernæam & cancerum congressurus, coactus est alienam opem implorare, qui solet opitulari ceteris. Ego unus cum tot monstris dimicans, ijsq; subinde novis exorientibus, quid faciam?

Abruptum epistolæ initium.

Satyrica illa, & veluti ex abrupto principij species, Sin iocosus & familiaribus mure decet, qualis est illa Ciceronis: Itā ne præter litigatores istos nemo ad te venit? & Deum immortalem, quid ego audio? Sic est inquā, uti scribis. Siccine igitur veterē amiculū negligis? Ergo mutabimus sententiā, quando tu quidē hoc tantopere censes. Quin ego igitur tibi gratulor? Quin tu igitur huc reuolas? sic isthæc ut scribis res habet? Hui quis te tam esse virū credidisset? Eho, quid ais obsecro? Ringitur Zoilus? Næ tu mihi album apportas nuntium. Huiusmodi figuris id assequimur, ut non mutam epistolam epistolæ, sed uiuo sermoni uiuum item sermonem referre uideamur. Et quoniam utrinq; missæ acceptæq; literæ, mutuum alloquium imaginantur, pulcherrimū fuerit, quam rem representāt, eam quā appositiſſime adumbrare. Porrò solennes illas cōmendationes, quas iam ex more præsumunt, aut prorsus omittendas, aut in epistolæ calcem censeo traducēdas.

QUAN

Quamquam ubiuis etiam imperite uidetur fieri, ut nos ipsos cuiquam commendemus, sed offerimus magis, ac deducamus operam nostram. Alios commendamus, id est, laudamus, ut beneficio digni uideantur.

De exhortatoria epistola.

Quoniam exhortatorium genus, quod Græci *παρακλήσις* uocant, affectibus serè cōstat, quos iuxta sapientum multorum sententiā, natura nobis, tanquam stimulos quosdam ad uirtutē persectam ac pædagogos addidit, animaduersum nobis, penitusq; perspectum esse debet, quæ sit humani animi natura: quæ uarietas ingeniorum: quem quæq; res affectum pariat: quibus quisque rebus maxime ducatur, à quibus abhorreat. Qua quidem in parte proprie facultas oratoria dominatur. Sed hæc è rhetorum præceptionibus haurienda. Nos tantum breuiter attingemus, quantum ad huius generis epistolam conficiendam satis esse putabimus. Ergo ex his potissimū locis extimulandi animi rationes petemus. A' laude, spe, metu, odio, amore, miseratione, emulatione, expectatione, exemplis, obsecratione.

A' laude.

A laude bisariam exhortabimur, ut tum rem ipsam laudemus, tum hominem. Re laudanda excitabimus, si piam, si magnificam, si gloriosam, si raram, si nouam, si arduam, si hæcenus intentatam dicemus. Quamquam hæc partem in suadendo diligētius tractamus. Personæ collaudatio in exhortando plurimū habet usus. Nam & honos uicē uirtutem excitat, alitq;. Et ita mortalium animos natura finxit, ut uix quisquā ad eō demisso sit pectore, quin laudi

laudibus erigatur. Quare studiosè cohortationis monita
 multa cum laude miscebimus. id quod Cicero & factitat,
 & factum à se refert, ut exhortandi artificium quoddam
 indicare uoluisse uideatur. Ergo ab hac parte cōmouebi-
 mus, si antè ab eo bene gesta artificiosa laude dilatabi-
 mus, idq; tum à modo, tum à loco, à tempore: tum à per-
 sona, à difficultate rei: per collationē, per fictionē, alijsq;
 amplificandi modis, de quibus suo loco nonnihil attinge-
 mus: propterea quòd quū plerisq; in generibus plurimum
 ualent, tum ad hoc proprie præcipueq; pertinent. Si quæ
 pulcherrime adhuc perficit, ab omnibus in cœlum tolli
 dicemus, ut quæ feliciter & strenue cepta, pari aut ma-
 iori et iam animi magnitudine pergat, hortabimur: nihil
 illius immortalitati, præter extremam manum deesse: eam
 imponere non tam esse arduum, & negotiosum, quàm ad-
 tuendam, quæ iam uirtute parta sit, gloriam necessarium,
 ut qui eatenus omnes reliquerit, in hoc tanquam extremo
 actu bonus artifex seipsum superet. Si generis claritatē, si
 fortunæ splendorem, si nobilitatem, si dignitatem, si impe-
 rij præstantiam, si ingenium, si uires, si sapientiam, si uir-
 tutem, si ætatem, si rerum usum extollemus, ac ne quid his
 indignum admittat admonebimus. Itaq; rei dilatate præ-
 stantiam cum eius uirtutis amplitudine cōmetiemur, di-
 cemusq; illius diuinam uirtutem, huic tam præclaro mu-
 neri unam parē inueniri. Ac rei quidē securior est ampli-
 ficatio: personā uero quemadmodum laudes, nonnihil re-
 fert. Sunt enim alij paulò inaniore, qui laudem etiā aper-
 tiorē faciliè agnoscūt. Est alius morosiore natura, Cui ma-
 le si palpere, recalcitrat undiq; tutus. Quare illi plenius,
 hic

Amplificandi
 modi

Horatius

hic laudandus figuratius. Tantum ad mores attinet. Neq;
 nihil in *etate* discriminis. Siquidem iuuentus quoniam *et*
etatis uitio, & rerum imperitia tunc, *apertiore laude,*
 tanquã *applausu clariore, cristas attollit: & senectus de-*
crepita ob deficientis etatis infirmitatē, laudationē liben-
ter accipit. At matura illa, & uirilis etas, quò magis suis
confidit uiribus, quoq; longius, uel à puerorum ineptia,
uel à senum deliramentis abest, eò tectius minusq; scenicè
laudari debet. Ergo apud uiros natura seueriores, lau-
dandi in anitatē figuris obtexere cōueniet: ut aut occupa-
tionē laudem dissimulemus, aut contrario ductu orationis
tanquã obiurgantes, maiore fide laudemus: aut in alteram
quãpiam personam laudationē eam trāsferamus. Quouis
denum artificio apertum Gnathonismum effugiamus.

A' spe, & metu.

PEracre res utraque calcar habet, tum ad excitandos
 animos mortalium, tum ad sustinendos, ne rerum ma-
 gnitudine defatigētur, *spes præmiorum, & incommodos-*
rum metus: quorum alterius quidē in adhortando proprie
sunt partes, alterius in deterrēdo. Vtrunq; in genere de-
liberatiuo latè tractatur: hoc in genere eatenus adhibe-
tur, ut tanquam suasorio epilogo, cōmodorum inconmo-
dorumq; summā, breuiter & non sine amplificationibus,
tanquã in conspectu ponamus, immortalitatē, beatitudi-
nem, decus, gloriam, honores, opes, uoluptates, tranquillita-
tatem, aut aliud emolumentum: diuersa ex parte, in stros,
eternos cruciatus, turpitudinem, ignominiam, egestatem,
dolores, tumultus. Quòd si utrisq; partibus uno in gene-
re, id quod plerunq; fit, utemur, per Antithesim commo-
 da dila

da dilatata cum incommodis item exaggeratis conferre oportebit. Et quibus quæq; rebus maximè duci senserimus, eas res studiosius ampliatas, frequentius ingeremus, puta ambitioso honores, avaro emolumentum, seni uitæ tranquillitatem: itemq; de reliquis contrà, ut quicque maxime inuisum esse cognouerimus, ita quàm atrocissime, ac creberrimè proponendum. Deinde laborem, quo uel tanta commoda petuntur, uel incommoda uitantur, per depressionem oportebit extenuare, ac postea per contentionem componere.

Ab amore, odio, miseratione.

Vehementer commouerimus, si eorum quorum nomine pericula subeuntur, charitatem, commemoratione de renouabimus, & artificio allenabimus: ut in patriam, parentes: in liberos à natura insitam pietatem, in benemeritos amorem: in amicos necessitudinem: in præstantes uirtute uiros obseruantiam. Rursus si odium & atrocitatem in eos, cõtra quos dimicatio suscipitur, quàm grauissime exaggerabimus. Neq; enim amanti solum, quod antiquitus dictũ est, nihil est difficile, uerum idem & odium præstat. Quare utrunque calcet admouebimus, & hinc amicorum gratiam, hinc inimicorum atrocitatem cornibus aduersis conferemus: ut pro sanctissima Christi religione, contra teterrimam Turcarum superstitionem: pro coniugibus, pro liberis, contra nepharios parridas: pro fidelissimis socijs, contra crudelissimos hostes, pro charissimo, honestissimoq; amico, contra maledicentissimum scycophantam. Idem & iisdem rationibus efficiet cõmiseratio. Si amicorum solitudinẽ, inopiam, luctum, squalorem:

e regione

è regione inimicorum potentiam, ferociam, audaciam, insolentiam proferemus. Sed hos affectus quemadmodum oporteat suscitare, & augere suscitatos, à Fabio plenissime traditum est, in exordij, & conclusionis præceptis. Hoc tantum à nobis admonebitur, grauißimos animi motus excitaturum, qui consequentis tēporis imaginem graphice representabit: quantum commodorum sequatur, si res bene geratur: sin contrà, quantum malorum. Et qui per prosopopœiam, rebus ipsis uocem dabit, uti patriæ, religioni, templis, mœnibus, sepulchris, manibus è monumento excitis: hisq; affectus, & sermonem conuenientem, ac decorum accommodauerit.

Ab æmulatione.

Hic locus ab inuidia sumitur, non illa ignaua & ex-
 crata, quæ quum ipsa nihil præclari machinetur, alienis tamen uirtutibus uritur: sed illa generosa, quæ animis nostris inseuit natura prudens, ut æmulatione contrà certan-
 ium, tanquam acerrimis quibusdam stimulis, incitari remur ad fortiter agendum: quæ nobis persuasit gloriosum esse, & quantisuis periculis redimendum, quam plurimos præcædere: contrà turpissimū, & quauis mercede fugiendum, in simili certamine posteriores tulisse. Verum non simplex est ab æmulatione exhortandi ratio. Vtrinq; enim accrescent animi, si æmulorum uirtutem, gloriam, studium, conatum, opes, improbitatem, cum amplificatio-
 ne ante oculos ponemus. Sed cavēdū obiter, ne contrà certantiū laudē usq; adeo exaggeremus, ut eius animū, quem erigere conamur, in desperationē abijciamus. Vnde com-
 mūisci quippiā oportebit, ut æmulos uel fortunæ ui, uel
 huius

inuidia

buius lentitudine nonnihil præterisse dicamus, haud uirtute: eoq; acrius annitendum, ut id dispendij, quod fortunæ culpa sit acceptum, studio nostro sarciamus: et pudorem, quem negligentia contraximus, uincamus industria, siue eorūdem ignauiam, inscitiam, infirmitatem, inopiam per eleuationem proferemus. Hac quidē moderatione, ne quē hortamur, ad securitatem, et oscitationem trahamus. In superiori modo erectior reddetur, ubi intelliget, tanto gloriosiore futuram uictoriam, quanto uirtute gloriaq; præcelluerint ij, quibus cum certatum est, quū ab egregijs uiris uel superari non indecorum haberi soleat. In altero sic facile esse uictoriam ostendemus, ut tamen haud negligendam arbitremur, incertos esse rerū humanarū exitus. Et multo magis pudendum esse, ab ignauis amulis superari. Hortabimurq; ut iam non cū illis, quos longo intervallo post se reliquerit, sed ipsi secum certamen esse putet.

Ab expectatione duplici.

Expectatio quidem geminum habet calcem: nam haud mediocrem iniecerimus sollicitudinem, si quanta sit omnium amicorū, et beneuolentiam publica priuatq; de illius uirtute expectatio: nominatim quantū sibi promiserint ij, quorū ille iudiciū, et auctoritatē plurimi facere uidebitur, quorūq; causa facturus omnia putabitur, ostendemus: non illius unius interesse, sed omnium necessariorū: sed posterorū, in quos ea sit gloria transfundenda. Expectationem quam maxime probabile efficiemus, a generis nobilitate, ab indole palam spectata, ab educatione, a loci celebritate, ab antē actis, et antē dictis, ab omnibus sominijs, et uaticinijs, atq; alijs item id genus circūstantijs.

b

Ab

Fluuians

A super
qui hoc
sumExpe
no

Ab inimicorum expectatione.

EDiuerso maluolentium & inuidorum expectationem, & studia peruersa atrociter exaggerabimus, è quibus nominatim referre quosdam fuerit effi cacissimum, quos illi præter ceteros inuisos atq; infestos nouimus: & quid quisq; aut inuide dixerit, aut inimice fecerit, referre. Horum omnium qui nunc præsentì gloria eius uruntur, si quod ipsi uix ausint sibi promittere, res parum feliciter euenerit, quàm insolens sit futurum gaudium, quanta in bene cupientes insultatio, que scommata, qui risus, quanta ferocitas, descriptione ante oculos ponemus. Ita eius unius uirtutem in editissimo frequentissimoq; theatro omnium oculis expositam: unde necesse sit, aut cum summa beneuolentium gratulatione, & plausu recedere, aut inuiden-
tissimorum hominum sibilis cum summo nostro nostro-
rumq; pudore exigi atq; explodi.

Ab exemplis

Iam nulla perinde re ad uirtutem inflāmescimus, ut eorum quos admiramur exemplis, maximeq; illustribus, peruetustis, ac domesticis. Illa enim autoritate, hæc affectu commendantur, propterea quòd priscorum uirtutes, quoniam ab inuidia longe absunt, & audit quisque libenter, & miratur impensius: & natura fit ut quisque finitimis exemplis acrius tangatur, ueluti maiorum nostrorum, affinium, præceptorum, & eorum quibuscum nobis uel patria, uel ordo, uel professio communis sit.

Exempla quomodo tractanda.

IN his ergo tractandis, ut summa est utilitas, ita studij curæque plurimum erit adhibendum. Primo quos propo

proponemus imitandos, eorum uocabula cum laude statim aliqua, & honorifica præfatione profereamus, hunc ad modum: Socrates uir bonus diuino testimonio sapiens indicatus. Perspexit hoc Plato philosophiæ parens. Egre-
 gie Phocyon Græcorum longe incorruptissimus. Vidit hoc Alexander ille Macedo, uir gloriæ natus. David de quo dubites, utrum rex gloriosior, an propheta sanctior. Præstanti uir animo Camillus. Imperio & triumphis genitus Scipio. Nunquam satis laudatus Acilius. Oportet autem huiusmodi præfatiunculas ad rem esse accom-
 modas: etiam si quæcumq; laus exempli auctoritatem adiu-
 uat, tamen alieniorem adhibere infantis est boninis: ut si quis cum unde fortiter dicendi duxerit exemplum, diui-
 tem appellaret aut studiosum.

De contrarijs exemplis.

Diuersum in contrarijs exemplis fieri conuenit: ut, Quæ posteritas Dionysij sacrilegi tyranni nomen non execrabitur? Nobilitatis crudelitate Nero. Sarda-
 napalus uir muliere corruptior. Cleopatra regina me-
 retriæ. Catilina impiissimus patriæ proditor. Sibi felix,
 patriæ funestus L. Sylla. Nam huiusmodi exemplorum
 non in dehortando modo, uerum & in exhortando fre-
 quens est usus, propterea quod quemadmodum uirtutis
 imagine allicimur, ita uitiorum simulacris ad honesti
 amorem accendimur. Neq; raro usu uenit, ut eadem ope-
 ra pariter & adhortemur, & deterrcamus: ueluti qui ad
 capeffendam Rempub. exhortetur, idem utiq; à priuato
 otio deterrcat.

Ad hoc m. r.
 & deterrcamus

De inæqualitate exemplorum.

ET quoniam exemplorum multa uarietas est: nam alia
 ex parte, alia in totum similia, aut dissimilia, alia con-
 traria, alia minora, maiora, paria: ostendit in Topicis Ci-
 cero, ad exhortandum efficaciora esse inaequalia. Quod
 ego quidem in hunc accipio sensum, ut semper à maiore
 ad minus descendat exhortatio. Nam etiam si aut persona,
 aut res minor esse uideatur, tamen complexus rerum &
 uerborum facit, ut maius sit, quod assumitur. Exempli
 causa, Si propter matrimonia uiolata urbes euerse sunt,
 quid fieri adultero par est? Hoc Fabius recte putat à ma-
 iore ad minus. Illud huic aduersum existonat, Tibicines
 quam ab urbe discessissent, publice reuocati sunt, quantò
 magis principes ciuitatis uiri, & de Repub. bene meriti,
 cum inuidia cesserint, ab exilio reducendi? At hic tametsi
 tibicinum persona sit principum conditione inferior, ta-
 men hoc ipsum tibicines fuisse publice reuocatos maius
 est, ob complexum, quàm si principes ab exilio reducan-
 tur. Quòd si hic intellectus non placet, qui mea quidem
 sententia uerissimus est, negationem obseruemus necesse
 est: id quod à neotericis dialecticis utcumque præcipitur.
 Sed hæc inæqualitas erit per collationem aperienda, que
 ferè exemplis subijci consuevit. Infinitum uerò traditu,
 unde ea ducatur. Nam non modo ab una qualibet circums-
 tantiarum, sed etiam ab alijs quibuslibet differentijs sus-
 mitur. Omnia tamen ad personam, & rem referuntur. A
 persona ad hunc quidem modum: Fornica brutum, &
 minutum insectum, & uix animal, hyberno uictui æstate
 consulit, & homo senectæ non prospiciet in adolescētia?
 Hoc ausa est mulier, quid te uirum oportet? hoc uirgunc-
 cula

cula intellexit, te animum quid par est sapere? Ille ethnicus, tu Christianus. Ille barbarus, tu Romanus. Ille prophanus, tu sacris initiatus. Ille priuatus, tu magistratus. Ille tribunus militum tantum, tu consul. Ille tyrannus, tu philosophus. Ille obscurus, tu patritius. Alienus ille, tu patruus. Ille omnis expertus doctrinae, tu à puero philosophiae rationibus optimis institutus. Rudis ille, tu multo rerum usu exercitatus. A re autem hoc pacto: Vitam ille contempnit, tu uoluptatem non contempnit? Ut corpus ualeat, ferrum patieris & ignes, & ut animo ualeas, salutarem obiurgationem non feres? Opes caduceae & sordidae, per tanta pericula petuntur, & à sapientia quiduis incommodi deterret? Vnus ille, nos multi non idem faciemus? Ille inermis, imparatus, uos instructi. Regnum ille sperabat, tibi immortalitas certa proposita. Toties ille, tu semel. Ille in tanta rerum difficultate, tibi omnia expedita. A persona & à re pariter: Puella uitam pro nihilo habuit, tu uir & uir eruditus, uoluptatulas nescio quas non quibus contempnere? Erit hoc artis, quae natura paria sunt, ea dicendo imparia facere, & artificiosa collatione, altera exaggerare, deprimere altera.

De uarietate & ordine exemplorum.

Quaenam autem appellatione propria id demum exemplum dicimus, quum res gesta aut perinde ut gesta exhortandi causa proponitur, tamen illustrium uirorum grauius dicta, philosophorum paradoxa, poetarum figmenta, autorum nobilium sententiae, praecipue uulgo receptae, allegoriae, parabola: breuiter quicquid similitudinibus est affine, id exempli uim habet, &

à Fabio huic generi subijcitur. Neq; primum illud genus quod retulimus, simplex est. Nam quædam ab inanimis ducuntur, uti: Sol Christo moriente luxit, quid hominem oportet facere? Saxa mors illius scindere potuit, humanam mentem non permolliet? Orbis cœlestes perpetua uertigine parent imperatori Deo: nec ullum Sydus è tot stellarum milibus ordinem deserit, aut in officio cessat, & mortales quid facere par est? A mutis rebus. Tigris pro catulis præceps sæuit in prædonem, & pro liberis coniugèq; charissima, uirum fortem quid facere oportet? Leo in uictos, & abiectos non sæuit, & non idem faciet imperator? Apis non solum mutum, uerum etiam exiguum animal in commune laborat, & homines Rempublicam negligunt? Elephante numen agnoscit, & negligunt mortales? Quæcunq; autem ab inanimis ducuntur & mutis, imparia frè sunt. Siquidem ut similia, non ut paria proponuntur: sicut & illa, quæ à spiritualibus trahuntur, quod genus est: Cacodæmones credunt, & cōtremiscunt, quò magis oportet hominem immortale numen uereri? Cœlestes illæ mentes, & immortales, nocturni diurniq; uitæ nostræ custodes, perpetuo nobiscum obambulant: quanto studio par est, nos ipsos pro nostra salute uigilare? Deus ipse, cui liberum est diffingere pro arbitratu, quod arbitrio suo finxit ad ulciscendos fontes lentissimus, ad ignoscendum promptissimus est, & regem mortalem cuiusmodi esse conuenit? Iam quæ ab hominibus ad homines transferuntur, ea tribus modis imparia fieri ostendimus, à persona, à negotio, ab utroq;. Ergo ut primi generis exempla copiose suppetant, omnium

rerum, maximeq; insigniū naturæ, uires, miracula, & ex autorum monumentis, & nostræ obseruatione, comparata esse debent: fontium, fluminum, marium, montium, gemmarum, arborum, herbariū, florum, atq; ex his quā plurimæ similitudines iam preparatæ atq; repositæ: ut si quando usus fuerit, uelut è proximo depromantur. Secūdi uerò generis, diuitem supellectilem accumulauerimus: si quæ ueterum erudita curiositas, de uolatiliū, de quadrupedum, de ferarum, de serpētium, insectorum, piscium ingenijs memoriæ prodidit: quæq; quotidie mortaliū experiētia deprehendit, eorum omnium, quā densissimam multitudinem in memoria, tanquam in procinctu paratam habeamus: maxime si qua sunt, quæ à certis autoribus prodigiose facta referūtur. Quod genus est illud, de Delphino amatore, & puero adamato apud Aul. Gellū: & de dracone, qui nutritiū suū, iam à latronibus in sylua iugulandum seruauit: deq; leone, qui hospiti ob os exemptū gratiā uenatum aggerendo retulit. Et de Arione ac Delphino, cuiusmodi permulta à Plinio referuntur: quorum & in inanimis nonnullus est usus. Verum hæc quoniā ad fabularum speciem proximè accedunt, autoritas erit grauitate, & multitudine, tum etiam sermonis commoditate fulcienda, deniq; præfatiūculis etiam muniēda. Porro eorum quæ ab humana persona ducuntur, minime frugalē, maximeq; uariam copiam cōstare oportebit: tum ex priscais historijs, atque annalibus: tum ex his, quæ nostra serē memoria gesta memorantur: eaq; cum sit expeditior, magisq; ad manū copia, de quaq; uirtute, de quoq; uitio, de quaq; re illustri aliquot exempla sunt ediscenda, aut præ-

meditanda: neq; id ab unico historico, aut unica gēte, sed à Græcis, Latinis, Hebræisq; scriptoribus omnibus: ex his que apud Aegyptios memorabiliter sunt acta, que apud Lacedæmonios, que apud Thebanos, que apud Atticos, que apud Syros, que apud Persas, apud Romanos, apud Gallos, apud Britannos, apud Iudeos, apud Scythas. Nam habet sua queq; gens miracula, suos ritus, sua que-dam instituta. Narrant hodieq; nautæ, & negotiatores, qui per omnes terras, ac maria quærendæ studio rei circuncunvolitant, quædam non minus prodigiosa, quàm prisca uetustas finxisse creditur. Horum omnium duplex esse ordo poterit, ut ad efficaciora sensim in crescat series: qui quidem non tam est uulgatus, quàm utilis, aut ut ab anti-quissimis, maximeq; externis, per gradus ad nostratia, & proxima demum ueniamus, ut ab Aegyptijs, Phrygijsq; ad Persica, à Persicis ac Syriacis ad Græca, à Græcis ad Hebræa: ab his ad Romana, à Romanis ad barbara, ab ethnicis ad Christiana, à peregrinis ad nostratia: tum à ueteribus ad recētiora, ab ijs, ad ea que nostra sunt gesta memoria descendamus, à quibus ad gentilitia, postremo ad domestica perueniamus.

De fabulosis exemplis.

Proxime sunt huic generi ueterum poëtarū fabulæ, & prophetarum allegoriæ. Sed fabularum hic erit usus, ut aut fabulas esse negemus: fuisse antiquitus permul-ta, & his incredibiliora, que tamē à certissimis autoribus sint literis prodita: aut poëte laudem præfati, quid sibi eruditissimi, prudentissimiq; homines eiusmodi figmentis uoluerint, probabiliter aperiemus, hoc pacto: Nimirum

hoc

hoc sentiebat diuina mens Homeri, non poëseos modo, sed omnis etiam philosophiæ parentis, quum & in Iliade Ulyssen, plerisque belli negotijs admisceret, & in Odyssea tot casibus alterum decênium fecerit iactari, arduum, perque durissimos labores esse uirtutis iter. Neque temere projecto, neque aniliter erudita finxit antiquitas Herculem, tam multis exantlatis laboribus consumpto igni corpore, in deorum contubernium fuisse relatum. Id enim erat priscis illis sapientibus institutum, sanctissima philosophiæ mysteria, ne passim euulgarentur, huiusmodi doctus fabellis obtexere. Significauit autem immortalitatem non contingere nisi his, qui perpetuam ætatem honestis laboribus exegissent, & inexhausto uirtutis ardore, cum omnium uitiorum monstris indefatigati bellum gessissent. Sub hoc genere, & mysticos ueterum sacrorum ritus, superstitiosasque nationum priscarum ceremonias complectimur, in primisque Hebraicarum literarum mysteria: in quibus quidem interpretandis, utinam tam essemus circumspecti, quàm sumus frequentes, & audaculi. Mirabor enim, si quisquã illa scitè interpretabitur, omnis antiquitatis ignarus: ita ut ferè sunt isti, qui tantum uersantur in plusquam mutis literis, ac spinosis questimculis. Eòdem referenda sunt, nam eundem habent usum, quæ à tragicis comicisque personis mutantur, & eorum qui in dialogis, & item historijs, non ad fidem rei geste, sed ad imitationem cõpositis inducuntur. Huc quoque pertinere Fabius autumat apologos Aesopicos, & Aniani, quos ille λόγους μυθικούς, id est, sermones fabulosos appellat. His enim uehementer duci animos, præcipue simplices, & imperi-

tos, cum tantum ualuerit ille Menemij Agrippæ, de membris humanis aduersus uentrem coniuatis, sermo, ut grauius iritatum plebem, patribus reconciliarit. Quòd si quæ deterreas, ne cum potentiore cõtendat, miros habebit stimulos apologus Horatianus, de rana sese inflante. Neq; leuiter interdum mouent excellentium uirorum dicta, itidem ut facta: qualia nõnulla Plutarchus collegit: & ueterum sapientum paradoxa: ut, Rex est qui metuit nihil. Et poetarum & illustrium scriptorum insignes sententiæ, ut Enniana illa: Fortes fortuna adiuuat. Et Vergiliana: Nate dea, quò facta trahunt, retrahuntq; sequamur.

Quicquid erit, superanda omnis fortuna firendo est. Aut uulgò receptæ, quas adagia nominant. Sunt & à nobis animosæ quedam, & plene spiritus fingendæ: ut, Viri est, aut fortiter interire, aut uincere. Non moritur, quisquis pro patria mortem oppetit. Ut palma contra impositum onus, ita masculus animus, contra fortune difficultatem debet erigi, ultroq; insurgere. Virtus diuis laboribus pascitur, non si angitur. Viri nihil habet, qui glorioso labori ullam uoluptatem anteponit. Inductiones autem Socraticæ, quas ἐπαγωγὰς uocant, non tam ad excitandum ualent, quàm ad persuadendum, etiamsi ad utrumq; sunt non inefficaces. Horum omnium miscellaneã quandam agemus, quo uaria magis sit oratio.

De obtestatione.

Exhortandi locos ceu fontes serè omnes aperuimus: quòd si quis epilogum, etiam pareneticum quendam requiret: is non incommode per obtestationem sumitur, ut cum per inclytas maiorum imagines, quibus plus lu-

cis attulerit, quàm acceperit : per egregia gentis decora, que sua uirtute nõ mediocriter illustrauerit : per gloriam bene gestis partam : per egregia facinora, quibus quotidie seipsum uincat : per immortale nomen, cuius iam æterna iacta sunt fundamenta : per felicissimã indolem : per ingenium immortalitati, & pulcherrimis rebus natum : per incredibilem sapientiã, prudentiam singularem, doctrinam raram, animi magnitudinẽ propè diuinã, uirtutẽ absolutam, à qua nihil sit tam arduum, quod aut præstari non queat, aut non ab omnibus expectetur : per maiorum manes, qui se à sua posteritate benefactorum gloria superari gaudeant : per liberorum, & nepotum pietatẽ, ad quos decus hoc unã cum patrimonio sit hereditaria traditione transiturum : per amicorum & beneuolentium uota : per inuidorum studia : per odia execrata maleuolentium, quos optime sic demum ulturus sit, si inuidentissimas aures illorum, & oculos, uirtutum splendore, et pulcherrimis rumoribus perstringat, atque obruat, obtestabimur, atque obsecrabimus, ut se digna uelit & audeat.

De lenienda exhortatione.

Verum si quando periculum esse iudicabimus, ne quid offendant uehemens, & importunior exhortatio : nam habet hæc nescio quid momentis, precipientisq; aut etiam diffidentis : & quorundam ingeniorum ea est insolentia, & securitas sui, ut ne moneri quidem patiantur. Id igitur ubi metuemus, multis rationibus exhortationis molestiam leniemus : ut aut negemus nos oratione nostra languentem uelle accendere, sed currentem incitare : ac ne incitare quidem, ut ea gerat, quæ iamdudum sua sponte facit, sed nos pro nostro singulari
in

in illam studio ita gerēti gratulari: orabimusq; ut importunitati nostræ det ueniā, quæ non aliunde profiscatur, quàm ab immodico quodam gloriæ illius studio. Nihil esse tam magnificū, quod illius uirtus non sit abunde præstatura: sed tamen qui in certaminibus spectant, tametsi nihil opus esse sciunt, tamen non possunt non applaudere, cui ualde fauent: quumq; is qui certat, suæ uirtutis probe cōscius, securus sit ab animo: tamen fautor ille securus esse non potest, donec certam uictoriam uiderit. Aut longe aliud à nobis institutum fuisse simulabimus, sed præter consilium huc calamum esse delapsam, transuersum scilicet agente nos incredibili quodam amore, ut eum exhortaremur, qui non tam calcaribus egeat, quàm freno. Deniq; uirtuti eius omnia secunda precabimur.

Quis huic generi character proprie conueniat.

EX multis styli generibus, graue illud, & acre atque ardens, & iucitatum exhortationi præcipue conuenit. Nam florida, concinna, ac festiua, alibi gratiam habent, hic masculus, & ut ita dicam, robustus debet esse character, amplus, & neruosus. Grauitas autem est, quam *Séuoy* Fabius nominat, eamq; inter præcipuas orationis uirtutes ponit. Sed in his quæ ad concitandos affectus potissimum ualent, his serè rationibus constare uidetur, rebus, uerbis, amplificatione, figuris, & compositione.

Rebus grauitatem consequemur, si quàm optimis sententijs, è sublimibus, grauibus, ac magni nominis, et perueustis autoribus petitis: si exemplis exquisitissimis, si prius, si illustribus, si neutiquam uulgaribus utemur. Ver-

bis

Græuitas quibus rebus conueniat.

bis rerum grauitatem augebimus, si uoces sonantissimas, si amplas, si quam maxime grauiter translatas, si significantes deligemus. Sonantes, ut: *Bellicos tumultus diuina propè uirtute profligasti. Amplas: Immortalia uirtutum tuarum monumenta, nulla unquam seculorum series obliterabit.* Significantia, ut: *Fratrem ne desere frater. E gregiam uerò laudem, & spolia ampla refertis, Vna dolo diuum si femina uicta duorum est.* Hanc uirtutem sermonis Fabius energiam appellat, quod nos actionē, aut efficaciam uertere possumus. Ea praestat, ne quod uerbum tota oratione sit ociosum, quemadmodum in hoc carmine Vergiliano:

—Tu'ne in truijs indocte solebas

Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

Nam in posteriore uersiculo, singulaeque uoces nouum pondus addunt. Hoc modo grauitatis laudem assequemur, si sermonem perpetuum, argumentis, amplificationibusque infarciemus, eaque singulis uocibus includemus. Augent orationem & epitheta, id est, apposita, maximoque translata: ut, *Cruentis manibus sacratissimum deorum, &c.* Huius tamen modum requirit Fabius, & otiosa sunt uitanda, quibus ad uoluptatem, non ad usum utuntur poëtae.

De amplificatione.

IN affectibus autem permouendis praecipue, atque adeo Amplificatio unde sumitur & quanta eius uis. propè sola dominatur amplificatio, cuius quidem uis omnis, in alleuando, deprimendoque consistit. Ea sumitur à circumstantiis omnibus, à quibus & probationes ducuntur. His autem rationibus licebit amplificare. Primū quidem commutato rei nomine, ut si, qui caesus sit, cum dicamus occisum: & qui sit improbus, cum latronem nomen

nemus. Si quod nobis molestum est, id enecare, aut ad resistim adigere dicemus. Contraq; si, qui pulsarit hominem, attigisse: qui uulnerarit, laesisse dicitur. Si impudica quæ sit, meretrix: si audaculus, gladiator nominabitur. Alter est modus nihil à superiore diuersus: nisi quòd illic sola ponuntur, quæ amplificant, hic per collationem effertur etiã illa, quæ recta erant, ut magis emineat atq; increseat amplificatio. Quod genus est Ciceronis in Verrem: Non enim furem, sed raptorẽ: non adulterũ, sed expugnatorem pudicitia: non sacrilegũ, sed hostẽ sacrorũ, religionumq;: non sicarium, sed crudelissimũ carnificem ciuũ, sociorum, in uestrum iudiciũ adduximus. Tertius amplificãdi modus, incrementũ uocatur: quum non statim quod est atrocissimum ponimus, sed per gradus plures, aut etiã unum peruenitur interdũ ad summum, interdum ad id quod supra summum est quodãmodo. Sic oratio increuit Ciceroni: Facinus est uincire ciuẽ Romanum: scelus, uerberare: parricidium, necare: quid dicã, in crucẽ tollere? Hic ultra summum peruentum est. Ad summum sic: Matrem tuam cecidisti, quid dicam amplius? occidisti. Increscit & citra distinctionem oratio, dum cursu quodam grauius, grauiusq;, semper aliquid insequitur: ut, Pecuniam, honores, regnum, uitam deniq; patriæ charitate contempsit. & de uomitu Antonij: In cœtu uerò populi Romani, negotium publicũ gerens, magister equitum. Est & hoc incrementi genus, quum tanquam per fictionem, inferiora quæ sunt augemus, ut illa maiora uideãtur: ut, Hanc rem tam equã, si quilibet ignotus abs te peteret, tamen ignoto recusare nõ debebas: nunc orat pater, & pater sic meritus. Si tantis

tis officijs nullam gratiam reposuisses, ingratiſſimus erat:
 nunc pro summo beneficio, maleficium summum retulisti.
 Si liberorum & cōiugum salus defendenda tantum esset,
 tamen nullum erat periculum non subeundum: nunc pro
 totius Christiani orbis incolumitate, dignitate, capiuntur
 arma. Consue est huic, quum id quod tanquam exempli
 causa propositū est, augetur, eoq; aliud maius etiam esse
 ostēditur: uti Cicero mulieris facinus, quod medicamentis
 partū abegisset exaggerat: ac meritō rei capitalis damna-
 tam dicit, quæ quidem spem parentis, memoriam nominis,
 subsidiū generis, heredē familiæ designatum, Reipub. ci-
 uem sustulisset. Deinde Oppianici culpā, cuius pars noxa
 uidebatur, hunc ad modum exaggerat per collationem:
 Quāto est Oppianicus in eadē iniuria maiore supplicio
 dignus? Siquidem illa cum suo corpori uim attulisset, se
 ipsam cruciavit. Hic autē idem efficit per alieni corporis
 uim, atq; cruciatū. Grauius auget illud comparationis ge-
 nus, quum utrinq; plura pluribus reddūtur. Quod genus
 est illud M. Tul. in Catil. An uerō uir amplissimus P. Sci-
 pio pontifex maximus, T. Gracchum mediocriter labefā-
 ctantem statum Reip. priuatus interfecit, Catilinam orbē
 terræ, cæde atq; incendio uastare cupientem, nos cōsules
 perferemus? Hic & Catilina Graccho, adolescēs perditus
 uiro ornatissimo, & status Reip. orbi terrarū, & medio-
 cris labefactatio cædi, atq; in cædijs, uastationi, et priuatus
 cōsulibus cōparatur. Per ratiocinationem ampliamus, quū
 alibi fit, alibi ualet amplificatio: id quod non simpliciter
 accidit. Amplificatur enim & ex antecedētibus cōsequē-
 tia, & ex cōsequentibus antecedentia. Prioris exemplum
hoc

hoc erit: Ille cauum conuersa cuspide montem Impulit in
 latus, ac uenti uelut agmine facto, Quà data porta ruunt.
 Ex his sic amplificatus apparet quanta sit tempestas cō=
 sequutura. Et Christiani iudicij supremi horrorem exag=
 geramus, amplificatis his monstris, quæ feruntur anteces=
 sura. Posterioris erit illud Cic. in Antonij uomitum, quem
 tantum ait uini in Hippie nuptijs hausisse, ut postredie
 cogeret in conspectu populi Romani uomere, & fru=
 stis esculentis subsellia complere. Mirè significauit, quãta
 præcesserit ingurgitatio, quum eo in loco uomeret, neque
 casu, neq; uolens, sed necessitate: neq; recens, ut ferè solet,
 cibus refundretur, sed qui in posterum usq; diem redun=
 dasset. Et alia huius generis species, quum aut ea quæ
 per se grauissima sunt, consultò deprimimus, quò magis,
 magisq; attollantur, quæ sequutura sunt: aut diuersa at=
 tollimus, ut augeamus ea quæ præferuntur. Prioris exem=
 plum erit illud in Verrè: Leuia sunt hæc in hoc reo. Me=
 tum uirgarũ Nauarchus nobilissimæ ciuitatis, precio red=
 demit: humanum est. Alius ne securi feriretur, pecuniam
 dedit: usitatum est. Ex his quæ grauissima non uideri non
 possunt, sic eleuatis, necesse est atrocissimum quiddã col=
 ligi, atq; expectari. Sic amplificauit Terentianus Hegio,
 ubi Demæ de uirgine uitata questus, facinus hoc ueluti
 uulgatum iam, & humanum contemnit, iubetq; grauius
 adhuc accipere, quum pater nihil hoc grauius, neq; fieri,
 neq; dici posse crederet. Posterioris generis illud est, quũ
 Vergilius Aeneæ laudes ex amplificata Turni uirtute
 adauget: aut quũ Annibalis bellicis laudibus crescit uir=
 tus Scipionis: aut quum Germanorũ, aut Gallorum forti=
 tudo

tudo, Cimbrorum inmanitas augetur, ut maior sit uictoris gloria. Sed infinite propè sunt ex relatione ad aliquid amplificandi formæ, ueluti si clades à Troianis, Græcisq; acceptas amplifices, quò uideatur Helenæ species admirabilior, ob quam non piguerit sapientissimos uiros, tot mala perpeti: utq; in Platonis Symposio, & Alcibiadis forma, & toties oblata copia, Socratis continentia singulis laris colligitur. Reliquū est ultimum augēdi genus, quod *συναθροισμὸς*, id est, congeriem appellant, qua rem eandem alijs atq; alijs modis efferrimus. Nam nisi summa fiat uarietate, uitiosa erit iteratio: ueluti Cic. pro Ligario: Quid enim tuus ille Tubero districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Sed plus habet grauitatis, quum paulatim series increfcit, ut: Aderat ianitor carceris, carnifex prætoris, mors, terrorq; sociorū, & ciuiū Romanorū licitor Sextius. Iam uerò extenuandi eadē sunt rationes, quæ amplificādi, neq; diuersus usus. Optime extenuationis exēplum erit illud comicū: Hæc uerba una, mebercle, falsa lacrymula, quā oculos terendo miserè uix ui expresserit, restinguet. Hic uiciosissimum fuerit ad leuiora à grauioribus orationem proficisci, ut Vitam, sanguinem, pecuniam pro te effundere non dubitem. Plurimum uero ponderis orationi accedat necesse est, quoties hinc amplificata, hinc eleuata inter se componuntur.

De figuris ad grauitatem facientibus.

IN hoc genere potissimum consuetabimur ea sermonis schemata, siue tropos, quæ reddunt acrem & ardentem

tem orationem. Huiusmodi sunt ex his quæ in uerbis sicut sunt membra, articuli, comparia, repetitiones, contentiones, interrogationes, dubitationes, metaphoræ, prosopopœiæ, apostrophæ, demonstrationes, quæ rem oculis subiiciunt cum exaggeratione. Eandem uim habent asseuerationes, si quis tamen has inter schemata numerat: epiphonemata, quas acclamationes recte uerteris. De quorum singulis nõ est huius instituti prolixius differere: qui rhetoricen hic non docemus, sed indicamus duntaxat, quod ad scribendas epistolas attinet. Cæterum totius huius generis supellectilem, ac uim copiosam colligere licebit, quum ex alijs scriptoribus, tum præcipue ex historiographis: apud quos reperire licebit crebras orationes, quibus dux exercitum, aut miles militem, aut magistratus populum ad fortiter agendum cohortatur. Profuerit et ea meminisse, quæ philosophi et facundi scriptores, de fortitudinis naturæ memoriæ prodiderunt. Nos tamen interim, quò quæ præcipimus iuuentuti ceu digito cõmonstramus, unicum subiiciemus exemplum.

Exemplum epist. cohortatoriæ.

Principium in laude.

Dici non potest, iucundissime nepos, quanta tum me, tum tuos omnes uoluptate affecerit pulcherrimus rumor, nuper hic de rebus fortiter abste gestis, exortus. Iacta sunt per pulchra immortalitatis tuæ fundamenta. Quid autem hortari incipiam, ut rem diuinitus coeptam perficias: qui eo animo sis natus, ut nihil unquam humile, aut sordidum cogitaris: utq; non tam calcaribus, quàm frænis egere te putem? Sed tamen incredibili quodam erga te studio, compellor currentem (quod aiunt) incitare

Exhortatio cõ laude mixta.

incitare. I bone, quò uirtus tua te uocat: i pede fausto: per- Laus à bene
 ge absoluerè , quod summa cum laude cepisti : te natali- ceptis.
 bus tuis, quibus hæc urbs nihil unquam uidit illustrius, pa- A genere,
 tre tuo clarissimo, ista tua indole, ista eruditione, isto ani- A patre.
 mo dignum præstare. Impone summam manum immorta- Ab indole,
 libus monumentis, à quorù absolute non multum abes: Ab eruditione;
 quod maximum ac difficilimū est, præstitisti: quod desi-
 deratur, plus habet decoris, quàm difficultatis: Certasti cū
 maiorum tuorum imaginibus, quibus tuapte uirtute plus
 lucis attulisti, quàm acceperis. Vicisti etatē, qua cum pro-
 pè adhuc impubes habearis, nihil tamen non forti uiro di-
 gnum uel gessisti, uel cogitas. Anteuertisti maioribus tuis
 uirtutum magnitudine: uicisti hætenus, & tui studioso-
 rum expectationem, et æmulorum inuidentiam. Sed post-
 quàm omnia superasti, unum etiam certamen reliquum
 esse patet: nēpe ut te ipsum imiteris, tui similis esse studeas:
 tu te ipsum præire contendas. Nam uinci à teipso tam for-
 dam fuerit, quàm pulchrū fuerit reliquos superasse. Ita si
 semper tibi instes, nō deerit, qui cū laudibus certare pos-
 sis. Cogita te cum in locum, ipsius fortunæ manibus esse A spe metæ
 deductum, ut necesse sit, aut summa cum laude peragere
 fabulam, aut summo cum probro defatigari. Ardua qui-
 dem & difficilis est uirtutis uia, sed amplissima tibi præ-
 mia proponere. Decus, immortalitas, imperiū, opes, digni-
 tas, felicitas, in manu sunt, si pertēderis. At si (quod omen A metæ
 diu auertant) defatigeris, nō solum pristinae gloriæ tene-
 bras offuderis, uerum etiam in posterum omnem dignita-
 tis spem tibi recideris. Labores neq; diurni sunt, neque
 ita magni: præmia tum æterna, tum amplissima propo-
 nuntur.

nuntur. Multa iam pars exhausta, annus duntaxat est tibi perdurandus: in quo facito, ut tanquam in conclusione, & extrema muneris tui parte, perfectissimus atque ornatissimus fuisset uidearis. Fac ut ueterum heroum pulcherrima facta tibi ob oculos assidue uersentur. Hercules ille, totius

Ab exemplo. mus fuisse uidearis. Fac ut ueterum heroum pulcherrima

Exemplū poeticum.

Græciæ facile princeps, quot laboribus sibi iter in cœlum aperuit, quot monstra superauit, qui ad inferos etiā ipsos legitur penetrasse? Quæ tibi si ficta de illo uidebuntur,

Tractatio fabulæ.

non pugno quidem, sed tamē diuinitus à sapiētissimis, doctissimisq; uiris excogitata sunt, quò nobis heroicæ uirtutis exemplum absolutum proponerent, & ad immortalitatem nominis uiam ostenderent. Nam quoniam alio consilio Homerus, cui magnò doctissimorum hominum consensu, diuinitas quædam tribuitur, Vlysses, quem nobis ut sapientis uiri simulachrum proposuit, tam diuturnus laboribus iactatum scripsit, nisi ut significaret hanc unam esse uiam, ad æternum nominis decus parandum apud posteros?

Laus autotis.

Hæc Epaminondas, hæc Alcibiades clarissimi Græciæ imperatores, sibi immortalem apud posteros laudem pepererunt. Quid aliud Alexandrum magnum cogitasse credis, cum se tantis periculis obijceret? Quem tu laborē

Exemplū Græcū ex historia.

Decios illos recusaturos fuisse unquam credis: quorum alter, ut æternam sibi laudem compararet, dijs manibus se deuouit, alter in medios hostes se præcipitem dedit? Quæ non etas Machabæorum nomen celebrauit? quorum unus elephanti uentre perfoſso pulcherrimam oppetens mortem, clarissimo facinore immortalem gloriam est consequutus. Quid hodie uel celebrius, uel plausibilius Iudith, Debboræ, & Rachab memoria? quæ quoniam sexu suo

Exemplū Macedonicum.

maiores

Exemplum Romanum.

Exemplum Hebræum.

Exemplum fœminicum.

maiores masculum animi robur præstiterunt, non inter
 foeminas, sed inter heroes commemorantur. Sed quid nos
 externa atque antiqua repetimus? domi habes, qui te ad
 huiusmodi uirtutē debeant incitare, & quidem eò uehe-
 mentius, quò genere coniunctiores. Nam cæteros quidem
 egregios uiros imitari, laudi ducitur, at tuorū sine sum-
 mo dedecore dissimulus esse non potes. *Transitus.*
 Vixit adhuc recens, *Exemplum do-*
 & posteritate ipsa crescit, proauis tui uiri fortissimi me-
 moria. *Exemplū auis.*
 Quanto ille animo iam inde à teneris annis ad no-
 minis immortalitatem contendit? Honestos ille labores,
 pro ludo habuit: uoluptatem & ocium non secus, ac pe-
 stem teterrimam fugiebat. Sæpe ipse adolescens ex eo iam
 natu admodum grandi audiuisse memini, se haud lon-
 giorē uitam à superis optare, quàm ut patriæ sua indu-
 stria posset usui esse, cui se potius, quàm sibi ipsi natum
 dicebat. Ad propiora ueniam, tibi magis, quàm mihi ipsi
 nota. *Exemplum pa-*
 Pater tuus uir fortissimus, atque optimus, quid un-
 quam durū, aut difficile iudicauit, quod uel ad gloriæ in-
 crementum, uel Reipub. cōmodū pertinere putasset? *tris.*
 Quot ille, quàmque difficiles legationes adolescens, nō sine sum-
 ma laude obiit? *Repetitiones.*
 Quot hyemes sub pellibus egit? E quā-
 tis angustijs sua se uigilantia expediuit? Quem ille magi-
 stratum non petijt? Quid autem petiuit, quod non obti-
 nuit? Quid obtinuit, quo non summa cū laude sit persun-
 ctus? *Dicta familia-*
 Debēt pectori tuo paterna illa monita infixā sede-
 re. Sæpe enim te adolescētulū, ut memini, Vergiliano illo
 carmine consueuit exosculans hortari: Disce puer uirtu-
 tem ex me, uerumque laborem, Fortunam ex alijs. Nec raro
 me audiente, hunc usurpare sermonem solebat, sibi pror-

sus uideri nihil interesse inter eos, qui nunquam nati es-
 sent, & eos qui nulla re memorabili gesta, obscuri ex hac
 uita migrassent. Quare quum ab his sis maioribus ortus,
 huiusmodi præceptis foris, domiq; institutus, obscurū ti-
 bi esse nō debet, quid tui, uel patria potius ipsa abs te ex-
 pectet: præsertim cum istli generi, istli indoli, egregiam
 quoque doctrinam adiunxeris: quum iam istiusmodi rudi-
 menta edideris. Cogita tuorum omnium, non amicorū mo-
 do, sed ciuium etiā quotquot sunt oculos in te unum con-
 iectos, omnium in te suspensos animos: quorū iam expe-
 ctationi uix satisfacturus uideris, si tantum à nataliū tuo-
 rum uirtute nihil degeneraueris. Nescio, quid maius sibi
 de te pollicentur: quorum si uotis tua uirtus responderit,
 quid si etiam uicerit, quātus erit tuorum omnium trium-
 phus, quāta patriæ gratulatio? Quantum autem Trebo-
 nij, uiri, ut scis, tui amantissimū, & iudicio de te, & amori
 in te accesserit? Sin rem indiligenter gesseris (quod omen
 Deus auertat) maleuolentissimū homines, qui tuæ hactenus
 inuiderunt uirtuti, quosq; rerum tuarum splendor exeru-
 ciat, cōtinuò uerticē tollent, erimusq; & tu, & tui omnes
 ludibrio, & risui nebulonibus inuidentissimis. Amici ob-
 mutescunt, inimici insultabunt, beneuoli frigidi, maleuoli
 feroces. An hæc feret ista tui pectoris celsitudo? Zoili in
 te odiū nosti. Nullo cōmodiore modo pestem illam ulcisci
 potes, quā ut gloriæ tuæ inuidia contabescat. Varū au-
 tem uirulentissimum hominem plane ad suspendium ade-
 geris, si nobis uictor redieris. Codrus iam nunc suspendio
 trabem delegit. Si nihil te neque tua gloria, neque nostra
 expectatio mouerit, hoc certe tanti fuerit, ut hæc monstra
 conficiat

Ab expecta-
tione.

Ab expectatio-
ne maleuolent.

Contentiones.
A certa perso-
na.

conficiat. Quare te charissime nepos, unica spes, & idem Epilogus per obsecrationē decus tue gentis, per luculentissimas maiorum tuorum imagines, per egregiam indolem, per sapientiæ laudem, cui semper studuisti: per nostram, patriæq; expectationē, per bene auspiciata laudum tuarum initia, obsecro, atque obtestor, ne committas, ut quum hactenus ceteros uiceris, à te ipso superatus uidearis. Dij tua cæpta secudent, & felicibus utere fatis. Vale decus nostrū. Est & inter Hieronymianas epistolas, exhortatoria ad Heliodorum, quæ uniuersum eius generis artificium una complectitur.

Degenerē dehortatorio.

O Peræpretium non putauī, dehortationis exemplum subijcere, quòd eadē sit utriusq; generis ratio, quum uix unquam exhortemur, quin eadē opera dehortemur. Exempla eorum quibus ea res infeliciter cesserit, accusabimus. Deinde rei turpitudinem, probrum, conuitia, dannū, incommoda diligenter colligemus, quæ per exor- nationem, quam rhetores descriptionem appellant, ante oculos ponemus. Sed hæc aliâq; studiosorum industrie relinquenda putauimus. Nunc ad singulas cuiusq; generis partes, non quidem ex omnibus, sed optimis autoribus syluam quandam uerborum, ac sententiarum subministrabimus: quibus ex nostris nonnihil adijciemus, quò scri- pturi, hæc semper tanquam penum ad manum habeant, & imitandi studio, similia discant effingere.

Exemplum depromptum ex prima Ci- ceronis ad Q. fratrem epistola.

Q uare, quoniã in istis urbibus cū summo imperio et Ab expectatio-
ne bonorum. potestate uersaris, quibus uirtutes tuas cōsecras,

Et in deorū numero collocatas uides, in omnibus rebus,
 quas statues, quas decernes, quas ages: quid tantis homi-
 num opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus
 debeas, cogitabis. Quòd si in mediocri laude sermonis, ac
 prædicationis, res nostræ essent, nihil à te eximium, ni-
 hil præter aliorum consuetudinem postularem. Nunc ue-
 ro propter earum rerum, in quibus uersati sumus, splen-
 dorem, et magnitudinem, nisi summam laudem ex ista
 prouincia assequimur, uix uidemur summā uituperatio-
 nem posse uitare. Ea nostra ratio est, ut omnes boni tum
 faueant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, uirtutemq;
 postulent et expectēt: omnes autem improbi, quòd cum
 his bellum suscipimus sempiternum, uel minima re ad re-
 prehendum cōtenti esse uideantur. Quare cum eius-
 modi theatrum est totius Asiæ celebritate refertissimum,
 magnitudine amplissimum, iudicio eruditissimum, natura
 autem ita resonans, ut Romam usque significationes uo-
 cesq; refratur, contende quæso; atq; elabora, non modo
 ut his rebus dignus fuisse, sed etiam, ut omnia illa tuis
 artibus superasse uidearis. Simul et illud cogita, nos non
 de reliqua et sperata gloria iam laborare, sed de parta
 dimicare, quæ quidē non tam expetenda fuit, quàm tuen-
 da nobis est: quod reliquum est, id non tam difficile, quàm
 præclarum. Exhortationem mitiga hoc modo: Atq; hæc
 non eò dicuntur, ut te dormientem oratio mea excitasse,
 sed potius ut currentē incitasse uideatur: Facies enim per-
 petuo, quæ fecisti, &c. Tu quanquam consilio non egēs,
 uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil
 cures, quàm ut antea, factum aliquod egregiū audiamus,
 quàm

A metu.

Ab expectatio-
ne malorum.

Mitigatio ex-
hortationis.

quàm futurum putaremus. Te uerò admoneo tum bene- A laude,
ficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam
ad quam à puero inflammatus fuisti, omni cura atque in-
dustria cōsequare, magnitudinemq; animi, quã ego sem-
per admiratus sum, semperq; amavi, constantè obtineas, Obsecratio.
nec unquam inflectas cuiusquam iniuria. Illud te ad ex-
tremum & oro & hortor, ut tanquam poëtæ boni, &
actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & con-
clusionè muneris, ac negotij tui diligētissimus sis. Quan-
obrem si me amas, quantum profectò amas: si dormis, ex-
pergiscere: si stas, ingredi: si ingrederis, curre: si curris,
aduola. Hoc sit negotium tuū, hoc otium, hic labor, hæc Plinius.
quies: in his uigilia, in his etiam somnus reponatur.
Effinge aliquid, & excude quod sit perpetuo tuum.
Nā reliqua rerum tuarum post te, alium atque alium
dominum sortientur, hoc nunquàm tuum desinet esse, si
semel coeperit. Scio quem animum, quod horter inge-
nium. Tu modo enitere, tibi ipse sis tanti, quanti uidebe-
ris alijs, si tibi fueris. Quod te quoque ut facias, & hor-
tor, & moneo: memēto quibus imaginibus onereris, quæ
nomina, & quanta sustineas. Proinde dum suppetit uita
enitamur, ut mors quàm paucissima quæ abolere possit,
inueniat. Lusus uocantur, sed hi lusus non minorē inter-
dum gloriã quàm seria consequuntur. Confugit in sinum
tuam respublica. Ac mihi intuenti sapientiã tuam, minus
mirū uidetur, quòd mortales istos caducosq; titulos, aut
depreceris aut tēperes. Scis enim ubi uera principis, ubi
sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flami-
mis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arces enim

Et status templaq; demolitur, & obscurat obliuio, negligit carpitq; posteritas. Contrà contemptor ambitionis, & potestatis domitor, ac frænator animus, ipsa uetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quàm quibus minime necesse est. Quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus aut saxis nomē tuum, sed monumentis æternæ laudis inciditur. Ibit in secula fuisse principem, cui florenti & incolumi nunquàm nisi modici honores, sæpius nulli decernerentur.

Exhortatio.

Cicero. **S**ed presta te eum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Hæc proficō uides quanto expressiora, quātōq; illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, at que ex imperio laudis accesserit. Quamquam te ita gerere uolo, quæ per exercitum atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo antè meditere, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentias que id, quod quia semper sperasti, non dubito, quin adeptus, intelligas te facillime posse obtinere summum atque altissimum gradum ciuitatis: quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis aut sine causa suscepta uideatur, &c. Teq; ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi grauis aduersaria constituta, & parata incredibilis quedam expectatio, quam tu una re facillime uinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus et laudes comparantur, in ijs esse laborandum. Lib. 9. epistola, Duabus tuis, locos habet hortatorios, & item gratulatio

gratulatorios, circa medium & finem. Quam indicare malui, partim ne uolumen oneretur, partim quòd gratiora sunt quæ nobis ipsi decerpimus. Epistola libro 10. Quam ipsum Furnium, aliquot habet locos exhortatorios. Item partem ipsius supplexo, curaq; & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas. Nam deos hominesq; amicitiamq; nostram testificor, me tibi prædixisse, neque temere monuisse. Quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tue reliquæ tibi charæ sunt, si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus, ualeamus, eorū fortunā non debes uelle cōturbare, ut eam causam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiā cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Etiam atque etiam Cicero cogita, ne te, tuosq; omnes funditus euertas: nec te sciens, prudensq; eò demittas, unde exitum nullum uides esse. Quare quid est quòd ego te hortor, ut dignitati & gloriæ seruias? Proponam tibi claros uiros, quod facere solent qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. Te imitere oportet: tecum ipse certes: ne licet quidem tibi iam tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quòd haud scio, an nemini, ut summa seueritas animaduersionis, non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset: & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam inge-

Cicero ad Att.

Dehortatio.

Adhortatio.

nij,

nij, atq; consilij. Quo factó intelligere debes, in te positã esse Remp. tibiq; non modo tuendos, sed etiam ormandos illos uiros, à quibus in itũ libertatis profectũ est. Tu quoniam Remp. nosq; conseruas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Nũc mi Attice, tota mēte incumbere in hanc curã: magna enim res est. Quamobrem aduocula obsecro, atq; eam Remp. quam uirtute, atq; animi magnitudine magis, quã euētis rerũ liberaſti, exitu libera: omnium concursus ad te futurus est. Fortem et liberũ animum, quo et consul, & nunc consularis Remp. uendicaſti, sine constantia, & equabilitate nullum esse putaris. Nihil enim per se amplũ est, nisi in quo iudicij ratio extat: quia neminem magis decet, quã te Remp. amare, libertatisq; defensorẽ esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atq; efflagitatione omnium. Tu te exuscita, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessiſti, liberam atq; honestam fore putes, si modo sint populo duces, ad resistendũ improborum consilij. Quare magnum fac animũ habes, & spem bonã. Cessator esse noli, & illud *πῶς σωτῆρ*, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerũ etiam ut bona nostra norimus. Præterea meminerimus, quanto maiori animo honestatis fructus in cõscientia, quã in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet: nec si casu aliquo non sequatur, idcirco quod gloriã promeruit, minus pulchrum est. Ii uerò qui benefacta sua uerbis adornant, nõ ideo prædicare, quia fecerint: sed ut prædicarent, fecisse creduntur. Sic quod magnificum referẽte alio fuisset, ipso qui gesserat recensente, uanescit. Homines enim quum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt.

Plinius.

incessunt. Ita si silenda feceris, factum ipsum: si laudanda, quod non sileas ipse culparis. Multo deformius amittere, quàm non assequi laudem. Item lib. ij. tota epistola, cuius initium: *Homuncem te patientem. Huiusmodi sententijs extimulamus animum laudis cupidum,*

Εἰς ἑωυτὸ ἀγὼς ἀπειταῖ παρὶ πάσης. Rursum,
 Ἀλλοιῶς ἢ τ' ἴνα τίς σε ἢ βέλτερον εἰδὼς, Item,
 Ἄριστος ἐστὶ φίλος, μάλιστα ὃ δοῦνός ἀλλοῖς.

I bone quò uirtus tua te uocat, i pede fausto.

Nate dea, quò fata trabunt, retrabuntq; sequamur.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,

Quàm tua te fortuna sinat. Fac aliquid dignum promissis. Difficilia que pulchra. In magnis et uoluisse sat est. Maacte hac grauitatis gloria Casar.

Plinius.

Dehortatio.

Cic. epist. faml.

SED ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimissionatione deterreo: redeoq; ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudiciũ, non tam ex consilio tuo, quàm ex euentu homines esse facturos.

Commentitia mea.

NON est affectanda gloria forti uiro, suapte uirtute contento: sed hæc benefacta non aliter quàm umbra corpus consequitur. Non appetit laudẽ, sibi bene conscia uirtus eximia, sed hoc contingit illustrior ac uerior. Splendidus titulus, pater patrie: sed hũc promeruisse pulchrius est, quàm possedisse. Inter omnia tua gētisq; tuæ decora, si mihi credis, erit hoc præcipuè gloriosum. Tot egregijs facinoribus summa cum laude gestis, fac istum ceu colophonẽ addas. Arduum facinus ad quod te hortor, sed tuo genere

genere, tuoq; animo dignum. Ab ista familia, ab ista indole, ab istis factis, nihil expectatur plebeū, aut mediocre. Omnia summa prestes oportet, si uelis maiorum tuorum ornamentis, si tue pristinae gloriae, si omnium de te expectationi respondere. Cogita te uersari in theatro longe frequentissimo, omnium oculos in te coiectos: quibus nunquam satis facies, nisi summa cum laude peregeris coeptam istius pulcherrimi facinoris fabulam. Ipsa uirtus abunde magnū sui praemium est. Non uiuit, qui uiuit inglorius. Non perit, qui moriens, honestam sui memoriam relinquit posteris. Ut omnia mors tollat, certe nominis honesti decus à rogo redditur illustrius. Exceris, mihi crede, tibi monumentū ere perennius, quod non liuor edax, non Aquilo impotēs, possit diruere, aut innumerabilis annorum series, aut fugatēpora. Onerant te tuorum imagines, nō illustrāt, nisi quibus factis illi sibi nobilitatem pepererunt, ijs tu tucaris et alas. Huc te uocat generis tui claritas, huc patriae pietas, huc ciuium tuorum nunc in tua uirtute sita salus: tantū exeras istum uere magnū animum tuum, aderunt fortibus ausis superi fauētes. Audaces adiuvat ipse deus. In re honesta, suus cuiq; animus deus est. Nunc delibera, utrū malis maiorum tuorum ornamentis, tuisq; laudatissimis factis hoc decus ac ueluti summam manū addere, an generi tuo tenebras offundere: et quicquid haecenus tot egregijs laboribus partū est gloriae, semel amittere. Nulla possessio difficilium aut tardius paratur, quam honestae famae, nulla citius amittitur. Si te nulla mouet tantarum gloria rerum, certe liberis tuis nullam possessionē relinquere potes uel speciosiorē, uel preciosiorem, quam huius facti nunquam intermo

intermorituram gloriam. Vt leones & aquilæ, non cum quibuslibet feris belligerantur, sed quasdam prædas, ut suis unguibus indignas cõtemnunt: ita tuum est, hoc facinus, quò maius est, ac difficilius, hoc maiore cum animo suscipere, uelut eximiam gloriæ materiam, eximie uirtuti seruatum. Scio difficilimum esse ad quod hortor: nec ignoro uerum esse quod dici solet, *è maris àrçhè*: aliquando grauiora præstitisti, nec alius animus par tanto negotio. Si palma dedignatur cedere ponderi imposito, sed magis aduersus impositum nititur, sursum erigens sese: quãtò magis oportet fortissimi uiri animum, ex ipsa negotij difficultate crescere? Non hæc scribo, quò te cessantem extimulem, sed quò sponte euidenti calcet (quod aiunt) addã. Non tam hortor, ut ista facias, quàm gratulor ultro properanti, quò nostra uota tuam uirtutem uolebant inuitare. Primum cogita, quid deceat Germanum, deinde quid Saxonem, deinde quid Alberti nepotem, postremo quid Philippum. Duplicem sustines expectationem, nimirum ut laudatissimo patri Philippo Philippus, & eximio fratri, cui succedis, respondeas. Nobilitas uera, non aliunde quàm ex egregijs factis nascitur. Hanc ipse tibi præstare potes. Quid suspicis uetusta stemmata? Quin ipse tibi paras imagines? pulchrius erit decus cuius autor fueris, quàm cuius heres. Quantò pulchrius est, te tuis maioribus tua uirtute præluere, quàm in aliene laudis hereditatem uenisse? Probrum ignauia quorundam nuper acceptum, tua uirtus, tuaq; uigilantia farciat oportet. Proxime acceptum cladem omnes fortune. imputabunt, si nunc declararis, quantum in bello ualeat

ualeat fortis & infraclus ducis animus cum eximia prudentia coniunctus. Nihil magis nostrum est, quàm quod nobis nostra paratur industria. Hoc tibi præstat ista peccatoris uirtus, ut audeas: hoc patriæ pietas, ut uelis: quod reliquum est, dabunt superi, & pietatis fautores, & honestæ uirtutis prouectores. Maacte istius animi esto. Istiusmodi studijs ad nominis æternitatem grassare. Eia, maacte uirtute. Sic sic itur in cœlū. Age fortissime iuuenis, ne defatigare, ne conuiesce, donec pulcherrimis gestis honestissimum finem imposueris. Maxima studij pars tibi iam decursa est: hoc alacrius ad metam propera, quò propior es. Nihil est tam arduū in rebus humanis, quod non efficiat, si sibi imperarit animus, ut magnopere uelit. *Quæ res primū deos ac diuos fecit? non ne præclara in Remp. merita? Quid enim deo similius, quàm excelsus animus, uel gratis de uniuerso mortalium genere bene mereri studens? Magnificentius est, amplissimos honores promeruisse, quàm obtinuisse. In magnis & uoluisse magnū est. In rebus præclaris etiā conatus in magna laude ponitur. Quum hætenus in campo gloriæ præcucurreris omnes, hictui similis sis oportet. Si quid in te generosæ mentis, si quid paternæ indolis, si qua scintilla pietatis in patriā, si quid consilij, si quid constantis animi, si quid masculi roboris, si quid heroicæ uirtutis, id totum nunc exprime oportet. Non poteris in hoc laudis cursu defatigari, si spectes, quæ præmia tibi sint proposita. Perge infraclato animo, quæ cœpisti, nomenq; tuum immortalitati commenda. Verum decus non in opibus, sed in uirtute positum est. Bene collocauit, qui patriæ uitam impendit.*

Te unum spectant oculi ciuium tuorum. Tuis humeris innixa est patria. Illi despondebunt animū, nisi cum præstiteris, quem semper esse iudicarunt. Hæc ruitura est, si te subduxeris. Cogita laborē esse breuē, felicitatem ad quam properas, esse perennē. Ardua est, iuxta Hesiodum, uirtutis uia, sed in uertice manet inestimabile præmiū. An aliquid durum uideri debet, quo paratur æterna felicitas? Ne specta, quid hic aut ille interim de te loquatur, sed quid tota posteritas semper sit loquutura. Vere regium, magniq; animus est, male audire, quū benefeceris. Inuidiam maleuolorum, gloria benefactorum obrue. Pulcherrimum uindictæ genus est, inimicum benefactis ad suspendiū adigere. Inuidiorū latratus, uelut ignauorum canum negligere. Illud uide quò te bonorū consensus prouocat. Malis placuisse tam turpe est, quàm ob turpia. Enitere ut his placeas, qui bonis placent omnibus. Asina per medios ignes succurrit suo foetui, & uir fortis destituet patriā periclitantem, cuius pars sunt & liberi? Parua & exilia sidera, ualidorū exortu obscurantur, sed tu non potes magis illustrare progenitorū tuorum gloriā, quàm si ad istum modum famam illorum obscures. Eò perge, non quò te reuocet mundus, sed quò te uocat CHRISTVS. An te reemoratur difficultas, ubi cælum promittitur? An diffidis, ubi fautor & adiutor est CHRISTVS? An dubitas de præmio, ubi promissor est deus? Non agnoscet beneficiū tuum ætas tua. Atqui istud demum est animo excelso dignum. Nullum beneficii genus heroicis animis dignius, quàm quod erogatur in posteros. Sudoribus emuntur litteræ, sed pariunt immortalitatem. Vigilijs parantur, sed

semel partē nunquam amittuntur. Serius contingunt, sed ubi contigerint, tutissima simul & perennis est possessio. In alijs egregie gestis, magna laudis portio fortunæ deciditur, nonnullam & hi sibi uendicāt, quorū opera res peracta est, huius facti gloria insolidum tua erit. Summā de te spem concitasti, non est tibi committendum, ut hanc sefellisse uidearis. Genus, indoles, prudentia, animi sublimitas, pristina decora, mirā quandam de te concitarunt apud omnes expectationē, hanc fallere turpissimū fuerit, equare necessarium, uincere pulcherrimum. Si uoles cogitare, quid te dignum sit, sic te geras in ista prouincia, ut qui in eadem ante te, non mediocri cum laude uersati sunt, tui cōparatione magnam laudis partem amittant, neq; ququam exoriatur, qui tibi ausit succedere. Fac ita te geras in isto magistratu, ut & autoritate tua successorī tradas augustiorem, & integritate uigilantiq; difficultiorē. Cogitato tecum, quicquid est istud laboris, quod percipiendæ iurissprudentiæ datur, tribus, aut ad summum quatuor annis absolui: ceterū honorem in omnem usq; uitam te comitaturum. Labor abit, honestas manet: labor breuis, gloria immortalis. Alij tot annos desudant, per terras mariaq; uolitant, ut rem familiarem augeant, te pigebit ad paucos annos honestissimis studijs incumbere, quò tibi simul & rem, & dignitatem pares? Honos alit artes, ut scripsit Cicero: & hoc tibi calcar non mediocre debet addere, quòd is princeps nobis contigit, sub quo nemo gratis uirtutem colit. Quidam ita propagant nominis sui memoriam, at nullum monumentum fidelius custodit hominis famam, quàm si benefactus nomen tuum insculpas.

animis

animis hominum, hoc est, si ingenij monumentis, non solum de tua patria, uerum etiam de cunctis nationibus: nō solum de tuæ ætatis hominibus, uerum etiam de posteris bene merearis. Vide etiam atq; etiam necubi dormites in hoc opere: magni refert, unde famam auspiceris. Expedit omni cura perpolitum esse, per quod primum innotescere uis populo. Postea quam semel bonarum literarum patrocinium suscepisti, non oportet de gradu cadere. Vides cum cuiusmodi monstris res est: prorsus Hercule quopiã est opus. Eum nemo melius præstabit uno te. Obtestor Dehortatio, te per nostram amicitiam, per utriusque salutem: nam mea, nisi te incolumi non conspiterit: ne te periculoso negotio admisceas. Vel hircus Aesopicus te doceat, ne te conijcias temere in negotium, unde quum uoles, non possis temetipsum extricare. Facilis descensus Auerni, sed reuocare gradum, perdifficile est: Si tibi uilis est tua uita, uxoris ac liberorum te moueat calamitas. Sine his tu perire non potes, quum ex te uno pendeant omnes. In te omnis domus inclinata recumbit. Hanc tua prudentia, tua uigilantia, tua fortitudine fulcias oportet, alioqui collapsuram. Tu inuicto animo, quod honestissimū iudicabis sequere: Optime cause fauebunt & numina.

Exhortatio mea.

Cogita quanta factū istud laus & gratulatio sit consequutura. Quid multis? sic te numeris omnibus uirtutum absolutū præsta, ut inimici uituperare te non possint, nisi simul laudent. Illud noctes, diesq; tecum cogita, quo te quoq; possis tollere humo, uictorq; uirum uolitare per ora. Quis non exosculetur istam exiniam indolem?

Quare te etiam atque etiam hortor, ut quod tibi maiores prætulerunt, tu posteris præferas. Tu uel unus efficere potes, ne prorsus uerum sit quod uulgò iactatur, nobiles nostros nihil habere in domibus suis pulchrum, nisi imagines. Hortantur te uno ore amici omnes, ut magno sis animo, utq; omnia summa speres. Hoc utilissimum iudicato, quod est cum honestate coniunctum.

Dehortatio mea.

Sic habeto rationem dignitatis, ut memineris salutis. Fama ægrè quidem restituitur, sed restituitur tamen. Vita semel amissa nunquam recuperatur. Stultum est cum eo contendere, cui par esse non possis. Qui certat cum eo, quem non potest uincere, quæso quid aliud quàm irritat crabrones? Frustra nitendo, nihil aliud quàm odium querere, an non extremæ dementiæ est? Si aduersus naturam tuam niteris, nihil aliud quàm cum dijs pugnaueris: & scis quomodo res ea successerit gigantibus. Quanto cum periculo tentantur ea, quæ uires nostras superant, Phaëtonis, Icaris, & gigantû fabula te docere poterit. Quàm non tutum sit audacem esse erga potentes & armatos, Adonidis interitus docere nos debet.

Quibus respondendum exhortatori.

Cum ego id ipsum destinassem, addidisti calcæ spon-
te currèti. Video quàm faueas gloriæ meæ. Itaq; dabo operam, ut non solum iudicio de me tuo, uerum etiam studio satisficiam. Quanquam ipsa res iandudum inflammarat animû meum, tamen non mediocre calcæ addidit tua tam amica exhortatio. Vtinam fortuna & meo animo, & tuo studio respondeat. Non alia ratione poterat

me magis deterrere, quam qua me conatus es incitare. Ais quicquid præscripsero, omnes habituros oraculi uice. Absit ut in negotio tam periculoso, meam auctoritatem quisquam sequatur. Strenuè tu quidem suffundis aquam, quod aiunt, sed mihi magis opitulatore opus est, quam hortatore. Quin ipse capessis ad quod me instigas? Si uideres uires meas esse pares negotio, nihil esset opus, qui adderet animam. Animi satis est, si tantundem esset uirium. Næ tu equam, quod aiunt, in campum prouocas. Te quidem autore nihil non audebo. Iste tuus animus tam feliciter ominans, mihi fuerit auspicij uice. Nutantem animum, tua exhortatio totum impulit in curam huius negocij. Omnis iacta sit alea. Nos tuis auspicijs, rem fortiter aggrediemur. De exitu uiderint superi. Nos quod in nobis est, forem & erectum animum præstabimus. Age, nos uela uentis pandemus. Tantum ut fortibus ausis aspirent superi. Utinam, quemadmodum addis animam, ita possis & successum rei dare. Tanti est apud me tua auctoritas, ut te autore non dubitem uel in medio saltare foro. Quis tam est Thersites, quem ista tua tam ardens oratio non faciat uirum? Acres stimulos addidit tua exhortatio, sed iam currenti, ut aiunt. Quod mea sponte faciebam, id tuo hortatu multo faciam alacrius. Ut forti militi tubæ sonitus ad prælium addit animos, ita tua exhortatio me satis iam animatum, reddidit alacriorem. Ut qui monet quasi adiuuat, quemadmodum ait Plautus, ita qui hortatur, qui acclamat, qui applaudit.

De epistola suasoria.

Iam ad suasorium genus ueniamus, quod quidem ab illo superiori non admodum abhorret. Nam ut illic, ita hic

quoq; laudem, spem, expectationem, cohortationi nonnunquam admiscemus. Complectitur autem hoc genus uarias epistolarum species, quas separatim tractabimus. Nam & qui petit suadet, & qui commēdat, & qui cōsulit, & qui monet, & qui cōsolatur. Suasoriam igitur epistolam hoc pacto licebit instituere. Si res postulabit, captanda paucis est beneuolentia. Id quemadmodum fieri conueniat, à

Narratio. rhetoribus diligenter monstratum est. Deinde narrationē subiiciemus, in qua omnia ad suadendum accōmodabimus, & tanquam argumentorum semina iaciemus. Deinde si res ipsa in se partes continebit, eas cū diuisione proponemus.

Diuisio. Quod si simplex erit, ipsi nostro ingenio diuisionē faciemus, & rationum capita, à quibus potissimum sumus suasuri, sub distributione, ut diximus, enumerabimus. Deinde singulas rationes uarie, copiosq; tractabimus. Si quid uehementer nostræ rationi uidebitur officere, id statim in

Confutatio. principio destruemus, aut ut quicque incidet, ita confutandum erit. Sed de rationum inuentione prius, postea de earum tractatione precipiemus. Sumuntur autē rationes ab his potissimum partibus, honesto, ut illic, tuto, iucundo,

Enumeratio partium à quibus consistet.

Partes à quibus suadetur.

facili, necessario. Honestum autem diuiditur in rectum & laudabile. Rectum in uirtutem & officium. Virtus in prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Prudentia in intelligentiā, memoriā, providentiā. Iustitia in naturā, consuetudinē, & legē. Natura in religionē, pietatem, gratiam, uindicationē, obseruātiā, ueritatē, pactū, pax, iudicatum. Fortitudo in patientiā, magnificentiā, fidentiam, perseuerantiam. Tēperantia in continētiā, clementiam, modestiam. Honestū, est quod propter se est expetendum,

Definitiones singularum.

Rectum

Rectum

Rectum quod cum uirtute fit & officio. Virtus est animi habitus rationi cōsentaneus. Officium, est uirtutis ad unā= quamq; personam accōmodatio. Id sumitur ab ætate, scientia, dignitate, professione, alijsq; circumstantijs: ut aliud est officium militis, præceptoris, discipuli, consulis, prætoris, nobilis, plebeij, obscuri, senis, iuuenis, docti, indocti, uiri, feminae, cōiugati, cœlibis. Quæ quidem officia pro loco, tempore, & rerū conditione uariantur. Prudentia est re= Prudentia, rū multarum memoria, & usus complurium negotiorum. Memoria, Intelligentia, Providentia, Memoria est, per quam animus præterita repetit. Intelligentia est, per quam ea quæ sunt, perspicimus. Providentia est, per quam futurum aliquid uidetur antè, quàm fiat. Iustitia est æquitas, ius unicuique tribuens pro dignitate Iustitia, cuiusq;. Natura ius est, quod nobis non opinio, sed quædam us innata inuenit. Religio est us insita, quæ deorum Natura, Religio, Pietas, metu & ceremonijs hominè ducit. Pietas est in parentes Gratia, aut patriam, aut alios sanguine iunctos officium. Gratia, est officiorum, bonorum, & amicitiarum memoria, & re= muneratio. Vindicatio est, quæ uim, & cōtumeliam defen= Vindicatio, dendo aut ulciscendo propulsat, per quam peccata puni= mus. Observantia est, per quam ætate, aut sapiētia, aut di= Observantia, gnitate aliqua antecedentes ueneramur. Veritas est, quæ Veritas, nos mouet ut rem sicuti est & sicuti scimus dicamus. Cō= Conuersatio, suetudo ius est, quod sine lege propter uetustatē, æquè ac si legitimum sit, usitatū est. Pactum est, quod inter aliquos Pactum, conuenit. Par est, quod inter aliquos cōmune & æquale Par, est. Iudicatū est, de quo alicuius, uel aliquorū sentētia iam Iudicatum, constitutū est. Lex ius est, quod aut populi, aut imperato= Lex, rum iussu constitutum est. Fortitudo est rerū magnarum Fortitudo,

- Magnificētia.** appetitio, & rerum humilium cōtemptio, & laborū cum utilitatis ratione perpessio. Magnificētia est rerum magnarū, cū ampla animi cogitatione administratio.
- Fidentia.** Fidentia est, per quā animus in magnis & honestis rebus multum in se fiduciæ certa cum spe collocavit.
- Patiētia.** Patiētia est rerum arduarū, ac difficilium honestatis ac utilitatis causa, uolūtaria, & diuturna perpessio.
- Perseuerantia.** Perseuerantia est in ratione bene considerata, stabilis & perpetua permansio.
- Temperantia.** Temperantia est rationis in libidinem, atq; alios non reos impetus, animi firma, ac moderata dominatio.
- Continentia.** Continentia est, per quam cupiditas, cōsiliij gubernatione regitur.
- Clementia.** Clementia est, qua animi temere in odiū concitati, commutate retinētur.
- Modestia.** Modestia est, per quam pudor honestus, claram & stabilem cōparat autoritatē. Hæc sunt quæ honesta appellantur, propter se expetenda. Quæ his autem contraria sunt, turpia nominantur, & propter se sunt fugienda. Et quoniā uirtutibus uitia sunt finitima, nō difficile erit, quāuis rem uel ad laudem uel ad reprehensionem retrahere: idq; uel à nominis deprauatione, uel ab aliqua circumstantiarū. Sed hæc rhetorū sunt, & ex eorum præceptis mutuāda.
- Laudabile.** Laudabile est, quod cōficit honestam, & præsentem, & sequentem cōmemorationem: id ex officio & uirtute nascitur, neq; unquam ab honesto separatur.
- Vale.** Utilitas in conseruatione præsentium & cōparatione sequentiū commodorum, & in eorū quæ his sunt cōtraria, cuitatione consistit. Commodorum uerò, quæ & bona appellantur, quædam sunt corporis, ut forma, uires, facultas, & eiusmodi: quædam animi, ut docilitas, celeritas ingenij, memoria felix, bonitas naturæ & indolis. Ad hæc quæ
- nostra

nostra paramus industria, eruditio, magnanimitas, temperantia, ac cæteræ uirtutes: quedam fortune, ut honores, magistratus, opes, amici, & eiusmodi. Horum ut quicque tractandū sit, ne sim prolixior, à rhetoribus peti iubebo. Tantum argumētandi formis annotabo, quæ rhetori conueniant: nam eæ quas in tres figuras digessit Aristoteles, magna ex parte frigent, etiam in philosophorum scholis. Quamquam hanc partem non reperi in exemplari, quod apud me fuit manu descriptum. Atq; inter recognoscendum planè comperi, hoc ab alio quopiam assutum fuisse, qui nactus sit hæc in schedis meis, ex rhetorū præceptionibus, in alium quempiam usum decerpta. Nō reseuimus tamen, quòd in his magis desideraremus aptam tractationem, quàm utilitatem.

De complexione, & cæteris argumentationum oratoriarum generibus.

Complexio est, in qua utrumuis concesseris, reprehēditur. Være, si tibi bonus præceptor suū, quid insectaris bene meritum? sin malus, cur reuocas? Poëtas desine calumniari: quos si ipse didicisti, cur in alijs reprehendis, quod ipse feceris? sin, quod magis credo, non didicisti, cur quod ignoras calumniaris? Pater si maritum improbū noueras, cur me illi collocasti? si probum, cur distrahis? Gabiniū admonendum non censeo: nam si probus est, non est reprehendendus: sin improbus, admonitionem tuam contemnet. Miserum est habere uxorem: nam si formosa sit, metu angeris: sin deformis, hoc ipso miser eris, quod deformem habes. Si meministis, obtundam: sin obliti estis,

quum re nihil egerim, quid uerbis efficere possim? Stultum est, cuiquam absentem obtruncare: nam si amicus est, cur presentem potius non admones? si inimicus, cur odium eius irritas, & illi nihil noces? De futuris euentis angustia metu non debemus: etenim si bona sint, frustra metuimus: si aduersa, infelicitatem duplicamus. Deprauata autem complexio dicitur, quum aut utraq; pars, aut altera conuer-
 ti potest, & in aduersarium retorqueri: ut illud apud Aul. Gellium: Intendo tibi licet: si persuasero me nihil debere, non reddo mercedem, quia persuasi: si minus persuasero, nihil debeo: neque enim didici artem. Sic utraq; pars conuertitur: Si persuaseris te nihil debere, dabis, quia didicisti artem: si minus persuaseris, rursus accipiam, quia non persuasisti. Accusandus omnino non est: nam si ueretur, quid eum accusas, qui probus est? si non ueretur, quid eum accusas, qui id parui aestimet? Inuerte partem priorum: Immo si ueretur, maxime est accusandus, ut corrigatur. Inuerte posteriorem sic: Immo si non ueretur, hoc ipso est accusandus, quia improbus. Complexio, quae ex oppositis partibus constabit, refelli non poterit, ut haec: Non sum accusandus, si aliter euenit, quam putavi. Nam si sciebas id non profuturum, tu potius es accusandus, qui quod Reip. utile uidebas, praesens conticuisse: si nesciebas, nec hic sum accusandus, cum & tu eiusdem futurorum incertae reus sis. Enumeratio est in qua pluribus rebus expositis, ac caeteris infirmatis, una reliqua necessario confirmatur, hoc modo: Si illum ab hoc dicis occisum, quum sine causa numquam suscipiatur maleficium, necesse est, aut metu, aut odio, aut spe alicuius commodi, aut amici alicuius gratia ab hoc esse occisum

De falsa complexione,

De enumeratione,

occisum: sed neq; odium, neq; metum, neq; spem intercesse
sijse, neq; ad amicum aliquem mortem eius pertinere, pro-
bare poteris. Relinquitur ergo ab hoc non esse occisum.

ALTERVM EXEMPLVM.

Quoniã hunc fundum cõstat meum fuisse, quẽ tu nunc
possides, necesse est aut hereditate tibi obuenuisse, aut te
uacuum occupasse, aut hunc emisse, aut usu tuum fecisse,
aut certe me inde ui deiecisse. Me uiuo, mea res heredita-
te tibi obuenire non potuit. Emptio nulla profertur. Va-
cuũ, quod meũ fuisse cõstat, possidere non potes. Vsu tuum
non fecisti. Relinquitur igitur, ut ui me à mea possessione
deieceris. Hęc argumentatio cõfutatur, si aut unũ aliquod
membrũ, quod ab aduersario præteritũ erat, profertur: aut
si unũ quippiam ex his quę prolata sunt falsum ostẽditur.
Vt si dicat eum agrũ sibi datum esse, quod ille in enumera-
tione præterierat: aut si emptionem proferat, quod alter
in enumeratione negarat. Simplex conclusio, est argumẽ-
tatio, in qua ex eo quod antecedit, aliquid cõsequi neces-
se est, hoc modo: Si hunc hominẽ in prouincia cõstat fuisse,
occisum, ab hoc qui tũ Romę fuit, occidi non potuit. Itẽ:
Spirat, igitur nõ est mortuus. Peperit, igitur cũ uiro cõcu-
buit. Cũ uiro cõcubuit, igitur uirgo non est. Homo est, igi-
tur animal est. Poetas nouit, igitur didicit. Hęc argumẽta-
tio cõfutatur, si nõ cohærere cõsequens ostẽditur: ut, Si ma-
ter est, diligit filiũ. At Medea (dicit aduersarius) filiũ in-
terfecit. Poeta est igitur lasciuus. At Prudentius continen-
tissimæ uitæ fuit. Sunt enim quædã, quę probabiliter qui-
dem, ac iuxta sensum comunẽ, sed neq; necessario, neq;
perpetuò consequuntur. Ferè fit, ut iuuenes illaqueentur
amoribus

De simplicis cõ-
clusionis.

amoribus, sed reperias castissimus moribus præditos. Aut si quod antecedit negabitur: ut si in primo exemplo dicat aduersarius, cum non Romæ, sed in prouincia fuisse. **Defabricatione.** Subiectio est argumentatio, in qua querimus, quid pro aduersario, aut contra nos dici possit. Deinde per singulas interrogationes, propere subijcimus rationes, quibus id quod dictum est, non ita esse ostendimus, hoc modo: *Quero igitur, unde iste ex tenui, tam pecuniosus sit factus? patrimonium amplum relictum est? At patris bona uenierunt. Hereditas aliqua obuenit? At à suis exbare-datus est. Ex mercatura quam agere constituit, questum maximum consequutus est? At ex ea re, quæ habere uidebatur, omnino amisit. Quare si his rationibus locupletatus non est, aut illi aurum domi nascitur, aut unde non oportuit, surripuit. Numeratur hæc argumentatio et inter exornationes. Nam quatenus aliquid colligimus, argumentatio est: quatenus ornatam conficit orationem, exornatio putatur. Neq; tantum ad concludendum adhibetur, quum non minus habeat dignitatis, hoc modo: *Quid faciam miser? taceam? instigem? purgem me? laterem lauem.* Reprehenditur hæc argumentatio, aut enumeratio: à qua non multum differt, si aut aliquid prætermissum ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis.*

De oppositio-
ne.

Oppositio est argumentatio, in qua ex opposito propositionis, ad ipsam propositionem reuertimur, hoc modo: *Si eo tempore, quo hunc hominem in prouincia occisum dicitis, Romæ fui, relinquitur à me occisum nõ fuisse.* Hæc propositio est, cuius oppositum sequitur. Nam si eo tempore, quo hunc hominẽ in prouincia occisum dicitis,

in

in provincia fuiffem , à me occifum fufpicari poteratis: nunc autem, quum eo tempore in provincia non fuerim, nihil eſt quod hominem à me occifum fufpicemini.

ALIVD EXEMPLVM.

Oportet nouo exemplo contra Cimbroſ Caium Marium imperium continuare. Nam ſi pax eſſet, & nullus nos ad nouas cogitationes cogeret, liceret autem facere, quæ uolumus, nunquam nobis Quirites nouandũ aliquid dicerem contra exempla atq; inſtituta maiorum. Contentus enim eſſem moribus his, legibus, eaq; cõſuetudine, quæ nobis à patribus tradita eſt. Nunc autẽ cum bellum acerrimum ſit, & hoſtes Italiam deuãſtẽt, quotidieq; propius ueniant, ac iam urbi imminere uideantur, is qui omnibus imperatoribus antecellit Caius Marius, uel contra inſtituta ciuitatis (ſilent enim leges inter arma) ut nos liberet, nouo quodam exemplo, hoc etiam anno conſulatũ ac imperium contra Cimbroſ accipiet. Etenim quæ non faceremus, ſi pax eſſet, hæc nobis cum bellum ſit, neceſſariõ ſuſcipiẽda uidentur. ALIVD EXEMPLVM.

Redit ad primũ
propoſitionẽ.

Non ab inſignibus modò, uerum etiam à leuiſſimis uitijs nobis temperandum eſt. Nam ſi nulli nobis eſſent inimici, facilẽ iſtis uitijs ignoſcerem, quæ & humana ſunt, & ipſa etate penè excuſantur. Nunc autem quam in dignitate uitæ conſtitutus, à pluribus inuidis & maleuolis obſerueris, dandam tibi operam cenſeo, ne uel in minima culpa deprehendi queas.

Hæc propoſi-
tio eſt oppoſi-
tum.

ALIVD EXEMPLVM.

Grauiſſime omnino iſtam iniuriam ſeram neceſſe eſt, quæ ſi mihi ab alieno quopiam, de quo nihil eſſem bene-
meritus

meritus, obiecta esset, æquiore animo ferrem: liceret enim inimicum ulcisci, & simplex uulnus esset. Nunc autem quum ab eo hanc contumeliam acceperim, qui cum summa mihi familiaritas fuit, & in quem tantum officiorum contuli quãtum in alium neminem, non molestissime ferre non possum. Duplicatur enim uulnus, quum iniurie in gratitudo summa additur, & eum quo amico sum usus, sine summa turpitudine non licet ulcisci.

ALIVD EXEMPLVM.

Haud æquum est, ut tibi meam operã sine fructu commodem. Nam si referendi facultas tibi deesset, uoluntas prompta adesset, uoluntate contentus essem. Nunc autem quum sis opulentissimus, & id tibi supersit, quod mihi deest, baud par est, te gratis meum officium postulare.

Violatio. Violatio, quam Græci βίαιος appellant, est argumẽtatio, in qua ex aduersariorum ratione, non id quod ipsi uolunt, sed quod nobis utile est, sequi demonstramus. Hæc in confutatione solum adhibetur. EXEMPLVM.

Non est ducenda uxor. ratio, eò quòd ex connubio, in orbitatem & luctum incidamus. Imò eò maxime est uxor ducenda, que filijs alijs procreatis, luctum orbitatis à nobis expellit. ALIVD EXEMPLVM.

Non sunt legendi poëtæ, demulcent enim legentis animum, & alliciunt. Imò ob id ipsum sunt legendi, quia demulcent animum. ALIVD EXEMPLVM.

Nihil est magni tentandum cuiquam, eò quòd breuis sit hominis uita. Imò tanto magis aliquid egregij tentandum erit, ut quum diu uiuere non possimus, aliquid relinquamus, quo nos uixisse testemur. Et iterum: Damnan-

us est, occidit hominem: imò præmio donandus, quia tyrannum hominem occidit.

Inductio est argumentatio, quæ rebus non dubijs concessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat, comprobatur. Dic mihi prætor, uarijs sententijs pugnandum, nec ne: si illo die inter nos dissensissemus, utrius sententiæ staretur? Non est dubium, inquis, quin Consul. Quòd si diuersa fuissent auspicia, & mea quidem pugnandum eo die significasset: tua, quiescendum: meis ne auspicijs pugnandum fuisset, an tuus quiescendum? Meis scilicet, quia consul fui, parendum dices. Age uerò, si meis auspicijs, mea sententia, pugnatum prospere est, æquum ne tibi uideatur cum honorem ex ea re assequi, cuius nec sententia, nec auspicijs quicquam actum est?

ALTERVM EXEMPLVM.

Dic mihi senex ingratisime, si nihil in te beneficij collocassem, num tu me iniurium uocasses? Non, inquis. Neque enim iniuria uideri potest, si nihil de eo bene merearis, cui nihil debes. Nunc igitur quum ultro plurimum in te officij contulerim, non æquum est te mihi succedere, quòd bene facere desierim, qui succensere non poteris, etiam si nunquam bene facere cœpissim.

Collectio est argumentatio, quæ rationibus & expositione absoluitur. Hæc in quinque partes distributa est: propositionem, rationem, rationis confirmationem, expolitionem, & conclusionem. Propositio est, per quam summum ostēdimus, quid sit quod probare uolumus. Ratio est, quæ demonstrat uerum id esse, quod proposuimus uno aut pluribus argumentis. Rationis cōfirmatio, quæ rationem expo-

expositam corroborat. Expolitio est, quæ rei locupletandæ & honestandæ causa sumitur. Conclusio est, quæ postremo diffusius dictas breuiter colligit partes argumentationis.

E X E M P L V M.

- Propositio.** Quoniã breuiter docui Iudices, qua de causa semper Vlysses Aiacem extinctũ uoluerit, nunc ne quid uobis impedimento sit, quin eum ab hoc interfectum uel hac luce clarius uideatis: potuisse quoq; quod uoluerit faciliè perficere, quàm breuissimè ostendam. Nam is quum sine socijs acerrimum uirum uideret, tum demum cogitauit posse eum incautum opprimi. Etenim quum arborum frequentiam prospectũ omnem eripere uideret, tum eum securũ, alijs cogitationibus occupatum, non antè quicquam aduersi suspicaturum arbitratur, quàm ei gladiũ occultus infingeret. Itaq; solitudo loci, obscuritas, insidiæ preparatæ ac dolus, acerrimi, & capitalis inimici nihil metuentis, solitudo & securitas, potestatem interimendi fortissimam uirum, deterrimo omnium atq; perfidissimo præbuerunt. Non credat hoc quisquam, nisi constet nihil esse Vlyssis animo sceleratius, atq; improbius. Cuius rei indigna mors Palamedis præclarũ testimoniũ est, quum singularis prudentiæ uirum dolo atq; insidijs confusus, uel publico iudicio superare posse sperauerit. Quòd si non in syluis, neq; in solitudine, sed celeberrimo loco, cunctis spectantibus, publico iudicio, sapientissimum hominem superare posse credidit, quantò magis solum, atq; incautum, idq; in latebris interimere posse sperauit? præsertim quum Palamedis iniusta nex animum ad maius facinus audendum accenderit. Quare si sylvam, si solitudinem, si illum incrimem,
- Conclusio.** incau

incautum, hunc premeditatum hæc omnia, paratumq; fuisse intellexistis, nolite amplius dubitare, Iudices, Aiacem ab Vlyffe occidi potuisse.

Aliud exemplum.

Nihil dementius est, quàm de improbo homine bene mereri. Propositio.

Quisquis enim id facit, suo officio suoq; sumptu hostem sibi facit eum, quem neq; amicum, neq; inimicum habere licuit. Nam si eum suis officijs nullis deuinxisset, Ratio.

nihil eum improbo commercij fuisset. Nunc quum is ei se deuinctum sentiat, cui gratias referre nolit, cui debitorem uideri pudeat, necesse est, ut eiusmodi hominẽ extinctum uelit, ne sit, cui debere superbissimus simul, & ingratis- Confirmatio.

simus homo uideatur. Id si cui obscurum uidetur, Trebonij hominis innocentissimi casu, liquidò poterit intelligere, qui quum Varum senem, omnium quos terra sustinet, ingratis- Expositio.

simum, amicũ etiam habere potuisset, si nihil de eo meritis esset, eum suis summis beneficijs, acerrimum effe-

cit inimicum. Itaq; quantò se deuinctiorem illi intelligit, cui homo superbissimus minime uelit, tantò diligentius iu Conclusio.

eius perniciem incumbit. Quis eum hominẽ sane mentis iudicaret, qui latroni gladiũ, quo ipsum iugularet, ultro ministraret? Nibilo plus sapit is, qui improbum & ingratum demerens, causam illi præbet, cur se perditum uelit.

Quare cum nostro beneficio summũ malũ nobis parari intelligamus: & quemadmodũ amico nostro cesserit, uideamus, ipso Oreste uidebimur insaniore, si posthac improbum hominem nostris beneficijs demereri uelimus.

Aliud exemplum.

Sapientis est, fame suæ longe diligentius, quàm opibus suis, Propositio.

Ratio. *suis*, non minus uerò diligenter quàm uita *consulere*. Minus siquidem damni, & incommodi accipit, qui pecuniã; aut etiã uitam amittit, quàm qui famã. Pecunia enim amissa sarciri potest, fama semel amissa in integrum restituitur nunquã. Et uita quidem corporis, quum certos à natura terminos acceperit, in longum tempus extendi nequit.

Confirmatio.

Fama uerò hominis, quæ est altera, & potior uita nostra, etiam post cineres, & rogam superest. Vitam igitur quisquis eripit, rem adimit, qua nullo etiam auferete, diu frui non poteramus. At famam qui eripit, re immortalis, & pulcherrima nos spoliat. Quod ueteres recte intellexisse mihi

Expolitio.

uidentur, qui non pecuniam modo, uerum etiam uitam ipsam effundere non dubitabant, quò nomen suum quàm maxime prorogarent. Multos fuisse eo animo legimus, ut postquàm se famam spoliatos uiderent, ne causam quidem esse putarent, cur diutius in uita manerent. Adeò grauius

Conclusio.

famæ, quàm uita dispendium iudicabant. Quòd si homines ijs rebus maxime timere uidemus, quæ cum sint preciosissime, facillime tamen perduntur, ac difficilime restituantur: sapiens existimãdus non est, qui famæ, quæ neq; restitui potest semel amissa, & qua nihil habet homo preciosius, non multò diligentius consulendum putat, quàm pecuniæ, aut etiam uita. Potest etiam tribus duntaxat, aut quatuor partibus confici collectio: si uel confirmatio, uel expolitio, uel utraq; omittitur. Ratiocinatio est argumentatio perfectissima, quæ accommodatione assumptionis, ad id quod propositum est elicit conclusionem. Hæc quoque sicut collectio paucioribus partibus cõstare potest, tamen ea quæ perfectissima putatur, quinque partibus consumitur.

De ratiocinatione.

mitur. Propositione, ratione, propositionis assumptione, assumptionis ratione, & complexione. Propositio est, per quam breuiter is locus proponitur, ex quo omnis emanat uis argumētationis. Ratio est, quæ demonstrat, uerum esse quod proposuimus uno, pluribus ue argumentis.

Propositio

Ratio

Assumptio est oratio, per quam id, quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur. Assumptionis ratio est, per quam id quod assumptū est cōfirmatur. Complexio est, per quam id quod ex tota argumētatione con-

Assumptio

Complexio

ficitur, exponimus, hoc modo : Omnes qui causam habent ad suscipiendum sc̄cinus, si uita eorum à maleficio non abhorret, libēter maleficiū suscipere solent. At Vlysses interficiendi Aiacis summam causam habuit : nec est homicidium ab eius uita alienum. Vlysses igitur interficiendi Aiacis maleficiū suscepit. Hæc est ratiocinatio tripartita, om̄ssis rationibus. Hanc quinque partibus hoc pacto tractabimus : Omnes homines, iudices, quorum uita per consuetudinem à scelere non abhorret, odio sic mouentur, ut uebementer exoptent suas inimicitias quouis explere sc̄cinore. Nam eiusmodi homines, qui manus semper iniusto sanguine cruētas habere consueti sunt, quam

Propositio

Ratio

non possint à uitio animi recedere : non solum, quam aut ita accidit, ut commodum consequantur, aut incommodum maleficio uitent, mouentur ad sc̄cinus : uerumetiam ipsi causas quærent, quibus socio iniurias manus adferant. Etenim si boni uiri cauendum putant, ut ne causam quidem habeant, qua prætermittere officium compellantur, hos crudeles uiros, hos iniquos, qui semper sanguine gaudent, non mirum est interficiendi hominis

causam querere. Præterea, si boni nonnunquam metu, aut inimicitijs à recta uia qua semper uixerunt, depulsi sunt, quis non credat homines prauos commodo suo moueri, ut conseruare cōsuetudinem suam uelint? Illi uirtutem sibi solutā utilitate decepti omittūt: hi officium quod nunquam obseruauerunt, quum utilitatem scelere adipisci se posse intelligunt, obseruabunt? Videlicet ignoratis iudices, quanta uis sit iræ? quid inimicitiae possint, quid odium pariat? Non dico hic belluas ira & odio moueri, ut alteri noceant. Non dico multos sapientissimos uiros odio atq; ira permotos, temperare sibi non potuisse. Præterire melius est, quot urbes, quot regna, quot gentes infectæ odio iacent. Quare Iudices, si etiam bonos inimicitijs corrumpi uidetis, huiusmodi homines qui per cōsuetudinem à maleficio abesse non possunt, odio motos, obtruncare inimicum uoluisse dubitatis? At Vlysses acerrimus inimicus, capitaliq; odio ab Aiace dissidebat. Scitis enim omnes, scitis: nec opus est, ut altius rem uobis aperian, quæ in illum animum gessit, post iniquissimam illam contentionem armorum. Scitis timidum hunc hominem, qui nihil unquam uirtute animi, omnia fraude egerat, fortissimum hominem, acerrimum hostem, inimicorū persecutorem, iniuria lacesitum uebementer extinuisse. Intellegebat enim, nisi uitam illi eriperet, se incolumē esse non posse. Consueuerat, si manifeste non poterat, quouis modo aduersarios aggredi: cui rei Palamedis indigna mors testimonio est, quem quum prudētia omnes superare uidebat, non ignoratis qua prodicione, quibus insidijs, qua inuidia motus, occiderit. Atque ex illo nullum periculum metuebat

metuebat. Aiakis metu conficiebatur. Hac in re inuidia, Complexio:
 odium, ira, & metus simul concurrunt. In Palamedem
 inuidia solum mouebatur. Quare Iudices, huiusmodi ho=
 mines, uel parua de causa maleficia suscipere solent. Hic
 autem odio acerbo Aiakis, ac metu perculsus erat. Non De proposito
nis inuentione.
 est audiendus, si neget se Aiaccem interficere uoluisse. Pro=
 positiones autē, à principalibus causarū locis inueniunt=
 tur, ut in coniecturali statu, à petitione testium, hoc mo=
 do: Sine testibus non est audiendus aduersarius. In nego=
 tiali cōstitutione, à lege, hoc pacto: Non oportet aliquid
 innouari contra leges. His contraria: ut, Non sunt omnis
 rei petendi testes, plurima enim flagitia occulte commit=
 tuntur. Et hoc tempore contra leges aliquid innouare
 oportet. Si uerò id quod ab aduersarijs propositum est,
 aut proponi poterat, resellere uoluerimus, tum utendum De excernenda
propositione.
 erit propositione, sublatione, apposita propositione, so=
 lutione. Propositio est, sublationis pollicitatio. Exemplū,
 Nec me clā est, quid callidissimus senex calumniatur. Sub=
 latio est aduersarij. Exemplum, Non debuisse me contra
 pactiōnem discedere. Opposita propositio, est solutionis
 pollicitatio: ut, Verum id quā frivolum sit, non est
 difficile ostendere. Solutionem secundarijs locis confir=
 mabimus hoc modo: Ridicule enim mihi pactiōnem alle=
 gat, quam ipse prior soluit.* Conuenerat, ut biennium à
 me doceretur, fātcor: uerum ea lege, ut ille mores in me=
 lius mutaret. Nunc quum ex malo factus sit pessimus, ab
 utro nostrum est pactio uiolata? nempe ab isto.

Aliud exemplum.

Nec audientos theologos puto, qui poētas legendos

negent, quòd uerborũ nitore legentis animum uehementer alliciant. Quid enim magis pro poëtis dici potest? Nam si, ut fãtentur, poëtæ nura quadam dicendi politie, uenustateq; delectant: quum ea uoluptas nõ modo à turpitudine absit, uerum etiam summam adferat utilitatem, causa est ostensa cur maxime poëtas legere debeamus.

De rationũ in-
uentione.

Rationes porrò quibus propositiones confirmantur, inueniuntur à circumstantijs, quæ sex numerari solent, Persona, res, causa, locus, tempus, modus, quibus additur à nonnullis septima, materia. Persona est, quæ ad aliquam rem confirmandam, uel infirmãdam capitur, hominis conditio. Persona est duplex. Vna extra causam, ut maiorum aliorum iudicium, auditorum. Alia in causa, ut accusatoris, rei, iudicis, testium. Persona in decem partes distribuitur, Nomen, naturam, uictum, fortunam, habitum, affectionem, studia, facta, casus, orationes. Additur & cons-

Nomen.

silium. Nomen propriam, ut Cato sapiens, Aristides iustus, Metellus Numidicus pius, Pomponius Atticus, Melanius Polynices, Petrus Candidus. Nomen commune ciuitatis, aut gẽtis, aut prouinciæ, ut Pœnus perfidus, Græcus leuis, Athenienses studiosi, Romani bellaces. Ab his sæpe rationem ducimus, maxime in genere demonstratiuo, nomen sortuitò impositum in calumniam trabentes: ut, Hic uero nomine Niger, nomen ex re habet. Credo hoc nomen non sortuitò, sed presagio quodam & omine contigisse. Aut inuertimus nomẽ: ut, Falso nomine Innocentius, quũ nihil sit eo nocentius. Cãdidus, quum præter nomen nihil habeat cãdidi. Aut per Antiphrasim: ut, Vigilans ius dictus, quũ Dormitantius meritò debeat appellari

hemens animi ad rem quampiam applicatio, ut medicus, orator, poëta, theologus, miles, vel e quorum studiosus, & eiusmodi. Facta, casus, & rationes, ex tribus temporibus considerantur. Ex præterito, quid fecerit, quid illi acciderit, quid dixerit. Ex præsentis, quid faciat, eueniat, quid dicat. Ex futuro, quid facturus sit, quid illi euenturum sit, quæ dicturus sit, aut ipse, aut eius socij, ciues, maiores, amici, inimici. Consilium est faciendi excogitata ratio.

Consilium.
Res.
Causa.

Res est totius negotij certis signis conflatâ complexio, quæ potissimum in epilogis adhiberi solet. Causa diuiditur in impulsionem, ratiocinationem. Impulsio est temerarius impetus animi ad aliquid faciendū, aut non faciendum, ut ira, cupiditas, uiolentia, timor, furor, & omnis animi perturbatio. Ratiocinatio est, quæ commodorum comparatione, aut incommodorum uitatione, ad rem hortatur. Ea consistit in commodorum adeptione, retentione, augmento, aut incommodorum euitatione, reiectione, diminutione. Est autem duplex causa, principalis, & accessoria. Principalis, ut occidit hominem ex quo pecuniæ maximam summam sperabat. Accessoria, præterea non ignorans se Clodio, huius inimico acerrimo rem gratam

Locus.

facturum. Locus opportunus an importunus, angustus, amplus, nemorosus, montuosus, longinquus an propinquus, celebris an desertus, sacer an prophanus, publicus an priuatus. Modus, clam an ui: palam an occulte: per-

Modus.

Materia.

suasione an sponte: audacter an captiose: insciens an prudens: amore an odio. Materia, fuste an gladio, arcu, ueneno, incantationibus. Nunc quomodo rationes à circum-

Proposio.

stantijs inueniatur, exempla subiiciamus. Pröditor es patriæ

trix Catilina: nisi huius rei testes Cicero produxerit, non est audiendus. Ea enim nobilitate, bis maioribus natus sum, ut sine testibus, id de me suspicari non debeatis. Atque ideo magis expellendus est Cicero, quam hæc sine testibus dicat, quod mihi semper inimicus fuerit, et nobilitati (utpote nouus homo) infestus. Nam uestre prudentiæ, iudices est, eam potestatem, talibus uiris non concedere, ne fictis argumentis nobiles homines circumueniant. Non enim tanti sceleris suspicionem sine testibus approbare debetis. Præsertim in hac Repub. in qua leges sanctissime semper sunt conseruatae. Atque ideo magis expellendus, ne si fictis argumentis locus dabitur, multos nostrum hi noui homines inuadere conentur. His præsertim temporibus, quibus ignobilium animi in nobilitatem sunt accensi: et ea licentia uiuitur, ut nemo falsa crimina non excogitet. De circumstantijs hæctenus, unde rationes propositionum inueniuntur. Nunc de confirmationum inuentione. Profuit autem omnis confirmatio ab ijs locis. Ab exemplo, minori, maiori, æquali, et contrario.

Exemplum.

Oportet tempore belli ob ciuitatis emolumentum aliquid innouare. Et maxime nobis Romanis id licet, qui semper ad utilitatē reip. aliquid noui solemus excogitare. Maiores enim nostri ex commodo Reip. reges expulerunt, et decemuiros continuare imperium passi sunt: et tribunos plebis sacrosanctos cōstituerunt. Scipionē ante tempus consulem creauerunt. Si paterfamiliās multa è re sua innouare non ueretur, senatus ob Reip. commodum quippiam innouare non audebit? Si tempore pacis inno-

Ratio à perso-
na rei.

A persona ad-
uersarij.

A persona iudi-
cum,

Are.

A loco,

A causa,

A tempore,

De inuentione
confirmationū.

Propositio:
Ratio à perso-
na,

Ab exemplo,

A minori,

Confirmatio
à contrario.
De inuentione
expolitionis.

Confirmatio.
Expolitio ex
tempore.

À causa.

À re.

À persona.

De Enthymemate, & Epenthymemate.

Propositio.

Ratio à re.

Confirmatio
à contrario.

Utre quicquam solemus, tempore belli, quum res postulat, est innouandum. Profluit expolitio à circumstantiis, unde & rationes. Est autè expolitio, quiddam ex ratione, confirmationeq; conflatum, hoc modo: Continuare Scipioni imperium, uel contra leges oportet. Nam & maiores nostri ex utilitate Reip. decemuiros facile continuare imperium passi sunt. Atq; illi tunc in pace, nos coacti bello quid faciemus? Et illi ad ornadam Remp. nos ad defendendam libertatem faciemus. Et illi decemuiros continuare imperium simul passi sunt, nos unum solummodo non patiemur? Et illi Appium Claudium hominem, ut res docuit, libidine perditum, atq; tyrannicum, nos Scipionem, qui ea continentiae exempla dedit Numantiae, ut omnium probatissimus uideretur. In exornationibus uerò longe aliter de expolitione praecipitur. Hoc monendus est studiosus, sicut ad unam propositionem confirmandam, plures rationes adferri posse, ita unamquaq; rationem pluribus confirmationibus posse muniri: & item ad confirmandas singulas, plures expolitiones posse adhiberi. Verum quemadmodum rationes propositionibus breuitatis causa nonnuquam admiscuntur, ita confirmatio rationi, confirmationi expolitio intexitur. Est igitur hoc loco expolitio, sine Enthymema, oratio quae à circumstantiis ad confirmationem non sine collatione fertur. Epenthymema, est quaedam addita Enthymemati acuta excogitatio. Exempli causa, Coriolani factum plusquam hostile uobis uideri debet: tyrannicum enim est patriam expugnare. Hostes enim oppugnandi non sunt: quibus hic maiori odio est prosequendus, quod illi alienam, hic suam patriam oppugnat. Et cui plurimum debet,

hanc

hanc euertere conatur. Fluit quidem comprehensio à circumstantijs, sed approbatur à quadam, aut totius in minorâ, uel pauciora, incisione, aut similiarum enumeratione, aut fictoria ratione, quæ oppositum rei confingat.

Exemplum.

Simulat, nō amat puella: quæ si uirū quempiā amaret, nō ego te ueneficij accusarē. Si teipsū arderet, artes tuæ mihi suspectæ nō essent. Si aliū quendam furorē fureret: si alia ægritudine laboraret, non te accusarē. Pater tres semel interfecit filios: si duos interfecisset, si unum solum, si nō filiū, tamē moleste ferretis. Misit cētum talenta Philippus Atheniensibus, quibus Demosithenes sibi traderetur. Non si mille daret, nō si decē milia, nō si ciuitates, gētes, prouincias, regna, simul omnia cōferret, Demosithenē, qui Græciæ libertatem, tum prudentia sua, tum eloquētia tutatus est, tradituros putarem. His ego talentis, non dico Hyperidē, aut Aeschinem, sed ne plebicum quidē quempiam, aut opificem, aut omnino ciuem infimum traderem.

Alterum exemplum.

Ego, si tuos filios (si modo tui dicendi sunt, quos crudelissime trucidasti) aut uerberibus affecisses, aut exilio, & abdicatione notasses, moleste tamē etiā ferrem, tot pulcherrimos iuuenes uel charissimo patriæ solo priuari, uel indigne uerberibus cædi. Nunc uerò quum non abdicatione, non exilio, nō uerberibus, sed morte tres simul abstuleris, non exoptulem? nō accusem? nō grauiter feram? Et qui si unum interfecisses, exclamarem, nunc tribus necatus, silebo? Inueniuntur item argumēta, & rationes à locis topicis, nempe à genere, specie, differentia, proprio,

defini

De comprehensio-
sione.

A fictoria ratio-
ne.

A similiarum enu-
meratione.

Ab incisione in
minora.

A similiarum enu-
meratione.

Ab incisione to-
tius i pauciora,

definitione, toto, partibus, causis, effectis, usibus, iunctis,
 iudicato, simili, maiori, minore, pari, proportionē, oppo-
A genere. situs, trāssumptione, casu, cōiugatis, diuisione. Genus est,
 quod continet speciem. Ad generis negationē, cōsequitur
A specie. & speciei remotio, non contrā: ut, Virtus non est, igitur
 nec iustitia. Animal nō est, igitur nec homo. Remota spe-
 cie, non cōsequitur remotio generis: sed affirmata specie,
 sequitur affirmatio generis. Iustitia non est, igitur uirtus
 non est, non consequitur: iustitia est, igitur uirtus est, con-
 sequitur. Ad remotionem tamen totius generis, consequi-
 tur remotio cuiuslibet speciei. Rursus ad affirmationem
 totius generis, consequitur affirmatio uniuscuiusq; spe-
 cie: ut, Omne argētum legauit, igitur & celatū legauit.
 Omnibus scientijs operam dare iubemur, igitur & poē-
 ticæ. Nulla uirtus est principi negligenda, igitur nec cle-
 mentia. Remouetur tamen necessario genus, si quis formas
A differentia. eius omnes per enumerationē negauerit, hoc modo: Nam
 quod nec ratione utitur, nec brutū est, id ne animal quidē
 est. Differentia est, qua genus diducitur in speciem. A diffe-
 rētia æqualiter infertur, & remouetur species, quā consti-
 tuit. Genus autem comprobatur, nō improbatur, ut suprā
 dictum est de specie: ut, Si sentit, est animal: si ratione ca-
 ret, homo nō est. Ratione non caret, igitur & animal est.
A proprio. Nam si ratione caret, non statim animal non erit. Pro-
 prium est, quod soli speciei accidit, ut homini risus. Id,
 quemadmodum differentia, id cuius est proprium posi-
 tum, infert, remotum auferit: ut, Quod risibile est, id ho-
 minem esse necesse est. Quod risibile non est, id ne homo
 quidē dici potest. Si tyrannicidæ proprium est tyrannum
 occide

occidere, hic tyrannum occidit, igitur premio donandus. Hoc quoniam proprium non est, sic confutabimus: Si tyrannum occidere, tyrannicidæ proprium est, carnifices, quibus tyrannos occidendos tradimus, tyrannum occidunt: carnifices igitur præmium accipiāt. Definitio est **A definitione.** cuiusq; rei breuiter, & absolutè potestatem complectens oratio. Hæc cum re definita conuertatur necesse est: ut, Si animal rationale est, igitur & homo: Quod nec animal est, nec rationale, id homo non erit. Si homo est, ergo & animal rationale. Si homo non est, igitur ne animal quidè rationale. Definitio confutatur, si aut uerum proprium, aut differētia uera, aut genus uerum positum non est: si quid in altero continetur, aut excluditur, quod non idem in altero contineatur, aut excludatur, hoc modo: Monetā omnē uxori legauit, cælatum autē argentum moneta est. argentum igitur cælatum omne legauit. Neque enim omne cælatum argentum moneta dicitur. Nam patera, & huiusmodi cælatum argentum est, nec tamen ista monetam uocant. Constituantur & definitiones ex accidentibus: quæ si huiusmodi sint, ut cum re definita conuertantur, ualet consequutio: ut, Homo est animal bipes, erectum, sine pennis. psittacus auis est uiridis, rostro adunco, collo rubro, torque insigni in senecta, quæ altero pede cibum tenēs uescitur. Constituantur & definitiones ex enumeratis absolute partibus, speciebus, siue formis: ut, Res publica est, quæ unius, aut paucorum, aut populi potestate regitur. Hoc genus facile cōfutatur, si qua species in enumeratione præterita additur. Exemplū: Inuriæ sunt, quæ aut pulsatione corpus, aut cōuitio aures afficiūt. Confutatur

A descriptiōe.**Alterum genus descriptiōis.**

tur

tur. Quid si quis filiã tuam rapiat, iniuria non erit? Etymologia est nominis interpretatio : siue notatio : ut, Hic Chryfogonus est appellatus, quòd aurum undecunq; pariat. Nam χρυσός Græcè aurum, ἵκτωρ factum significat. Fingit, igitur poëta. De deo disputat, igitur theologus.

Ab etymologia.

A toto.

Medetur, ergo medicus. A toto inferuntur partes, non remouentur, hoc modo: Si tota Respub. consilio gubernanda est, ergo & domus, & unusquisq; ciuium. Non tamen quoniam tota Respu. fortunæ cõmittenda non est, idcirco nec tute casui committes. Neque enim quia tota domus redintegrandã non est, igitur nec paries unus. Verũ partes si uniuerse colligantur, totum infrunt: si uniuerse remoueantur, totum auferunt. Considerãtur autem partes, à tempore, à quantitate, à loco: ut, Si neque in cælo, neque in terra inuenitur, nusquam igitur inueniri potest.

A causa.

Causa & effectus conuertuntur, si modo eiusmodi sit causa, ut ab ea una fluat effectus, & ea sola sit idonea ad producendũ effectum. Ea quadrisariam diuiditur, in efficientem, materialem, formalem, & finalem. Ab efficiente

Ab efficiente.

causant, Non potest non esse dies, exorto sole. Nec uirgo est, si cum uiro concubuit. Si sapientia uirum bonum facit, & ipsa bona est. Corpus in lumine est, ergo facit umbrã. Voluptas in famiam gignit, igitur fugienda. Virtus honorem adfert, igitur appetenda. Coloratus est, igitur fuit in sole. Puluerulentus est, igitur in itinere fuit: nõ est consequens: harum enim rerũ plures possunt esse causas.

A materia.

Sublata materia, & effectus necessario auferitur: ut, Lignum nullum habuit, nec naues igitur potuit fabricare.

A forma.

Ferrum cum desit, qui possunt gladios cudere? A forma:

ut,

ut, Aperte mentiuntur poëtae uolasse Dædalum: nam quod natura negat, nemo potest facere. A sine ducuntur argumenta: ut, Felicitas est expetenda, igitur & uirtus. Non malum est uiuere, igitur nec comedere. Bona est medicina, nam & salus bona est. Bona est pax, igitur & bellum utile. Hæc argumentatio in coniecturali statu potissimum adhibetur. Ab usibus: ut, Equitare oportet, igitur & equi habendi. Nauigare conuenit, igitur & naues parare conuenit. Tueri uitam licet, igitur & gladium ferre licet. Veterem theologiam scire pulchrum, ergo & poëtas didicisse pulchrum erit. A generatione ad corruptionem: ut, Malum est extinguere Remp. igitur bona est Resp. Concordia ciuium optima, cur non igitur & ciuitas? Ab adiunctis: ut, Casarem sapientissimum fuisse constat, quem nullius unquã rei pœnituerit. Stultus Antonius, qui nihil unquã gessit, cuius non postea pœnituerit. Pallet, cogitandum sedet, subinde animum mutat, igitur amat. Expalluit, titubauit, trepidauit, igitur cõscius sibi fuit. Si tibi famam meam cõtaminare licuit, mihi expurgare non licebit? Quem quis amat, non lædit: quem heredẽ facit, charum habuit. Orbẽ inseruit, igitur hæreditatem captat. Si poëta est, igitur lasciuus. Si dialecticus, igitur cõtētiosus. Si theologus, morosus. Si medicus, auarus. Quæ tamen facile consutari possunt, præsertim si eiusmodi sint, ut sepe numero non consequantur. Ab iudicio, uel autoritate: ut, Optima statim discẽda sunt. Sic enim Quintilianus institutor optimus faciendũ existimauit. A simili sic: Vt in tẽpestate, quum maximum periculum, mare, uentiq; minantur, tum peritus nauclerus minime à clauo de cedit, oculos

& man

& manus ad omnia intentas habet: Ita uir sapiens, quum
 maxime se uir fortuna, & quum res sint maxime dubie,
 tum maxime consilio uti, & uigilare ad omnia debet. Lo-
 cus autem à simili confutatur, si aut dissimile esse docebi-
 mus, quod alter simile dixit, aut aliã commodiorem simi-
 litudinem adducemus, hoc modo: Ut picem nemo tractat,
 nisi contuminetur, ita poëtas nemo potest legere, quin ad
 libidinem incitetur. Negabimus simile quidpiam poësim
 diuinam scientiam cum picce habere, aut commodiorẽ si-
 militudinẽ dabimus, hoc modo: Imò quod apes facere ui-
 demus, ut ex unoquoq; flosculo, quicquid est optimum, id
 excerpant, si quid ueneni, id araneæ exugẽdũ relinquãt:
 ita nos in poëtis, quod est eruditionis, & bonæ doctrine,
 id nobis rapiemus, si quid obscœnitatis occurrerit, id re-
 linquemus. Ut neq; equus indomitus, quamuis natura bo-
 nus ad eas utilitates, quæ ab eo desiderantur, idoneus est:
 ita nec homo indoctus, quamuis ingeniosus, is est à quo
 uirtutis fructum possis elicere. Non enim ut qui currenti
 ad cursum succedit, uelocior est: sic qui Imperatori, ad re-
 gendum exercitum melior. Nec ut nauis, ita amicitia no-
 ua fidelior. A maiori hoc modo: Parenti nõ obtemperat,
 & audiet alienũ? Huius mortẽ tam fert familiariter, quid
 mihi hic faciet patri? Si adulterum occidere licet, ergo
 & loris cedere. A minori uerò sic: Si furem cedere licet,
 & latronem. Si puer ista potuisti, uir non poteris? A pa-
 ri: Si lex parricidam damnat, & matricidam. Si patri in
 filium ius est, igitur & in filiam. Si fratrem domũ alius, cur
 me eiicias? Porrò exemplum, aut simile est, aut contra-
 rium, aut maius, aut minus. Simile exemplum: ut, Iure occi-

Simile per ne-
 gationem.

A maiori.

A minori.

A pari.

Ab exemplo.

cifus

cisus Saturninus, quoniã & Gracchus. Cõtrariũ: ut, Brutus filios proditiõnẽ molientes occidit. Manlius uirtutem filij morte multauit. Marcellus ornãmẽta Syracusanis hostibus restituit. Verres eadẽ socijs abstulit. Maius: ut, Si propter matrimoniũ uiolatum Troia funditus excisa est, quid fieri adultero par est? Minus: ut, Tibicines, quũ ex urbe recessissent, publice sunt reuocati, ciuitatis principes, qui bene de Repu. meriti sunt, quũ inuidiã cessissent, ad exilio nõ sunt reuocandi? Simile ostenditur, à genere, natura, ui, magnitudine, multitudine, tẽpore, loco, causa, persona, opitione, modo. A genere sic: Extinguitur intellectus, quoniã & uisus. Cõfutatur, sed uisus materialis, non, item intellectus. A ui: Infit inuentuti seueritas quẽdam, quoniam & senibus. Cõfutatur, sed iucunditas iuuentutis propria. A magnitudine: Si forte, non electione fit gubernator nauis, nec imperator classis. Cõfutatur, at maiori maius ratione gerendum est. A multitudine: Nostrã ne an hostium hæ ciuitates sint, dijudicemus: sic enim & maiores de duabus fecerũt. Cõfutatur, sed in pluribus maius periculum. A tempore: Continuet Pompeus imperium, quoniã & Marius. Cõfutatur, sed ille atrocissima Reipu. tempestate, quum nunc urgeat nemo. A loco & causa: Quum in Italia bellum sit, non traiciãtur in Africam copiã, ne simile quid cum Atheniensibus patiantur. Cõfutatur, sed longius illi, & ignota in loca, propius nos, & cognita, & ea ex re alios quoque hostes illi attraxerunt, nos hostem Annibalem ab Italia expellemus. A persona: Cõtinuet Marius imperium, quoniam & Scipio. Cõfutatur, at sanctus ille uir, hic non æque.

De cõfutatione argumentorum ab exemplo, A genere.

A ui.

A magnitudine.

A multitudine.

A tempore.

A loco & causa.

A persona; Ab opitione;

nione: Qui Cereris sacra stuprauit obeuntem, ea pœna plectatur, qua qui Vestæ obeuntem corruptit. Constat: sed quæ maiori conatu suscipiuntur peccata, atrocius puniendâ sunt. Possunt autem multa horum ad eiusdem euersionem concurrere. Locus à proportionem, hoc differt à simili, quod ibi à simili simile ducitur, hic similitudinis, ac proportionis fit collatio. Per simile sic effertur argumentum: Nā ut nauis gubernator nō sorte, sed iudicio eligitur, ita in Rep. magistratus sunt eligendi. Per proportionem sic: Ita se habet ad nauim gubernator, ut ad Rēp. magistratus. At iudicio, non sorte gubernator eligitur. Oportet ergo et magistratus, iudicio, non sorte eligere. Locus à proportionem eodem modo reprehenditur, quo locus à simili. Locus ab oppositis quinque partibus diuiditur. A priuatiue oppositis sic: Cæcus est, igitur nunquam uidebit. Item: Non est solus cæcus, qui caret oculis: nā multos tametsi oculos habent, tamē cæcos appellare non dubitamus. A negatione: Pacē contempserunt Carthaginenses, in Hispania enim nostros socios sollicitat. A relatiue oppositis, Carthaginenses Romanis subiectos esse conceditis? constat igitur Romanos Carthagini imperasse. Si tu me præceptorē appellas, cur ego te non appellem discipulū? Si fateris à me tibi creditam pecuniā, tu mihi debes. Si me pro filio non habes, nec tu mihi pro patre habebis. Si nos pro tuo exercitu non habes, nec te pro imperatore ducemus. A contrarie oppositis: Si sanus non es, egrotare constat. Si amāduſ, qui bene meretur: odio prosequendus, qui male. Si præmio dignus, qui tyrannum occidit: supplicio afficiendus, qui tyrannum inuat. In cōtrarijs, quæ me-

diata

Locus à proportionem.

Ab oppositis.
A priuatiue oppositis.

A negatione.
A relatiue oppositis.

Contrarijs.

diata uocantur, non consequitur necessariò : ut , Si niger non est, igitur albus est, nam uiridis, aut ruber esse potest.

A' *disparatis* : Disparata genere sunt, quæ sub eodem ge- **A' disparatis,**
nere posita, diuersis differentijs, uel proprijs separantur.

Quamquam etiam quæ genere distant, disparata possint uocari: ut, Si homo est, igitur nec asinus, nec deus, &c. Tu

quû decē pondo argenti deposueris, qua fronte auri tantundē repetis? Marmoreā domû diruisti, & reponis late-

ritiam? A' *trāssumptione*: Philosophus nō inuidet, quoniã **A' trāssumptione,**
nec sapiēs. Distinguitur hic locus ab interpretatione, quo-

niã hic nihil exponitur, sed à uerbo notiori, minus notum infertur, illic nominis ratio affertur, hoc modo: Sapiens nō

inuidet, philosophus amator est sapientiæ, igitur non in- **A' coniugatis,**
uidet. A' *coniugatis*: Si rhetorice uirtus est, rhetorem stu-

diosum esse necesse est. A' *casibus* : Si ingratitude turpis **A' casibus,**
est, turpiter igitur facis, qui bene merito gratiã non rese-

ras. A' *diuisione*: Diuisio fit, aut per negationē, aut parti- **A' diuisione,**
tionē. Per negationē hoc modo: Aut utile est bellum indi-

cere, aut nō: sed nō est utile bellū inferre, igitur quiescere

utile est. Partitio autē aut est generis in species: ut, Anima

liū quædã ratione participât, quædã sunt rationis exper- **Tutum,**
tia: aut totius in partes, aut uocis in significata, aut subies-

ti in accidentia, aut accidētis in subiecta, aut accidētis in **lucundum,**
accidentia. Sed de his hæctenus satis, iam ad partes suaso-

rio generi proprias redeamus. Tutū, quod ad incolumita- **Facile,**
tem pertinet. Lucundū, quod uoluptatē aut animi, aut cor-

poris, aut utriusque adfert. Facile, quod sine periculo, aut **Necessarium,**
negocio fieri possit. Necessariū, quod aliter fieri nequit.

Cætera à rhetorum præceptis petâtur. Nuncio putet omni-

bus his partibus semper in suadendo utendum esse, quod perlongū foret, præsertim in epistola. Sed quot incident, & quanta ex parte, catenus attingere sat fuerit. Cōciliato igitur eius animo, cui scribimus: deinde si inciderit, subiecta narratione: tertio loco id quod suadere, aut dissuadere uolumus, cum amplificatione quadam est proponendū. Deinde post diuisionem, aut etiam omissa diuisione: ratio, aut multe rationes sunt subdendæ: rationibus confirmationes subiungendo. Confirmationi ipsi nonnunquam altera confirmatio firmamenti causa apponitur. Deinde rē locupletabimus exemplo, autoritate, prouerbio, sententia, simili, dissimili, contrario. Quæ ita inter se miscebimus, ut nunc à ratione ad simile, à simili ad exemplū, ab exemplo rursus ad rationem, uel eandē alijs uerbis uestitam, uel aliā ueniamus. Nam ab exemplis rationes nōnunquam nascuntur. Item autoritati, sententiæq; rationem cōuenit subijcere. De exemplorū uarietate iam diximus. Similia ex omni rerū genere petuntur, quare plurimorū animantiū, herbarum, aliarūq; rerū species et naturas cognitas, & perspectas habere conducet: autoritates quoq; alias philosophorū, alias oratorum, theologorū, historicorū. Quæ si scite intermiscemus, nunquā deerit quod dicamus, & satietatem uarietate facillē uitabimus. In hac uarietate, expolitione, & collectione rhetorica diligenter utemur. Huius præceptiuncule hoc erit exemplum.

Exemplum epistolæ suasoriæ.

Quanquam pro tua singulari sapientia, ipse abunde per te sapiis affinis iucundissime, nec alienis eges consilijs, tamē hoc uel ueteri nostræ amicitie, quæ ab ipsis propè

Benevolentiam
captat.

propè cunabulis unà cum etate nobis accreuit , uel tuis
summis in me officijs , uel arctissimæ deniq; affinitati de-
bere me putauī, si is esse uellē, quē tu me semper existimasti
uirū & amicū , & gratum, ut id quod ad tuam tuorumq;
salutē ac dignitatē plurimū interesse iudicassem, te liben-
ter ac liberē admonerē . Aliena nōnunquam rectius quā
nostra perspicimus . Tuum consiliū meis in rebus persape
sum secutus , neque minus felix mihi comperi , quā erat
amicū . Nunc si uicissim in tuis meū sequi uoles, futurū ar-
bitror, ut neq; me suasisse, neque te poeniteat paruisse. Narratio.

Nauiit apud me sexto Idus Apriles , cum in uilla Montana
essem, Antonius Baldus, homo, ut scis, tuarū rerum studio-
sissimus , generiq; tuo iam inde ab initio coniunctissimus.
Triste plenumq; lacrymarū conuiuium . Nuntiabat mihi
magno utriusq; dolore , matrē tuam, sceminam integerrimam,
ē uiuis concessisse : sororē tuā luctu ac desiderio ui-
ctam, sterili dicatarū uirginum choro ascriptam esse: ad te
unū spem stirpis tuæ redisse : amicos summo consensu tibi
puellā summo genere natam, forma præstanti, optime mo-
ratam, postremò tui amantissimā, summa cum dote obtu-
lisse. Te uerò nescio qua seu doloris impotentia , seu reli-
gione, ita cœlibatum decreuisse, ut nec generis studio, nec
sobolis amore , nec amicorum ullis aut monitis, aut preci-
bus, aut lacrymis abduci possis à sententia. Tu tamen uel
me autore, mentē istam mutabis, & cœlibatu relicto, Semina argu-
mentorū.

~~quod tibi in rebus~~ sanctissimo cōiugio indul-
gebis. Qua in re neq; tuorū charitatem , que tamen alio-
qui animum tuum uincere debebat: neq; meam autoritatē
quicquam mihi prodesse cupio , nisi clarissimis rationibus
Propositio.

Dissilo, hoc
est, limen argu-
mentationis.

ciliatus hanc primam legem prouulgasse legitur, non uti
 cœlibatum amplecterentur, sed ut crescerent, ut multipli-
 carentur, ut terram implerent. At quo pacto, nisi coniu-
 gio darent operâ? Et ne hic uel Mosaica legis libertatē,
 uel tempestatis illius necessitatē causamur, quid aliud sibi
 uult illud in Euāgelicis quoq; literis repetitum cōproba-
 tumq; Christi suffragium? Propter hoc, inquit, relinquet
 homo patrē & matrē, & adheret uxori suæ. Quid pa-
 rentum pietate sanctius? At huic tamen coniugalis præ-
 fertur fides. Quo autore? nempe deo. Quo tempore? non
 Iudaismi tantum, sed Christianismi quoq;. Deseritur pa-
 ter, deseritur mater, & adheretur uxori. Filius emācipa-
 tus incipit sui iuris esse. Filius abdicatus desinit esse fi-
 lius. At sela mors dirimit coniugū, si tamen illa dirimit.
 Iam si cætera sacramenta, quibus ecclesia Christi potissi-
 mū nititur, religiosa quadam ueneratione coluntur, quis
 non uidet huic plurimū religionis deberi, quod & à deo
 & primum omnium est institutum? Et cætera quidem in
 terris, hoc in paradiso: cætera ad remedium, hoc ad cōsor-
 tium felicitatis: cætera naturæ collapse sunt adhibita, unū
 illud cōditæ datū est. Si leges à mortalibus institutas san-
 ctas habemus, non erit coniugij lex sanctissima, quam ab
 eodē accepimus, à quo & uitā, quæ una propè cum ipso
 hominum genere nata est. Denique ut legem exemplo
 confirmaret, a dolenscens, ut dictum est, ad nuptiale conui-
 uium uocatus, unā cū matre libens adfuit: nec adfuit mo-
 do, uerum etiā prodigioso munere honestauit, haud alibi
 miraculorum suorum initium auspiciatus. Cur igitur, in-

Quod naturæ
 lege fuerit pro-
 ditum, euange-
 lica comproba-
 uit autoritas.

Confutatio,

quosdam submotos legimus. Quonobrem tandem? ~~namque~~
~~quidam quibusdam quibusdam, quibusdam quibusdam,~~
~~populum quibusdam quibusdam.~~ In Deuteronomio præ-
 cipuum benedictionis argumentum proponitur Israëlitis,
 quod nullus esset inter illos futurus sterilis, nec mas, nec
 femina. Et *Lya* dicitur despecta à domino, quod non pa-
 reret. Quin & in *Psalmis* inter præcipuas beatitudinis
 partes refertur uxoris fecunditas. Uxor, inquit, tua sicut
 uitis abundans, filij tui sicut nouelle oliuarum in circuitu
 mensæ tue. ~~Quibusdam quibusdam quibusdam quibusdam~~

~~Quibusdam quibusdam quibusdam quibusdam~~
~~Quibusdam quibusdam quibusdam quibusdam~~
~~Quibusdam quibusdam quibusdam quibusdam~~

~~Quibusdam quibusdam quibusdam quibusdam~~ Hebræorum leges Laus coniugij.
à præmij.
 hoc honoris habebant matrimonio, ut qui sponsam du-
 xisset, eodē anno nō cogeretur in bellū exire. Periclitatur
 ciuitas nisi sint qui eam armis tueantur. At certū exitium
 est, nisi sint qui cōiugij beneficio iuuentutē, semper mor-
 talitate deficientē sufficiant. Quin & Romanae leges eos
 qui ex libes essent, dāno etiā multabant, à reipub. mune-
 ribus secludebant. At qui liberis rempublicā auxissent, eis
 tanquam bene meritis prænium è publico statuebant.
 Priscæ leges pœnas constituerant aduersus cœlibes, que
 tametsi per *Constantinum Cæsarem* temperate sunt in
 fauorem *Christiane religionis*, ~~quibusdam quibusdam~~
~~quibusdam quibusdam quibusdam quibusdam~~ ~~quibusdam quibusdam~~
 Quin *Cæs. Augustus* Censor, inquisiuit in
 militem, quod in ducenda uxore non paruisset legibus,
 & periclitabatur ni docuisset se trium liberorum pœ-

rentem. Declarant & in hoc Caesarum leges fauorem et
 ga coniugium, quòd indictas uiduitates à Micella indu-
 ctas sustulerunt, ac sublatis poenis huiusmodi pacta, tan-
 quam præter æquum & bonum inita pro irritis haberi
 uoluerunt. Adde quòd Vlpianus declarat dotis causam
 semper & ubiq; præcipuam, quod haud quaquam fuisset,
 nisi præcipua quedam utilitas ex matrimonio profici-
 sceretur. Habitus est honos coniugio, sed maior fecundita-
 tati. Simul atq; contigisset nomen patris, hereditatis &
 omnis legati atq; etiam caduci capax reddebatur, id li-
 quet etiam ex polta Satyrico: Per me scriberis hæres, Le-
 gatum omne capis, nec non & dulce caducum. Plus etiam
 cõmodorum adstrebatur ius trium liberorum, in his est im-
 munitas à publicis legationibus. Quinque porrò liberi
 uacationem impetrant à personalibus quoque muneribus,
 quod genus est tutela. Ei cui tredecim liberi conti-
 gissent Iulianus imperator non modo uacationem in-
 dulsit à decurionatu, sed simpliciter ab omnibus mune-
 ribus. Nec silent huius tanti fauoris causam sapientissi-
 mi legum conditores. Quid immortalitate felicius? Hanc
 natura negatum matrimonium arte quatenus licet largi-
 tur Reipub. Cui non optabilis est apud posteros memo-
 ria? Hæc nullis fornicibus, nullis pyramidibus, titulis uel
 certius propagatur, quàm liberorum procuratione.
 Apud Adrianum imperatorem causam uicit Albinus, non
 alia commendatione, quàm quòd Reipub. dedisset nu-
 merosam sobolē. Proinde dispendio fisci, passus est libe-
 ros in paterna bona in solidum succedere, quòd intelli-
 geret imperium magis fulciri propagatione iuuentutis,
 quàm

quàm pecuniarum accessione. Postremo cæteræ leges nec omnibus regionibus, nec quibuslibet temporibus congruunt, sola coniugij lex ad omnes orbis nationes, ad omne tempus pertinet. Lycurgus leges tulit, ut qui uxores non ducerent, hi & æstate arcerentur à ludis ac spectaculis, hyeme uerò nudi solum circuirent, ac semetipsos execrati iusta pati dicerent, quòd legibus non paruissent. In summa, uis scire quantum matrimonio tribuerit anti-
A peccis.
 quitas? uiolati matrimonij poenã perpende: Græci quondam uiolatum matrimonij ius decenni bello uindicandum censuerunt. Ad hæc non Romanis modo, uerumetiam & Hebræis, & Barbaricis legibus, adulteris poena capitalis statuebatur. Furem quadrupli poena absoluebat, adulterij scelus securis expiabat. Apud Hebræos autem populi manibus lapidabatur, qui id uiolasset, sine quo populus non esset. Nec hoc contenta legum seueritas, illud etiam permisit, deprehensum adulterum sine iudicio, sine legibus confodere: nimirum id donans dolori maritali, quod grauati concedit uim à capite propellenti: quasi ledat atrocius, qui coniugem adimat, quàm qui uitam. Profecto sanctissimam quandam rem coniugium uideri necesse est, quod uiolatum humano sanguine sit expiandum: cuius ultio, nec leges, nec iudicẽ expectare cogitur: quod ius nec in parricidio est. Sed quid de scriptis legibus agimus? Naturæ hæc lex est, non in tabulis æreis exarata,
A definitione.
 sed animis nostris penitus insita: cui qui non paret, ne homo quidẽ sit existimandus, nedum bonus ciuis. Nam si, ut Stoici homines acutissimi disputant, recte uiuere, est naturæ ductum sequi, quid tam naturæ consentaneum, quàm
 matrimo

A natura. matrimonium? Nihil enim tam à natura, non hominibus modò, uerum etiam reliquo animantium generi insitum est, quàm ut suã quodq; speciem ab interitu uindictet, & propagatione posteritatis tanquã immortalem efficiat. Quod

A minore. sine coniugali coniunctione fieri non posse quis ignoret? Turpissimum autem uidetur, muta pecora nature parère legibus, homines gigantum more nature bellum indicare. Cuius opus, si oculus haud cæcutientibus inspiciamus, intelligemus in omni rerum genere coniugij speciẽ quan-

A arbore con-
ugium.

dam inesse uoluisse. Omitto enim iam de arboribus, in quibus, Plinio autore certissimo, adeò manifesto sexus discrimine coniugium inuenitur, ut nisi marita arbor in fœminas circumstantes ramis incumbat, tanquam cõcubitum appetens, hæc planè steriles mansuræ sint. Taceo de gemmis, in quibus sexum inueniri scripsit idem autor, at non

Cœli &
Terræ.

solus. Non'ne deus ita res cunctas uinculis quibusdã connexuit, ut aliæ alijs egere uideantur? Quid cœlum perpetuo motu uersatile, non'ne dum tellurem omnium parentem subiectam, uario rerum genere fœcundat, uelut infuso semine, mariti fungitur officio? Sed singula percurrere nimis longũ arbitror. Quorsum autẽ hæc spectant? cõ uidelicet, ut intelligamus coniugali societate & constare,

Fabula; & eius
expositio.

& contineri omnia: sine ea dissolui, interire, collabi cuncta. Fingunt ueteres illi ac sap'ntissimi poëtæ, quibus studiam fuit philosophiæ præcepta fabularum inuolucris tegere, gigantes anguipedes terræ filios, extractis in cœlum montibus bellum superis intulisse. Quid hæc sibi uult fabula? Nimirum immanes quosdam ac feros homines et obscures, à coniugali concordia uehementer abhorruisse,

coq;

lum ad turtures & columbos, uerum etiam ad inhumanissimas feras pertingat. Siquidem leones in uxorē mites sunt. Pro catulis dimicant tigrides. Asinos per obstantes ignes agit prolis tuendæ pietas. Atque hoc sanè ius naturæ uocant, ut efficacissimum, ita latissime patens. Ut igitur dili-

Simile. gens cultor non est, qui presentibus rebus contentus, arbores adultas satis quidem accurate tractat: ceterum neque propagandi, neque inferendi curam agit, propterea quod necesse est paucis annis eos hortos quantum diligenter excultos interire: ~~improvidentia est, quod quibusdam~~
~~quibusdam sunt, qui cum arboribus, quæ propter suam utilitatem~~
~~tantummodo geruntur, non geruntur, sed quæ propter suam utilitatem~~
~~tantummodo geruntur, non geruntur, sed quæ propter suam utilitatem~~

Hebræi
Persæ.

~~tantummodo geruntur, non geruntur, sed quæ propter suam utilitatem~~. Apud Hebræos & Persas laudi in primis erat, quam plurimas habere uxores, tanquam ei patria plurimum deberet, qui eam numerosissima sobole locupletasset. Num tu Abraham ipso sanctior uideri studes? ~~quod quibusdam~~
~~quibusdam sunt, qui cum arboribus, quæ propter suam utilitatem~~
~~tantummodo geruntur, non geruntur, sed quæ propter suam utilitatem~~. Num tu Iacob religiosior haberi quaeris? Is Rachelis amplexus tum diuturna seruitute redimere non dubitauit. Num Solomon sapien-
~~quod quibusdam~~
~~quibusdam sunt, qui cum arboribus, quæ propter suam utilitatem~~
~~tantummodo geruntur, non geruntur, sed quæ propter suam utilitatem~~ tior? At quantum ille uxorū gregem domi aluit? Num Socrate castior, qui Xanthippen foeminam etiam morosam domi pertulisse legitur: non tam, ut ille suo more iocabatur, quod domū disceret tolerantiam, sed ne in naturæ officio claudicasse uideretur? Intellexit enim uir, unus Apollinis oraculo sapiens iudicatus, hac lege se genitū, ad hanc natū, hoc se debere naturæ. Nam si recte à ueteribus philosophis dictū est: si non temere à nostris theologis comprobatum

probatum: si merito uelut adagionis uice ubiq; decanta-
tum, neq; deum, neq; naturam quicquā frustra facere: ~~om-~~

~~nia uelut in uita, in rebus, in moribus, in actionibus, in~~

~~passionibus, in sensibus, in appetitibus, in uoluntatibus, in~~

~~uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

~~in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus, in uoluntatibus,~~

Confutatio.

Quasi uerò matrimonium, cu-
ius munus sine his stimulis peragi nequit, non culpā præ-

cesserit. Iam in ceteris animantibus unde illi stimuli? à

natura, an à peccato? Mirum ni à natura. Postremò nos

imaginatione foedum reddimus, quod suapte natura pul-

chrum ac sanctum est. Alioqui si res non opinione uul-

gi, sed ipsa natura uelimus expendere, quì minus foedum

brutorum animantium more edere, mandere, concoquere,

excernere, dormire, quàm licita permissaq; Venere uti?

At uirtuti potius quàm naturæ parèdū ~~est. unde quæ~~

~~est. unde quæ~~ unde nisi

proficiscatur, ne esse quidem poterit, quæ cultu & disci-
plina perficiatur. Sed apostolorum te institutum delectat,

Confutatio.

Confutatio.

institutum

~~Quod si plerumque etiam acerba,~~
~~uero bono sunt expetenda,~~
~~non alio nomine,~~
~~quam quod honeste sunt,~~
~~matrimonium profecto multo maxime expe-~~
~~tendum,~~
~~de quo quis dubitare possit,~~
~~plusne habeat honestatis,~~
~~an uoluptatis?~~
~~Quid enim dulcius,~~
~~quam cum ea uiuere,~~
~~cum qua sis non beneuolentia modo,~~
~~utrum etiam corporum~~
~~mutua quadam comunione arctissime copulatus?~~
~~Si magnam~~
~~quandam animi delectationem ex reliquorum~~
~~necessariorum beneuolentia capimus,~~
~~quam dulce in primis sit habere,~~
~~qui cum animi tui secretos affectus comunices:~~
~~qui cum perinde~~
~~ut tecum loquaris: cuius fidei te tuto committas:~~
~~qui tuas~~
~~fortunas suas esse ducat?~~
~~Quid tu credis habere felicitatis~~
~~mariti uxorisque coniunctionem,~~
~~qua nulla possit in rerum na-~~
~~tura inueniri, neque maior, neque firmiter?~~
~~Cum ceteris enim~~
~~amicis animorum duntaxat beneuolentia coniungimur,~~
~~cum uoxe et summa charitate, et corporum pmixtione,~~
~~et sacra-~~
~~mentis sociare, et fortunarum omnium societate copulamur.~~
~~Præterea in ceteris amicitijs quanta simulatio?~~
~~quanta per-~~
~~fidia? Sed ij quos nostri amantissimos existimamus,~~
~~sicut birudines, exacta astate deuolant,~~
~~ita fortuna reslante defi-~~
~~ciunt. Nonnunquam recentior amicus ueterem eijcit.~~
~~Paucos~~

Epilogus super
 riorum argumen-
 tationum.

A iucundo:

Rationes.

Confirmatio
 nes.

audiuimus, quorū fides usq; ad uitæ finē cōstiterit. Vxo-
 ria uerò charitas nō perfidia corrūpitur, nulla simulatio
 ne obscuratur, nulla rerum mutatione conuellitur: deniq;
 sola morte, imò ne morte quidē distrabitur. Illa parētum,
 illa sororum, illa fratrum pietatē, tui amore contemnit: te
 unum respicit: ex te pendet: tecum emori cupiat. Res est?
 habes quæ tueatur, habes quæ augeat. Nō est? habes quæ
 querat. Si res secūda sint, duplicatur felicitas: sin aduer-
 se, erit quæ tē cōsoletur, quæ asideat, quæ inseruiat, quæ
 tuum malū suum esse cupiat. An tu uoluptatē ullam cum
 hac tanta cōiunctione cōstendā censes? Si domi agis, adest
 quæ solitudinis tediū depellat: si foris, est quæ discedentē
 osculo prosequatur, absentem desideret, redeuntē leta ex-
 cipiat. Dulcis iuuetæ tuæ sodalis, gratam senectutis sola-
 tium. Natura quidē homini dulcis est uel quæuis societas,
 quippe quæ ad beneuolentiā atq; amicitiam genuit. Hæc
 igitur quomodo non erit dulcissima, in qua nihil non cō-
 mune est? Contrā autē, si seras quoq; solitudinē horrere,
 societate delectari uidemus, ~~quæ societas, quæ societas, quæ societas~~
~~quæ societas, quæ societas, quæ societas~~. Quid enim eo homine
 odiosius, qui tāquā sibi uni natus, sibi uiuat, sibi querat,
 sibi parcat, sibi sumptum faciat, neminem amet, ametur à
 nemine? An non istiusmodi portentum dignū censebitur,
 quod cum Timone illo ex uniuerso hominum cōtubernio
 in mediū mare proijciatur? Neq; hic ausim illas tibi uo-
 luptates proponere, quibus cum natura nihil uoluerit esse
 homini dulcius, nescio tamen quo pacto à magnis inge-
 nijs dissimulantur potius, quàm contēnuntur.

~~quod si minima bonorum, quae~~
~~habet coniugium, pars est, ea corporum uoluptas. Sed fac~~
~~te istam ut uiro indignam contemnere:~~

~~quid uis, si minima bonorum:~~ ponatur, si uis, in-
 ter extrema coniugij commoda: iam quid casto amore
 esse potest amabilius, imò quid sanctius atque honestius?
 Accrescit interim dulcis affinium turba. Duplicatur pa-
 rentum, fratrum, sororum, nepotum numerus. Natura
 enim unam duntaxat matrem, unum patrem tribuere po-
 test. Coniugio pater alter, alter a mater accedit, qui te, ut
 cui sua uiscera commiserint, singulari pietate non prose-
 qui non possunt. Iam uerò quanti illud aestimabis, ubi pul-
 cherrima coniux pulchra faciet te prole parentem? Vbi
 quis tibi paruulus aula luserit Aeneas, qui tuos, tuæq; cõ-
 iugis uultus refrat, qui te blanda balbutie patrem appel-
 litet? Iam accesserit coniugali charitati uinculum adamã-
 tinum, quod ne mors quidem ipsa queat abrumpere.

Felices, inquit Flaccus, ter & amplius, Quos irru-
 pta tenet copula, nec malis Diuulsos querimonijs, Su-
 prema citius soluet amor die. Habes qui senectutem tuam
 oblectent, qui oculos claudant, qui iusta persoluant, in
 quibus renatus uidearis, quibus superstibus tu ne occi-
 disse quidẽ puteris. Non abeunt ad alienos heredes, quæ
 tibi parasti. Ita tanquam omnibus persuncto uitæ munijs,
 ne mors quidem ipsa acerbæ uideri poterit. Omnibus, ue-

limus nolimus, senectus imminet. Hac ratione natura prospexit, ut in liberis ac nepotibus repubescaamus. Quis enim graviter ferat senectutem, ubi suos uultus, quos adolescens gessit, in filio conspexerit? Mors omnibus parata est: ~~est~~ hac una uia, uelut immortalitatem quandam meditatur naturae providentia, dum sic aliud ex alio propagat, ut ueluti cum plantae arbore excisa repullulat, nec interisse uideatur, qui prole relicta moritur. At minime me fugit, quod inter haec obmurmures. Beata res est coniugium, si omnia secundae eueniant: sed quid si morosa contingat uxor? quid si impudica? quod si liberi impij proueniant? Occurrent animo tuo exempla eorum, quibus coniugium exitium attulerit. Exagera quantum potes, sed tamen hominum ista uitia fuerint, non coniugij. Crede mihi, non solet nisi malis maritis mala uxor contingere. Adde quod tibi in manu est, ut bonam eligas. Quid si corrumpatur? A malo quidem marito, uxor bona corrumpi potest: a bona mala corrigi consuevit. Falso uxores accusamus. Nemo, si quod mihi credis, unquam nisi suo uitio improbam uxorem habuit. Iam ex bonis parentibus, ferme similes nascuntur liberi. Quanquam et hi utcumque nati, ferè tales euadunt, quales illos finxeris institutione. Iam uero non est quod zelotypiam metuas. Iste stultè amantum morbus est, castus ac legitimus amor zelotypiam nescit. Quid tibi tragoediae in mentem ueniunt? Haec maritum adultera securi percussit, haec ueneno sustulit: illa morum odio ad mortem adegit. Cur non potius Tiberij Graecchi Cornelia succurrit? Cur non Alcestis non optimi mariti coniux optima? Cur non occurrit uel Iulia Pompeij, uel Bruti Portia? Cur non aeterno nomine digna Artemisia? Cur non Hypsi

crata

eratca Mithridatis Pontici regis uxor? Cur non Tertia
 Aemilie comitas in mentem uenit? Cur non Turie fides?
 Cur non Lucretia, Lētulaq; succurrūt? Cur non Arria illa
 à Plinio celebrata? Cur non innumerae aliae, quarū & pu-
 dicitia, & fides in maritos, ne morte quidem potuit im-
 mutari? Rara, inquis, auis in terris, mulier proba. Et tu
 rara uxore dignū te finge. Mulier, inqt sapiēs ille, bona,
 pars bona. Aude tuis moribus dignā sperare. Plurimum in
 hoc situm est, quam deligas, quomodo fingas, qualē ipse te
 illi praebeas. Sed dulcior est, inquires, libertas. Quisquis
 uxore accipit, compedes accipit, quas sola mors possit ex-
 cutere. Quid autem dulce esse homini soli possit? Si dulce
 est libertas, sociā asciscēdā cēseo, qua cum bonū istud tibi
 cōmune esse uelis. Quāquā quid ista seruitute liberius,
 ubi ita uterq; alteri obnoxius est, ut neuter manumitti ue-
 lit? Astrictus es ei quem in amicitiam recipis. At hic nemo
 libertatē ademptā clamitat. At uereri, ne liberis morte ab-
 sumptis, orbis in luctum incidas. Si orbitatē times, ob id-
 ipsam ducenda uxor est, quae sola hoc prestare potest, ne
 simus orbi. Sed quid tu tā diligēter, imò anxie, omnia ma-
 trimonij incōmoda disquiris, quasi coelibatus nihil habe-
 at incōmodi? Quasi uerò ulla sit uita mortalū, quae nō sit
 omnibus fortune subiecta casibus. E' uita migret oportet,
 qui nihil incōmodi ferre uelit. Quòd si ad caelestem illam
 uitam respicias, mors haec hominum uita est, haud uita di-
 cenda. Sin intra humanā conditionē animum contineas,
 nihil est coniugali uita, neq; tutius, neq; tranquillius, neq;
 incun dius, neq; amabilius, neq; felicius. Ab exiturem spe-
 cta: quotumquenq; uides, qui semel expertus coniugium,

A simili
Orbita.

Violatio.

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~

Num expectamus, ut Iupiter aliquis nos eodem munere donet, quod apibus tribuisse dicitur, ut sine concubitu foetificemus, & posteritatis semina è flosculis ore legamus? An uerò postulamus, ut sicut è Iouis cerebro Mineruâ progeneratâ poëte fabulantur, ita nobis è capite liberi exilient? An deniq; ut iuxta ueterû fabulas, è terra, è saxis proiectis, è duris arborû trûcis homines producantur? E' terræ gremio permulta sine nostro cultu enascuntur. Plântæ sub umbra matris sæpe pullulascût: at hominî hæc unâ propagandi uia natura esse uoluit, ut mutua mariti, uxorisq; opera mortalium genus ab interitu uindicaretur. Quod si fugiant tuo exëplo mortales, ne ista quidẽ, quæ tu miraris, esse poterunt. Cælibatum miraris, suspicis uirginitatẽ? At nec cælibes erunt, nec uirgines, si coniugij usum sustuleris.

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~

~~id est ad gloriam suam, et ad mundum
 id est ad gloriam suam, et ad mundum
 id est ad gloriam suam, et ad mundum
 id est ad gloriam suam, et ad mundum
 id est ad gloriam suam, et ad mundum
 id est ad gloriam suam, et ad mundum
 id est ad gloriam suam, et ad mundum~~

Liceat è numerosa sobole uirginè deo consecrare. Rustici frugū primitias superis immolant, non uniuersum prouentū: at te unū stirpis tuæ reliquias esse memineris oportet. Nihil autē refert, utrū occidas, an seruare recuses, q̄ à te uno seruari & poterat, & facile poterat. At sororis exēplum te ad cœlibatū adhortatur. At ista uel una re potissimū debebas à cœlibatu deterreri. Generis enim spem, que prius utrisq; erat cōmunis, nunc totā ad te unum reuolutam intelligis. Detur hæc uenia sexui, detur ætati: puella dolore uicta peccauit, stultarū mulierularum, aut stultorum monachorum impulsu sese præcipitē dedit. Tu maior natu, uirū te esse memineris necesse est. Illa maioribus suis commori uoluit, tu ne moriantur, operā dabis. Soror subduxit sese officio, tu duorū tibi partes obcūdas esse cogita. Non dubitarunt filiæ Loth cum patre temulento rent habere, satius esse iudicantes nefario etiam incestu generi consalere, quam pati interire. Tu matrimonio honesto, sancto, pudico, sine offēsa, summa cum uoluptate, non cōsules tuo generi alioqui intermorituro? Quare si amicus eos Hippolyti institutum imitari, sectetur cœlibatum, uel qui mariti fieri possunt, patres non possunt: uel quorum tenuitas liberis educandis non suppeditat, uel quorum ge-

Violatio.

Exemplum cō
 uillabone.

Epilogus.

nus aliorum opera possit propagari: aut certe eiusmodi est, ut magis Reip. conducat intermori, quam propagari: uel quos peculiaris quidam aeterni numinis fauor, cōmuni hominum sorte selectos caelesti cupiā functioni destinauit, quorum mira est uarietas. Tu uerò cum teste medico uiro neq; imperito, & minime mendaci, magnam posteritatem promittere uidearis: patrimonium habeas amplissimum, genus autem tum optimum, tum clarissimum, ita ut obliterari sine nephario scelere, magnoq; Reip. detrimento non possit: tum adsit aetas integra, nec desit forma: offeratur uerò coniux puella, qua neq; integriorē, neq; illustriorē ullam uiderunt ciues tui, pudica, modesta, pia, facie diuina, cum dote amplissima: cum rogent amici, lacrymentur propinqui, instent affines, patria flagitet: ipsi maiorum tuorū cineres à tumulis idipsum te obtestentur: tu tamen adhuc cōtaris, adhuc coelibatum cogitas? Si qua res parum honesta abs te peteretur, si qua difficilis, tamen uel tuorū uota, uel generis charitas animum tuum expugnare debuerat. Quanto equius est id amicorum lacrymas, patrie pietatē, maiorū charitatē abs te obtinere, ad quod te diuinae pariter & humanae leges hortantur, natura instigat, ratio ducit, honestas allicit, tot cōmoda inuātāt, necessitas etiam ipsa cogit? Sed iam argumentorū plus satis. Confido te iandudū me monitore sentētiam mutasse, animumq; ad salubriora consilia appulisse. Plurimum cōducet in hoc suasorio genere longe omnium utilissimo, diligenter exerceri. Dominatur enim serè omnibus generibus. Primum igitur cuiusmodi sit, quod persuadere cupis, atque tante est considerandum. Deinde quae sunt in eo commoda omnia

De exercitatio
ne huius generis
praecipuo,

omnia diligenter colligemus, & amplificabimus: contra uerò si qua insunt incommoda, quæq; illius animum posse deterrere uidentur, ea aut extenuabimus, aut remouebimus, excogitatis quàm plurimis rationibus, & rationũ confirmationibus, ac locupletationibus. Qui loci incident communes, ad rem accommodandi sunt: uelut hic incidebat, omnibus rebus insitam esse uim propagandi sui. Item mille morbis, mille casibus atteri genus humanum. Item quàm nihil in hac uita iucundum sine consorte. Item senectutem ac mortem tolerabiliorem fieri, paratis liberis. Postremo uerò uidendum quibus argumentationum formis, aut quibus exornationibus ea quæ excogitata sunt, quàm commodissime possint explicari.

De genere dissuasorio.

IN dissuasione omnia incommoda colligemus. Hæc quæ admodum inueniri possint, mox paucis demonstrabimus, quæ quidem meditata, & tanquam ad manum habere oportebit. Proponat autẽ didascalus aliquod argumentũ scite excogitatum, capita rationũ, exempla, similitudines: & si uolet, dispositionem paucis ostendat, reliqua puero- rum ingenijs relinquat. Deinde illorum inuenta castiget, mox palinodiã scribere inbeat. Nonnunquã etiam acuedi ingenij gratia, infames materias proponat. Veluti si quis suadeat paupertatem, exilium, in gratitudinem, & grotationem, contemptum studiorum, neglectum linguarum, tyrannidem, ut uetulus uetulam ducat, ut domũ ducat uxorem improbam. Nihil enim est ita natura bonum, quin ab ingenioso oratore deprauari possit. Hac exercitatione cum copia, tum promptitudo quædam quauis de re dicendi para

di parabitur. A' me modo *suasum est matrimonium*, ubi pleraq; eius *uitæ commoda* collegi, *contrà autem cœlibatus incommoda* exaggeravi. Incommoda uero matrimonij, quæ illic partim extenuaui, partim refelli, ea in palinodia erunt exaggeranda: *contrà, commoda aut uehemēter deprimenda, aut commoda esse neganda.*

Quonam igitur modo erit hæc palinodia instituenda? Aut hoc ipsum argumentum ijsdem positis circumstantijs, in diuersam partē tractabimus: aut fingemus amicum secum hæsitantē, utrā uitam uelit amplecti, aut iam nuptias animo destinaſſe. Et ut à circumstantijs discamus inuenire argumenta, *thema certis personis confictum proponemus, hoc pacto.* Petrus adolescēs, minimus fratrū suorum, summo ingenio, & iam literis initiatus, matris opera à schola reuocatus, ab eadem ad ducendam uxorem sollicitatur, puellam, & diuitem, & egregia forma. Pater neque uxori, neque filio refragatur, sed liberum illi permittit, ut eligat. Scribit nunc illi sodalis, æqualis, & socius studiorum, conaturq; illū à matrimonio detertere. Hic, ut coniugium quàm miserrimum ostēdat, omnes eius *uitæ arumnas cōtrahet*: primum ab ipsius coniugij natura: Adducet enim seruitutem, & eam quidem, quam semel admissam effugere nullo modo possis. Nulla enim seruitus, non misera esse potest, quum hominem natura libertatis auidum fixerit. Atque hic incidit locus communis, late tractabilis. Ad hæc, quum omnis seruitus misera est, tum illa minime uero conuenit, qua cogimur mulierculus inseruire. Præterea quòd mutua est seruitus. Accedit etiam alterum incōmodū, quòd eam ipsam sustinere cogris & alere, cui in-

seruis.

seruis. Nā reliquis in seruitutibus, serui ex dominis pendunt, at illa ex te. Prius ibas, quò uolebas: cœnabas, ubi uolebas: uiuebas qui cum uolebas, uagabaris, nugabaris, conuiuabaris, lusitabas, confabulabaris. Nunc domi descendendum, cœnandum domi, cubandū domi, uiuendum more illius. *Que* si facis, ubi dulcis illa libertas? Sin minus, lites domi paratæ, audienda iurgiose uxoris conuicia. Res augetur poterit per contentionē. Seruus uernaculus, siue emptitiuus uel precio dato, uel ex heri benignitate, sperat libertatē: hic sola mors habet ius manumittendi. At formosa est, non potest non esse uoluptati. Imò si formosa est, cœtam miseriam effugere non potes. Nam si deformis esset, minus quidem animum uoluptate oblectaret: at rursus metu minus angeret, minus procax esset.

Nunc quāquam formam suam non ignoret, multo erit insolentior. Tum si parum pudica sit, quā tibi iucunda poterit esse uita? Sin pudica, quod haud scio an fieri possit, perpetuo metu cruciaberis, ne te non satis amet, ne corrumpatur, ne mutet animum. Nam si non amet, miserum est uiuere cum ea, quā non amet. Sin amet, hæc omnia secum incōmoda adfert amor, suspiciones, iniurias, iurgia, rixas, & cætera. Præterea stulti est compedes suas quamuis aureas amare. Quid refert, lineo, an serico fune stranguleris? Deinde extenuabis eam corporis uoluptatē, qua negabis tantos dolores esse emendos. Est enim pecuina prorsus, plena fastidij, plus aloës quàm mellis habens, indigna magnis ingenijs. An hæc una tanti est, ut multo dulciores uoluptates relinquant, & tot miserias adeas? Atq; hic rursus incidit locus cōmunis, aduersus eā uoluptatē, quæ ex co-
itu

itu percipitur, quam quidam non in scite morbi comitialis specie dixerit, Plato escam malorū. Nulla res magis bebetur animi uigorē, nulla magis enervat uires corporis, nulla magis accelerat seniam. Post hæc ostēdat rem esse plenam periculosa aleæ. Hic locus incidet odiosus, de uitijis foeminei sexus, que pauca bona aut pudica reperiantur, quàm paucos non poenituerit initi coniugij. Hæc omnia quæ nimium frequenter accidunt, ponet ob oculos. Vxorē rixosam, procacē, impudicā: breuiter his moribus, ut, quòd frequenter accidit, maritum ad mortem adigat: perennes querelas, dotis exprobrationē, affiniū graue supercilium, garrulam socrus linguam, suffosorem alieni matrimonij, liberos impios ac perditos, aliaq; quæ plurima collegere Iuuenalis, Tertullianus, Hieronymus, & alij qui ~~peruicaciter~~ uires eloquentiæ deprompserunt. Atq; hinc ueluti gradu factō, descēdet ad ea incommoda, quæ felix etiam matrimonium serē consequuntur: maiore rei domesticæ curam, studium augendarum facultatum, adipiscendorū honorum (huc enim extimulat uxoris fecunditas) morbum filiorum aut uxoris, mortem, luctum, orbinatem. Contrā quæ uoluptas sit in literis. Non posse quenquam simul & uxori & musis uacare. Quæ dignitas, quæq; felicitas uirginitatis. Hic per contentiones enumerabit, quæ relinquat, quæ subeat. Sed sine matrimonio genus humanum sustineri non potest: quasi uerò desint, qui isto munere fungantur. Istiuc alijs relinque, qui humanis rebus sunt nati, tu ad diuina, ad cœlestia factus es. Sunt tibi fratres, quorum opera genus tuum possit pro-pagari, tuum est illud nō liberis, sed literis illustrare. Plus

res filios tibi parabis beneficijs tuis, quàm uxor possit gignere. Et sæpe numero fidelius amant, quos paratis, quàm quos genueris. Puta te tot habere filios, quot pueros, quot adolescentes ad honestas literas, ac piam uiam institueris. Hi parentem non grauant sumptu, non discruciant alendi sollicitudine, imò potius alunt parentem. Et hic est locus communis, longe uerius esse patrem, qui fingit, ac format animum, quàm qui generat corpus. Ad horum omnium singula poterunt accommodari exempla, cæteraq; quibus ostendimus orationem locupletari. Hæc indicasse suffecerit, ne plus satis oneremus lectorem.

De consolatoria epistola.

Quam uita mortalium undiq; plena sit calamitatum, neq; multos reperire liceat, quos suæ fortune non poeniteat, nullū officiū incidit frequentius, quàm ut amicorū animos consolando subleuemus. Neq; uerò mediocre beneficiū est, tēpestiua & amica consolatio, qua quoties in rebus afflictis eorum, quibus bene uolumus, ægritudini re mederi non licet, uerbis saltem lenimus dolorem. Verum scite idipsum faciamus oportet, ne uelut imperiti medici uulnus crudū adhuc & recens exulceremus potius, quàm mitigemus. Proinde triplex erit ratio tractandæ cōsolationis: una simplex & aperta, per quam argumētis declaramus non esse causam dolendi: quū uiro sapienti nihil accidere possit triste præter turpitudinem, neq; à quoquam ledi possit, nisi à seipso. Huiusmodi ualidis pharmacis utemur, quoties nobis cū philosopho, aut alioqui uiro cordato res est. Altera per insinuationem sumenda, quoties aut animus est infirmior, aut dolor recentior, acerbior, ue, quam

Alia ratio
tractandæ con-
solationis.

quàm ut apertè patiatur sibi admoueri manus. Siue quàm erectior est animus eius, quem consolamur, quàm ut uideri uelit opus habere consolatore. Nam quemadmodùm sunt quidã animo tam excelso præditi, ut quum ægrotèt grauiter, tamen pudeat medicum accersere, quòd ignauum, ac forti uiro pudèdum existimèt ægrotare: ita sunt qui pudore quodam generosæ mentis, quamlibet magnùm dolorem animi premunt, ac dissimulant. His hac arte erit obrependum, ut negemus nos cõsolandi gratia scribere, quàm multis modis perspectam habeamus illius eximiam sapientiam, tum infractam animi magnitudinẽ omnibus fortunæ procellis maiorem: tametsi fatebimur casum esse eiusmodi, ut alium quẽlibet facillè possit deicere, tamẽ non dubitare nos, quid homo à puero ueræ philosophiæ præceptis institutus, longo rerum usu doctus, ad hæc inuictò quodã animi robore præditus, fortiter ferat, quod ex cõmuni mortaliū lege uitari nõ potest: nos illius fortitudini gratulari uelle potius, quàm dolori mederi. Priori incommodo sic medebimur, ut eius, quẽ consolari uolumus, affectum in nos transferamus, sic attẽperantes orationẽ, ut nostro dolori magis obsequi, quàm illius ægritudinẽ mitigare uelle uideamur. Hac arte M. Tullius Milonis causam agès, sicte metum in se transfert, quò iudicum animus metum eximat. Siquidẽ quos dolor adhuc totos possidet, non aliter tractandi sunt, quàm isti, qui ob morbo uitiatum animi iudicium, sibi uidentur esse cornuti, aut naso in longum prominenti, aut mortui, aut testacei. Oderunt dissentientes, amant eos, qui per dissimulationẽ, ipsorum imaginationi assentantur. Proinde qui his mederi student, nonnunquam simulant

o sese

sefe eodē teneri malo. Porrò contracta beneuolētia, facīle persuadent remedium, ac paulatim obrepentes, tandē eximunt falsam imaginationem. Itidē agendū erit cum his, quorum animus nondum admittit manum medicantis. Dicemus nos ipsos ad cōsolandum parum esse idoneos, qui non minus angamur animo, quā is ipse, quem confirmare deberemus. Deinde doloris causas etiā exaggerabimus, eamq; exaggerationem non solum à re ipsa, sed ab eius etiam qui patitur indignitate sumemus, non sine laude quadam eius iniuriam quā plurimis bonis uiris dolere dicemus. Quod ubi erit factum, tum medicamentum adhibebimus: hic omnia quæ dolorem lenire possint, diligenter colligemus. Id fiet, si ipsum malum in quod incidit, uerisimiliter extenuabimus: & bonum unde excidit, quantum licet eleuemus. Malum extenuabimus, si minime diuturnum fore ostendemus. Solent enim patientius ferri incommoda, quæ breui finem habitura putentur, præsertim si eam incommoditatem magna aliqua spes sequutura monstretur. Hic omnes rerum cōiecturas diligentissime dispiciemus, quibus eam spem quā maxime probabilem efficiamus. Vnde autem coniecturæ sumantur, rhetorum de statu cōiecturali præceptiones haud obscure demonstrāt: & Ciceronis cum multa, tum illa in primis ad Cæcinnā epistola, exemplo esse potest, ubi idē facete suo more, tuncquam augurandi disciplinam quandam tradere uidetur.

Alter modus
extenuandi ma-
lum.

His omnibus assentationem quandā admiscebimus. Quod si eiusmodi sit. incommodum, ut diuturnū uideri necesse sit, alijs extenuandi rationibus utemur. Aut enim non esse incommodum, aut non esse tam graue, quā apparet, ni-

temur

temur ostendere. Id faciemus, si quicquid erit in eo commodi, id accurate cum amplificatione quadam indicemus.

Nullum enim tam graue malum homini potest accidere, ex quo nõ aliquid commodi decerpi queat. Si negabimus illum esse malum existimandum, quod citra culpã hominĩ obtigerit, quemadmodũ docet Aristoteles, incundam esse malorum recordationem, quæ cum honesta fama coniuncta sunt: ita leuius ferimus, quæ nostrã culpa contracta nõ sunt. Hic philosophorũ rationes & præter cæteros Stoicorum plurimam adiuuabunt: si eiusmodi calamitatem uel famæ eius profuturam, uel gradum quendam ad maxima commoda iactum esse ostendemus. Solet enim summa uirtus, summaq; felicitas à durissimis initijs plerunq; proficisci: idq; exemplis approbabitur, si theologico more eiusmodi tempestatem à superis propitijs immissam dicemus, corpori quidem molestam, sed animæ salutarẽ. Nihil autem equè dolorem leuat, teste Cicerone, ut communis tanquam legis humanæ conditionis recordatio. quare id mali, illi cum uniuerso mortalium genere, uel certe cum clarissimis, optimisq; uiris quàm plurimis commune esse declarabimus. Hic illustrium uirorum exempla, qui in eisdem luctus inciderunt, aut certe similes: quiq; eos fortissimo animo, maxima cum laude tulerunt, accumulabimus. Postremò ad exhortationẽ ueniemus: ad præstinã animi tolerantiã, magnitudinẽ, sapientiã, eruditionẽ uocabimus. In cõdusione omnẽ operã, studium, diligentiã, & ipsi, & eius filijs, ac necessarijs deferemus. In cõsolãdo iocus erit uehemeter fugiendus, nisi leue sit incõmodũ, ut ioco possit exhiberi. Tum si modò cui scribimus, is erit, qui huiusmodi

rebus capiatur, quàm blandissimè iocandum erit, ita tamen, ut ueras consolationes cum iocis permisceamus. Præterea cauendum ne nō tam amice consolari, quàm præcipere uideamur, nisi uehementer erit familiaris, cui scribimus: ne tanquā sani ægrotantibus imperemus: ne quid de nostra, aliorum uè felicitate cōmemoremus: ne Tityrū illum Vergilianum rustice imitemur: O Melibœe, Deus nobis hæc ocia fecit. Ut enim societas miseriam leuat, ita alienæ immunitatis recordatio, ægritudinē exasperat. Quæ quū satis diligenter præcepta putē, exemplū adijciemus. Canidius uir in rep. sua præclarus, per inuidiā factionū aduersarū ciectus, in longinquis regionibus exulat, relicta domū uxore, paruisq; liberis, eum amicus consolatur. Officiū meum tibi, ut à quo persæpe meo in luctu fuerim amatissime cōfirmatus, uicissim in tuo tristissimo casu deberi quidem agnosco: sed te nihil egere gaudeo. Ita enim fortiter, sapienterq; exilium ferre audio, ut nos, qui tui desiderio angimur, tua potius, quàm tu nostra consolatione simus subleuādi. Næ tu sanè uir fortissimè, nihil à tuis studijs alienū facis. Ita enim à puero, et optimis maiorū institutis, et philosophiæ rationibus animū preparasti, ut nullus te fortunæ flatus, nec secundus erigere, nec aduersus possit deijcere. Non quo te tam acerbi uulneris sensu omnino credere putē: id enim stupentis magis, quàm excellētis animi uidetur. Quis enim tam saxeo pectore sit, qui, quod tibi euenit, quū pro summis in Remp. meritis, summam contumeliā acceperit, tanta ingratitude non permoueat? Quis tantum obliuionis ex illo Lethæo flumine bibit unquam, ut nullo natalis terræ, amicorū, uxoris, liberorū desiderio

Argumentum
Hæc thema epi-
stolæ.
Eptiologia conso-
latoria exilij.

fideri

siderio teneretur? Non tibi doleat vulnus qui acceperis, quum multis nõ tuis modo, uerũ alienis, bonis tamen, doleat? Quare si te dolere uetem, inhumanissimus planè uidear: tametsi affirmare ausim, permultas esse causas, cur tu malũ moderatius ferre debebas: quod si etiã diuturnum fore uideretur, tamen erat quo te sustentares. Nempe in primis tua uirtute, literis, conscientia recte factorum: quæ quidem nulla est in rebus aduersis uel uerior, uel presentior cõsolatio. Nunc certissimo augurio breui futurũ spero, ut tibi de honestissimo reditu gratulemur: omnes quæ existiment annulos tuos, qui tuã salutem extinguere credebantur, dignitatem tuam uehementer illustrasse. Id quidem ego, auguriũ ne uanum putes, certissimis signis, partim quidem a tua uirtute, & maximus in Remp. officijs, partim à tẽporum natura colligo. Eam enim in te sapientiam, integritatẽ, industriam, nostra Respub. domi, belliq; experta est: ut etsi tu pro animi tui magnitudine, patria carere facillè posses, illa certe tali ciue diutius carere omnino nõ sustineat. Cur igitur sic meritũ eiecit, iniquies? Rerumpub. tempestates nõstis: nec uulgi animos ignoras, quibus nihil instabilius: qui procellarum in morẽ sursum ac deorsum fluctuant, nec quenquã constanter aut odisse solẽt, aut amare. Ita est humanum ingenium, uirtutis nec presentis fulgorem, nec absentis desiderium ferre possimus. Presentem, ut Flaccus ait, odimus, sublatam ex oculis querimus inuidi. Camillum uirum clarissimum, cuius in pace splendorem Romana Respubl. ferre non potuit, afflictis in rebus, coacta est reuocare: nec prius quã expulisset, qualem ciuem habuisset, ciuitas alioqui sapiens

A persona,

Confutatio,

Exempla,

intelligere potuit. Itaq; quum absenti patriã reddidissent, & dictaturam non ambienti decreuissent, imperium quod à ciuibus deserebatur, ab exule defensum est. Socratem, uirum omnium quos terra produxit optimum, Anyti & Meliti calumnia undecim uiri ueneno damnarunt: quem ubi desiderare cœpit ciuitas Atheniësis, repente omnium conuersis animis, in ipsos accusatores publicus est impetus factus: Socrati statuae erectæ. Serius quidem illi, quam Socrati cõmodum erat, resipuerūt: tu nondũ ita cecidisti, quin facîle restitui possis. Iam multos quos tuus in Rep. splendor urebat, tui desiderium cruciat: factiõnis aduersæ qui sunt, partim amicorũ precibus uicti, partim absentia tua, partim ipsa die mutati, posuerunt odium, nonnulli ad amicorum tuorum partes transũgerunt. Nemo certe est, qui non mitius oderit. Peropportune uerò bellum oritur, & magnũ, & periculosum, & quidem cum ijs ipsis, quos aliquãdo tua uirtute coërcitos meminerunt. In quo quum uehementer Resp. tuam operã sit desideratura, in certam spem adducor fore, ut qui ab ingratis ciuibus fueris eiectus, à supplicibus reuoceris, ut non tam acerbum fuerit cictum fuisse, quam gloriosum sic fuisse reuocatum. Habes auguriũ meum: quod ita meum est, ut idem amicorum tuorum nemo non speret, inimicorum nemo non metuat. Quo si quid addubitarem, non uterer ullis remedijs potius quam illis, quibus te uirum fortem facîle sustētari uideo, quibusq; ipse uxor quotidie, & te uti facîle suspicor.

Optima consolatrix philosophia, quæ non unum aliquod malum, inanibus sementis lenire, sed ad omnes fortunæ incursus animum armare solet. Huius, ut ita dicam, lacte quum

Facit uerisimile.

Consolatio è philosophorũ decretis.

quum ab ipsis sis incunabulis enutritus, quid ego sus Mi-
neruam, aut ululas Athenas? sed tamen pro tua modestia
memoré, ut aiunt, te moneri patieris, uidelicet ut hominis
felicitatem non in fortuna temeritate, sed in animo esse si-
tam memineris. Patriam, opes, honores, ceteraq; munera
sua, fortuna potest eripere: animum sapientem neq; dare, Paradoxa,
neq; eripere potest. In te ipso omne presidium tuum con-
stitutum esse cogites: sapienti uiro, præter turpitudinem,
nihil acerbi posse accidere. Virtutem seipsa contentam
non è casu mutabilitate pendere. Non cruciari, sed cru-
ciatu dignu admittere, in malis est numerandum. Tua te
uirtute inuoluas oportet. Exiliu dolet? Non tu miser, qui
immeritus pateris, sed ij longe miserrimi, qui immerentem
eiecerunt. Infelicius enim longe est facere iniuriam, quam
accipere. Patria ingratissimi ciues eripuerunt: animu ma-
gnitudinem, uirtutem, integritatem, eruditione, honestam
fama eripere non potuerunt, nec poterunt. At hoc ipsum
dolet, quod optime meritis ab ea Repub. quam sepenu-
mero tua uirtute seruaris, exulas. At isthuc maximam æ-
gritudinis partem leuare deberet. Socrates, uir integri-
tate laudatissimus, uenenum bibiturus, uxorem eiulantem,
deplorantemq; , quod innocens esset moriturus, obiurgas:
Stulta, inquit, nocentem me mori malle? At quod ue-
nit ex merito, leuiter, lente que ferendum: Que uenit in-
digno pœna, dolenda uenit. Vulgi ista sententia est, et
stultitiæ plena. Sapienti uero, que maior esse possit con-
solatio, quam ex recte factorum conscientia? que quum
aderit, etiam si fractus illabatur orbis, impaudum ferient
ruinæ. Omne solum forti patria est. E gestas, exilium, bel-
lum,

Constatatio,

Constatatio,

entētia mixta
milli.

lumpophthegma.

Exempla fabu-
osa.

Exemplum cō-
fictum.

lum, non mala, sed materia uirtutis sunt. Crescit enim, & alitur aduersis rebus animi uigor, perinde ut ilex: quæ quò diligentius duris bipennibus tondetur, eò latius ramos diffundit. Darius se rebus aduersis prudentiorē fieri dicebat. Ego uerò ita existimo multos egregios uiros, fortune seuitia non prudentiores modo, uerum etiā clariorē res euasisse. Num Herculis gloria per orbem sic emanare potuisset, nisi illi Iuno tot monstra, tanquam uirtutis materiam obiecisset? Vlyssē equidem nō tam bellicis rebus, quàm tolerantia malorum, quibus decennium est iactatus, immortalē nomen adsequutum puto. Cedunt ipsa interdū feliciter mala, & à superis propitijs immittuntur. Multos tibi recensere possem, quibus ita cessit exiliū, ut optandum fuisse uideretur: qui quum in patria uel obscuri, uel inuidiosi uixisset, apud exteros & rem amplissimam, & summos honores sunt assequuti. Claudii uirum nobilissimum à ciuibus in exilium actū, Gallia excepit. Iam exul ad eò locuples, clarusq; est, ut non modo patriam non desideret, uerum etiam quòd non antè reliquerit, pœniteat. Petrum Aliacensem Cameracēsis ciuitas episcopū eiecit, Roma ex exule fecit Cardinalem. Multa apud nostros, ad gloriam uirtutis uia grassantibus obstant, emulatio, inuidia, postremo uirtutis, & splendoris satietas quædā. Quare cum ex his rebus, quas tu semper es admiratus, & in quibus felicitatē constituendā iudicauisti, nihil tibi decessit, nihil est, quod te his casibus uehementer afflictes, quibus natura uniuersum hominū genus subiectū esse uoluit. Hac enim lege nascimur omnes, ut omnibus fortunæ casibus subiaceamus. Sic libitum est fortunæ in rebus humanis

ludenti

ludenti, indignos attollere, optimum quemque deicere, læta miscere tristibus. Quid autem acerbum uideri potest, cuius cōditio tibi cū omnibus est cōmunis? Repete cogitatione & ueteres & recentes annales. Quem tu regē, quem ducem, quē clarum uirum ab hoc seuo fortuna ludo immunem fuisse cōperies? Quoties illa è domino seruum, è rege captiuum, è cōsule rebetorē, è triumphatore exulem, ex patria cōseruatore hostem patriæ fecit? Quid unquam habuit Græcia Alcibiade uel generosius, uel fortius? At hic ubi splendore suo inuidiā suscitasset, ex ea Republ. quam multus uictorijs illustrasset, in exiliū ciectus est. Aristides ob inuidiā, quōd ob morū incorruptam integritatē uidgo Iustus cognominaretur, ostracismo damnatus solum uertere iussus est. Quid Phocione iustius? at hunc etiā uenenum bibere coëgit. Quid Socrate castius? at huic sua uirtus exitiū attulit. Quid de Scipione dicā? quid de Bruto, quid de Catone, quid de Cicerone, qui ea Republ. carere compulsi sunt, quam magno suo periculo ipsi seruassent? At quanto animo sapiētissimi uiri, ciuū iniurias tulerunt? Nimirum intelligebant uirtutē suam, & gloriā bene gestis partam, nō in ingrata patria residere, sed unā in exilium comitari. At frustra suam operam in ingratissimos ciues contulerant. Minimè. Quid ita? quia non ut in patria senescerent, ea pericula susceperant, sed ut æternam sibi famam compararent. Exules tamen erant. Minime. Quam ob rem? Eam enim pro patria habere desierant, in qua talibus uiris locus non esset. Vbicunq; bene sumus, in patria sumus. Quare non magno eius desiderio tenebantur, ubi minus tutè, quàm in exilio uiuēdam intellexerāt.

Minigatio mali
à cōmunitate.

Exemplū Græ
cum.

Exemplum Ro
manorum.

Sabie

Numidico Metello, qui ob summam animi cōstantiam eie-
ctus erat, quum in spectaculo sedenti, literæ reuocationis
redderētur, ne aperiēdas quidem putauit, ante quā ludi
fuirentur. Et Metellus quidem Roma negligenter plane
carebat, sed Metello Roma carere non potuit. Quam ob
rem nō poterat? quia cuius presentis animi magnitudine
ciues inuidi cruciabantur, eius absentis industriam requi-
rebant. Ille uerò exulem se esse non meminit, ne afflictum
quidem aut miserū putabat. Cur ita? Nimirum persuasum
habebat eos, qui rem exilio dignam admitterent, miseros
esse: eos uero, qui ob uirtutis inuidiā exularent, non sup-
plicium, sed gloriæ materiam accepisse. Secundis enim in
rebus animū magnum obtinere nō magni negotij est. At
seuiente fortuna, animo nō frangi, sed æquabilem mentis
statum tenere, id uero longe pulcherrimum putatur. Tu
uerò quum sis istis uiris, neq; rerum usu, neq; animi ma-
gnitudine inferior, literarū etiā peritia superior, strenuos
gubernatores debes imitari, qui quum maxime aduersa
tempestas incumbit, tum minime à clauo discedunt. Neq;
enim magni artificij est tranquillo mari, uentisq; serenis-
bus, rectum tenere cursum, sed e gregium nauclerum tem-
pestas arguit diuersa. Et quoniam mare ingressis uenti
in manu non sunt, his, qui contigerunt, æquo animo uten-
dum erit. Adde fieri nōnunquam, ut uenti nimium secun-
di plus periculi adstrant, quā aduersi: cogunturq; plus
æquo turgentia uela cōtrahere. Rebus enim plus satis ex-
sententia pro cedentibus, facile præcipites in exitium fe-
rimur: aduersis uero, ut cautiore, diligentioresq;, ita tu-
tiores nonnunquam sumus.

TITULUM.

Collectio.

Allegoria.

Quapropter cordatis uiris fortunæ fauorem semper *Condulso*, suspectum esse uideo, quæ tum maxime insidiatur, quum blanditur maxime. His ego te rationibus facile cōfirmassem, (quanquam quale est Hercule uelle consolari?) nisi iam certa de reditu tuo spes omnium tuorum animos obtineret. Tu fac, ut animi uirtutem domi, belliq; spectatam in ista interim palæstra parem obtineas. Mihi liberorum tuorum negotia tantæ sunt curæ, ut ne tibi quidem ipsi maiori esse possint. Vale.

Quanquam autē orbitati, & exilijs potissimum adhiberi solet consolatio, tamen licebit & alia themata cōmuniſci uarijs de rebus, quæ molestiam adferunt: ueluti de morbo corporis, de ualetudine parū prospera aut firma, de senectute, de parū bonis auibus contracto matrimonio, cuius frustra poenitet: de monachali instituto: de sacerdotio, aut alio uitæ genere, cuius tædet eū, qui sese addixit: de generis infelicitate, de conditionis humilitate, de paupertate molesta, de inuidia, de rebus aliquo casu creptis: de beneficijs penes ingratum hominē depositis: de liberis improba uita debonestatibus parentē: de pestilētia, de bello, cæterisq; innumeris. Nā hos ueluti fontes uisum est indicare præceptoribus, unde sumant subinde nouū thema.

Subijciemus & alterum exemplum. Antonius Suequetus amisit filium optimæ spei adolescentem. Hunc consolatur amicus.

Aliud exemplum consolationis.

Quam acerbū uulnus ex adolescentis optimi decessu pater acceperis Antoni clarissime, equidē ex meo ipsius dolore facile coniecturam facio. Quare uehementem
sim

sim inhumanus, si parentem in tam tristi casu lugere uer-
 tem, cum alienus ipse nō queam nō lugere. Impudens au-
 tem meritò uideat, si tuo dolori parem mederi, cum ipse
 mihi medico sit opus: siq; patri coner lacrymas absterge-
 re, cum ipse lacrymarum nullum adhuc modum facere
 possim. Quanquam enim hoc fortunæ telum, paternū pe-
 ctus altius ferire debuit, tamen illud tibi præstare solet sin-
 gularis quædam sapientia, ut omnibus casus humanos, non
 solum forti et infracto, uerum etiam alacri perstras ani-
 mo. Proinde tibi consiles oportet, ut animi dolorē, omni-
 no iustissimum (quis enim neget?) si nondum potes abij-
 cere, certe premas, ac modereris. Cur autem non etiā abij-
 cias? uidelicet, ut quod ab idiotis impetrat paucorū die-
 rum spatium, id à sapientissimo uiro impetret ratio. Nam
 quæ matercula tam impotēter filij mortem luget, cui dies
 non egritudinem leniat primum: deinde penitus etiā ad-
 mat? Nusquam animo deijci, sapiētis est. At in his casibus,
 quibus omnes ex æquo maximi pariter ac minimi sumus
 obnoxij, dolere immoderatus, extremæ uerborū mihi ui-
 detur esse. Quis enim ignorat, nisi prorsus incogitās, hæc
se lege natum esse, ut quandocunq; uocarit Deus, sit pro-
tinus hinc emigrandum? Itaq; qui mortem hominis deplo-
 rat, quæso, quid aliud, quàm se mortalem esse deslet? Aut
 cur potius mortē deplores, quàm natiuitatem, cum utraq;
 iuxtà secundum naturam sit? Perinde ac si quis gratias
 agat, quòd ad conuiuū sit admissus, queratur autē sese di-
 mitti. Quòd si quis uelut è sublimi specula, uniuersi mor-
 talium generis cōditionem, uitamq; cōtempletur, non me-
 ritò delicatus sibi uideatur, si inter tot orbitatis exempla,
 inter

Transitus ad
 argumentatio-
 nem.

Argumentatio.

Ratio.

Exemplum
 impar.

Mitigatio mali
 committat.

A simili.

inter tam densa senum ac iuuenum funera, grauius discrucietur animo, perinde quasi soli nouum aliquod, ac magnum malum acciderit, quasiq; unus tanquam albæ, quod aiunt, gallinæ filius, extra publicam aleam statui postulet? Quas ob res sapientissimi legum conditores, ut luctum aliquem parentū affectibus indulgent, ne uidelicet, à quibuslibet *ἀπὸ πάντων* illam exigere uideantur, à nonnullis etiam Stoicis damnatam, ita eum modicis sanè finibus circumscripserunt. Siue quòd intelligerent, in id genus casibus, qui cum omnium sunt cōmunes, tum uerò non fortunæ iniuria, sed ipso naturæ cursu atque ordine inducuntur, breuem mœrorem sufficere: uel, infirmioribus, utpote natura, uulnus quod inflixit, leniente, sensimq; cicatricem obducente: siue quia perpenderit, dolorem nō solū inuilem esse ijs, quibus impenditur, uerum etiam perniciosum ijs, à quibus sumitur, grauem ac molestum amicis ac familiaribus, uitæq; socijs.

Ab auctoritate.

Iam uero, si quis rem recta reputet uia, an non dementiæ species esse uidetur, ultrò malum malo addere: & cum fieri iacturam nulla ratione sarcire possis, tamen ultrò tibi perniciem accersere? Perinde ut si quis ab hoste, nonnulla facultatum parte spoliatus, quicquid reliquū est, id omne iratus in mare deiciat, adq; eum modum fortunam suam deplorare sese prædicet. Quod si nos parum mouet Mi-

Si-ne

Exempla

mus ille nobilis, & quouis etiam philosopho dignus, Ferras, non culpes quod mutari non potest, certe Dauidis sapientissimi regis exemplum pulcherrimum in mētem ueniat: cui simul atq; pueri, quem tenerrime diligebat, mors est nunciata, cōstetū solo crexit sese, puluerem absterfit,

ciliat

cilicium abiicit, deinde lotus & unctus, vultu mutato, a lacris ad epulas accessit. Id factū admirātibz amicis, Quid est, inquit, cur me iam conficiam dolore? Nam antehac, utcunq; spes erat fieri posse, ut meo luctu flexus Deus, infāntem seruaret: nunc nullis ille lacrymis ad nos reuocari potest, nos ad illum breui properabimus. Quis tam demens ut cuiquam supplex esse uelit, quem certo sciat precibus non commoueri? At morte nihil inexorabilius, nihil surdus, nihil rigidus. Arte mansuescunt feræ uel immanissima. Est quo frangatur marmor: est quo mollescat adamantus, nihil est quo mortem delinias. Ea nec formæ parcat, nec opibus, nec aetate, nec imperijs. Atq; ob id ipsum a quo re ferēda animo, uel quòd ineuitabilis, uel quòd tam ex æquo cōmunis omnibus. Iam uerò quid ego tibi recensere pergā tot ethnicorum exēpla, qui suorum interitum excelsio infractoq; tulerint animo? A quibus animi fortitudine superari Christianos, non ne turpissimum uideatur? Nunc tibi succurrat nobilis illa, meritoq; literis omnium celebrata Telamonis & Anaxagoræ uox: Sciebam me genuisse mortalem. Succurrat Pericles Atheniensium dux, non tam eloquentia, quàm animi fortitudine celebris: qui cum intra quatrimum duobus uirificis adoleſcētulis orbatus esset, solito uultu, atq; ad eò coronatus, etiam in concione disseruit. Succurrat Xenophon ille Socrate præceptore dignus: cui cum inter sacrificandum, mors filij esset nunciata, coronam modò deposuit, atq; eandem mox reposuit, simul atq; fortiter in acie cecidisse cognouit. Succurrat Dion Syracusanus, qui cum in amicorū confesso non nihil agitare, ac subito tumultu in ædibus coorto sciscitatus,

A simili.

Exempla imparia.

tatus, quid esset rei, didicisset filium de tegulis lapsum interisse, nihil commotus, iussit extincti corpus mulieribus rite sepeliendum tradi, sese quod instituerat, non omissurum. Hunc imitatus Demosthenes, amissa filia charissima, atq; unica. Septimo ab eius obitu die coronatus, & candido uestitu ad populum prodijt. Cuius facti & fidem confirmavit, & illustravit gloriã Aeschini inimici criminatio. Succurrat rex Antigonus, cui cum nuntiatum esset, filium in extraordinario cõsuctu cõcidisse, paulisper cunctatus, & intuens eos qui renunciant, magno quidem animo, Serò, inquit, interisti Alcyoneu (nam id erat filio nomen) qui tam temere in hostes te conieceris, neque tuæ salutis, neq; meorũ memor monitorum. Quòd si Romana te magis capiunt exempla, respice Puluillũ Horatium, cui Capitõlium dedicanti, cum nuntiatum esset, filiũ uita defunctum esse, nec manum à poste remouit, neq; uultum à religione ad priuatum dolorem flexit. Respice Paulum Aemilium, qui intra septem dies duobus amissis filijs, progressus in concionem, ulro populo Romano gratulatus est, quòd publicam fortunæ inuidiam, domestico luctu redemisset. Cogita Qu. Fabium Maximum, qui cum filium consularem, & egregijs clarum gestis amississet, consul in concionem prodijt, & encomium filij recitauit. Intuere Catonem Censorium, cui cum filius natu maior obisset, singulari ingenio, summa uirtute iuuenis, ad hæc prætoriam designatus, nihil tamen hoc casu cõmotus est, ut Reipublicæ negocia segnius administraret. Occurrat Martius cognomento Rex. Is cum filium summe pietatis, magnæ spei, postremo unicum amississet, orbitatẽ suam adeò

infrã

infracto tulit animo, ut statim à rogo iuuenis curiam peteret, ac senatum legis ferendæ causa euocaret. Occurrat L. Sylla, cui filie mors, nihil omnino acerrimã illius in hostes uirtutem contudit, nec effecit, ut falsò sibi Felicis cognomentũ usurpasse uideretur. L. Bibulus postero statim die, quàm utrunq; filium interfectum cognouit, ad solita officia processit in publicũ. Huius collega C. Cæsar, cum Britanniam peragraret, & filie mortẽ didicisset, tamen intra tertium diem imperatoria obiit munia. M. Crassus in Parthico bello, cum filij caput pilo præfixũ conspiceret (nam id hostes ludibrij causa propius accedentes ostentabant, conuitijs etiã exasperantes calamitatem) usq; adeò nõ est animo consternatus, ut repenti per omnes ordines equo circumuectus clamaret, suũ hoc malum priuatim, cæterum publicam Reip. salutẽ in militum incolumitate siãam esse. Atq; ut omittam exemplorũ agmen, Gallos, Pisones, Scæuolas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios, Claudius Cæsar cum eum amisisset, quem & genuerat, & adoptauerat, ipse tamẽ pro Rostribus laudauit filium, in conspectu posito corpore, interiecto tantummodo uelamento, quod pontificis oculos à funere arceret, & flente populo Romano solus nõ fleuit pater. Atq; ut hos quidẽ imitari pulchrum, ita turpissimum sit, non præstare uiros cum animum quẽ fœminæ præstiterũt. Cornelia duos filios, Tib. Gracchum, & C. Gracchum, & occisos uidit, & insepultos. At consolantibus amicis, ac miseram dicentibus: Nunquàm, inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperit. Sed quid nos hæc ex priscorum annalibus repetimus?

Transitus. Quasi uero non quotidiana uita, satis exemplorum supereditet?

Peditet? Circūspice uicinos, circūspice cognatos & affi-
 nes, quot reperies etiam mulierculas, quæ mortem libero-
 rum moderate ferant? Intantum non opus est ad hanc
 rem, magnis philosophiæ præsi-<sup>Ab extensio-
ne commoda-
missa,</sup>dijs. Nam si quis modo
 secum animo reputarit, quàm calamitosa sit hæc nostra
 omnis uita, quot periculis, quot morbis, quot casibus,
 quot curis, quot incommodis, quot uitijs, quot iniurijs sit
 obnoxia: quàm exigua pars eius nobis abeat non dicam
 cum uoluptate, sed non aliqua ægritudine cõtaminata: de-
 inde quàm fugax etiam ac præceps, propemodum etiam
 gratulabitur ijs, qui maturius eam reliquerint. Breuitatem
 grauius expressit Euripides, qui uitam mortalium, diecu-
 lam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Eu-
 ripidem castigans, qui eam non potius temporis pun-
 ctum dixerit. Optime uero Pindarus, qui uitam hominum,
 umbræ somnium appellat. Res duas maxime nihili con-
 iunxit, umbrã & somnium, ut planè quàm sit inanis hæc
 uita, demonstraret. Porro quàm eadẽ sit calamitosa, pro-
 be perspexisse uidentur antiqui poëtae, qui mortalium ge-
 nus, non alio epitheto rectius insigniri posse iudicarunt,
 quàm si eos, *μολογὸν καὶ θανάσιον*, id est, calamitosos &
 miseros, cognominarent. Nam prima pars æui, quæ qui-
 dem optima putatur, sese nescit. Mediam protinus nego-
 ciorũ tumultus, curæq; excipiunt. Extremã morbi ac se-
 nectus occupat, ut de felicissimis interim agamus. Quis
 igitur non optimo iure probet illam Sileni sententiam:
 Optimum esse non nasci, proximũ quàm ocysime abole-
 ri? Quis non approbet Thracum institutũ, qui nascentes,
 luctu lamentisq; excipiunt, rursus exeuntes è uita, gau-
 dio,

dio, gratulationibusq; prosequi solent? Quòd si quis ipse
 sibi narret, quæ suis auditoribus solitus est Hegeſias, is
 & suam mortem optabit potius quam horrescet, & suo-
Confutatio. rum obitum æquissimo feret animo. At obstrepit interim
 paternus dolor. Ante diem perijt, perijt adhuc ephebus,
 perijt optimus, ac singulari pietate filius, uicq; longissi-
 ma dignus. Queritur naturæ uices inuerti, quòd filio pa-
 ter, iuueni senex superses sis. Sed obsecro te per deũ im-
 mortalem, quid tandè appellas, ante diem? Quasi uerò nõ
A finitione. unusquisq; uitæ dies & supremus esse possit. Alius inter
 materni latebras uteri, uix dum homo præſcatur, & in-
 ter fingentis adhuc naturæ manus intercudit. Alius dum
 nascitur, alius dum uagit in cunis abripitur. Alius in ipso
 statim æui flore, uix dũ percepto uitæ sensu, perit. Ex tot
 hominũ nubibus, quàm paucis datum est ad senectæ limen;
 quæadmodum uocat Homerus, pertingere? Hac ninarum
 lege deus animum in huius corpusculi præsidio cõstituit,
 ut quocunq; die, quocunq; momento iusserit decedere, pro-
 tinus inde sit exeundum. Neq; uero quisquam ante diem
 euocari sibi uideri possit, cũ nulli sit certus dies præſeris-
 ptus, sed is demum legitimus est dies, quæcunq; imperator
 ille nosser supremũ esse uoluerit. Nos si sapimus, unum
 quemlibet perinde ut supremũ opperiemur. Quamquam
 in tanta uitæ breuitate, fugacitateq; quantulum queso re-
Collatio. fert, paulò serius, an maturius eximaris? Neq; enim magis
 interesse uidetur, quàm cum plures ad capitis supplicium
 ducuntur, primus, tertius, an octauus feriaris, nihilominus
 mox ferendus. Quid enim aliud ipsa uita, quàm perpe-
 tuus quidã ad mortem cursus? Nisi quòd commodius cum

his agitur, qui à tam laboriosa uita functione maturius dimittuntur. Verum ut amentis est, iniussu imperatoris è Collatio castris excedere: ita stulti atque ingrati, missionem à duce celerius datam, non libenter amplecti. Maxime si iam non sine laude discedat, qui dimittitur, siq; ad præmium, non ad ignominiam auocetur. Neque enim conuenit cui spatium sollicitijs metiri. Recte factus æstimanda est ætas: ut is diu uixisse putetur, non qui plurimos annos ἐρώσῃς ἀχὼς δῖος, ut inquit Homerus, terram præbit, & numero addidit, sed qui gnauiter peracta uita fabula, honestam sui memoriã posteris reliquit. An quereris, quòd statim tibi talem filium dederit deus, qualè optasses post annos multos euadere? Quid quòd neq; usq; adeò præmature defunctus est noster adolescens? Iam uigesimum attingerat annum, qua quidem ætate, mea sententia, optimum est mori, quia uiuere dulcissimum. Iam patriæ ciuem bonum, iam patri filium pium, iam equalibus conuictiorem iucundum, denique superis bonam & integram mentem præstiterat. Decebat uitiorum ignarus, calamitatum imperitus. Porro quid allatura fuerit uita longior, incertum. Certe plerunq; fieri uidemus, ut posterior ætas, & grauioribus uitij adolescentiæ puritatem inficiat, & pluribus calamitatibus iuuentutis felicitatem contaminet. His omnibus seu malis, seu periculis illum mors cita subduxit. Nunc deniq; tuto gloriari potes, te filium optimum habuisse: uel habere magis. Sed habueris tantum, non habeas etiam. Vtrum potius æquum est discrucari te, quòd amiseris, an gaudere, qui talem habueris? Vide ne parum grati sit animi, meminisse repetiti muneris, non me-

minisse dati. Magnum profectò munus, filius pius, sed ita
 datum, ut ad tempus fruereris, non ut perpetuò tuum
 esset. Sic enim tecū cōsidera uir sapientissime, imò sic pa-
 riter consideremus. Si quis princeps, summi precij, sum-
 mæq; artis tabulam nobis dedisset utendam, utrum eam,
 quandocunq; collubitum fuerit reposcenti, sereno uultu
 reddemus, gratis insuper agentes, an tristes ad hunc mo-
 dum cum eo expostulabimus? O te crudelem, quàm pre-
 cioso munere nos spoliasti, quantam uoluptatem nobis
 ademisti, quàm cito rem tam egregiam nec opinantibus
 eripuisti: non ne is optimo iure, tam ingratis querimonijs
 ad hunc responderit modum? Hoccine præmij pro meo
 officio reporto? Ita'ne nihil meministis, nisi hoc tantum,
 quòd bellissimam tabulam amissistis? Exeidit animo, gra-
 tis & ultro commodasse me? uos tot iam dies, mea beni-
 gnitate pauisse oculos, animum oblectasse? quòd dedi, be-
 nignitatis erat: quòd reposco, meo iure facio. Vobis ali-
 quid ex me lucri fuit, iacturæ nihil fuit, nisi quòd uestro
 uitio id esse proprium fingebatis, quod erat commodati-
 tium: proinde perire uobis uidetur, quod repetitur. Imò
 quò pretiosior, quò iucundior ea res fuit, quam utendam
 permisi, hoc magis atq; magis mihi debetis. Nec ante tē-
 pus repetitum uideri oportet, quod citra iniuriam pote-
 rat non committi. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat,
 cogita quantò iustius natura dolorem ac querelas nostras
 huiusmodi sermone possit reprehēdere. Atq; his nimirum
 rationibus, dolorem nostrum leniri conueniebat, etiam
 si mors totum hominem tolleret, neque quicquam nostri
 post funus superesset. Nunc si saltem hoc credimus, de quo
 nihil

Protopopcia.

¶ pti. 00001.

Transiua.

nihil addubitauit Socrates ille Platonicus, uidelicet hominem ipsum animū esse, corpus hoc nihil aliud esse, quā animi uel organū, uel domiciliū, aut ut uerius dicā, sepulchrū & carcerē, unde cum enterferit, tum demum sui iuris esse, multoquē quā antea feliciter uiuere, quid est quod mortem inuicemur: quandoquidem usque adeo non perit ille qui moritur, ut tum demum nasci uideatur potius? Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus: nihilo secius quā amicis absentibus cogitatione frui solemus. Et haud scio an aliquatō suauius, quam si eos coram oculis cōspiceremus: propterea quod corporū cōiunctus, non raro nobis offensarum materiā cōsueuit ministrare, & cōsuetudinis assiduitas, amicitiae incūditatē nonnihil imminere. Eius rei si desideras exemplū, an non sat argumento sunt apostoli, qui tum demū uere frui Christo, uerequē anare cœperūt, posteaquam illis corporea præsētia fuisset adēpta? Sic est profectio: bonorum amicitia, animorū, non corporum coniunctione cōstat. Qui uere amat, animos amat, non corpora. At animorū copulā, nulla uis, nulla tēporum, nulla locorū intercapedo potest dirimere. Porro nimis quam puerile est, amicū iam perisse putare, simulatquē sub oculis esse desierit. Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione, sermonibusquē præsētē reddes. Ille uicissim tui meminit, sentitquē penitus animi tui affectus, nonnunquā & in somnis occurribit patri: & arcanis quibusdam modis animus utriusquē sese cōplectentur, & cōsābulabūtur. Quid autē prohibet, quō minus iam nunc imagineris cum illo te uiuere, qui cū paulo post es uicturus? Quātulū enim est hoc omne quod uiuimus? Sed haecenus ijs remedijs sum usus, quibus cum

Exaggeratio
in fictione.

ethnico quolibet agere poteram. Nunc quid pietas, quid
Christiana fides à nobis impetrare debeat, paucis conside-
rentus. Iam primum si maxime misera mors esset, tamen
oportebat boni consulere, quod nulla uia corrigi poterat.
Rursus si totū extingueret hominē, æquius tamē serēda,
quòd tot huius uite calamitatibus finem imponat. Porro si
animum originis æthereæ, graui corporis ergastulo libe-
rat, propemodum etiā gratulandum ijs, qui è uita decesse-
rint, & in felicē illā libertatē postliminio redierint. Nunc
uero cum haud dubie pias animas ex huius uite procel-
lis, ad immortalitatis portū trāsmittat, ac ne pilum quidem
hominis perimat, quippe corporibus quoq; ad eādem im-
mortalitatē aliquando reuocādis: utrum quæso lugere, an
magis gratulari cōueniat ei quem ex hoc turbulentissimo
uite pelago, in tranquillā illam immortalitatis stationem,
mors matura transuexerit? Agē paulisper huius uite (si
modo uita est appellāda) sordes, erūnas, pericula in unum
cōgere. Rursus è diuerso eius uite cōmoda, quæ pios hinc
creptos manent, cōponere: & facillē uidebis, hoc homine ni-
hil esse iniustius, qui summū bonum, ad quod unum nati,
cōditiq; sumus, perinde quasi maximum malum deplorat.
Orbū te clamatus, cum filiū cœlo genueris, cuius ceu numi-
nis cuiusdā memoriam, ut sacro sanctā uenerari possis: qui
cœlitus tui curam agens, res tuas ceu dexter aliquis Deus,
bene fortunare ualeat. Neq; enim ille, aut non sentit res
mortalium, aut solitā in patrē pietatē unā cum corpore de-
posuit. Vixit profectō, mihi crede, uiuit ille, adestq; præ-
sens nobis: & hoc ipsum nostrū colloquiū audit, sentitq;
ac fortassis hunc ipsum lucum nostrum ridet, ac damnat.

Quòd

Coniunctio.

Quòd ni corporum horum moles obsisteret, fortassis &
 audiremus eum lacrymas nostras huiusmodi dictis in-
 crepantem: Quid isthuc est quod agitis? Quid senectute
 uestram inutili, ne dicam, amenti luctu conficitis? Epistopopalis
 Quid iniquissimis querimonijs, fatum, fortunam, mortem
 in uos trahitis? An mihi ex istius uite malis exemplo, &
 in hanc felicitatem euecto inuidetis? Sed bona uerba. Non
 inuidet nec paternæ pietas, nec amicitie candor. Verum
 quid aliud sibi uult ista comploratio? An lacrymis di- Contraria.
 gnuna censetis, quòd e seruitute in libertatem, de arum-
 nis ad felicitatem, de caligine in lucem, de periculis in-
 tutum, de morte ad uitam, de morbis ad immortalitatem,
 de tot malis ad summum bonum, de caducis ad æterna,
 de terrenis ad ecclestia: denique quòd ab hominum collu-
 uie, ad angelorum contubernium sum traductus? Iam
 appello uestros istos animos. Quæso per uestram in me Fidelis
 pietatem, si uobis esset in manu me ad istam reuocare ui-
 tam, num essetis reuocaturi? At quo tandem flagitio tan-
 tum odium cõmerui? Si reuocare nolitis, quorsum attinent
 istæ querelæ, non solum inutiles, ut dixi, uerum etiam im-
 piæ? Porrò nisi me immortalitas iandudam omnis doloris
 expertem reddidisset, ego uicissim uestras istas lacrymas,
 alijs lacrymas desisterem, & tam crassam animi uestri calie-
 ginem commiserarer. At nostram ipsorum uicem ploramus Confutatio.
 inquitis. Verum isthuc sanè haud amantium est, sed ad sese
 respicientium, et uel alieno incõmodo suis rebus consulere
 uolentium. Sed age, quid tandem isthuc iacturæ est, quòd
 mea mors uobis attulit, an quòd conspectu meo frui non
 licet? Atqui nibilo secius interim memoria nostræ frui
 p 4 licet,

licet, tantò quidem felicius, quantò tutius. Nam existimate me malis omnibus præceptum, quæcunque in uita homini possunt accidere, & quorum magnam partem uestra uiuacitas experta est. Non est qui uobis obsequium exhibeat, sed est qui apud Deum Opt. Max. pro uestra salute patronum agat, ut sedulum, ita & efficacè. Deniq; quantum hoc momenti est, quod nostram dirimet consuetudinem? Vos modo pro uestra uirili date operam, ut peperacta uitæ fabula, mors dignos reperiatur, qui huc traducamini. Hæc, inquam, si nobis loqueretur filius, non'ne meritò nostri luctus nos pudefceret? His fermè rationibus, animi mei uulnus lenire soleo, quæ tibi cõmunia facere uolui, non quòd his remedijs magnopere egeres, sed arbitratus sum congruere, ut qui cum mihi luctus esset communis, cum eodem & consolationem communicarem. Caterum ut quæ fusiùs disserta sunt, in epilogum contraham, hoc pacto efferuescentem animi tui dolorem coërcebis. Mortuus est filius, genueras mortalem. Tanto, inquis, bono priuatus sum: reddidisti ei, qui gratis dederat. Grauis orbitas: leuius ferendum, quod aliquà sarciri potest. Patrem destituit. Quid prodest flere, quod mutari non potest? Aut cur anxie deplores, quod tibi cum tot hominum milibus commune est? Sed interitum filij non possum non flere. Quiduis potius quàm perit, qui bene moritur. At occubuit immatura morte: nulla mors non matura rectè morienti. Ante diem uiuere desijt: nullus cuiquam certus mortis dies. In ipso æui flore extinctus est: tum optimum est mori, cum uiuere est suauissimum. Obijt adolescens: hoc pluribus uitæ malis subductus

Epilogus.

ductus est. Optimum amisi filium : gaude quòd talem hãc
bueris. Innocens è uita decessit : nulla mors magis optan-
da, minusq; deplorãda est. Sed interim filio frui non licet:
at animo licet, & mox ipso totus toto fruëris. Si quid
nouisti rectius istis, candidus imperti: si non, his utere me-
cum. Ac bene uale, quod quidem uult etiam ipse filius.

Sylua.

Q Vapropter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut Cicero.
demittas animum, ne ue obrui, tanquam fluctu, sic
magnitudine negotij sinas, contraq; erigas, ac resistas, si-
ue etiam ultro occurras negotijs. Nullus dolor est, quem
non tẽporis longinquitas minuatur, atq; molliat, & cui non
callum obducatur. Homines nos esse meminimus, ea lege
natos, ut sub telis fortunæ proposita sit uita nostra. Neq;
esse recusandum, quò minus ea, qua nati sumus cõditione,
uiuamus: ne ue tam grauius eos casus feramus, quos nullo
consilio uitare possumus. Euentisq; aliorum memoria re-
petitis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Homines sa-
pientes, turpitudine, non casu & delicto suo, non aliorum
iniuria commoueri debent. Consciẽtiã rectæ uoluntatis,
maximam consolationem esse rerum incommodarum, nec
esse ullum magnum malum præter culpam, memineris.

Est omnino difficile, non grauius id ferre, sed tamen
animos nostros maximis in rebus gerendis, & sustinen-
dis exercitatos, frangi & debilitari molestia non oportet.
Quoniam molestissime homines ferre debent, quæ ip-
sorum culpa contracta sunt.

Tu fac animo magno, fortiq; sis, speresq; fore, ut fra- Cicero.
cto impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem

Cic. epist. fam. & gloriam consequaris.

Me in summo dolore, quē in tuis rebus capio, maxime scilicet cōsolatur spes, quōd ualde suspicor fore, ut infringatur hominū improbitas, & cōsilijs tuorum amicorū, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes, & inimicorum, & proditorū. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorū imaginem uideo in rebus tuis.

Lib. iiii. epistola, Vehementer te esse sollicitum. Eodem, epist. Posteaquam mihi. Eodem, Neq; monere te audeo.

Reliquum est, ut consolet, & afferam rationes, quibus te à molestijs coner abducere. At ea quidem facultas, uel tui, uel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaq; eam partē, quæ ab exquisita quadā ratione & doctrina proficiscitur, nō attingā, tibi totam relinquā. Quid sit forti & sapiente homine dignam, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua uita, quid studia, quid artes quibus à pueritia floruisisti, à te flagitent, tu uidebis.

Extremum illud est, ut te hortet & obsecrē, animo ut maximo sis: nec ea solam memineris, quæ ab alijs magnis uiris accepisti, sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioq; peperisti: quæ si colliges, & sperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacunq; erunt, sapienter feres. Sed hæc tu melius, uel optime omnium.

Quare non debes, aut propriam fortunam, aut precipuam postulare, aut communem recusare.

Lib. v. epistola: Et si unus ex omnibus, tota. Eodem, Et si egomet, & c.

Sed ut illa secūda moderate tulimus, sic hanc nō solum aduersam, sed etiā funditus euersam fortunā fortiter ferre debemus.

debemus : ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati continere debebamus, propterea quòd nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo continere debeamus, sed etiam optare. Tu si me diligis, fructu isto otio, tibiq; persuade, præter culpam ac peccatum quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile aut pertimescendum.

Lib. vj. epistola. Et si ea perturbatio, &c.

Sin omnino interierint omnia, fueritq; is exitus, quem uir prudētissimus M. Antonius iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur : misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi, & uiro, sed tamen necessaria: nihil esse præcipue cuiquam dolendam in eo, quod accidat uniuersis. Quæ uis insit in his paucis uerbis (plura enim committenda epistola non erant) si attendes, quod facis, profectò etiam sine meis literis intelliges, &c.

Ita enim uiuere, ut non sit uiuendum, miserrimum est: mori autè, nemo sapiens nescrum duxit, ne beato quidem.

Sed in ea es urbe, in qua hæc uel plura, & ornatiores parietes ipsi loqui posse uideantur, &c.

Ego tibi hoc con firmo, etsi leuis est consolatio ex miseris aliorum, nibilo te nunc maiore in discrimine esse, quam quemuis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. Alteri dimicant, alteri uictori timent. Sed hæc consolatio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certor. Nec enim dum ero, angar ulla re, cum omni uacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus, Μαῦρε ἐν Ἀθήναις, qui ad te hæc.

Libro vj. ex epistola: Noui quid ad te. Ab eo loco: Hoc

loco.

loco si uideor augere, & c.

Quod reliquū est, quando tibi uirtus, & dignitas tua re-
ditum ad tuos aperuit, est tue sapientie, magnitudi-
nisq; animi, quid amiseris, obliuisci: quid recuperaueris,
cogitare. *Viues cum tuis: uiues nobiscum. Plus acquisiui-
sti dignitatis, quam amisti rei familiaris: que tamen ipsa
esset iucundior, si ulla esset Respublica.*

Lib. vj. ex epistola: Gratulor tibi mi Balbe. Ab eo loco:
Mibi tamen placuit mi Balbe. *Tua me calamitas uehe-
menter excruciat, meis incommodis modice tangor.*

*Tu fac habeas fortem animum: quem semper habuisti:
primū ob eas causas, quas scripsi: deinde quod ea de Rep.
semper uoluisti, atque sensisti: ut non modo secunda spe-
rare debeat, sed etiam si omnia aduersa essent, tamen con-
scientia, & factorum, & consiliorum tuorum, quaecunq;
acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes.*

*Quamobrem fac animo magno, fortiq; sis: & si turbi-
dissima sapienter ferres, tranquilliora late seras.*

De reliquo, ut te sepe p literas hortatus sum, ita uelim
tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod timēdū
sit, præter cōmunē casum ciuitatis: qui etsi est grauissimus,
tamen ita uiximus, & id ætatis iam sumus, ut omnia quæ
non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus.

Vacare culpa magnum est solatium, præsertim cum
habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium
scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera
mibi uiuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem.

Libro ix. epistola: Delectauerunt me literæ tuæ. locos
habet consolatorios.

Ac ne sis perturbatus. Noui enim te: & non ignoro, ^{Ad Anticum.} quàm sit amor omnis sollicitus, atque anxius. Sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quàm audita.

Sed ad hæc omnia una consolatio est, quòd ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus.

Ex lib. ad Brutum, tota, & elegans: Funderet officio.

Ex epistolis Plinij Secundi.

Quibus ex causis necesse est, tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo desleam: si tamen fas est aut fieri, aut omnino mortem uocari, qua tanti uiri mortalitas magis finita, quàm uita est. Viuit enim, uiuetq; semper: atque etiam latius in memoria hominum & sermone uersabitur, postquam ab oculis recessit. Volo tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione defixus est. Virginium cogito, Virginium uideo, Virginium iam uanis imaginibus, recentibus tamen audio, alloquor, teneo, cui fortasse ciues aliquos uirtutibus pares & habemus, & habebimus, gloria neminem.

Vt enim crudum adhuc uulnus, medentium manus reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit: sic recens animi dolor consolationes reijcit, ac refugit, mox desiderat, & dementer ad motis acquiescit.

Torqueor quòd discipulu, ut scribis, optime spei amissisti, cuius & ualetudine, & morte impedita studia tua quid nesciam, cum sis omnium officiorum obseruantissimus, cumq; omnes quos probas effusissime diligas?

Iisdẽ nũc ego te quibus ipsum me hortor, moneo, cõfirmo. Et gaudiũ mihi, & solatiũ in literis: nihilq; tam lætũ, quod

quod his letius : nihil tam triste , quod non per has minus triste. Tamen in magna consolatione, ingēs est sollicitudo.

Consolatoria sylua mea.

Valeat illa vulgi sentētia, Vbi non sis qui fueris, non est quir uiuere uelis. Quae si minus potest tota displicere, cogita non tantū qui nuper fueris, sed qui olim: neque tantam obuersetur animo tuo, uude cecideris, sed etiam unde surrexeris.

Absit à uiro muliebris illa uox, Dū mea me uictū doceat fortuna dolere. Imò te ratio reddat aduersus omnes uitae casus inuictū, ut propellas animo dolorē, non ut assuescas.

Tibi recti conscientia, & bonorum iudicium plaris esse debet quàm inuidorum hominum sermo.

Magis te confirmare debet paucorum insignium, & probatissimorum bonorum graue testimonium, quàm inepti vulgi fabulae.

Leuius ista ferēs, si percipias animo, quid posteritas de te loquutura sit potius, quàm tuum seculum, cui linor adiunt iudicium.

Neque tantum de fortuna tua ademisse, quantum ad nominis tui gloriam addidisse amulorum tuorum iniuria mihi uidetur.

Non hic tui cōsolandi officium mihi sumpsī, quòd minus magnifice de animi tui magnitudine sentire, sed quē admodū gubernatores optimi uim tempestatis, ita uiri fortissimi fortune impetum superare interdum non possunt. Non me fugit, quàm graue uulnus acceperis ex uxoris obitu. Anxisti scēnam singularis exempli, etiamsi prius seculis uixisset. Quam illa marito uerecundiā prestis-

tit,

tit, quum ipsa summam mereretur? quàm multas, quàm eximias uirtutes, ex diuersis ætatibus, ex uarijs matronis collectas, ac mixtas una expressit? Tamen hoc tibi debet esse magno solatio, quòd tantum bonum tandiu possederis. Vixit enim tecum annos quadraginta quatuor, sine iurgio, sine offensa. Sed hòc ægrius fero, inquires, quò tenui diutius. Nam gustatis tantum uoluptates facilius obliuiscimur. At uide ne ingrati sit hominis, tantum cogitare quid auferis, non meminisse quàm diu fruitus sis. Certe prudètia tua fuerit, non committere, ne hoc ualeat apud animum tuum ratio, quod alioqui necessitas ipsa, & dies longa, & satiens doloris inducit.

Communis dolor. Tu nepotibus, ego pronepotibus orbatus sum. Sed spero futurum ut alij uati, dolorem hunc gaudio mutant, quando salua est unde hoc sperare licet.

Multum ab istis dissentio, qui in graui dolore putant hominem sibi relinquendū, donec uulnus tempore mitius, medicam admittat manum. At ego quemadmodū primum arbitror, animum philosophiæ præceptis, aduersus omnes malorum in cursus, ueluti antidoto præmunitum habere. ita proximum arbitror, statim repugnare dolori, ne ueluti morbus iam familiaris factus, nullis remedijs possit exigi.

Scribis dolorem, quem ex uxoris obitu cõceperas, non solum non leniri die, sed in dies etiam incrudescere.

Quò magis censeo uelut in uetere morbo ad qualibet mutationis auxilia cõfugiendum. Sunt balnea, rusticatio, negociorū cura, studia literarum, peregrinatio, spectacula, contètio cum aduersarijs, publici magistratus functio. Horum atq; his finalium, nunc hoc, nunc illud tentandam est.

est. Fortassis incidēs tandem in aliquid, quod aegritudinem istam animi uel sanet, uel ceu clauus clauum protrudat.

Consolatio familiaris cum ob-
iurgatione mea.

TE'ne sic angi, sic animo iacere? Quorsum tandem attinet, ut te afflictes, ut te lacrymis cōficias? An ista malum lenient, an non potius exacerbabunt? Quorsum attinet tam miserè deplorare, quod mutari nō potest? Vbi nunc est illa animi tui constantia? ubi literæ, quibus aliorū dolorem leuare consueueras? Alijs mederi potuisti, tibi nihil prodes. Ipse tibi nunc medicus sis oportet. Cur frustra et te ipsum lacrymis, et amicos querelis exanimas? Que est ista animi impotentia, quæ mollietis? Num te uirū esse oblitus es? Ita'ne ista tam grauiter fers? quasi uerò ista tibi uni contigerint, aut tanta sint, ut alijs non multo etiam acerbiora euenierint. Quid uel tuo animo, uel doctrina indignius, quàm sic angi, sic frangi, sic teipsum abijcere, quo modo ne mulier quidem ulla posset? Neque enim uideo quem fructum adferre possint inanes lacrymæ, et querimonie. Nam si eiusmodi malum iudicas, ut ad salutem reflecti nequeat, cur luctu duplicas incommodum? Si spes est, cur non ea potius te sustentas: atque id agis, qua ratione quàm primum ex istis malis queas emergere? Si desperas, memineris illud, in istiusmodi rerum conditione bonum animuū, dimidium adinere mali. Sin speras: cur perinde, tanquam in re desperatissima te maceras?

Audio te tam grauiter angi, ut ex luctu, mentis etiam errore afficiaris. Deum immortalem quid tibi uis? Quin tu potius obduras, ac seruas te rebus secundis? Cur tu et
amicis

amicis lucrum auges, & inimicis uoluptatem præbes, & teipsum indigne conficis?

Tu contra audētior ito, Quò tua te fortuna sinet.

Ducunt uolentem fata, nolentem trahunt. Tu, dum ista te cōscientia, iste animus, ista uirtus, ista litera, ista rerum gestarum memoria te comitabitur, caue te putes exulenti ubicunq; locorum, quocunq; sub cælo erit uiuendum, etiamsi ultra Getas relegatus esses. Sed quid ego sus Meneruam? Facit sanè non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. Vale.

Consolatio iocosa & familiaris.

Quòd te lacrymis conficis, non miror, qui puellam amiseris, nondum totos sexaginta septē annos natam, idq; relicta dote satis opima. In hoc tibi scribere uisum est, ne doloris magnitudine uictus tibi manus adferres. Priusquàm extilles lacrymis, sūc iuxta prouerbum, Viuorū memineras. Tua puella redibit nunquàm. Alioquē matrē deslere uideberis. Mitto tibi strophium, quo lacrymas extergeas, & succum medicum, quo lippitudini fletu cōtractæ medearis. Clama te miserum, sed nunquàm efficies, quin istam miseriam tibi complures inuideant. Nisi desinis macerare te, uereor ne populus in te iaciat conuitium illud: *πῶς ἄρ' αὐτοῦ τῶπον σταπῖα.*

Ad consolationem responsio.

Iam quibus modis respōdendum sit cōsolatori, res ipsa dabit cōsiliū. Nam serme gratias agimus primū pro officio, deinde laudamus ingenium, quòd nihil adduci poterit ad leniendum dolorem, quod ille non summa dicēdi facultate disseruerit. Postremò quòd illius & prudens,

Et crudita, et grauis, denique cum primis amica oratio, aut bonā doloris partem nobis ademerit, aut totum excusserit. Aut si nobis nō profuit illius consolatio, laudabimus animum, studium, et ingenium illius: quōd tanquam bonus ac peritus medicus nullum nō remedij genus admouerit, sed arte maius esse malū. Aut ita respondebimus imperioso consolatori: Facile, quum ualemus, recta consilia ægrotis danus. Tu si hic sies, aliter sentias. Exemplo superse debimus, syluæ nonnihil suppeditabimus.

Cic. ex fam. lib. iij. Ego uero Scru. lib. v. Quamquam ipsa consolatio.

Ad Atticum.

Vtinā illum diem uideā, cum tibi agam gratias, quōd me uiuere cōgisti. Adhuc equidem ualde me pœnitet.

Sed te oro, ut ad me Vibonem statim uenias, quōd ego multis de causis conuerti iter meum. Sed cō si ueneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero. Si id non feceris, mirabor, sed cōfido te esse omnino facturum.

Quōd me hortaris, ut firmo sim animo, uellem posses aliquid afferre, quam ob rem id facere possem.

Quōd me ab hoc mœrore recreari uis, facis, ut omnia, &c. Sed me mihi non defuisse, tu testis es. Nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego nō donu legerim. Sed omnē consolationem uincit dolor. Quin etiam feci, quod profectō ante me nemo, ut ipse me per litteras consolaret, quem librum ad te mittam.

Consolari iam desine, obiurgare uerō noli. Quod quā facis, et ego tuum amorem et dolorem desidero, quem ita affectum mea ærumna esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit.

Ad conso

Ad consolationem, mea.

Tua quidem oratio sperare me iubet, quod improbum sit etiam optare.

Vide ne me laeſes inani ſpe, ne doloris uorſuram fecero, mox cum ſcenore recurſuri.

De petitoria epiſtola.

Seruius enarrans locum, in libro Aeneidos primo, ubi Iuno ſupplex petit ab Aeolo, ut claſſem Aeneae diſijciat, indicat praecipere rhetores in omni petitione quatuor ſeruanda eſſe: primum ut quod petimus oſtendamus eſſe in poteſtate eius à quo petimus: praeterea ut doceamus eſſe iuſtum quod petimus: deinde ut modum ac uiam indicemus, qua conſici poſſit, quod petimus: denique ut ſequatur remuneratio. Hunc ordinem in petitionibus Vergilio fuiſſe perpetuum, uelut hoc in loco: Et mulcere dedit uentos, & tollere fluctus: oſtendit facultatem. Mox: Gens inimica mihi Tyyrhenum nauigat aequor: declarat eſſe iuſtum. Iuſtum enim quicquid molimur in hoſtem. Rurſum: Incute uim uentis, & diſijce corpora ponto: modum aperit & uiam. Addit remunerationem. Sunt mihi bis ſeptem. Ac recte quidem Seruius & expedite. Nos tamen paulo craſſiore Minerua rem aperiemus. Primum, quonia uaria eſt natura rerum, quas petimus: & magna eſt uarietas perſonarum, quae rogant, aut rogantur, oportet et petendi rationem eſſe uariam. Sunt enim quaedam quae fauorabiliter petimus à quouis, ueluti conſilium: ſunt quae pudore ſuffundunt rogantem, ueluti quum petimus mutuam, aut rem parum honeſtam. Igitur in genere duplex erit petendi modus, rectus, & obliquus. Vbi cauſa erit fauorabilis, aperte ſua-

q 2 debimus

debimus esse præstandū, quod petimus: ubi secus, per insinuationem irrepemus in petitionē. Primum exaggerantes, quāta nos circumstet necessitas, & quāam magnum tantum sit necessitas, & quāam inutilis pudor uiro egēti: neque fugere nos, quāam sit improbum, rem tantam ab eo petere, de quo nihil unquam simus promeriti. Post hæc paulatim per cuniculos ostendemus, nobis non mediocrē spem porrigi ab insigni illius benignitate, qua solitus sit etiā ignotis & indignis opitulari: ob eximiā ingenij bonitatem, ad subleuandas omnium misérias propensi. Hic pudor nō uulgargeriter cōmendat rogantem, quemadmodum improbitas alienat animū. Nullus enim libenter in eum cōfert beneficium, qui ceu debitū flagitat, magisq; poscit, quāam petiū. Profuit Hortensio, quod quū cuperet ex uxore Catonis Uticensis sustollere prolem, nō ipsam petiit, sed illius filiā Portiā Bibulo nuptam, plurimas interim causas adducēs, quare cuperet ex ea gente hæredem. Ille cum respondisset se facile assensurū, si modo probaretur genero: tandē uerecunde subindicauit, se Martiam ipsius uxorem petere, cuius copiam facere, ipsi esset in manu, qui maritus esset. Iam imprudens cōcesserat, quod petebatur. Itaq; persuaso Martie patre, duxit eam uxorem. Autor Plutarchus. Vbi nihil crit opus hac insinuatione, tamē eius à quo rem difficile petimus, beneuolentiā modis omnibus conciliabimus.

A persona ipsius, cuius benignitatē quum erga ceteros, tum erga nos grate cōmemorabimus: dicemusq; nos ei cui iam sumus tot nominibus deuincissimi, uelle fieri deuinciores: à persona nostra testificātes, quāto studio semper illum coluerimus, quodq; præcipuā fiducia in illo semper habuer

habuerimus: simul ostendentes hoc quod petimus, ut nulli nos libētius debituros, quā illi cui debemus omnia, ita nulli facilius esse pręstare. Quod etiam magis exponemus in explicando modo. Si qua erunt nostra in illum merita, ea summa cū modestia significabimus magis, quā cōmémorabimus. A persona maiorū utriusque, si docebimus inter utriusq; parētes ueterem atq; arctissimā necessitudinē intercessisse, compluribus mutuis officijs huc usq; cultā, & cōfirmatā. A persona aduersariorū, si declarabimus nobis esse certamen cum ijs, quos is etiā odit, à quo pręsidia poscimus. A re, si docebimus eam piā esse, iustā, honestā, nobis necessariā, illi facilē, & honorificā. Deinde si citra arrogantiā ostendemus, quid ex ea re cōmoditatis sit ad ipsum etiā aliquando rediturū. Si quid inerit incōmodi, quod animū illius, uel alienet à nobis, uel deterreat, id uel diluemus, uel extenuabimus. Si erit opus, admiscebimus obtestationes eārū rerū aut personarū, quibus scimus illū posse cōmoueri. Postremò pollicebimur memorē animū, nec habituros modò gratiā, uerū etiā relatuos, si dabitur cū scēnore: nos ipsos totos, resq; nostras omnes illi uicissim dedicabimus, ac deferemus. Facultatē nostrā extenuabimus: de animo, studioq; magnifice pollicebimur. Illud adiciā, non hic solum, uerum etiā alijs in rebus aliquando plus ualere iocum tēpestiuam, & aptū, quā seriā petitionē. Tantum de pręceptionibus satis est, reliqua iuuenibus, aut pręceptori animaduertenda relinquo.

Exemplum petitionis obliquę.

Ingenij mei pudorem ipse non ignoras uir eximie. Sed quo non adigit mortales, uere durissimū telum neces-

sitas? Eo in locò sunt res mee, ut ni protinus ad manum sint ducenti angelati, tam perierit tuus Ludouicus, quàm extrema fàba, quod aiunt. Scio beneficiũ esse magnum & eximũ: neq; me fugit quàm nulla sunt mea in te officia, quorũ fiducia rem tantam ausim abs te petere, presertim quum tot, tantisq; nominibus iam pridem obstrictus, tibi nondum ulla ex parte retulerim gratiã. Et tamẽ nisi deus aliquis, uelut in d' *auxans* alicunde sese prostrat, funditus interij. Quare quemadmodũ in summa rerũ desperatione, nauis solent sacrã iacere ancorã, ita ego dispectis omnibus, ad te uelut ad propitium quoddam numen confugio. Non ausim rogare, quanquãm huc adigit necessitas, tamẽ illud uolui te scire, statum rerum mearum: ut si me iudicas dignum exitio, te iudice peream æquiore animo: sin tua pietas, multis iam argumentis antehac in me declarata, dignabitur me ex hoc discrimine eximere, conabor omnibus neruis, ne te unquam huius capitis seruati pœniteat.

Petitio rei parum honestæ.

Non ignorabam, quàm impudens esset in causa pessima, à uiro omnium optimo patrocinium rogare. Non enim conabor excusare factum meũ, ne grauius peccem impudentia, quàm hactenus peccatũ est stultitia, & incoGITANTIA, ne dicam demẽtia. Horrescit animus, abhorrens & ab ipsa malorũ meorum commemoratione, sed tamen aperiendum uulnus, si sperem me delam. Sortem satis amplam, quã pater de d' erat in negotiationem, nuper alea perdidit. Ingens flagitiũ fateor, sed ut cunq; succurri poterat, si solum esset. In scio patre, cũ matris pedissequa rem habui. Illa me callidior, negauit se facturam sui copiam, nisi

nisi pollicerer me maritū ipsi futurū. Ibi mihi nō Iupiter, ut inquit Hesiodus, dimidiū mentis, sed Venus totam mētem ademit. Polliceor demens. Nunc aiunt nulla ratione rescindi posse, quod sic actū est: ut illis sit pessime, qui leges tam iniquas cōdunt. Pater meritō iritatus, abdicatio nē parat. Quod si fit, nullū uideo melius cōsiliū, quā ut laqueo uitā finia. Quur enim libeat uiuere in tātis malis? Scio te nihil non posse apud patrē. Solus es qui me possis redigere in gratiā. Quōd si quid te miseret mei, nō ausim rogare, sed tamē uides calamitatē meā. Efficiam ut te mei seruati nunquam uel pudeat, uel pœniteat. Sic admissum hoc omni officiorū genere sarcia. Aetatem uides. Sæpenuero à grauioribus cōmissis, iuuenes sese ad bonā frugent conuertēre. Vtinā quod factū est, fieri posset in factū. Sed quod mutari non potest, pensari potest. Maximum quidē hoc peccatū est, fateor, sed primum. Deniq; quid sibi uult pater? Si abdicat, nec mihi adimit uxorem, & sibi parat orbitatē: sin ignoscit, habebit hoc semper addictiorē filiū. Fac breui sciam, utrū meis malis sim omnino perdēdus, an tua bonitate seruādus. Nihil enim miserius, quā pēdēre.

Petitionis honestæ exemplum.

IM probum fortasse alijs uidebitur, præsul amplissime, cum à quo tantum beneficiorū acceperim, quātum ne sperare quidem unquā sum ausus, rursus nouis precibus sollicitare. At ego ingenui, minimeq; ingrati animi existimo, cui multum debeas, ei plurimū uelle debere. Cui enim extremas fortunarum mearū partes potius acceptas ferre cupiam, quā ei ipsi cui primas, cui medias debeo? Quid enim Lucius esset, nisi te tanquam numen quoddam pro-

pitium nactus esset? Tu me puerū, ob nescio quam in me uirtutis indolem, præterea fortasse, quòd putabas meas literas tibi aliquando uel usui, uel ornamento futuras (quam utinam de me uel existimationē, uel expectationem non omni ex parte uidear sefellisse) adoptasti. Nec semel complexus, unquam fouere, iuuare, ornare destitisti. Itaque si quid hodie in me uel uirtutis, uel bonarū literarū, uel dignitatis esse putatur, id omne tuæ debeo munificētia. Sed duo mihi restare uidentur, ut & tu opus tuū pulcherrime coeptū perficias: & ego efficiā, ne nullum tantorum in me beneficiorū fructū ex me cepisse uidearis. Quod utrunq; ut fiat, & ego maximopere cupio, & tibi in manu est. Eadem opera & tu me alumnū beaueris, & eo in loco collocaris, quo multis in rebus tibi usui esse possim. Post diuturnos, ut scis, in literis theologicis exhaustos labores, ad Calēdas Maias theologica laurea sum insigniendus, quam quidē professionē paulò splendidius uitæ genus decere, nō ignoras. Præterea, quoniā hætenus amplitudini tuæ sumptui tantū fui, equum est, ut aliquando sim & usui, & dignitati. Iam uerò hoc ipso tēpore uacat præpositura Corinthiēsis, nō maxima quidē illa, sed meo cōsilio cōmodissīma: tum quòd & in tua sit patria, & à mea nō ita multū absit. Habebis, qui tuorū, tuarūq; illic negotia perinde curæ sit habiturus, ac si propria forent. Præterea quicquid unquam dignitatis mihi accessurū est, id in tuam unius gloriam accesserit, cui semel me debeo, quātus sum. Nec me latet, quān potentes sim competitores habiturus, quān hoc honore indignos, quān utriq; nostrū masculuolentes. Nihil me terret, modò tu uelis, qui unus plus

ceteris

Narratio.

ceteris omnibus potes patrocinari. Quid enim tu audeas à principe petere, quòd ille cunctetur præstare? Quare si me non temere adoptasti: si qua unquam ex parte tuo de me iudicio respondi: si me uirum gratum existimas, fac ut hæc præpositura mihi tribuatur. Id ego abs te & diligentius, & pluribus uerbis contenderè, nisi uererer, ne de tua humanitate, quam ego semper in me propensissimam sum expertus, diffidere uiderer. Ego uicissim modis omnibus enitar, ita me eo honore dignum præstare, ut neq; te noui huius in me muneris poeniteat, & ueterum tuorū erga me beneficiorum fructum aliquem percipias. Vale.

Petitoria sylua.

PLuribus uerbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur, aut res uerba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Cic. epist. fam.

Hoc uelim tibi persuadeas, si rationibus meis à te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam uoluptatem esse capturum.

Quòd si mihi tua clementia opem tulerit, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo.

Lib. v. epistola: Coram me tecum, tota.

Cum uerò ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me, libenter amplector talem animum. Sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id quod ostendis, magnam habebò gratiam: si non feceris, ignoscam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profectò maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamè,

q 3 ut si

ut si nos sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possumus, quin ea maxime cōducant, quæ sunt relictissima.

Lib. vj. epistola: Si mihi non tecum. tota.

Lib. ix. petitio iocosa: Et si munus flagitare.

C. Ant.

Tu si me amas tantum, quantum profecto amas, expeditus facito ut sis: si in clamaro, ut accurras. Sed do operam, & dabo, ne sit necesse.

Nunc mihi & consilij opus est tuis, & amore, & fide, quare aduola. Expedita erunt mihi omnia, si te habebō. Multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te etiam urgente erunt firmiora. Multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse nō poterūt: multa etiam, sed absurdum est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. Vnum illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero.

Quam ob rem, si me amas tantum, quantum profecto amas: si dormis, expergiscere: si stas, ingredi: si ingrederis, curre: si curris, aduola. Credibile non est, quantum ego in consilijs, & prudentia tua, quodq; maximum est, quantum in amore & fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: cōiunctio uerō nostrorum animorum, breuitate contenta est.

Quare ut Numestio mandavi, tecum ut ageret, item atq; eo, si potest, acrius te rogo, ut planè ad nos aduoles: respiraro, si te uidero.

Pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur.

Tantum te oro, ut quoniam me ipsum semper amasti,
eodem

eodem amore sis . Ego enim idem sum . Inimici mei mea mihi, non me ipsum ademerunt . Cura ut ualeas .

Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia iuuas .

Quintum fratrem optimum, humanissimumq; sustenta .

Omni autē spem habeo existimationis, priuatarumq; rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis presiteris: hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius seram: idq; ut facias, te obtestor, atq; obsecro .

Te etiam atq; etiam oro, ut me totum tuendam suscipias, ut si ij salui erunt, quibus cum sum, unà cum ijs possim incolumis esse, salutemq; meam tuæ beneuolentiæ acceptam ferre .

Itaque te uehementer etiam atque etiam rogo, magis quàm à me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare .

Quantum hæc epistola non susceptoris est, sed rogatoris . Igitur mi Plance, rogo te, & etiam oro, sic mediussidius, ut maiore studio, magisq; ex animo agere non possim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut quod sine ulla dubitatione apud c o s s. obtinui propter summam bonitatem, & æquitatem causæ, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed etiam gaudeas . Quæ quidem uoluntate te esse erga Atticum, sepe presens & illi ostendisti, & uerò etiam mihi . Quod si feceris, me, quem uoluntate, & paterna necessitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deuantū habebis . Idq; ut facias, te uehemēter etiam atq; etiam rogo .

Nunc mi Capito (scio enim quantum semper apud
eos,

eos, quibus cum sis, posse soles) eo plus apud hominem
 faciendum, atque humanissimum Plancum enitere, elabo-
 ra, uel potius eblandire, effice ut Plancus, quē spero opti-
 mum esse, sit etiam melior opera tua.

Quod certe facies, si tu neruulos tuos mihi saepe co-
 gnitos, suauitatemq; qua nemo tibi par est, adhibueris.
 Quod ut facias, te uehementer rogo.

Ignosce mihi, quòd cum antea accuratissime de Bu-
 throtijs ad te scripserim, eadem de re saepius scribā. Non
 mebercule mi Plance facio, quòd patrum confidam, aut li-
 beralitati tuæ, aut nostræ amicitie, sed cum tanta res agas-
 tur Attici nostri, nunc uerò etiam existimatio, &c.

Oro, atq; obsecro te Cicero, necessitudinem nostram,
 tuamq; in me beneuolentiam obtestans, sororis meæ libe-
 ros, obliuiscaris esse Lepidi filios, meq; his in patris lo-
 cum successisse existimes. Hoc si à te impetro, nihil pro-
 factò dubitabis pro his suscipere.

Scribere multa ad te neq; possum præ sollicitudine, ac
 stomacho, neq; debeo. Nam si in tanta re, tamq; necessaria
 uerbis mihi opus est ad te excitandū, et confirmandū, nulla
 spes est, facturū te quod uolo, & quod oportet. Quare no-
 li expectare longas preces, intueri me ipsum, qui hoc à te,
 uel à Cicerone cōiunctissimo homine priuatim, uel à cōsula-
 ri tali uiro remota necessitudine priuata impetrare debeo.

Hoc te ita rogo, ut maiore studio te rogare nō possim.

Cic. petit. Innumerabilia sunt tua in me officia, domestica, foren-
 sia, urbana, prouincialia, in re priuata, in re publica, in
 studijs, in literis nostris: omnia uiceris, si feceris, &c.

Cui enim ego potius dignitatem meam acceptum ferre
 cupiam,

cupiam, quam cui salutem & omnia debeo?

Credibile non est quantum in consilijs, & prudentia Petⁱ consul-
tua, quod maximum est, quantum in amore & fide ponā.

Te habere consiliorum autorem, & sollicitudinum so-
cium, omni in cogitatione coniunctum cupio.

Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me stu-
dia cumulus accedet. Te autorem, mihi uel augendi, uel
quiescendi ratio constabit.

Nunc mihi consilijs opus est tuis, & amore, & fide.
omnia mihi expedita erunt, ubi tuam sententiā accepero.

Hac in re consilium de tua sententiā capiemus.

Tuum ad nos reditum, tum omnes tui uehementer de-
siderant, tum tempus & res tue postulant.

Autoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam
gratia. Noli pati litigare fratres, & iudicijs turpi-
bus conflictari.

Sed quid tibi mando nominatim: me totum tuo amori,
fideiq; commendo.

Sed si me amas, quod quā iam facis, aut pbelle simulas.

Nūquā putauī fore, ut supplex ad te uenirē: sed hercle
facile patior, datum tēpus, in quo amorē experiar tuum.

Quod superest, rogo ut pari simplicitate, si qua exi- Pinius.
simabitur addenda, commutanda, omittenda, indicetis.

A simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus Petit, iudicij.
es alijs, mihi dicas. Neq; est difficile, quod postulo.

Lib. iij. epistola: Assumo te in consilium, &c. Petit, consilij.

Mihi & tentandi aliquid, & quiescendi te autore ra-
tio constabit. Obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi
auctoritas pro ratione sufficit.

Audisti

Audisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum, in quo mihi æquè iucūda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis autoritas.

Politianus lib. vij. epistola: Multo æquius fuerat.

Habes quid mihi uideatur, & intelligis animi mei uotum, sed tamen tuum consilium sine exceptione sequar: ad tuam uoluntatem me cōfirmabo, à quo honeste dissentire non possum. Nihil assentor: tantum enim animi inductio, & mehercle amor in te meus, apud me ualet, ut quæ tibi utilia sunt, & quæ tu uis, ea omnia mihi protinus & recta, & uera uideantur.

Hac in re facturus sum, quicquid tu decreueris: nā huius totius consilij, te ducem, me comitem esse decet.

Quod ut facias, non solum te rogo, uerum etiam suadeo. Neq; enim mihi iucundius erit, si nos inuiseris, quàm utile tibi.

Sylua mea.

HAbes rerum mearum statum. Diuinas animi mei uotum. Vides quid res ipsa flagitet: nam ipse nihil ausim rogare, ne uidear non minus improbus, quàm miser.

Improbis planè uideri possem, qui te quotidianis meis postulationibus, occupatissimum interpellem: nisi eo te animo esse cognoscerem, ut quos semel tueri cœperis, non quiescas, donec planè confirmes.

Ex tua unius humanitate quantus sum pendeo. In te uno omnes spes, fortunæq; meæ sunt sitæ.

Nihil est tam arduum, quod te patrono consequi posse diffidam. Nihil tam amplum est, quod uel ego abs te petere non audeam, uel tu prestare nequeas.

Quàm

Quàm tu facile potes, tam ego uehementer cupio.

Parum recte de tua liberalitate sentit, qui rem iustam uerbosius abs te petit.

Adijce & hunc calculum, ad altissimos cumulos tuorum in me beneficiorum: quibus etsi nihil accrescere posse uideatur: tamen hoc unum desiderant, ut undiq; absoluti, atq; exaggerati esse uideantur.

Quum plurima sint tua in me officia, nihil tamen fuerit hoc uno uel maius, uel iucundius.

Non dubito quin mirere, atq; etiam stomachere, quòd tecum eadem de re agam sæpius.

Scio, perfricui faciem insigniter, qui hoc ausim abs te petere: sed hanc impudentiam me docuit non mea natura, sed dura necessitas.

Res est tam pia, tam iusta, ut uir æquus eam nec hosti negare debeat. Nostra tam arcta est necessitudo, ut nihil tam iniquum sit, quod alter ab altero non debeat impetrare.

Si uideor improbus, qui rem tantam abs te flagitè uerius, quàm petam, dabis ueniã. Hanc audaciã me docuit non mea natura, sed tua humanitas, qui mihi nihil negare soleas.

Res est eiusmodi, ut si tecum consideres, quod abs te peto, sim abs te potius rogandus.

Inuitus onero te precibus, sed urget necessitas.

Scio tantos patronos non uocandos ad mediocrem, aut uulgarem operam: sed hoc negotium eius generis est, ut ab uno te præstari possit.

Responsio ad petitionem.

Quod mecum per literas agis, unã ob causam malè Cic. ad Attic.
lem coram egisses, Non enim solum ex oratione,
sed

sed etiam ex uultu & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorē perspicere potuisses. Nam cum te semper amari, primum tuo studio, post etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus Resp. te mihi ita commendauit, ut chariorem habeam neminem. Literę uerò tuę tum amantissimę, tum honorificentissimę scriptę, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, sed accipere à te, ita petente, ut inimicum meum, necessarium tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses.

Plin.

Lib. iij. tota epistola: Facis pro cetera reuerentia. Faciam ergo quod desideras, tam diligenter, quàm libenter.

Quòd admones, gratias ago: quòd rogas, queror. Admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciã, quòd mihi non facere turpissimum est.

Ma.

Excusarem me profectò uel fratri, hoc sanè tempore, sed arctior est amicitia nostra, quàm ut ullã patiatur exceptionem, quoties alterutrius seria res agitur.

De commendatitia epistola.

Hic finitimum est commendatitium genus. Quum enim commendamus aliquem, alieno nomine quippiam petimus: quare iisdem rationibus erit tractandum. Hic tres erunt considerande personę. Nostra, eius cui scribimus, eius quem commendamus. Postremo loco res ipsa cuiusmodi sit, erit inspicienda. A nostra persona persuadebimus, si causas, à quibus ad hunc commendandum fuerimus commoti, iustas, magnas, plurimas uel ostendemus: uel quòd de nostris, aut nobis ipsis sit bene meritus: uel quòd nobis cum ipso, aut nostris cum illius maioribus, uetus, & coniunctissima familiaritas intercesserit,

rit, aut hospitium, uel quòd sanguine propinquus, patria, studijs uè coniunctus, affinis, aut alioqui charus, & commendatus: uel ita deniq; hominem describemus, ut ob modestiam, probitatem, eruditionem, integritatem, humanitatem, nobilitatem, dignus sit qui quum omnibus bonis, tum illi in primis debeat esse quàm commendatissimus. Si qua uerò uel nostra, uel illius quem commendamus, maiorum uè eius in alterum merita præcesserūt, ea summa cum modestia significabimus, extenuantes quidem ipsa benefacta, beneficiendi autem animum amplificantes. Vehementer commendationem iuuabit, si eum quem commendamus, de eo cui commendamus, quàm optime, & sentire, & prædicare dicemus. Non possumus enim non beneuolentia quadam commoueri erga eos, quibus nos citra assentationem intelligimus esse admirationi. Quare scitè Isocrates præcipuum amicitie conciliande initium commonstrauit, ut absentem laudemus, apud eos, quos renuntiaturus suspicemur: si utriusq; nostrum summam de eo fiduciam uerisimiliter aperiemus, sollicitudinem uidelicet quandam iniiciamus oportet, ubi eiusmodi hominem omnem spem suam in ipsius unius humanitate reposuisse intelliget, nullius præter suam unius opem implorare uoluisse. Et à personis quidem hoc modo commendationem tractabimus.

À re commendabimus, si eam facilem illi duntaxat, cui A re. commendamus, monstremus: si piam, si honestam, si utilem probabimus. Tum si eiusmodi erit, ut ex ea ad patronum aliquid laudis, gratiæ, autoritatis, aut emolumentum uenturum uideatur, id accurate admonebimus, si eodem beneficio quàm plurimos deiuncturam dicemus. Deinde obse-

r
rationi

A persona com-
mendati, & eius
cui commenda-
mus.

: erationibus uti licebit. Postremo loco & nostro, & com-
 mendati nomine pollicebimur illum gratum, & memo-
 rem futurum. Nos eodem beneficio perinde ac si in nos
 esset collatum, perpetuo deuinctos fore. In calce mutuam
 operam, & studium deseremus. Constat enim epistolam
 commendatitiam ex duobus misceri generibus, suasorio,
 & demonstratiuo. Quum enim eum quem commenda-
 mus, cum laude describimus, in demonstratiuo genere uer-
 samur: quum rem ipsam aut honestam, aut utilem, aut
 facilem ostendimus, in deliberatiuo. Sed breuis debet esse
 commendatio, neq; nimis accurata, praesertim si ad eum
 scribimus, cui sumus ipsi uehementer commendati. Testi-
 monij enim pondus habere debet, potius quam disputa-
 tionis speciem. Et huius generis esse potest triplex tra-
 ctatio: Recta, obliqua, & iocosa. Recta, quum aperte do-
 cebimus eum esse dignum fauore, quem commendamus.
 Obliqua, quum negabimus nos hunc commendare uelle,
 tantum admonere ut hominem uelit cognoscere: futurum
 enim, ut quum alij gratias agere soleant ijs, qui commen-
 dationem recepissent, ille ultro gratias sit acturus, quod
 nostra opera contigerit nosse talem uirum. Iocosa, quum
 intelligemus nos plus effecturos sermonis iucunditate,
 quam scrijs argumentis. Non arbitror operae precium, de
 singulis exempla proponere, ne nimium increseat uolu-
 minis magnitudo. Tantum in sylua formulas aliquot an-
 notabimus. Commendatorij generis exempla, quum apud
 Ciceronem sint plurima, tum illa epistola, cuius initium
 est, Nondum erat auditum, uniuersum commendandi ar-
 tificium una complectitur.

Breuis huius
 generis com-
 mendatitio.

Hermannus theologus Andronio
Bolano antistiti S. D.

Q Vanquàm mihi Dionisij mei fortunæ maiori pro-
pmodū , quàm meæ ipsius curæ essent, præsul hu-
manissime , idq; non modo propter uetustissimam arctissi-
mamq; , quæ mihi cum eius familia fuit, necessitudinē, uerū
etiā propter admirabilem bonum et modestiam, & probi-
tate, tamen cum tibi pluribus uerbis cōmendā dum non pu-
taui , ne uel de nostrā amicitia, uel de hominis uirtute pa-
rū fesus uiderer. Id enim nostrā necessitudo, quā nihil arbi-
tror inueniri coniunctius, postulare uidetur, ut quęcunq;
beneuolentia complectendū statuissem, idem tibi quoq; &
charissimus, & quā commēdatisimus debeat haberi. Tanta
rursum est hominis tum probitas , tum modestia, tum eru-
ditio , ut uel citra meas literas quū optimo cuiq; , tum tibi
eiusmodi uirorū amatissimo nō possit non esse quā con-
mē datissimus, nisi utrunq; parū noui, præsertim quod tibi
ipsi cum patre huius, uiro , ut scis, omnium qui unquā fue-
runt gratissimo , uetus hospitium fuerit. Non eguit quidem
ille nostrā commendatione, quanquā commēdari planē
uoluit, & uni adeo tibi uoluit. Mirum enim dictū fuerit,
quantū fiducia, in tua unius humanitate reposuerit, quā
amanter de te & loquatur, & sentiat. Neq; enim quæ es-
sent à mente diuersa, loqui consueuit. Nec errat mea qui-
dem sententia. Cui enim obscurum est, quantū pro tua au-
toritate, et apud illustrissimū principem, & populum uas-
leas? Tum quantū studiosis uiris semper fauerit tua beni-
gnitas, sepe maiorū suorū antehac, nunc et mea prædica-
tione didicit. Res est autē eiusmodi, ut tibi non multū ne-

gotij, huic plurimum cōmoditatis sit allatura. Debet huic
 Narratio. Abbas Syrus ex agris nescio quibus, iam multorū anno-

 rum fructus, homo ut scis, & pecuniosus, & calumniosus,
 cuius quidem prædecessores, sine ulla cōtrouersia cōstan-
 ter soluerūt. Hic simul atq; insatiabilem habēdi sitim, unā
 cum mitra est assequutus, debitū inficiatur, in ius, imò po-
 tius, in iniuriā uocat. Pudet dicere quas Proteus ille opti-
 mo adolescenti tergiuersationes nectat, quā astutas ela-
 bendi uias querat. hominē nosti. Quod quidē cum semper
 molestū esse debeat, quia iniquum, tum hoc tempore Dio-
 nysio meo incommodissime sanē obijcitur, hoc in tempore
 negari pecuniam, quum ea sic est opus, ut quum maxime.
 Proximo uere, erat doctoris insignia consequuturus, quō
 maiore cum autoritate possit Reip. commodis inseruire.
 Est enim iuris utriusque mire peritus. Vide autem quā
 iniquum sit, huius Mide causificationibus studiosissimum
 iuuenem, è medio studiorum suorum cursu, ad iniustas li-
 tes uocari, & iam multis sudoribus promeritum honorē,
 penē è manibus extorqueri. Rem iam partim ex me co-
 gnosti, reliqua ex ipso coram agente disces. In te uno
 utriusque nostrum spes sita est. Quare te per nostram be-
 neuolentiam, & paterni hospitij memoriam, maiorem in
 modum oro, ut ei in causa æquissima presidio uelis esse.
 Abbatem istum uel odio, uel autoritate, uel metu ad sol-
 uendum compellas, à litibus quibus maxime pascitur, de-
 terras. Et magna & multa sunt tua in me officia, hoc ta-
 men ica mihi erit gratum, ut pro omnium summo sim ha-
 biturus. Apud iuuenem ita beneficium collocaris, ut nun-
 quā antehac apud quenquam rectius. Bene uale.

Est vulgare ac frigidum commendationis genus, quum hoc officium extorquetur à nobis. Si tibi molestus sum, huic imputa: Nam mihi fuit molestior.

Tu pro tua prudentia, ubi ex ipso iam cognito quid sibi uelit cognoris, dispicies, quid sit factu optimum.

Commodabis illi mea causa, si modo id potes absq; tuo incommodo: sin minus, quo'uis ablega hominem potius, quam ut ad me redeat.

Est & iocosa cōmendatio, quæ nonnunquã plus efficit quàm seria. Exemplum est in epistolis Ioannis Campani, qui monachum quẽdam importunum cōmendat suo Cardinali. & nos aliquando sic pusillum quendã, & recaluastrum ac macilentum commendauimus Mœcenati nostro, qui per eum miserat pecuniã, & in literis caluum appellarat, solitus & me ioco caluum dicere, quod essem raro capillitio. Commendauimus autem in hanc ferme sententiam. Caluus ille caluo pecuniam bona fide reddidit. Verũ si pernoisses, quo in statu sit iste caluus, haudquaquam admirareris hominem sic esse macilentum, ut uix osibus hæreat: sic esse raro capillitio, ut uix tres pili supersint in capite. Est illi lōga lis apud tuum tribunal. Ea res sic ex-pilat, sic exugit hominem, ut ni tua succurrat bonitas, ne pilum quidem nummorum sit usquam habiturus, & periculum sit, ne prorsus fame pereat. Causa pia est, pro matre litigat, neque quicquam superest, nisi ut suprema sententia pronuncietur. Bene uolo homini. Quis enim non fãueat simili simili? Eodem beneficio tibi duos caluos, duos magnos uiros obligabis. Hæc friuolum uideretur admonere; nisi conduceret ad hoc, ut præceptor ex his

facile reperiat uarias thematum formas.

Commendaticia sylua.

Cic. epist.

Epistola lib. epist. fa. j. cuius initium : Aulo Trebonio :
Tota huius generis est.

Lentulum nostrum eximia spe, summe uirtutis adole-
scentem, cum ceteris artibus quibus studuisti semper ipse,
tum in primis imitatione tui, fac erudias. Nulla enim erit
hac prestantior disciplina. Quem nos, & quia tuus, &
quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperq; di-
lexit, in primis amamus, charumq; habemus.

Lib. ij. Fabio uiro optimo. Tota.

locosa.

L. Valerium iurisconsultum ualde tibi commendo, sed ita
etiam si non est iurisconsultus. M dius enim ei cauere uolo,
quam ipse alijs solet. Valde hominem diligo, est ex meis do-
mesticis atq; intimis familiaribus. Omnino tibi agit gra-
tias: sed idem scribit, meas literas maximum apud te pon-
dus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atq; etiam rogo.

Atq; ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut quanquam
ipsius causa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc
petam, ut si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomo-
nij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Lib. vj. Cum A. Cecinna tanta. Tota, & elegans.

Hunc mihi Caesar sic uelim omni tua comitate complecti-
re, ut omnia, que per me posis adduci, ut in meos conferre
uelis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine hoc spon-
deo, non illo uetere uerbo meo, quod cum ad te de Milone
scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quomodo ho-
mines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem
uirum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod fa-
miliar

militariatē inducit, in iure civili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neq; tribunatum, neq; præfecturā, neq; ullius beneficij certū nomen peto, beneuolētiam tuā, & liberalitatem peto. Neq; impedio, quò minus, si tibi ita placuerit, etiā hisce eum ornes gloriolæ insignibus. Totum deniq; hominē tibi trado de manu (ut aiunt) in manum tuā istā & uictoria, & fide præstantē. Sumus enim putidiusculi, quanquā per te uix licet. Verū, ut uideo, licebit. Rufum istum amicū tuum, de quo iterū ad me scribis, adiunare quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantopere uiderem eius causa laborare. Cum uerò & ex tuis literis, & illius ad me missis intelligā, & iudicē magnæ curæ ei salutē meā fuisse, nō possum ei nō amicus esse: neq; solum tua commendatione quæ apud me, ut debet, ualet plurimū, sed etiam uoluntate, ac iudicio meo.

Lib. xj. Permagni interest. Totus, & elegans.

Item proxima: Lamia uno omnium. Item eodem libro: Cum Appio Claudio.

Lib. xij. Etsi non satis. Eodem: Gaius Auiano. Item proxima: Aulum Fusium.

Item multæ sequentes epistolæ sunt eiusdem generis. Eodē: Non dubito. Quin totus hic liber nihil habet præter epistolas commendatitias. Lib. xv. Marcum Fabium.

Quare cæteris in rebus, tantum ei tribues, quantum humanitas tua amicitiaq; nostra postulat. De Tullia mea tibi antiquissimum esse uideo, idq; ita ut sit, te uehementer rogo. Ego autem mi Plance, etsi non dubitabam, quin & s. c. & lex & Cos. decretum, ac literæ apud te plurimum autoritatis haberent, teq; ipsius Attici causa uelle

Responsio ad
commendatio-
nem.

Cic. ad Attic.

intellexeram, tamen hoc pro coniunctione, & beneuolentia nostra mihi sumpsi, ut id à te peterem, quod tua singularis humanitas, suauissimiq; mores, à te essent impetraturi, id autem est, ut hoc, quod te tua sponte facturum esse certo scio, honoris nostri causa libenter non prolixè, sed celeriter facias. Mihi nemo est amicior, nec iucundior, nec charior Attico, cuius antea res solū familiaris agebatur, eaq; magna, nunc accessit etiā existimatio: ut quod cōsequutus est magna & industria, & gratia uiuo Cæsare, mortuo id, te adiuuante, obtineat. Quòd si à te erit impetratū, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo summo beneficio me affectum iudicē.

Ego etiā mi Cicero proprie, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelutq; esse quā amplissimū, qui etsi nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaq; poterit, quo magis amplectetur, ac tueatur iudicium suum: id mihi gratissimum erit.

Filiam meā, & tuam, Ciceroneq; nostrum quid ego mi frater tibi commendem? Quin illud mæreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quā mihi. Sed te incolumi orbi non erunt.

Itaq; cum tibi commendo maiorem in modum, hominē domi splendidum, gratiosum etiā extra domum, quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. Est tribunus militum in exercitu nostro. Gratum hominē obseruantemq; cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo.

Quare ut instituisti, complectere adolescentem.

Ex lib. ad Brutū. Tom: Bibulus. Item epi. Multos tibi.

Omnibus rebus ita cum tractes, ut intelligat nostram

cōmen

commendationem non uulgarem fuisse.

Commendatoriæ ad nuptias
exemplum.

Tota epist. lib. j. Petis ut fra. t.

Elegãs exẽplum cõmen dationis, erit tota illa epist. lib. ij. cuius initium: Et tu occasiones obligãdi me auidissime amplecteris. Lib. iij. epist. Quod ipse amicis tuis.

Lib. iij. Caluissium nepotem.

Eodem libro: Si quid omnino. Rursum lib. vj. Attilium Crescentem.

Obliga me, obliga antè, quàm dicat: nam cum dixerit, gratias ages. Spondeo sollicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suffecturum.

Est indolis optimæ, breui producturus alios, si hic interim prouectus fuerit à nobis.

Accepisse te beneficium credes, cum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil uolo elatius de modestissimo uiro dicere) parem.

Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium Genitorem: Commendatio
præceptoris.
amatur à me, iudicio tamẽ meo nõ obstat charitas hominis, que ex iudicio nata est. Vir est emẽdatus & grauis, paulò etiã horridior, & durior, ut in hac licẽtia tẽporũ: quãtum eloquẽtia ualeat, pluribus credere potes. Nã dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominũ altos recessus, magnasq; latebras habet, cuius pro Genitore me spõsorẽ accipe. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturũ. Nihil discet, quod nescisse rectius fuerit, nec minus sepe ab illo, q̃ à te, meq; admonebitur, qbus imaginibus oneratur, que noia, et quãta sustineat. Proïde

faventibus dijs, trade eū præceptorī, à quo mores primū,
mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus discitur.

Lib. v. epist. Video quam molliter tuos habes.

Commendatio Claudius amari à te cupit, dignus hoc ipso quod cupit, deinde quòd ipse te diligit. Neque enim strè quisquam exigit istud, nisi qui facit, vir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè ultra modum, si quis tamen ultra modum uerecundus.

Hunc hominem appetentissimum tui, mihi crede, complectere, adprehende, imò & inuita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. Neq; enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior cepit.

Commendatio mea.

Multis in illum beneficijs confrendis reddidisti te quodammodo obnoxium. Ita enim nunc moribus comparatum est, ut posteaquam multa præliteris, hoc tantum meminerint, quod negatum est.

Posteaquam hominem cepisti benefaciendo tuum facere, beneficia beneficijs cumulanda sunt.

Non decet stare semel incitatum liberalitatem, cuius pulchritudinem usus ipse commendat.

Cur hunc hominem tibi tanto studio commendandum putarim, mirari desines, ubi eum propius nosse cœperis.

Huic persuasum est, & te apud principē, & me apud te plurimum ualere: & de te quidem haud fallitur, de me ne fallatur, non tam promeritus sum, quam cupio.

Pluribus hanc rem abs te contenderem, ni uererer, ne cui de tua humanitate uiderer diffidere.

Scio nō sine causa dictum Horatio: Quem cui cōmendes,

des, etiã atq; etiã aspice. Sed huius hominis integritas sic mihi multis argumentis est explorata, ut non dubitẽ illam tibi uel capitis mei periculo cõmendare. Quem si completeris, gratias agam quòd mihi credideris. Sed tu mihi magis ages gratias, quòd tibi tradiderim hominem in manu, qui tibi fuerat etiam è longinquo arcessendus.

Respon. ad commendationem.

Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam: Cicero ad Atticum.
 & hominem grauem & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui.

Plinius lib. vj. epist. Commendas mihi. Rursum epist. Rogas ut agam.

Quid ego audio? uis tibi ignosci, quòd me tuis commenda- Mena-
 titijs literis oneras. Imo sic interpretor, in gens beneficium abs te datum, qui tali uiro me conciliaris.

Quid possim, tu uideris. Quis sit exitus rei futurus, fortune in manu est. Illud efficiã, ut Antonius intelligat nostram amicitiam haudquaquam uulgarem esse.

Et tu diligenter commendas hominem, & ille mihi uisus est dignus, cui tantopere faueas. Sed temporum iniquitas in causa fuit, quò minus licuerit illi tantum prestare quantum uolebamus.

De monitoria epistola.

Monitoriæ epistole duplex est officium. Et uitium, si quod mutari uolumus, docte indicare: & quæ sint agenda, ea nescienti tanquam scienti ostendere. Et quoniam uix quisquã æquo animo sua discit uitia, ideo reprehensionis acerbitatẽ laude mitigabimus. Cum multa in eo sint egregia, negabimus passuros nos, ut tot uirtutes
 nnius

unius uitij n.æuo obscurentur, neq; commissuros ut tantus amicus cum exceptione laudetur. Deinde ipsum uitium uel ab ætate, uel ab imprudentia extenuabimus, uel in actibus quoque uiris idem fuisse ostendemus: aut certe ipsum quidē esse mutandū, sed tamē ab animi liberalitate, alia uel uirtute proficisci, haud magno negotio mutari posse. Nos hæc præcipuo in illum amore scribere dicemus, alijs non idem facturos. Orabimus ut pari libertate in nos utatur, nisi fortē minus amet. Id enim propriū amicitie munus, ut libera sit admonitio ac mutua, et similia, quæ ad hanc sententiā pertinebūt. Quod si tyrāno, regi, aut alioqui potenti scribimus, cuius aures nullā omnino sint reprehensionem admissuræ, eum falsò laudantes reprehēdemus. Quum enim multas in eo uirtutes prædicamus, à quibus est alienissimus: quū item in alijs quedā abomināda execramur uitia, à quibus illum immunē esse dicimus, tacite admonemus agnoscentem, quid mutare, quid sequi debeat. Hoc equidē consilio laudationes illas principū repectas fuisse auguror, ut sub laudis specie suorū uitiorum sine offensa, sine pudore admonerentur. Alioqui quid ea aßētatione scēdus? Vbi uerò sine reprehensione quid agēdum sit, ostendemus, autoritatē quādam nobis cōstituamus oportet, sine eius, quem monemus, iniuria. Idq; uel ab ætate, qua illū longē præcedimus: uel à multarum rerū usu, qui in eo tantus per ætatem nondum esse potuit: uel à diuturno studio in quo nos simus plurimus annis uersati, illo nunc ingrediente, pollicebimur nos amantissime, simulq; fidelissime consulturos. Demum grauitate quadam sermonis, quid quomodo fieri conueniet, ostendemus.

Probatissi

Probatissimorū autorū dictis & exemplis crebris utemur, præsertim eorum quorum autoritas grauis est apud eum, quæ admonemus, & quid quæque laudis, aut infamie consequutum sit, ostendemus. Ad prius illud admonendi genus, quo amicū uel blandius uocamus ad meliora consilia, uel liberius obiurgamus, pro personarū aut rerū uarietate, multū cōducet liber Plutarchi, quæ scripsit de discernendo adulateore ab amico. Ad posterius hoc quod tantum docet, non obiurgat, confrent epistole, imò libri omnes Senecæ, Cypriani, Hieronymi & aliorū qui uiuēdi formā diuersis præscripserunt. Sed præcipue Plutarchi libelli, qui morales appellantur. In priore reperientur huiusmodi fermè themata. Admonendus amicus submorsus, ut magis sese accōmodet ad mores omnium. Sit magis comis in uxorem, mitior in liberos, clementior erga famulos, obsequētiore erga amicos. Item qui linguæ sit liberioris, admonēdus, ut circumspectius loquatur, quòd non eodem candore ab omnibus excipiātur, quæ dicuntur. Item amicus plus satis addictus studijs admonebitur, ut parcat ualetudini, ut se partiatur studijs ac necessarijs negotijs, ut se magis accommodet ad sensum cōmunem. Ita qui simplicioris erit ingenij, admonebitur, ne quid fidat fictis amicis. Qui deditus erit aleæ, reuocabitur ad alios lusus. Qui profusior, ad frugalitatē: qui serocior, ad modestiā: qui incogitantior, ad uigilantiam. Atque item de cæteris, nam sunt innumera. Hoc genus minimum differt à suasorio. In posteriore licet huiusmodi themata fingere. In studio literarum quomodo uersandum. Stylus quibus modis potissimum parandus. Quibus rebus concilianda fama.

Quibus

Quibus artibus uitari possit inuidia. Quo pacto colenda amicitia. Quid uitandum aut sequendum in matrimonio: qua de re scripsit Plutarchus. Quibus modis instituendi liberi. Quid faciendum ludimagistro. Quid ei, qui decreuerit in aula principum uiuere. Quod officium boni medici, principis, aut episcopi, duce, aut militis, boni concionatoris. Ex his similia licebit similesq; materias communiſci. Sæpe miscetur utrunq; genus, cuius accuratissimum exemplum si quis querit, legat Ciceronis ad Qu. fratrem epistolam, cuius initium: Etsi non dubitabam quin hanc epistolam. Præstabit in huiusmodi thematibus exerceri, unde præter pbrasim paratur & prudentia potius, quam in frivolis, & anilibus materiis. In re tam uaria, non magni referebat exemplum subijcere, sed tamen hoc faciemus, ne prorsus exemplo careat præceptio.

Exemplum epistolæ monitoriæ.

Quoniam ex Italia reuersus, inter tuos uiuere decreuisti, eritq; tibi & pro tua eruditione, & natalium splendore, & uite dignitate in omnium oculis summa cum expectatione uiuendum, oras ut senex iuueni optimam quandam uiuendi formam commonstrem, quò possis & maleuolorum reprehensionem effugere, & optimi cuiusque iudicio probari, deniq; & animi tranquillitati & corporis ualitudini consulere. Incredibile dictu est, quantum iam nunc ista animi tui maturitate delecter, qui iuuenis adhuc, ea quæ senes plerique negligimus, mediteris. Optima, inquit Cicero, est uite eligenda ratio, quã iucundam reddet consuetudo. Quare quãquã singularis tua & eruditio, et præmatura quedam animi magnitudo, moni-

tore

tore non egeat, tamē quantū ætate, qua sola te vincimus: quantum longo rerum usu, qui prudentes efficere solet: quātum multorum annorum studio consequi potuimus, institutū quān optimum præscribemus. Quod & ueterum plerisque tenuisse uideo, me quoq; quātum potui, sequutum esse gaudeo: ne te quidē sequutum fuisse poenitebit olim. Principio, quod semper fecisti, cum animū obtine, qui nihil acerbum, nihil durum existimet, quod sit honestum. Qui nullo uel metu deterritus, uel spe captus ab officio deslectatur. Quān optimos tibi adiungito. Malos ne laceſito. T u a ne iactes : aliena ne carpas. Fac quum omnibus sis antefirendus, ipse te præſtras nemini. Amicū ita ames, tanquam aliquando osurus: inimicum ita oderis, tanquam olim amaturus. Cum bonis officijs certa: nemini aduerſeris : omnibus te affabilē præbeas: domi hilaris, foris cōpositus. Nemini tua arcana cōmittas, memor quān fallax sit multorum amicitia. Beneficium confer libenter, inuitus accipe. M o r o s i t a t ē in primis fuge. Officiorū diu-tissime meminisse oportet, iniuriarū faciliē obliuisci. G l o r i a m si contemnes, ultro te sequetur : sin sequeris, fugiet sequentem. Ne capta laudari, sed fac laudanda. Cum præpotētibus, aut nulla sit cōsuetudo, aut comis. Nullus sumptus tibi sit preciosior tempore: diem in operas partire. Ieiunus stude, aut scribe: pransus, hilariora quedam agito, cessa nunquān. His rationibus si diligenter uteris, & animi tranquillitati consulēs, & charus quān plurimis, nemini odiosus esse poteris. Corpus uerò moderatis agitationibus exerce, ne ignauia torpescat, ne inno dicis laboribus frangatur. Cibus sit temperatus, ac tempesti-

Docet agenda,

URS:

uus:prande liberalius:coena parcius:potus non quantum libidini, sed quantum naturæ satis est, sume. Vale.

Aliud exemplum.

Cum te incredibili quodam ardore literarum flagrare comminime dubitarem, Christiane non uulgaris amice, hortatore nihil opus esse putavi, sed eius quam ingressus esses, uite duce modo, ac tanquam indice. Id quod mei officij esse iudicavi, uidelicet ut tibi homini non modo multis modis copulatissimo, uerum etiam iucundissimo, uestigia, quibus ipse à puero essem ingressus, cōmonstrarem. Quæ si tu pari cura accipies, atq; ego dicturus sum, futurum cōfido, ut neque me monuisse, neque te paruuisse pœnituerit. Prima igitur cura sit, ut præceptorem tibi deligas quam eruditissimum. Neq; enim fieri potest, ut is recte quenquam erudiat, qui sit ipse ineruditus. Quem simul atq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filij uicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minus debeamus ijs à quibus recte uiuendi rationem, quam à quibus uiuendi initia sumpsimus: tum mutua ista beneuolentia tantum ad discendum habet momētum, ut frustra sis literarum præceptorē habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde ut te illi & attentum, & assiduam præbeas. Contentione enim inmodica nonnunquam obruuntur ingenia discipulorum. Assiduitas uerò & mediocritate sua perdurat, & quotidianis incrementis maiorem opinionem accruum accumulatur. Satieta cum omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio: intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis

teris digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò medijs
 ipsis studijs perpetua quedam uoluptas est intermiscēda,
 ut, ludum potius discendi, quàm laborem existimemus.
 Nihil enim perquàm diu fieri potest, quod non agentem
 aliqua uoluptate remoretur. Optima queque statim, ac
 primum discere. Extreme est dementiæ, discere dediscenda.
 Quod in curando stomacho solēt præcipere medici, idem
 tibi in ingenijs seruandum puta. Cave ne aut noxio, aut
 immodico cibo ingenium obruas: utroque enim iuxta offenditur.
 Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, ceterosque id
 genus, quos per censere neque possum, neque operæ precium
 est, ijs relinquito, quos barbariem immenso labore discere
 iuuat. Initio non quàm multa, sed quàm bona percipias,
 refert. Sed iam rationem accipe, qua possis non solum re-
 ctius, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine arti-
 fice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis, quàm re-
 ctius, expeditiusque, tum leuius etiam efficiat. Diem tibi in
 operas partire, id quod & à Plinio Secundo, & à Pio pon-
 tifice Max. uiris præstantissimis, factitatum legimus. Prin-
 cipio, quod caput est, præceptorem interpretantem, non
 attentus modò, sed & audius auscultato. Non contentus
 impigre sequi differentem, aliquoties præuolare contende.
 Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiã literis man-
 dabis, fidelissimis uocum custodibus. Quibus rursus ita con-
 fidas caue, ut diues ille ridiculus apud Senecam: qui sic ani-
 mum induxerat, ut se tenere crederet, quicquid seruorum
 quisquam meminisset, Noli committere, ut codices habeas
 eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te,
 aut cum alijs retracta, Nec his contentus, aliquam tem-
 s poris

poris partem tacite cogitationi tribuere memento: quam unam D. Aurelius tum ingenio, tum memorie in primis conducere scripsit. Conflictatio quoq; & tanquam palestra ingeniorum, nervos animi precipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si quid dubitabis: nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes, atq; intempestiua studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & ualitudinem uehementer offendunt. Auro musis amica est, apta studijs. Pransus aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibi non quantum libidini, sed quantum ualitudini satis sit, sumito. Sub coenâ paulisper inambula: coenatus, idem facito. Sub somnū exquisiti quippiā, ac dignū memoria legito. De eo cogitantē sompor opprimat: id experrectus, à te ipso reposcas. Plinianū illud semper animo insideat tuo: Omne perire tēpus, quod studio non impertias. Cogita, iuuenta nihil esse fugacius: quæ ubi auolarit semel, redit nunq̄. Sed iam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quā poteris meliorē, sequere, ac bene uale.

Quis sit modus repetendæ lectionis.

Quibusdam prima ac unica firè cura est, statim ad uerbum ediscere: quod equidē non probo: est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet, psittaci more, uerba non intellecta reddere? Commodiorē igitur uiam accipe, Lectionē quidem audiatam continuo relege: ita, ut uniuersam sententiā paulò altius animo infigas. Deinde à calce rursus ad caput redi-

bis, et singula uerba excutere incipies: ea duntaxat inquirens, quæ ad grammaticam curam attinent. videlicet, si quod uerbum obscurum, aut ancipitis derivationis, si heteroclitice coniugationis: quod supinum, quod præteritum faciat: quos habeat maiores, quos nepotes, quæ constructionem, quid significet, et huiusmodi nonnulla. Hoc ubi egeris, rursus de integro percurrito: ea iam potissimum inquirens quæ ad artificium rhetoricum spectant.

Si quid uenustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum uidebitur, annotabis indice, aut asterisco apposito. Uerborum compositionem inspicias, orationis decora scrutaberis. Autoris consiliū indagabis, quæ quicquæ ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit uehementius, caue præter casam, quod aut, fugias. Fige pedē, ac abs te ipsa rationem exige, quare tantopere sis ea ratione delectatus: cur non ex ceteris quoque parem ceperis uoluptatem.

Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut compositionis harmonia: aut, ne omnia persequar, simili quapiam causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod proverbium uetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acute, aut alioqui ingeniose dictū esse uidebitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad usum, et ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare. Nam hoc habent cruditorum uirorum, summo ingenio, summis uigilijs elucubrata scripta, ut milies relecta, magis, magisque placeant, semperque admiratori suo nouū miraculū ostendant. Id quod tibi in tabula tua sæpenumero, nec sine causa laudata, euenire

solet, quod antea non animaduertisses. Idem tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quarto, ac quæ ad philosophiam, maxime uerò ethicè referri posse uideantur, circumspecies, si quod exemplū, quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non uel exemplum uiuendi, uel imago quædam, uel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxta uidemus. Hæc si facies, iam uel edidiceris, quanquam aliud egisti. Tum demum, si libet, ad ediscendi laborem accedito: qui tum aut nullus erit, aut certe perquam exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum studiosis congregiaris, tuas annotationes in mediū prostras, uicissimq; illorum audias, alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defendes, partim castigari permittes. Postremo quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

*concedit
u. genit*
Secreta studia à doctis laudantur: at ita, ut postea è latebris in arenam prodeamus, uiriumq; nostrarum periculum faciamus. Id quod sapientissime à Socrate est dictum. Experiamur utrum partus ingeniorū uitales sint, nimirū obstetricum industriam imitati. Quare alternatim utrisq; utetur, qui non uulgariter uolet euadere doctus. Vale.

Aliud exemplum de uita aulicæ.

Scribis te nolentem ac reluctantem, uoluntate parentum rapi, protrudiq; in aulam principis. Quando igitur necessitas uinci non potest, superest ut commode utendo pericias, ut aliquando te isthinc explices quàm minimo malo. Nec enim omnibus infeliciter cecit, hac adisse. Idem. Et ne tibi uidear non satis grauis admonitor, scito me ab ipsa pueritia ad annum usque quinquagesimū

in aulis principum militasse. Primum illud tecum statuito,
 ne quid cui credas, quantumuis in speciem amico, quan-
 tumuis aridenti, complexanti, pollicenti, deicranti. Nec
 quenquam existimes tibi ex animo amicum, nec tu sis cui-
 quam amicus ex animo: tamē perinde quasi neminem non
 ames, ita blandus & comis esto singulis. Esto largissimus
 eorum officiorum, quæ tibi nihil adferunt impendij. Salu-
 ta blande, cōplectere, cede uiam, aperi caput, subinde rec-
 pete honoris & charitatis titulos, lauda affatim, pollicere
 benigniter. Prius igitur domi uultum componito, ut is ti-
 bi paratus sit ad omnem fabulæ partem, ne quid ueri affe-
 ctus in facie subluceat. Meditāda domi est actio, ut oratio
uultui, ut uultus, ac totius corporis gestus, orationi fua-
te subseruiat. Hæc sunt aulicæ philosophiæ rudimenta: ad
quæ nullus erit idoneus, nisi prius omnē pudorem abster-
serit, ac uultu natiuo domi relicto, quasi personā sumpse-
rit. Proximum erit, ut faciōnes totius aulæ subodoreris,
sed ita, ne cui te facile admisceas. Si quos, aut si quas uide-
ris nihu non posse apud principem, uide ut te semper ina-
flexas ad latus nauis fellicis. Nec pudeat, aut pigeat as-
sentari morionibus etiā, quos animaduertes esse gratos
Ioui. Sed hunc ipsum omnibus technis captabis. Quoties
in illius conspectu consistes, arte præ te feres simplicem
quandā alacritatem, quasi gaudio gestias, quoties illi da-
tur adesse. Et postea quā cōperisti, quibus rebus offenda-
tur, quibus oblectetur, non multū erit negocij apud illum
quamuis magnam inire gratiam. Commode subseruias, ad
orationem arridebis: si loqui non dabitur, applaudes ue-
lut admirabundus. Sed apud alios plenis, ut aiunt, tibijs

illius laudes decantabis : Aliqui certe perferent, si passim
 predicaueris. Nunc hic, nunc ille tibi captandus erit mun-
 dulo, sed eleganti et apto magis, quam precioso, ne uidearis
 aureo piscari hamo, pretium addes oratione. Excusabis
 tenuitatem fortunæ, ubi illa contigerit opulentior, polli-
ceberis montes aureos. Si qua præda affulserit, caue quis-
 quam Deorum aut hominum tibi tam charus sit, ut illi cedas.
 Semper tibi proximus esto. Quoties de re agitur, uel pa-
 tri uerba danda sunt. Non semper in aula spirant uenti
sequundi : ubi spirant, arripicnda est occasio. Nullius in-
 risiurandi tam sancta sit tibi religio, ut huius gratia patia-
 ris opinam prædā elabi de manibus. Si quibus principem
 scaseris uehementer insensum, ac diuersam factionē gesti-
 te uictoria, semper accommoda te felicioribus, sed ita, ut al-
 teram partē non ledas capitaliter, nisi id fiat tuo magno,
 certoq; bono. Solent enim principū fauores, uentorum in-
 morem subinde restare in diuersum. In summa, ubiq; ue-
 nare commodū tuum. Ne quē apertē ledas. Caue mensam
 habeas domi, ea res exhauriet te sumptibus. Longè præ-
 stat conuiuiam esse, quam conuiuiatorem. Noli supputare,
 quanti cōstet una coena domi data, sed subducito rationē,
 ad quantam summam post annum ea res tibi sit reditura.
 Procures aliquot cole. Horum mēsis te adiungito, sed ita,
 ne crebrius ad eundē. Hic comis et commodus esto conui-
 uis, sic festiuus ac lepidus, ut ne quem offendas. Si quid in
 te dictum erit petulātius, in lusum, iocumq; uertito, etiam
 si seria res sit. Ab omnibus tanquā ab hostibus cauetō. Ne
 cui concedas, unde te possit ledere. Si quos senseris tibi
 parum amicos, fac artificio summo dissimules, et commu-
 nibus

nibus officijs hoc magis apud illos amicum agas. Lauda apud eos, quos suspicaris renūtiaturos. hac arte aut fient amici, aut mitius erunt inimici. Tantum caue, ne qua detur ansa ledendi. In ceteris nugis aulicorū esto lepidus congerro. Tantum ab alea temperato: si quidē ad hunc scopulum multi fecere naufragium, sic, ut uix licuerit enatare nudos. Da operam, ut quā minimum inquineris. Ad rem augendam & constabiliendam ubiq; uigila. Vbi satis pingueris, excogitanda ratio, ut, quod paucas contigit, feliciter ab aula te subducas, tibiq; uiuas. Neq; perpetuus ad sis principi, neq; nimium diu absis: quorum alterum parit tedium, ac satietatem, alterum obliuionem. Vt autem etiam cōmodo tuo absis, tibi legationes. sed fauorabiles, minimiq; negocij, ita subinde redibis nouus ad principem tuū. Semper esto querulus ac petax, & quē admodū callide meretrices, uarijs non inibus ac modis, semper aliquid auferunt ab amatoribus, ita tibi studio sit, semper aliquid auferre à principe. Sed ea potissimū petēda, quae ille sine suo sumptu largiri potest. Quod genus sunt sacerdotia, prepositurae, abbatie. Si quid erit tale, cuius tu capax non sis, suborna qui petant suo nomine; sed tuo cōmodo. Hæc arbitror esse satis pro primis elementis: posthac ubi te profecisse uidero, abstrusiora quedam impartiam. Vale.

Exemplum epistolæ, quæ habet admixtam obiurgationem.

Contigit tibi genus cum primis honestum: contigit res satis ampla: contigit ingenium: contigit eruditio non uulgaris, nec deest iudicium. Quid multis? felix eras, nisi unum quiddam tibi deesset, ut hoc tua pace dixerim.

Nam hæc qui scribit, tibi ex animo bene uult, ut si quis alius. Quid isthuc? inquires, ut animo imperes tuo, mi Saxonii. Quid conferunt literæ, si nescias uti? Non herde plus, quam citbara ei qui nesciat canere. Ad hoc discitur philosophia, ut ne quid agatur ex affectuum arbitrio, sed ex rationis iudicio. Et unum hoc quod deest ad felicitatem, ipse tibi præstare potes: præstitur enim ilico, si magnopere uelis. Quid tibi cum istis litibus? Sit interim leuis momenti, quod & rem deteris, & temporis iacturam facis, animi tranquillitate cæres, & minus incundus es uxori, liberis, amicis, minus adeò tibi ipsi: uides toties periclitari uoletudinem tuam. Vt belli, sic litis incertus euentus. Sed finge certam uictoriam: queso te, totum hoc quod euincas, tot incommodis emendum putas, etiam uita discrimine? Scio, non facis ista tuopte ingenio, quo nihil est ad pacem, & amicitiam propensius. Instigat te lippus ille ueterator, homo factus ad lites. Sed obsecro te per nostram amicitiam, qui magis libet isti uni auscultare, quam optimo parenti, quam his amicis, qui tibi non minus bene uolunt, quam sibi? Tu quidē pro tuo candore alios æstimas è tuo ingenio: at uereor ne cōsultor iste sibi consulat, non tibi. Mibi uultus ipse hominis impostorem clamitat. Atque utinam hic mihi sit læua mens: sed uereor ne serò sapias, meque uatē uerum fuisse dicas. Reijce nebulonis uenentam blandiloquentiam. Patrem uirum & singulari prudentia præditum, & tu plus quam paternè amantē: imò tuum ipsius ingenium, tuam eruditionem in consilium adhibe. Rem per arbitros cum affine transige, uel parum æquis conditionibus: fortasse capies aliquod rei dispendium.

dium. Crede mihi, si rerum omnium rationem subduxeris, istud dispendium summum erit compendium, etiam si in solidam pereat, quo de his est. Vale.

Monitoriæ sylua.

Nam neq; pugnandū arbitraret contra tantas opes, Cic. epist. 7. m.
neque delendum, etiam si id fieri posset, summorum civium principatum, neq; permanendum in una sententia, conuersis rebus, ac bonorum uoluntatibus mutatis, sed temporibus assentiendum. Nunquā enim præstantibus in Repub. gubernanda uiris laudata est in una sententiā perpetua permansio, sed ut in nauigando tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queat: cum uerò id possis mutata uelificatione assequi, stultum est cum tenere cum periculo cursum, quē ceperis, potius, quā eo cōmutato, quò uelis tandem peruenire: Sic cum omnibus nobis in administranda Repu. propositum esse debeat id, quod à me sæpiissime dictum est, cum dignitate otium: non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus.

Etsi eo te adhuc cōsilio usum intelligo, ut id reprehen Mitigatio.
dere nō audeam, nō quia ab eo ipse dissentia, sed quòd ea te sapiētia esse iudicē, ut meū consiliū non antepōnā tuo, tamē & amicitie nostræ uetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberē ad te, quæ & saluti tue conducere arbitraret, & non aliena esse ducerem à dignitate.

Sed quoniam quod mihi placeret ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis.

Scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat.

Oro, obtestorq; te, pro nostra uetere coniunctione, ac necessitudine, proq; summa mea in te beneuolètia, & tua in me pariter, te ut nobis, parenti, coniugi, tuisq; omnibus, quibus es fuisi; semper charissimus, saluum conserues: incolumitati tue, tuorumq;, qui ex te pendent, consulas. Quæ didicisti, quæq; ab adolescentia pulcherrime à sapientissimis uiris tradita memoria, & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore utare: quos coniunctos summa beneuolètia, plurimisq; officijs amasti, eorum desiderium si non æquo animo, at forti feras.

Nunc tantum significandum putauit, ut potius amorè tibi ostenderem meum, quàm ostentarem prudentiam.

Adbuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me quod sentiam, liberè dicere.

Lib. x. epistola: Quæ locutus est Furnius noster.

Cicero ad Antiochum.

Vt enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori uictoria, sic huic moderatori Reip. beata ciuium uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter homines, atq; optimi illum esse effectorem uolo.

Vehementer à te Brute dissentio, neque clemètie tuæ concedo, sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. Quòd si clementes esse uoluerimus, nunquam decerunt bella ciuilia.

Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta, nihil potest esse uerius.

Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gauisi simus, neu semper primi cuiusq; mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius.

Etiã

Etiam illud te admoneo, ne quid ullis literis cōmittas, quod si prolatū sit, moleste feramus. Multa sunt, quæ ego nescire malo, quàm cum aliquo periculo fieri certior.

Nec te tam longæ navigationi & viæ per hyemē nisi Cic. epil. fam. bene firmum cōmittas, ne uel nauiges, nisi explore. Qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Solēt nau-
te festinare questus sui causa, cautus sis mi T yro.

Accepi tuam epistolam uacillantibus literulis, nec mi-
rum tam graui morbo.

Audio te animo angī, & medicum dicere, ex eo te læ-
borare. Si me diligis, excita ex somno tuas literas, huma-
nitatemq; propter quam tu es mihi charissimus.

Nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. Id
quum tua, tum mea causa faciās, à te peto.

Mibi crede, tuis literis perlectis, exilui gaudio.

Quid est enim negotij, continere eos quibus præsis, si
te ipse contines? Nam ut quisq; est uir optimus, ita diffi-
cillime esse alios improbos suspicatur.

Multis enim simulationū inuolucris tegitur, & quasi
uelis quibusdam obducitur uniuscuiusque natura. Frons,
oculi, uultus, per sæpe mentiuntur, oratio uerò sæpius.

Quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præsertim
genere intelligam prudentia non esse inferiorem me, usu
uerò etiam superiorem?

Quapropter incumbe toto animo, & studio omni in
eam rationem qua adhuc usus es, ut eos, &c.

At ille quidem princeps ingenij & doctrinæ Plato, tū
denique fore beatas Respublicas putat, si aut docti, ac sa-
pientes eas regere cepissent, aut qui regerent, omne stu-
dium

dium in doctrina ac sapientia collocassent.

Mitigatio mo-
nitionis.

At ea quidem quæ supra scripta sunt, nō ut te instituerem scripsi (neque enim prudentia tua cuiusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo, commemoratio tuæ uirtutis delectauit : quanquàm in his literis longior fui, quàm aut uellem, aut me fore putauit.

Sed te illud admoneo, ut te antè compares, quotidieq; meditare resistendam esse iracundiæ: quæ ea maxime animum mouet, tum diligentissime linguam esse continendam: quæ quidem mihi uirtus, non interdum minor uidetur, quàm omnino non irasci.

Mitigatio mo-
nitionis.

Nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo. Apud Xenophontem est Cyri et Agesilai summo imperio nullum unquam uerbum asperius auditum fuisse.

De sorore quod scribis, testis erit tibi ista, quantæ mihi curæ fuerit. Utinam fratris in eum animus esset is, qui esse deberet. Quem quum esse offensiosem arbitrarer, eas literas ad eum misit, quibus et placarem ut fratrem, et monebam ut minorem, et obiurgarem ut errantem.

Tu pro tua prudentia, quid optimū sit factu, uidebis. Nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset, &c.

At uide quanto diligentius homines metuant, quàm meminerint.

Pecunia omnium dignitatem exæquat.

Nunc te obiurgari patere.

Plinius.

Neque enim tantopere mihi considerandum est, quid uir optimus, in præsentia uelis, quàm quid semper sis probaturus.

Quò magis te, cui uacat, hortor, cum in urbem proxi

me ueneris, uenias autem ob hoc maturius, illi te expo-
licendum limandumq; permittas. Neq; enim ego, ut multi,
inuideo alijs bonum, quo ipse carco, sed contrā sensum
quendam uoluptatemq; percipio, si ea quæ mihi denegan-
tur, amicis uideo superesse.

Quod tibi scripsi, ut te sortitū prouinciam præmone-
rem, plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidam: deinde
scias, si quis sortē te, quod abominor, fallat, paratā ultio-
nem: qua tamen ne sit opus, etiam atq; etiā attende. Neq;
enim tam iucundum est uindicari, quam decipi miserum.

Possū ego, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uo-
luminibus philoſophi docere conantur, ipse breuiter tibi,
mibiq; præcipere, ut tales esse sani perseueremus, quales
nos futuros profitemur infirmi.

Lib. j. Tota epistola, cuius initium: Cōsulis an existimem.

Quorsum hæc? ne tibi optime in dolis iuueni, quorū
dam inmensa luxuria, specie frugalitatis imponat. Conue-
nit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit,
sub exemplo præmonere quid debeas fugere. Igitur me-
mento nihil magis esse uitandum, quam istam luxuriæ, et
sordium nouam societatem, quæ cum sint turpissima, di-
screta ac separata, turpius iunguntur.

Lib. iij. Tota: Cum patrem tuum.

Quomodo principes sub specie laudis excitandi sunt
ad honesta, docet Plinius libr. iij. epist. Officium cōsulatus.

Rursum lib. vij. epist. Terret me hæc tua.

Eodem lib. Quæris quemadmodum, de ratione studij.

Item eodem lib. Deliberas mecum.

Rursum epist. Gaudeo quidem. Rursum lib. vij. Amor

in

in te meus cogit, non ut præcipiam (neque enim præceptore eges) admoneram tamen, ut que scis teneas, & obaserues, aut scias melius. Nam tota usq; ad finem, huius argumenti est, & elegans.

Monitio mea.

DE malo principe tacendum censeo, nã si male loquaris, ingens periculum est: si bene, graue flagitiũ est.

Non te cuiusquam autoritas abducat à recto. Est quidem consultum inherere maiorum uestigijs, siquidem illi recto itinere præcesserunt. Alioqui quid interest, inter hunc imitatore[m], & gregem, ducem illum suum, quo quò se conferat, sequentem?

Hoc ipso tibi places, quòd ipse tibi displices. Nam uerissime dixit Plinius: Magis in studijs homines timor, quam fiducia decet.

E de tandem aliquod indolis tue specimen. Ostende te aule, ostende Reipub. patere te assignari famæ. Scis illud, occulta musices, & c.

Ostēde, qd in te, hoc est, in opere pulcherrimo desiderē.
 Quem si sine exceptione laudassem, & fide caruisset laudatio, que in nullum competit mortalem, & tibi nihil profuisset. Nunc omnes intelligunt, & intelligis ipse, mihi cetera uere plangere, quum non dissimularim, que mihi displiceant.

Sciebam tibi nihil opus esse monitore, sed tamen libuit admonere, ut quod facis, faceres.

Quod transactum est, reuocari iam in integrum non potest: quid in posterum oporteat fieri, consulendum est.

Nunc mouere te, seruum est: obiurgare, inhumanum: utinam

Mitigatio ad-
monitionis.

utinam aut ego possim te ex istis malis eximere, aut tu mo-
nitis meis obtemperans, in ista non incidisses.

Quid faciam? Obiurgabo te, qui toties admonitus, ut
caueres, uelut obstinato deuotoq; animo temet in istas ed-
lamitates conieccheris? Sed ærumnosum amicum obiurgare,
crudele est. Admonebo? seruum est. utinam seruum non esset.
Scio quàm tu frustra soleas admoneri. Complorabo tuam
infelicitatem: quid aliud quàm plagam exacerbauero?
Vnum illud superest, si quid tamè superest, ne doloris im-
patientia, malis per se grauissimis grauius aliquid adiun-
gas, & omnes ingenij consilijq; tui neruos excites, ut te-
met istinc euoluas.

Etiam atque etiam cura ualetudinem tuam. Et quans
quàm est hęcens, tamen memento te Auenione uiuere.

Deliberationem tuam ad amicos retuli, quorum una
omnium est sententia, ut relictis istis nugis oratorum ac
poëtarum, te totum ad ius pontificium conferas.

Cicero id epistolæ proprium esse putauit, ut cui scribitur,
de ijs quæ ignorat certior fiat. At ego ad te ea quæ
melius meipso tenes.

Quare aut amori meo cõcedas oportet, aut hanc epi-
stolam esse neges.

Responso ad monitionem.

Raras tuas quidem (fortasse enim non perferuntur)
sed suauis accipio literas, uel quas proxime accepe-
ram, quàm prudentes, quàm multi & officij, & consilij.
Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admon-
bas, tamen cõfirmantur nostra cõsilia, cum sentimus pru-
dentibus, felicitatq; suadentibus idem uideri.

De

De amatoria epistola.

A matorie epistolæ non omnes eodem in genere uersantur. Aliæ enim petunt, aliæ expostulant, aliæ queruntur, aliæ blandiuntur, aliæ purgant. Quare commode de his arte præcipi non poterat. Huius generis duas species nonnullos fecisse uideo, honestam & turpem. Nos honestam, conciliatoriã appellamus, alterã amatoriã. Conciliatoria est, qua nos in beneuolentiam antea ignoti insinuamus. Eam sic instituemus. Principio causas, quibus ad ambiẽdã illius amicitia sumus accensi, probabiliter exponemus: id quãquam uix citra assentationẽ fieri potest, tamen assentationis suspitionẽ accurate amouebimus. Deinde si quid in nobis crit, quod illi ad nos mutuò amandum prouocabit, id sine arrogancia significabimus, hoc modo:

Santeranus Fausto S. D.

Exemplum epi-
stolæ concilia-
torie.

T VA carmina que passim apud nos incredibili omnium admiratione leguntur, iam pridem me accenderunt, ut in amicorũ tuorum numerũ ascribi uehemẽter arderem. Neq; enim diuinã modo ingenij quandam uim, uerũ etiam probitatem modestiamq; præ se ferunt. Incitauit me currentẽ (ut aiunt) Antonius, qui per sepe mecum & amantissime, & facundissime de tuis moribus collocutus, ultro etiam hortatus est, ut ad te scriberẽ, te eum esse, qui non solum obitas amicitias diligenter coleres, uerum etiã sponte tua soleas alios prouocare. In te quidem quum omnia summa ac diuina suspiciam, de me nihil adfirmare possum, nisi hoc unum, nempe traditurum me tibi hominem tui obseruantissimum, parum quidem crudum, sed auditorum tamen candidissimum admiratorem,

et predicatorem simplicem: simulandi ac dissimulandi iuxta ignarum, et pertinacissimum amicorum cultorem: re quidē parum beatum, sed animo beatissimum, liberū, apertum, facilem, deniq; tui cupidissimū. Hunc si tu vicissim amplecti potes, uel ob hoc ipsum, quod te tam perditē amat, fac eum in tuum gregem recipias. Quod si feceris, rem palmariā me hodie arbitrabor adsecutum. Tu porro ut ceteris rebus omnibus superes, non committam ut amoris magnitudine tibi concedam. Vale, ac nos ama.

Quod si puellae animum ad mutuam amorem solici- De amatoria
præcepto.
tabimus, duobus potissimum arietibus utemur, laude, et misericordia. Laude enim cum omnes homines, tum puellae in primis gaudēt: potissimū autē à forma, in qua summum bonum constituunt, tum ab etate, moribus, genere, cultu, et rebus consimilibus. Deinde quod molli sit animo id genus, et facile ad misericordiā cōmouetur, quam maxime supplices uideri studebimus. Quae illius sunt, uehemēter amplificabimus, nostra extenuabimus, aut certē summa cum modestia profereamus. Summum amorem, cum summa desperatione coniunctum ostendemus. Nunc lamentabimur, nunc blandiemur, nunc desperabimus: nunc rursum nos ipsos callide laudabimus, pollicebimur; exemplis utemur illustrū, et honestarum mulierum, quae ingenio amorī indulserunt, et iuuentū ipsarū fortunis longē inferiorum. Amorē nostrum, quam honestissimum conabimur ostendere. Deniq; quam poterimus uerecundissime orabimus, ut si amantem redamare neutiquam dignetur, saltem amari se citra incommodum, equo animo ferat: quod nisi impetremus, decretū est apud nos quouis modo
t crudelcm

crudelē abrumpere uitā. Exemplū huius præceptionis, ab Ouidio cæterisq; poetis petent, quibus ea res curæ est. Quāquā est genus amatoriarū epistolārū quod abest à nequitia, ueluti quū adolescēs probus probam, ac bene educatā puellā ambit uxorē ducere, quāquā hoc quoq; blanditijs habet, habet lacrymas, querimonias, suspiria, somnia, cæteraq; non turpia quidem illa, sed ineptiora tamen, & ad aliquā nequitie speciem accedentia, quæ nescio an expediat adolescentibus proponere. In his erit plus difficultatis, & uberior exercendī ingenij materia, quoties paup̄ diuitis, obscurus claro genere natæ, deformis formosæ nuptias ambit: deniq; quoties senex puellæ. Omnes hæ formæ, quāquā ad genus suadoriū pertinent, tamen multū admiscetur ex genere demonstratiuo, quod amor laude potissimum concilietur. Hic ingenij fuerit excogitare rationes, quibus seipsum prædicet aliquis, citra speciem arrogantiæ, aut stoliditatis. Nisi persone tales fingentur, ut hoc ipsum sit affectandum. Qualis est apud Vergiliū Corydon, apud Terentium Thraso.

Amatoriæ sylua.

Cicero.

AVdi igitur me hoc amatoris dicentem, Ne uiuam mi Attice, si mihi non modo Tusculanum, ubi certe sum libenter, sed parāq; vibi tanti sunt, ut sine te sim totos dies.

Nihil enim est (mibi crede) uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, ut scis, M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem atque constantiam: tamen 1 diebus Martij tantum accessit ad amorem, ut mirarer locū fuisse augendi

augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatam etiam uidebatur. Quis erat qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse.

Lib. vii. epist. Nunquam sum magis rursus: Scribis de Plinius.
absentia mea.

Angeli Politiani epi. lib. ix. Cum superioribus diebus.

De demonstratiui generis epistolis,

Genus demonstratiuum raro quidem per se adhibetur, frequenter autem in alijs generibus incidit. Exempli causa: si quem comendare nitimur, in personae demonstranda laude uersari necesse est, quod idem accidit in consolatione, petitione, exhortatione, admonitione. Praeterea in criminatione, defensione, inuectiua, et consimilibus generibus. Quod si cui suademus, ut in aliam urbem aut uillam commigret, demonstratione, eius loci faciem ante oculos ponimus. Quoties autem per se adhibetur, totum est ad delectationem accommodatum. Quare ut in pictura, ita in demonstratione conueniet adhibere sermonis uarietatem, uerborum apparatus, exornationum festiuitatem, annominationes, membra, coparia, contraria, uerba poetica. Si personam describimus, ut regis, reginae, principis, alterius uel, ei cui ea sit ignota, rhetori super hac re notissimas praecipiones ignorare non oportebit. In epistola satis erit uultus, totiusque corporis habitum, figuram, gestum, motumque, tanquam pictura exprimere: deinde ad animi, fortunaeque commoda ueniamus. Quod satis luculenter a rhetoribus praecipitur, neque cognitu difficile, prudens praetereo. Si

Descriptio personae.

Loci descriptio. locum quempiam describimus, perinde ac si hominē manu in eum duceremus, primum tanquam procul intuenti uniuersam loci faciem cogitationi subiiciemus. Situm tanquā depingentes, describimus. Num in edito, an humili, an decliui: in plano, an monte: nemoroso, an secus. Quo flumine, mari, aut lacu alluatur, aut cingatur. Quantum passuum in longum, in latum, in ambitu contineat. Hic consideratis cœli plagis, quem prospectum, quas urbes, quos agros, quos montes, quæ nemora in unamquamque partem habeat. Quo sole illustretur, quibus uentis trudatur, cui cœli portioni subiaceat, cuiusmodi cœlū habeat, salubre, an pestilens, amœnum, an secus, exponemus.

Vrbis & ædificij descriptio.

Deinde tanquam propius accedentes, singula accuratius ostendemus: et ut quicquid aduenientibus sese cōsuevit offerre, ita primum exponemus. Si uillam aut amplum ædificiū demonstrabimus, à primo ingressu exordiemur, cuiusmodi atrium, quantū, qua figura, quo lapide, quot habeat cubicula, et in quam partē uergentia, quem in quāque partem habeat prospectum. Deinde arcā, uestibulum, penetralia, cœclauia, triclinia, breuiter totum ædificium lustrabimus,

Fluminis aut lacus descriptio.

situm cuiusque rei sine confusione exprimētes, ut is qui legit, cum locum uidere se oculis putet. Si flumen aut lacus erit, quā amplū, quā rapidū, quo colore, unde nascatur, unde augetur, quā præter, iuat, quō influat, diligēter exponemus: quos sinus faciat, quas insulas, quos agros, quæ nemora irriget, quod piscium genus, quæ piscandi, ac nauigiorū forma. Si ager erit, quid ferat, quantum, quo ritu colatur, cuiusmodi cultores, quod arborū genus, cuiusmodi uinū proferat. Si mons, à radicibus usque ad cacumem

Agrorum descriptio. Montis descriptio.

cacumem

cumen omnia diligēter perlustrabimus: & si quid habeat nouum, prodigiosum, aut alioqui memorabile: qualis est apud Pomponiū Melam descriptio montis Atlantis, apud Plinū Actnæ. Ad hoc pertinet amphitheatrorū, animantium, pomparū, tabularumq; descriptio. Vocabulorū idoneorum uim, ex eorū libris qui de situ orbis Latinè scripserunt, quiq; de architectura, facillè cōparabimus. Et incidit hoc genus per sepe, quum peregrinantes ex itinere de nouis rebus trāscribimus. Si quē locum insignem, principem nobile, si quod animal inusitatū uidimus, id his ractionibus, summa cum legentis uoluptate describemus. Locū describēdi exēplum erit, Tusculorum, ac Laurentis apud Plinium: & regię Psyche apud Apuleium, & aliās descriptiones crebræ apud poētas & historicos: ueluti domus Somni & Famiæ apud Ouidium, Cleopatræ Cydnoaduectæ apud Plutarchū, picturarū apud Philostratum. Si genus hominū describimus, à corporū descriptione exordiemur, deinde ad uestiū genus, ad animorū habitus uenimus. Postremò uiuendi ritum omnē ante oculos ponemus. In hoc demum genere, siue laudemus, siue uituperemus, hypotyposim, effusionē, imaginē et exornationem, quam notationē appellat Cicero, & si quod aliud schema, quod ad energiam facit, scitè exhibebimus. Itaq; de hoc genere hæc præcepisse sat erit. Nā exēplis singula demonstrare, perlongū sit, & undecūq; magna uis exēplorū suppetit.

De Iudicialis generis epistolis, &
primum de Criminatoria.

SI quem accusare uolumus, & cause statum, & confirmationes, confutationesq; argumentandi rationes, &

t 3 quibus

quibus rem uerisimilem, aut dissimilem faciamus, quibus exaggeremus, quibus extenuemus, ea omnia è rhetorum præceptis præcepta habere conuenit. Neq; enim alio artificio scribitur epistola, quam oratio. Tamen quoniam in epistola breuitas esse debet, & singulos locos persequi non licet, ea quæ potissimū ad rem spectant, excerpemus, multa in suspitione relinquentur. In criminatoria igitur epistola nonnunquā ab abrupto principio conueniet exordiri, quo statim et nostrum dolorem, & rei atrocitatem indicemus. Id erit, si uel à conuestione, aut dubitatione, uel ab exclamatione, aut alioqui figurata oratione initium capiemus. Quamquam idem apud Iudices fieri uentant rhetores. Deinde rem uerisimiliter narrabimus, argumentationes, & amplificationes eidem breuitatis causa admissentes. Mox probabilibus argumentis rem docebimus. Postremò epilogū, aut aliquid epilogi loco subiiciemus.

Exemplum.

Pudet me, ita me Deus amet, præfekte iustissime, de mei hospitis, tui ciuis insigni contumelia queri. Quid autem dixi contumeliā? Non occurrit uocabulū, quo rem atrocissimā satis dignè explicem: neq; ulla tragœdia nephario scelcri par inueniri poterit. Quod ubi acceperis, quæ tua est equitas, innocētiaq; & mee cōditionis miserescet, & ciuis tui uehemeter pudebit: si tamen eiusmodi nebulones

Narratio.

pro ciuibus tuis sint habēdi. E' tēpestate illa, omnū quas uel uidimus, uel audiuimus, seuissimā, quæ pridie Idus Octob. sexaginta onerarias naues, omni mercium genere refertissimas, in mari Adriatico oppressit, Varus Saxonius inter multa hominū milia, quæ naufragio perire, so-

lus

lus, aut certe cū per paucis, emerfit, homo omnium quos terra sustinet impiissimus. Credo vel in meā perniciē à Neptuno mihi irato seruatam: uel certe quòd maris elementum, pestem talem sub Tartara potius præcipitandam exhorruerit. Excepi hominē nudum, egentē, squallidū, confectum, seminecem. Cur, inquires, tale portētum in domum tuam uocabas? Irato genio, dijs iratis, mente leua, sateor, neq; enim postulo ut hanc appelles humanitatem & misericordiam, attanē ut hominem excepi: mouebat me hominis miserāda conditio, & eò magis, quòd ipse eiusmodi calamitatis rudis non essem. Perpulit multorū cōmendatio: hortabatur patria, quam tametsi mea non est, tamen nō secus ac meam semper sum amplexus. Vincebār fucatisissimi nebulonis, mira quadam, sed falsissima specie' probitatis, oratione, lacrymis, ipsa denique canicie. Hæc uel quocumq; astutum hominem fallere poterant. Nunc quid ego commemorem, que mea fuerit in illum comitas, liberalitas, hospitalitas? In intimam familiaritatem admissi demens. Omnes fortunæ communes feci: famuliam, & rem domesticam eius manibus concreddidi. Ita duos ferme menses apud me est humanissime habitus. Hic ego dictum illud nimium uerum esse sum expertus. Non minus esse periculum malis benefacere, quam bonis male. Nam ille bonus uir, repente ex hospite præuox, ex jene factus est stuprator. Cum famula domestica clam rem habuit, ac grauidam mihi reliquit. Indignum facinus clamabis, scio. Sed mane, nondū tragicæ die audisti argumentum. Nam hæcenus comædia uideri potest. Quum iam sce dissimā fugam constituisset, sacratissima ea nocte, que Christo est natalis (ui-

Verisimile
facit.

de, ut scite sceleris artifex tēpus delegerit) quū iam uxor cum reliqua familia, ecclesiasticis uigilijs operā daret, me præter morem, & illo insperante, domi relicto, eò quòd subito dolore correptus essem, iam intempesta nocte, in proximo filie cubiculo strepitum audio, nescio quē, deinde de stridorē, tanquā ferro effringētis. Miror quid sit, puerum excitum iubeo uisere: offendit hominē. Mentitur se ab uxore missum ut preculas, quas filia reliquerat, adferat. Paulò post clariori etiā strepitu exit. Post horam frē uxor anhela domū accurrit. Percontor quid noue rei sit: ait filiam inter frequentē turbam è suo comitatu dilapsam nusquam apparere. Oboritur utriq; certa suspicio: mihi quidem è strepitu, uxori uerò multo amplius, quòd cum aliquoties antea furtim cum ea cōfabulantem cōperisset, tum ea nocte, nescio quid consusurrationis animaduerterrat. Mibi quoq; tot res coniecturam facere poterant, nisi talpa cecior fuisset. Pallebat mihi canus amator, macies uultum obduxerat. At ego illum aqua maris, non igni senili pallere putabam. Cubiculum ingressi, serinium effractum offendimus, arma relicta, sublatum & uestium, & pecunie, & anulorū, ut quicq; occurrerat furto fugēq; cōmodissimū. Quid facerē, & spoliatus hospes, & plusquam orbis pater? & nox & hyems, & solitudo urbis, denique & ipsa diei ratio prædoni fauebat. Hic animi mei curas facilius fuerit tibi æstimare, quàm mihi narrare. Ciues aliquot egrè contraho, exilio, percontor, uestigo, audio unā cum puella cōspectum, uia quam obliquam uulgò nomināt, suffarcinatū, & admodum properantem. Intellego infelix. Itum est ad portum, quò ea ducit uia,

nihil

nihil inuenio præter scalmū ulteriori in ripa, in citeriori
 zonam, quæ tumultuāti filiæ exciderat. Sedeo exanima-
 tus, orta luce, quæ mihi tristissima lōge omniumq; funestis-
 sima illuxit. Vbi res in uulgum emanauit, passim querelæ
 fruēt. Ab alijs nutuum acceperat, alijs imposuerat: alius
 ex illius conuictu aliquid desiderabat, nemini nō aliquid
 adfuerat mali. Sed quid me cōsoletur? cōmunis cū multis
 iniuria? Audio, sed heu serò audio, huiusmodi flagitia ap-
 pud illū noua non esse. His artibus ita à puero fuisse exer-
 citatum, his rudimētis cœpisse, ut seipsum ne senex quidē
 unquā uincere potuerit. Nulla unquam honesta. Venere
 delectatū, ne à cognatis quidē solitū abstinere. Nihil un-
 quam sacrum illi fuisse: hominē semper fuisse alieni appe-
 tentissimum, suorū profusorem: simulandi ac dissimulandi
 mirum artificem. Quid enim ego hīc optime uir, uel meā
 calamitatē, uel illius scelus uerbis exaggerem? Rem uides,
 qua quid unquā auditū est atrocius? Hospitium polluit,
 fidem perfide uiolauit, pro summis beneficijs summū ma-
 leficiū reddidit, familiam perdidit, uernaculam per ne-
 phas illectam constuprauit: scrinia cōpilauit, filiam puella-
 lam & unicam rapuit, me nudum, orbum, senē reliquit,
 à quo fuerat nudus, egensq; receptus. Quid illi posthac
 sceleratū uideri poterit, quem neq; habitij religio, neque
 tanta in ipsum mea benignitas, neq; legum metus, neq; nu-
 minis ullius reuerētia, neq; ætatis pudor, aut canities, neq;
 tam sacra noctis pietas à tā nephario flagitio potuit de-
 hortari? Quod portentum si quando in manus tuas inci-
 derit, non orandus es, ut meo nomine poenas tua seueritas
 sumat, sed ut optimā patriā teterrima peste liberet, quam

Epilogus.

funditus extingui, & decorum inter sit, & hominū. Vale.

Quum hæc recognoscere, optime lector, manifestò deprebendi me, quū illa scribere, quò libro utcūq; absoluto, satisfacere amico parū amico, quæquid ueniebat in buccā, chartis illeuisse. Alioqui nihil erat negocij aliud argumētū excogitare, epistolis accommodatius. Dicit aliquis, quid epistolæ cum tribunalibus? Imò frequenter & hoc genus incidit, ueluti quum nostrā, aut amici famam purgamus, & tuemur aduersus obrectatorū calumnias, nonnunquā recriminantes eos, qui crimen impingūt. Nonne D. Hieronymus, quum à se depellit intentatam stupri cum Paula suspicionē, totus uersatur in coniecturalibus argumentis, & locum communem tractat, à questionibus? Sed quoniam de nullo genere diligentius præceptum est ab artis scriptoribus, & hoc non admodū accommodum est pueris exercēdis, quibus hoc quicquid est operis potissimū paratur, pergemus ad alia, que magis cōgruūt huic instituto.

De expostulatoria epistola.

Expustulatio inter amicos persæpe fieri solet, quoties officium corū requirimus. Ea ne quid amicitiam exasperet mitigāda est uel laude, uel ioco, uel dissimulatione, nisi talis erit cui scribimus, ut apud illū nihil nō liceat. Ipsam quidem rem darnabimus, sed uoluntatē quantū licebit, excusabimus. Mirari nos dicemus, quid in causa fuerit, quidus suspicari malle, quā illū ab officio cessasse.

Exemplum.

Cētenas iam ad te literas dedi, tu ne unas quidē reddidisti. quid coniecē? quid diuinem? V iuere te, an sepultum esse? Sed uiuere, atq; etiam ualere, nuper mihi gener tuus nuntiauit

munitiavit. Quonā vetus ille tuus in me animus evanuit?
 Ita ne potuit ob diurnā absentīā Guilielmo Lucius ex-
 cidere? Potuit ne illa tam uehemens flamma languescere?
 Potuit extingui tantū amoris incēdū? Et quō nostri tibi
 cura recessit? Ego, mirū est dictū, quāto tui desiderio ma-
 cerer: & tu fortassis nostri securus, nouis amoribus te oble-
 ctas. Ne mihi ueteres illas excusationes protuleris: non
 fuit ocium, nō erat tabellarij copia. Quenam ista tam im-
 portuna negotia, ut nec semhorā amico operam dare nō
 sinant? Atqui hoc saltē scribe, distineor occupatione, non
 licet scribere. Vale. An me planē uacuum credis? Quot
 noctes iucundis susurris cōsumpsimus, & nunc tantulum
 somni defraudare, dum unum aut alterū uersiculum am-
 ico scribas, piget? An uerō tot iam mensibus nemo unquam
 oblatus est, cui literas committeres, praesertim familiares?
 Nemo cui aliquid mandares, per quē me saluere iuberēs?
 Omnes istuc abeūt, istinc nemo emergit? Sed audio te nu-
 per noua dignitate auctum: fortassis superbior nobis es fa-
 ctus, postquam esse cœpisti pecuniosior. Quod si cōmodo
 tuo fit, modestius silentium feram tuum: sin uel obliuione
 nostri, uel aliquo incommodo detentus taces, grauiter, ut
 par est, patiar. At ego quiduis suspicari malo, quā te offi-
 cio tuo functum non esse. Vt cun que tamen res est, fac me
 hoc scrupulo quam primum ieuēs. Noim hac in re te cau-
 san habere nimium bonam. Malo iure questus de te uide-
 ri, quā tibi ualetudinē aduersam, silentij causam fuisse.

Aliud exemplum.

Hem isti mandes, si quid recte curatum uelis. Te ne ita
 dormitasse in rebus amici tam scrijs? Sed ego tibi non suc-
 censeo

censeo, nūbi succēseo, qui tibi mea curanda mandarim, nō ignarus, quā in tuis ipsius negotijs soleas esse indiligēs.

Aliud exemplum.

Librum relegens, quum tot mendas offenderem, easq; non contemnendas, mi Scriboni, non potui non desiderare in te fidem illam, & uetere nostra necessitudine, & tuis pollicitis, & mea de te fiducia dignam.

Magnifice receperas, et ego maius quiddā expectabā, quā tu pollicebaris. Vt id sperarē, fecit ista tua modestia, tuiq; mores ab omni fūco, leuitateq; uisi semper alienissimi. Quorū hic tui dissimilis fueris, magnopere demoror: nisi qđ res ipsa clamūat, nō uulgariter abs te cessatū esse. Neq; enim potes in aliū reijcere culpā, quum in hoc præfectus sis edēdo operi, ne liceret alijs operis deprauare librū. Atqui nulla in re magis erat præstandū officiū amico. Si nullo salario, aut iniquo prouinciā suscepisses, tamē amici causa par erat aduigilare, cuius fame periculo eras cessaturus. Si parū apud te ponderis habebat amicitie nostre ratio, tamen hoc officij studiosis omnibus largiri cōueniebat, quorū utilitati parabatur opus. Nunc quū larga etiā mercede typographus pēsset operā tuam: quū scires hoc amici non uulgaris sumnopere referre: quum non ignorares esse boni uiri, uel gratis de bonis literis, atque harū cultoribus bene mereri, nō possum satis admirari, qđ in re tanta, tantopere sit dormitatum. Qui literas tractat, rem tractat non modō publicā, uerum etiā sacram. Non potest esse leue cōmissum, quo ledūtur tam multi: & quod alijs in rebus incuriæ nomine damnatur, hic impietas est. Iniquū est non eius satisfacere animo, à quo mercedē plus

quã equã accipis. Inhumanũ, negligere famã amici: infidum, nõ prestare quod promiseris: impiũ, oscitãter agere in negotio musarũ. Vide igitur mi Scriboni, quot modis abs te peccatũ est. Sed hæc nobis sera est querela, tantũ obtestor, per omnia quæ tibi sancta sunt, ut quod hic admissum est iucogitãtia, in cæteris cura diligentiaq; pensetur.

Expostulatoriæ sylvæ.

E Pistola famul. lib. 1. Si uales, bene est.

Lib. 1. epist. Præposteros habes tabellarios.

Sed abs te ipso, qui me accusas, unat scito mihi literas redditas esse, cum & otij ad scribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris.

Tu uelim ad nos sæpe scribas. Si rem nullam habebis, quod in buccam uenerit scribito.

Tu mihi, etiam si nihil erit quod scribas (quod fore ita uideo) tamẽ id ipsum scribas uelim, te nihil habuisse quod scriberes, dummodo ne his uerbis.

Verberaui te cogitationis tacito dũtaxat cõuitio. Quò d fusciculus alter ad me iam sine tuis literis perlatus est, non potes effugere huius culpæ poenã te patrono. Marcus est adhibendus: isq; diu & multis lucubrationibus commentata oratione, uide ut probare possit, te non peccasse.

Non possum te negligentie non accusare, qui tanta de re, tam breuiter, tam indiligenter scripseris.

Aut desidiosus, aut uehementer distentus sis necesse est, qui in tam copioso argumento epistolæ tuæ breuis sis.

Brutianum Laconisimum mihi tibi proposuisse uideris, qui epistolam uix tribus uersibus scripseris.

Vix adduci possum, quod mihi de te ab autoribus alioquin

Cicero,

Ad Anticum,

quin minime uanis adfertur. Est enim & à mea de te exi-
stinatione, & à tuis moribus pristinis longè alienum.

Is ne ut nos tanta impensa derideat?

Lib. j. epist. Olim nullas mihi epistolas. tota.

Lib. ij. epist. Irascor. tota.

Lib. j. Expostulationis iocose exemplum. tota episto-
la, cuius initium: Heus tu promittis.

Lib. ij. epist. Ex literis, & sermone multorum.

Eodem lib. epistola: Dederam commodum.

Expostulatio mea.

ANtonius tibi diem dicit, & sponsorem appellat.
Non enim præstas quod receperas, te frequenter
ad se scripturum.

Ego uerò tibi uehementer etiam irascerer, qui toties
tam accurate monitus à nobis, non auscultaris, nisi parum
esset humanum, irasci calamitoso.

Arcanum quod nuper tibi cōmisi, utpote ei quem nihil
unquam celare solebam, id audio iam prolatum in lucem
quotidie ad plures serpere. Te rumoris huius autorē esse
necesse est, quādo ipse mihi sum cōsciū, nemini illud præ-
ter te unum mortaliū cōmunicasse. Quod si falso est mihi
obnunciatū, est quod uehementer gaudeā. Malim enim in
illis uanitate accusare, quàm in te amici fidem desidera-
re: sin uere, haud te digni fecisti. Quid enim tam perfidū,
quam amicorū arcana prodere? Res est non tam exposu-
latione, quàm acri reprehensione digna. Sed nondū de tua
fide diffido. Tu sic hoc scrupulo me quàm primum leues.

Charior mihi es, quàm ut tibi possim irasci. Sed tamen
uehemēter et miror, et doleo, quòd contēpto meo consilio

& fideli,

Et fideli, et salutari, in tantam turbam te ipsum coëcceris.

Tantus in te meus amor, ut nulla exhauriri possit iniuria, sed tamen non commoueri non possum.

Absolui non potes, ne Cicerone quidem patrono, in culpa tam manifesta. Vbi nam sunt tui fasciculi literarum, ubi sarcinae ingentes, quas tu mihi abeunti promiseras, homo hominum qui uiuunt uanissime? at nunc istinc adfertur nihil.

Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officij mei, beneuolentiæque, quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu uoles, conseruabo. Mitigatio ex-
postulationis.

De purgatione.

Expostulationem purgatione diluimus, ita ut nos ea expostulatione non modo nihil offensos, uerum etiam uehementer delectatos ostendamus. Deinde suspicionem obiectam grauitè abominabimur. Postremo rationes quam maxime probabiles, quibus eam purgemus, profere-re sunt. Quanquam huic generi nunc uario, uix ulla certa ratio præscribi potest. Ex re, ex tempore, ex personis consilium sumamus oportet.

Exemplum.

Non tam molestum fuit me abs te immerentè accusari, quam iucundum officium meum requiri. Est enim innocendi amoris argumentum, temere de amico suspicari. Quamquam tu meum tam diuturnam, non sine causa miraris. Hic enim mensis est propè decimus, ex quo nihil ad te literarum dedi. Sed dii prohibeant quæ tu scribis, ut Lucius Gulielmi obliuisci unquam possit. Vnquam ne Gulielmum possit Lucius non meminisse? Ego ne nouis me oblectari amoribus? Ego ne successibus rerum elatus, te minoris fac

Lib. iij. epist. *Et si quantum ex literis.*

Quod si rarius fiet, quam tu expectabis, id erit cause quòd non eius generis meæ literæ sunt, ut eas audeam temere committere. Quoties mihi certorum hominum postestas erit, quibus recte dem, non prætermittam.

Sed tamen significatur in tuis literis, suspicio quedam & dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum exostulandi: purgandi autem mei necessarium.

Quererer tecum, atq; exostularẽ, nisi (ut suprã scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusari te mallem, idq; putarẽ esse rectius. Itaq; nihil de te, quod credideris de me, quamobrẽ nõ debueris credere, pauca dicam.

Non obliuione amicitie nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas nisi, sed quòd priora tempora in ruinis Reip. nostræq; iacuerunt: posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis, atq; acerbissimis incommodis retardarunt.

Peto à te ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quam solebam: sed aut grauitate ualetudinis, qua tamẽ iam paululum uideor leuari, aut quòd absim ab urbe.

Habes epistolã uerbosiores fortasse, quam uelles: quòd tibi ita uideri putabo, nisi mihi longiorẽ remisseris. Ego, si que uolo expediero, breui tempore te ut sbera uidebo.

Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me prestare possum.

Lib. ij. epist. *Quantum me nomine.*

Lib. v. epist. *Si tu exercitusq; ualetis. Toti.*

Lib. xij. epist. *Ita ne præter litigatores.*

Lib. xij. epist. *Quantum antea capiebam.*

Sed est quod abs te mihi ignosci peruelim.

Cicero 12.

Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam estimationem, miserrimo eius tempore uenirem: cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. Quod si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obsti-
tisse. Ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse, ἄλλοι γὰρ ἀπαθὲς ἢ πᾶσι.

Non committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis.

Tu modo uideto in tanto ocio, ut par in hoc mihi sis.

Nimum raro nobis abs te literæ afferuntur, cum & multo tu facilius reperias, qui Romam profisciscantur, quam ego qui Athenas: & certius tibi sit me esse Romæ, quam mihi te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam, breuior hæc ipsa epistola est.

Ideo sum breuior, quod ut spero, coram breui conferre, quæ uolumus, licebit.

Excusatio raris ac breuioribus epistolarum.

Si fortè rarius tibi à me, quàm à cæteris literæ reddantur, peto à te, ut id non modo non negligentiam meam, sed ne occupationi quidem tribuas, quæ etsi summa est, tamē nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri, & officij mei.

Quare uoluntatis meæ me nunquam poenitebit, consilij poenitet. ~~ut ceteris meo tempore~~

Ex lib. ad Brutum Totus: Clodius Trib. pleb.

Meæ obiurgationes fuerunt amoris plenissimæ, sed uereor ne hoc quod infectum est, serpat longius.

De literarum missione sine causa abs te accusor.

Longius me prouexit dulcedo quedam tecum loquen-

di,

Plinius.
Excusatio plinioris epistolæ.

di, sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam.

Lib. ix. epist. Facis iucunde. Tota.

Habes epistolā, si modum epistolæ cogites, libris, quos legisti, non minorem. Sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti. Lib. i. epist. Quod ad te iam diu.

Lib. iij. epist. Salve Politiane mi.

Lib. iij. epist. Utinam quas circa medium.

Lib. iij. epist. Neque desidiæ meæ.

Lib. v. epist. Quātō tu erga. Eodē, epist. Non tu noua.

Eodem, epist. Herculem me uocas.

Lib. viij. Non causam dico.

Lib. xi. epist. Gratæ mihi omnino.

Lib. xij. epist. Offendit ut uideo.

Purgatoriæ.

Scio te quæ facis optimo animo facere. Quid enim mihi exploratius esse potest, quàm animus tuus erga me? Sed tamē, ut ingenue dicam quod sentio, uideris mihi quædam facere, non ausim dicere inconsultius, uirorum prudentissimus, non dicam inimicē, uir sincerissimæ fidei, sed tamen parum circumspectē. Non dubito quin ista facias amico animo, sed tamen mihi gratulor, inimicis meis non esse tantum ingenij ad ledendum.

Ais te fecisse amico animo. Ica mea quid resert, utrum me amice ingules, an inimice?

Libet ex uniuerso hominum contubernio in extremas fugere solitudines, quoties istorum linguacissimorum hominum mores in mētem ueniunt, qui ad hoc unum se natos arbitrantur, ut alienam innocentiam, sua putida mens

daciq; lingua contaminent. Quòd si toties sim tibi literis purgandus, quoties illi falsò insimulabunt, & ego scribendo, & tu legendo defatigaberis.

Quid ego istis maledicentissimis nebulonibus, qui nostre beneuolentiæ inuident, ac semper aliqua comminiscuntur, quo eam uel extinguat, uel diminuunt, imprecer, nisi ut penitus obmutescant?

Quòd mandata tua ita ut tu iusseras, & ego receperã, nondã peregi, facultas mihi hætenus defuit, non uoluntas.

Literis consequi nequeam, quàm uehementer meis negotijs, uel potius satis indigner, quorum culpa nondum neq; meo studio, neq; tuis uotis, licuit satisfacere.

Et ipse mallem, & tu promeritus es, ut officio potius, quàm purgatione apud te uterer, nisi utriq; nostrum fortuna mea inuideret.

In hoc tibi iouem lapidem iurare non dubitem, me insciente ista facta omnia.

Tibi quidem fama publica refragatur, uerum ego uel sacramento contendebar, abs te rem tam illepidam profectam non esse.

Sancite tibi deicero, uel iuranti crede.

Crudelitas enim error est magis, quàm culpa, & quidem in optimi cuiusq; mentem facillime irrepit.

~~Ha purgationem~~ responsio.

Politianus lib. ij. epist. Etsi literarum tua.

Lib. xij. epist. Literas accepi tuas. Eodem, epistola: Tu uero.

Tantum mihi dolorem cruciatumq; attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus à factis, sed aures quoq;

à com

à commemoratione abhorreant.

Et si iusta & idonea usus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id ne sæpius facias rogo.

Quare quum in primis tuas desiderem literas, noli committere ut excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum.

Ad purgationem respon. mea.

ANtea tibi nonnihil irascebar, nunc sum uehementer iratus, nec iniuria. Hæc tua tam diligens purgatio effecit, ut uidearis aut parum nosse meum ingenium, aut certe de amicissimo homine, non amicissime sentire.

Offensum me suspicaris, quòd de uocula nescio qua, in meis scriptis fueris cauillatus.

Ego ne tam serox sim, ut id ab amico moleste ferant, quod si faciat æmulorum quissiam, non iniuria, sed officio me affectum putem?

Tu uerò uel omnia mea scripta, me amico reprehendas licebit.

Ceteri quos purgas, debent mihi probati esse, si tibi sunt.

Nihil est quod uerere: ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Hac de re, ut soles scribe fraternè.

Ad hoc genus pertinet ~~quædam eximia~~, quibus excludimus suspicionem uel arrogantie, uel odij, uel seuitie, uel cuiuscunq; rei, quæ uidebatur offensura.

Quum prepostero ordine respondemus, cõueniet illud ἄριστον πρὸς ἀριστοῦ ἀμυνεῖς, quo usus est Cic. ad Atticum.

Sed quid ago? penè oblitus eram me epistolâ scribere.

Quò raptor? penè exciderat, cui uiro scriberem.

De exprobratione.

VT cum amicis ex postulamur, ita inimicis, & ingratis exprobramus. Quare illam mitigari debere, docuimus, hanc exaggerandam monemus. Et quoniam omnis exprobratio, ab humanitate uidetur recedere, coactos nos id facere dicemus, uel ob nulli tollerandam illius ingratitude: uel ob insignem stoliditatem hominis: uel quod nos maledictis quotidianis ad id cōpulerit: uel quod cum impudentissimis hominibus impudentius sit agendū, & malo nodo, malus querendus cuneus, & id ab optimis uiris sepe facilitatum admonebimus. Et reliqua quæ ad hanc sententiam faciūt, profereamus: aut certe per dissimulationem ad exprobrationem ueniamus. Conscientiam ipsius subinde testabimur. Rem ipsam artificiosa narratione ante oculos ponemus: in qua perpetuo & nostram in illum beneficentiā, & illius in nos ingratitude amplificabimus.

Exemplum.

Non tandem pudebit te tui, senex omnium qui uiuunt, ingratiſſime? Cupicham, ita me deus amet, & meorum in te meritorum obliuisci, & tuam ingratitude silentio dissimulare, si quoquo modo pateris. Sed uincit meam modestiam tua improbitas. Audes hominis monstrum, tantam me ~~in te beneficentiam~~ expertus, ultro etiam te iactare impudens, tanqua aliquid de nobis sis promeritus? Audes me ultro ingratum uocare, quam tu pro summis officijs, quantum potuisti maleficiorum reposueris? Hic ego tuam ipsius conscientiam appello, tuam inquam illam conscientiam, quam tu tot sceleribus pollutam intra te gestare cogeris, eandē ingratitude tue, & testem, & car-

nificem.

nificem. Dic mihi scelestissime senex, nunquam ne tibi succurrit quam supplex apud me ambieris, ut uel aliqua ex parte apud me haereres, ut aliquid tibi mearum literarum impartirem? Peream, ni me ipsam tui pudet, quoties oris tui speciem illam arte sceleratissima compositam, cogitationis oculis intueor. Te hominem canum, rugosum, tantum blanditiarum, lacrymas etiam effudisse? Me quidem referre pudet. At quorsum attinet narrare memori? Narraret tibi cōscientia, quæ feceris, quæ dixeris, quæ promiseris, quæ iuraueris. Vltro benignus obtuli, quod homo alioqui impudentissimus, ne petere quidem audebas. Scis post ipse quam fraterno sum te animo complexus, quantum laborum, uigiliarumque tua causa susceperim. Ego meis posthabitis rebus asinum ad lyram duxi. In eo docendo (si dijs placet) tantum mensum triui demens. Dic mihi omnium, quos sol uidet, ingratisime, quis istos mores, uel unum diem pati posset? quis istud os, uel quantumuis mercede uidere sustinisset? Iam nunc animo meo ingens oboritur nausca, & tibi oboriretur, si faciem istam monstruosissimam meis oculis uidere posses. Sedebas puer pulchellus, bos ad palestram exercendus, & me præceptorum oculis illis refugis, ac ferinis, per hirta, canaque; supercilia intuebare, defluente interim in canescentem barbam salina. Adde intrastabile, spinosumque ingenium, caput plus quam marmoreum, sensum stupidum. Ego ista, quæ ne ipse quidem interdum ferre poteris, scis quam patienter tulerim, deuorari, decoxerim. Quid à me præteritum est, quo tarditatem tuam uincerem? Audes inficiari homo frontis perfrictæ? Testabuntur laborum meorum apud te

monumēta. Non rubore perfunderis, quoties librum à me multis sudoribus euigilatum intueris? Non exhorrescis, non te ipsam refugis, si quando ad te redis, id est, si quādo ab ista p̄brenesi paululum resipiscis? Tu hominem sic de te meritum non amare, nō uenerari potes? Tu putida ista lingua insectaris, cuius tu linguā tā officiosam es expertus? Quid ego hic te tibi ostendam? Scis quod uirus, quam foeditatem ex ista contaminatissimi pectoris tui cloaca euouueris. Quum omnis ingratitude sit execrabilis, nulla tamen detestabilior, quā in p̄ceptorem. Qui si parum officiosus fuisset, tamen tuum erat, ut parentis, ita p̄ceptoris uitia uel tegere, uel cōmode interpretari. Nunc talē ipse fuisse fateris, ut nūquam sis parem habiturus, & pro officijs ea reponis ingratiſſime, quæ hostis non faceret hosti. Philippus rex Macedonum, duci cuidam, qui possessionem eius, à quo naufragus fuerat humanissime exceptus, à rege flagitiam acceperat, frontem ferro cadenti hoc elogio insignijt, Hospes ingratus. An non tu dignior es, cuius fronti cauterio titulus hic inuratur, Discipulus ingratus? Sanctius est p̄ceptoris nomen, quā hospitis. Et sceleratius incessere famā, quā eripere p̄diū. Promittis satisfactionem, si redeam: minitatis atrociora, si non redeam. Quid insanius? Nunc tibi p̄dicor omnium cruditissimus, raris uocem ore p̄dicor omnium qui uiuunt indoctissimus. Quid delirius? hæc an non palam arguunt insignem animi tui peruersitatē, qui sciens, dataq; opera pessime facias illi, qui tibi fecit optime? Et audes istis cum factis solem intueri? Audes in honanū uenire coctus? Audes in templis ad aras sacras istas manus, istos oculos

osten

ostendere? Audes ista uiperca lingua, quam in hominē bene ficiētissimum toties uibrasti, precari superos ingrati-
tudinis ultores? Num tu superos, aut inferos ullos esse cre-
dis? Sed ego exprobrandi finem faciam, quum tu laceffen-
di finem facias nullum. Vale ut mereris:

Exprobratoriæ sylua.

Huius generis exemplum erit illa Ciceronis ad Octa-
uium, cuius initium est: Si per tuas legiones, &c. Et
illa Hieronymi ad Iulianum. Apud Ouidiū item Medea
epistola ad Iasonem.

Epist. famil. lib. 7. Et si statueram.

Cicero.

Exprobratio mea.

Quando aliam pro meis in te officijs abs te gratiam
expectabam, indignor non tibi, qui es omnium in-
gratissimus, sed mihi ipsi, qui hominem ingratum, & im-
probum deuinxerim.

Ego ea quæ ne sperare quidem unquam es ausus, in te
contuli.

Ego te nihil promeritum officijs cumulauit, tu me sic
meritum contumelijs oneras.

Desperatis etiam Hippoc. uetat adhibere medicinam.

De epistola inuectiua.

Inuectiuarum scribendorum artificium partim ex
demonstratio genere sumitur, partim e iudiciali.
Nam in hominis uituperio uersari necesse est, in quo no-
tationibus frequentibus utimur. Præterea & obiecta di-
luimus, & fortiter regerimus crimina: quod ad iudicia-
le genus pertinet. Ea à rhetoribus didicisse debemus.
Nos solum hic admonendum putauimus, ut in ipso statim

u s inuecti

in ueluti exordio, nõ tolerandã stoliditatem, superbiam, importunitatem, maledicentiã aduersarij demonstramus. Nos præter ingenium ac morem nostrum, coactos id facere dicemus. Nos illum non inutatuos, ut confectis criminibus agamus, sed à comitijs temperantes obiecta tantum diluamus. Deinde ex hominis descriptione uerisimile efficiemus, eum uel odio, uel innata maledicendi libidine, ea commentum esse. Vnum ex obiectis, quod quàm rectissime dilui possit, proponemus. Id ubi diligenter refellerimus, cum recriminatione dicemus, hominis impudentiam, uanitatem ex eo uno spectari oportere. Tum ea ipsa, quæ nobis conatus est ingerere, in ipsum retorquebimus, & aut eadem, aut grauiora aduersus eum ostēdemus. Multa in susceptione relinquemus: uel quòd tam sint obscœna, ut ab homine uerecundo, nec aduersario laceffenti debeant obijci: uel quòd ob multitudinem flagitiorum, è plurimis pauca duntaxat dicere uoluerimus: ex uno, aut duobus facinoribus reliquam eius uitam facile posse estimari. Deinde ubi incanduerimus orationis progressu, scommatis, salibus, diueterijs hominem eludemus. Et non odiosum modo, sed & ridiculum ostendimus: nec minus contemnendum ob insignem stulticiam, quàm detestandum, ob inauditam improbitatem. Multam ironiã adhibebimus. In fine tanquã ipsi nosmet repræsentamus, horisomiliã, ut aliquando resipiscat, ne cogamur & nos aliquãdo modestiam relinquere. Exemplum qui querit, legat mutuas illas in uelutias Demosthenis, & Aeschini: Ciceronis, & Sallustij: Hieronymi, & Ruffini: Pogij, & Valle: Politiani, & Scæ. Nos quoniam hoc in genere minime sumus exercitati, ueremur

ne huius scripti artificio parum possimus satisfacere. Atque utinam liceat semper esse rudem. Neque uerò nos hic artem maledicendi docere uolumus: tametsi nihil est uitij, telum habere paratum, quo te defendas, si quis improbe lacesserit; nec ad hanc rem admodum sit opus arte, quum nulli frè non sint ad maledicendum disertum.

Inuectiuæ sylua.

Politianus lib. xij. epist. Herculem sacrificium.

Item epistola: Vtrum pugnantia.

Literas tuas legimus simulas edicti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur. Cicero.

De deprecatoria epistola.

Nunc ad deprecationem transcamus. Deprecamur, ne quum culpam manifestam fatemur, et tamen ignoscere uel nobis, uel alijs oramus. Hic supplices erimus, culpam ingenue fatebimur. Extenuabimus postea, uel ab imprudentia, uel ab ætate, uel hinc quòd nunc primum deliquit, uel ab ipso commisso genere, solitam culpæ partem in alios transferemus. Eum qui peccauit, sic affligi pudore, metu, poenitentiaque dicemus, ut dignus sit misericordia. Eius, quem placare conamur, elementiam laudabimus, et implorabimus. Spem melioris uitæ ostendemus. Eam ex illius indole per se proba, alijsque eius qui peccauit benefactis reddemus probabilem. Sic enim agit iuorum nepotum causam apud Tarentium Mitio. Interponemus auctoritatem, et pro reconciliando fidei iubebimus.

Exemplum.

Lacrymas excussit mihi filius tuus, adolescens non tam desperandus, quam institueras. Venit ad me, macie

& squalore confectus. Rogo quid haberet. Statim lacrymæ abortæ, singultim uix narrat, periſſe ſe, quòd patrè optimum amiſerit ſua ſtultitia. Rogo quid flagitij. Fatetur ſe ſortem, quam ad negocium acceperat, in amicam inſumpſiſſe: te offenſum, animum paternum abieciſſe. Aduolutus eſt genibus meis, fleuit, promiſit omnia ſe digna. quid multa? fecit mihi pœnitentiæ fidem. Conſido hoc malo edoctum, poſthac diligentioſum futurum. Quare quãdo ille ad ſe redijt, te quoq; in patrem redire cõuenit. Satis iam graues huius flagitij pœnas luit: ita grauiter fert iram tuã, ut proſus hanc lucem cupiat effugere, niſi in gratiam recipiatur. Ego illũ obiurgauit acerrime. Quid multa? ipſe ſi uidiſſes, nec iratus lacrymas tenere potuiſſes. Quod reliquum eſt, clemẽter corrigi poteſt. inmodica ſeueritate ne frangatur animus imbecillis, cauendum eſt. Ne commiſeris, ut te grauius in poſterum pœniteat tuæ ſeuitiæ, quàm illum nunc pœnitet ſuæ in cogitãtiæ. Ignoræ uel ætati. Puer eſt, rerum imperitus, ab improbis conuiſtoribus impuſus eſt: lapſus eſt: & quidem nunc primũ: culpã fatetur, orat, pollicetur, noxæ dedit ſeſe. Quid queris amplius pater à filio? Cogita & illum puerum eſſe, & te fuiſſe: atq; ita quod pater es, utere: ut memineris te hominem eſſe, & hominis patrem. Nunquã ne tu iſta ætate lapſus es? Nunquã commiſiſti, quam ob rem pater tibi iure debuerit irarſi? Non dubito quin commiſeris, & fortaiſſe grauiora. Hoc meritò uulgò iacitur in nos, quòd obliſti quales ipſi fuerimus olim pueri, filios noſtros uolumus ilico naſci ſenes. Hæc inter nos tutò, ac liberè loqui licet. Multis profuit etiã lapſos eſſe. erit poſthac hoc malo do-

clius, cautior. Habebis filium, si huius delicti gratiam feceris, additiorem. Et hunc puerilem errorem officijs abūde pensabit. Amat, ac ueretur unice patrem: indolis est probæ, pudicæ ingenium, animus minime stupidus. Multa in eo signa uideo, quæ mihi certam spem faciunt, illum posthac talē futurum, qualē utriq; uolumus. Adolefcētem igitur tibi in manus restituo, totam causam ad me recipio, pro illo fideiussores me constituo. quòd si noxam addiderit, utrunq; abdicere licebit, & filium, & amicum. Vale.

Alterum exemplum ex Cicerone.

Si quid in te peccaui, ac potius quoniā peccaui, ignosce. In me enim ipsam peccaui uehementius. Nunquā putauī fore, ut supplex ad te uenirem: sed mehercule facillē patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa illū aliquando suo familiari, aduersario tuo uoluisse consultum: hoc ignoscere est humanitatis tuæ. Volo te, quū fortissimus sis uir cognitus, etiam clementissimum existimari. Magna erit tibi ornamento, nobilissimum adolescentem tuo beneficio esse saluum.

Aliud exemplum ex epist. Plinij.

Castigabat quidā filium suū, quòd paulò sumptuosius equos et canes emeret. Huic eoo. iuuenis dixit. Nunquā ne fecisti, quod à patre corripī posset? Fecisti dico, non interdū facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehēdat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodice seueritatis exemplo pro amore mutuo scripsi, ne quando tu quoq; filium
tuum

tuum acerbius, duriusq; tractares. Cogita & illum puerū esse, & te fuisse, atq; ita hoc, quòd es pater, utere, ut memineras hominem te esse, & hominis patrem. Vale.

Deprecatoriæ sylua.

Cic. epist. fam.

Hæc sylua pertinet ad consolationem.

TV tuas inimicitias, ut Reip. donares, te uicisti, alienas ut contra Reip. confirmes, adducêris?

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus, & forensi, & domestico, Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine, tu existimare potes. Nam mihi omnia quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi id quoq; molestum sit, cum & meo dolore moueare, & ipse omni uirtute, officioq; ornatissimum, tuiq; & sua sponte, & meo sermone anantem, affinem, amicumq; miseris.

Nunquam putauī fore, ut supplex ad te uenirem, sed hercule facîle patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. Amabò te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa, illum aliquando suo familiari, aduersario tuo uoluisse cōsultum, cum illius existimatio ageretur. Hoc primum ignoscere est humanitatis tuæ. Suos enim quisque debet tueri. Deinde si me amas, ~~meum inimicum tuum quem~~ quanti facias, præ te soles ferre. Totum hoc, ut, quod semper existimaui, nunc planè intelligam, me à te multum amari.

Ad reconciliationis argumentum faciet epistola Plinij lib. viij. cuius initium: Nostī ne hos.

Lib. ix. epist. Libertus tuus: tota, elegans deprecationis exemplum.

Responso

Responſio.

Epiſtolarum ſamil. lib. v. epiſtola: Si uales bene eſt. Sed huiusmodi uos clientes, &c.

Orat, confitetur, purgat, poenitet. Quid queris? quod Non factum eſt, inſectum fieri non poteſt. Non tam tibi hoc factum diſplicet, quam ipſi qui fecit. De reliquo futurum illum emendatum ego in merecipio: meo periculo pro illo fideiubeo. Si ruruſum peccauerit, uel me ipſum ad ſupplicium depoſcito. Ut inre peccanti ſuccenſebas, ita poenitenti equum eſt ignoſcere, praſertim puero, & aliena malicia ad delictum impuſo. Non quid huius ſtultitia, ſed quid tua clementia poſtulet, tibi conſiderandum puto. Eia ne nimium durus ſis pater. Nihil'ne tu peccas uel ſenex? & puero nihil uiſ condonare? Vin' tuos continuo ſenes naſci? Adeo'ne excidit, qualis in iſta etate fueris?

De extraordinarijs generibus epiſtolarum, & primum de Nunciatione.

Quæ ſub aliquo trium generum, ſuaſorio, demõſtratio, iudiciali contineri uidebantur, haſtenus abſoluimus. Nunc ad reliquas epiſtolarũ ſpecies uenimus: quæ quanquam rhetorici artiſcij non ita multum deſiderant, tamen frequentius ſerè incidunt, quam illæ. ~~Superius~~ res. Reſtretur igitur in priuatis ea ſpecies, qua ſignificamus amico, ſi quid nouæ rei geſtum ſit apud nos, quod illius referat ſcire, aut quod illi uoluptatem ſit allaturum, ſiue priuatum ſit illud, ſiue publicum. Priuatum, ut quum abſentem certioſorem facimus, qua uale tudine ſimus, quid agamus in ſtudijs, quid rure, quid in aula, quid in ædifi-

cijiſ,

cijis, quid in litibus successerit, aut si quid alioqui noue rei moliamur, usq; ad conuiuiorum, & colloquiorum nugas. Publicam, ut de pace, de bello, de regum gestis, aut foederibus, de pestilentia, aut inundationibus, terrae motibus, tempestatibus, alijsq; similibus. Nec huius generis, quoniam uarium est, certa ratio praescribi potest. Tantum illud in genere dicam, quod nunciatio simplex, & lucida esse debet, breuis praeterea & distincta, interdum gratulationem, aut consolationem habet admixtam. Narratione constat, de qua paulò inferius praecipiemus.

Exemplum.

Quoniam iam annum serè à nobis abes, quicquid hic interim nouorū est ortum, puto & me tibi debere scribere, & te scire uehementer cupere. Audies igitur ex me noua quidè permulta, haud omnia leta tamen. Non ignoras rerum mortalium conditionē, nihil tam beatū in humanis negotijs, quod non aliqua incommoditate temperetur. Patruus tuus incredibile est, quantum te amet, quantum tua gloria delectetur. Vetus, inquires, est illud. Audi igitur, quod nouam dices. Antiquus ille compotor tuus, ille, inquam, quem nosti. Nebrius, tantus amator, tam elegans, tam nitidus homo, tam mulicrosus: ille strenuus aleator, ~~inuisibilis potior ille gurgies. ille belluo, ille undequaq; perditissimus.~~ Quid scit, inquires, an uxorem duxit? Imò repente mutatus, omnibus nugis uale dixit, funigerorum institutum professus est. Iocari me dices, scio, sed ita rem esse cōperies. Quid hoc? an tibi uetus uidetur? Quis nunc nō exclamat illud *ὄρω ζορανδῆν*? Quis neget ouē è lupo fieri posse? Accipe quod magis mirere. Varus ille tuus carni-

fex,

fax, Varus esse desijt. Iā te amat, quod nunquā antehac
 te laudat, tuos colit, tuū aduentū exoptat. Bene dicere di
 scit, homo maledicētissimus. Verū dicere incipit, homo uas
 tissimus. Fidē seruat, nebulo perfidissimus. Eamus nūc, &
 poēticas trāsformations rideamus, quū tantam rerū mu
 tationem breui factam uideamus. Auunculus tuus pontifi
 cium Idibus Ianuarijs euicit, non sine maxīma quidē cō
 tentione. Nosti cōpetitoris & improbitatem, & factio
 nes: euicit tamē. Id te quā primū scire uolui, ut illi per
 literas diligenter gratuleris. Hereditas ea, quæ tibi ē mas
 nibus pene erat extorta, mea tibi est opera restituta. Ne
 mihi pro hoc officio gratias egeris. Facio enim tuis in res
 bus, quod tu in meis solebas. Voluptatē tibi ingentē nun
 tiabo. Postridie No. Mar. soror tua peperit marito filiū,
 patri, tibiq; nepotulum. Iam quid muneris abs te frā, si
 rem tibi aperīa multo festiuīorem? Dij te omnes diligunt.
 Absenti tibi, ne expectanti quidem sacerdotium accessit,
 & amplum, & in primis honestū. Ad v. Idus Febr. Cor
 nelius uir integerrimus, ē uiuis migravit. Hic ægrotans,
 quum competitors non placerent (olscit enim iam tum
 inbiare) te successorē nominauit. Mēsem superuixit. Hu
 iusmodi thynnos dormiētī tibi fortuna retibus tuis impli
 cat. Tuū erit curare, ne quod incidit, elabatur. Non enim
 desunt, qui prædæ inbiant. ~~fructus~~ ^{reus} ~~reus~~ ^{pro} ~~pro~~ ^{ciuis}: de pu
 blicis credo istuc rumorem nostras literas præuertisse. Ca
 lend. Iul. regis unctio incredibili cum apparatu celebrata
 est. Calēdis Augustis ipse urbem Parisiorum inuectus est.
 Ad quartum No. Septemb. nuptie regia pompa peractæ.
 Legati multorū regū nomine auditi: nemo non magnificē
 ce dona

ce donatus discessit. Britanni nescio quid tumultus ostenderant: sed res æquis conditionibus composita est. Audisti de statu publico. Quod reliquum est, non indicarem, nisi te scire tua magnopere interesset. Pestis menses iam aliquot apud nos seuit. Ea cū permultos ex amicis, tum sororum tuā, foeminā, omnium quas in uita uiderim, optimam absumpsit. Frater eodem morbo correptus, recreatus est. Sic uisum est illi, qui res humanas è duobus illis delijs, pro arbitrio suo temperat. Aequo animo feras oportet, quod mutari non potest. Quid hac in re te facere conueniat, tu tecū statues. Habes serē quæ te scire uolebam. Si quid interea noui emerferit, faciā te quā primū certiorē. Tu cura ne quid ignoremus rerū tuarum. Vale.

Nunciatorix sylua.

Cic. epist. fami.

Quæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negocijs non interfuit solum, sed præfuit.

A nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtineri poterit, non contendamus: nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur.

De omnibus rebus quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutū sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatorio cognosces: qui nō solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit: neque ullum officium erga te hominis amanti, præuentiu, gentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces, quæ quales sint, non facile est scribere.

Hic tui omnes ualent, summāq; pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut ualeas, & te istine ne temere commoueas.

Descriptio speculorum.

Lib. iij. epist. Et si scio non iucundiss.

Lib. vij. Si te dolor aliquis.

Lib. viij. epist. Tanti non fuit ar.

Lib. ix. epist. Caninius noster me tuis.

Nos de Dolabella quotidie quæ uolumus audimus, sed adhuc sine capite, sine autore, rumore nuntio.

Narro tibi plana. Relegatus mihi uideor, postquam in Phormiano sum.

Isti puero, quem ad te iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinionum tuarum.

L. Iulio Cesare, C. Martio Figulo consulibus, filiolo me auctum scito, salua Terentia, &c. Quanquam huius operis omnes ferme sunt huius generis, ut illa, cuius initium: *Queris ex me.* Cicad Aca.

Hæc res quæadmodam ceciderit, & tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, & ita, ut instituisti. Nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est.

Hæc tibi scripsi, quia æquum erat, te pro amore matris tuo, non solum omnia mea facta, dictaq;, uerum etiam consilia cognoscere. Plinius.

Lib. j. epist. cuius initium: Ridebis, & licet rideas. tota nuntiatoriæ iocose exemplum est.

Lib. ij. epist. Solet esse gaudio tibi. Et item proxima.

Lib. ij. epist. Rem atrocem. Rei atrocis.

Lib. iij. epist. Tusci grandine excussi. Rusticationis.

Lib. iij. epist. Causam per hos dies. Actionis. Ac mox epistola. Audisti ne ual.

Lib. v. epist. Et tu rogas. tota.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis uolui tantum te uoluptatis absentem, & studiorum nomine, & meo caepere, quantum presens percipere potuisses.

Hec tibi scripsi, quia de omnibus que me uel delectant, uel angunt, non aliter tecum, quam mecum loqui soleo. Deinde quod durum existimabam, te amantiſſimum mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam. Neq; enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an ijs, que honeste fecisse me credo, testificatio quedam, & quasi premiu accedat.

Lib. vj. epistola: Petis ut tibi. Rursum huic proxima. Mox epistola: Ais te adductum.

Lib. vij. epist. Et mihi discendi, & tibi do. De spectro.

Lib. vj. epist. Quam multum interest.

Lib. viij. epist. Vidisti ne aliquando. Descriptio fontis.

Eodem libro, epistola: Num istic quoque. Descriptio inundationis.

Eodem libro, epistola: Ad que noscenda. Descriptio lacus prodigiosi.

Inuicem tu, si quid epistola dignum, ne grauari scribere. Nam cum aures hominum nouitate letantur, tum ad rationem uitae exemplis erudimur.

Lib. ix. epi. Incidi in materia. De Delphino pederasta.

Eodem epistola: Queris quemadmodum. Quid agat toto die furi.

Politianus.

Lib. iij. epist. Vulgare est.

Lib. iij. epist. Accepi epistolam tuam.

Nunciatoria mea.

Scriberem ad te pluribus de rebus, sed uereor ne uel mea diligentia tibi sit molesta, uel ueritas acerba.

Scribito

Scribito ad me, quæ nosti curiosum, non solum quid gestum sit, aut geratur istic, uerum etiam quid diuines futurum.

Ad hanc formam pertinet & percontatoria, quoties nihil aliud agimus in epistola, quam ut sciamus, quid rerum agat amicus. Huius exemplum illa Plinij lib. ij. Studes, an piscaris? Item lib. iij. Recte ne omnia?

Quam rem quampiam ridiculam nuntiaturi sumus absolutis aliquot narrationibus, conueniet illud ex Homero, *ἔπειτα μοι ἴσῃ μῦθον*. Excitatur enim huiusmodi transitium culis lector, & mire conueniunt familiaribus epistolis.

De mandatoria epistola.

Epistola mandatoria nihil habet artificij, præter sermoneis elegantiam, & breuitatem. Exemplum.

N. liberto suo S. D. P.

Vt præsens multum diuq; te admonui, caue quicquam meo iniussu tentaueris. Si quid existet noui, me per literas consules. Agrum de quo scribis, emendi tibi ius permitto, modo ne pluris trecentis scutatis ueneat. Petronium impudentissimum debitorem, semel atq; iterum appellatum, in ius uocabis. Si inficiabitur, chirographum tibi mitto: dies iam pridem excessit. Ab Asinio creditam pecuniam meo nomine repetes, eamq; si reddet, recipies. De permutando sacerdotio, fac Stilbontem, uirum, ut ~~fac. om. co. Gal. lib. iij. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.~~ *fac. om. co. Gal. lib. iij. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.* *amantissimum, in consiliu adhibeas. Is quod censebit factu opus, id perinde ac si ego autor essem, exequitor. Antequam domum edificandam cementarijs locaueris, prius cum Phidia communicato, deinde eius hac de re sententiam ad me scribito. Hos libros una cum epistolis, Trebatij mei manibus reddendos curabis & diligenter, et quam primum.*

Strabonio uerbis meis gratias ages quàm maximas. Genero meo meis uerbis gratulaberis. Lucium contubernalem meum plurimum saluere iubebis. Sed beus tu, penè præterierã, quod minime præteritum oportuit. Nepotem meum fac ut quàm primum ab isto præceptore tam inepto abducas, ac eruditori cõmittito. Caue te pecunie ratio offendat, si modo idoneum doctorem nancisci poteris. Si qua unquam in re sedulo tuo functus es officio, in lite Verulana fac omnem fidem, industriã, diligentiam, ingenium expedias. De uilla instauranda quiesce, donec meã sententiam acciperis. Vestes meas omnes unã cum anulis ad x i. Cal. Iulij transmittito. Nõ pluribus te monebo. Tu fac ut quemadmodum & soles, & æquum est, tuo officio suagare. Erit apud me diligentie tue premium. Vale.

Mandatorie sylua.

Cicad Attic.

E Pistola famul. lib. xvj. Sunt aliquot huius generis. Pætus, ut antea ad te scripsi, omnes libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est. Si me amas, cura ut conseruentur, & ad me perferantur. Hoc mihi nihil potest esse gratius. Et tum Græcos, tum uerò Latinos diligenter ut conserues uelim. Tuum esse hoc munusculum putabo.

~~ut uoles. Ego enim quicquid feceris, id tum~~
 Plinius, recte, tum etiam mea causa factum putabo.

Peto autem ut pictorem quàm diligentissimum assumas. Nam cum est arduum similitudinẽ effingere ex uero, tum longe difficilima est imitationis imitatio. A qua rogo ut artificẽ, quẽ elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare.

Est apud Horatium in epistolis exẽplum mandatorie iocose:

iocosa: Ut proficiscentē monui te sepe, diuq̄. Hoc genus minimum abest à petitorio. Mādamus enim cum auctoritate. Petimus ab ijs, in quos nobis mandandi ius non est.

Mandatoriae mea.

Filium quantus est, tuae fidei trado. Totam meam sollicitudinem in te transero. Tu pater esto, ego me sic geram, quasi patruus sim, non pater.

De epistola collaudatoria.

Collaudatio est, qua filium, filiam uel, militē, seruum, libertum, famulum, uxorem, aut alios in quos nobis ius est, ut officio suo functos, laudamus. Exemplum.

Nibil ex omni rerum genere potuit mihi nuntiari iucundius, quam te ijs moribus agere, qui & te ipso, & tuo genere sint digni. Nunc ego te filiū agnosco meū, quum te audio toto animo literis incumbere: fugitare consuetudinem cessatorum: parcere rei paterna, si modo non id falsò est mihi nuntiātū. Tu perge in officio mi fili, hocq̄ persuasum habe, si te qualem uolo praestiteris filium, me benigniorem etiam quam uoles, habebis patrem. Vale.

Alterum exemplum. Facis ut meritò te & anem, & collaudem, qui nō ut uulgius seruorum solet, absentis domini negotia impediās, sed omni cura, uigilantia, opera coneris expedire. Eum ego demum frugi ministrum, & bene spectatum iudico, qui ad se ite domino, quam impudē cessare possit, in officio se continet. Audiui qua fide, qua industria mandata peregeris. Tu sic cetera eodem animo persequaris, ut qui nunc meritò te amo, perpetuò possim amare. Officio bene coepto, strenuè persungere. Domini negotia, tua ipsius, ut sunt, esse credito. Tu si

Epistola collaudatoria patris ad filium.

Epistola domini ad seruum.

frugi ministri officio functus eris, ego domini liberalis partes haud praeteriro. Vale, ac uigila.

De gratiarum actione.

GRatias agimus ijs, in quos nobis nullum est mandan-
di ius. Haec forma subijci poterat petitoriae, aut con-
solatoriae, aut monitoriae. Hic beneficium quod accepimus,
erit modis omnibus amplificandum. Nam saepe gratiam re-
tulisse uidetur, qui bene gratias egit. Amplificatur autem
his ferme rationibus: si ultro collatum est: si incontanter:
si citò. Bis enim dat, qui citò dat. Si in tēpore: si uberius,
quàm alter ausus sit petere: si nihil pro merito: si ne ex-
pectanti quidē: si ab eo cui libèter debemus, hoc est, ab eo
quem amamus ex animo: aut si in eum collatum est, cui
magis ex animo uolumus, quàm nobis ipsis. A genere
quoq; beneficij sumemus amplificationem: ueluti si quis
fidei consilio iuuat, dicemus illi plus deberi, qui consilio
iuuat, quàm qui pecunia. Neque rarò maius beneficium
praestat, qui obiurgat, quàm qui donat. Contra si quis pe-
cunia iuuat, dicemus uulgare officium esse, uerbis opitula-
ri: qui pecuniam prompte impartit, non potest non cer-
tissimus amicus uideri. Sunt & aliae circumstantiae, quibus
exaggeramus beneficij magnitudinē: ueluti si nos simus
exlati ijs, quibus ille ob affinitatem erat obnoxius: si no-
stra causa contempserit etiam simultatem aliquorum po-
tentium. His commemorandis, declarabimus nos scire be-
neficij magnitudinem. Est autem bona gratitudinis pars,
& scire quantum debeas, & debere libenter. Ostende-
mus etiam, si poterimus, quàm multos eodem beneficio
deuinxerit: quodq; eius beneficij utilitas, non tantum ad

unum hominem pertineat, sed ad Reipubl. commodum. Deinde pollicebimur citra iactantiã, nos aut parem, aut uberiorem etiam gratiam relatuuros. Si nulla referendi facultas erit, certe animum memorem & gratum pollicebimur, precabimurq; ut superi cumulati referant gratiam bene merito, quod nobis ob fortunarum tenuitatem non licet. Et huius generis erit tractatio duplex, recta, & obliqua. Nam aliquoties non agendo gratias, maxime gratias agimus, quum ostendimus aut beneficium esse maius, quàm ut vulgari more uerbis oporteat gratias agere: aut amicitiam nostram esse maiorem, quàm ut alterum alteri oporteat gratias agere. Quòd in negotio meo rogari te passus non es, sed ultro studium tuum, operam, diligentiam & obtulisti, & prestitisti, ueterem tuam in me, meosq; humanitatē libens agnosco. Et facis tu quidē non meis meritis, quæ hactenus in te nulla extiterunt, sed tua uirtute dignum, qui nullis à me prouocatus officijs, tam prompto in me sis animo, ut beneficiū accepisse uidearis, quum præstiteris. Quare quum tuo officio plurimum adiuuanti meis rebus attulisti, tum isto animo ita delector, ut dictu sit incredibile. Verè negat referre quātū beneficiū, sed quàm amico animo præstiteris. Ex eius modo potius, quàm rei, officium est metiendū. Meum erit, quod nequeo, perpetuò meminisse. Nam quid ego tibi multis uerbis gratias agam? an hoc passurus es, qui ne moneri quidem te passus es? Vtinam eam mihi facultatē aliquando concedant superi, ut possim hunc animum tui ardentissimum, re potius, quàm uerbis declarare. Interim si quid erit in quo mea uicissim opera utendum putabis, caue ro-

Exemplū gratiarū actionis.

gaueris, sed ut tuo m̄cipio præcipito: inuenies ad quiduis
 & promptum, & alacrem. Vale. Aliud exemplum.

Accepi munus tuū, re quidem magnificum, sed te auto-
 re longe nubi tum pretiosissimum, tum iucundissimum.
 Rectè enim à Nasone tuo scriptum est: Sic acceptissima
 semper Munera sunt, autor quæ preciosa facit. Quo qui-
 dem quid me tibi deuincū esse fatear, quum sim iam olim
 deuincūissimus? Totus in ære tuo sum: ætioribus uincu-
 lus me tibi astringere nō potes? Quod referā, uel isto mu-
 nere, uel potius tuo isto in me animo, qui mihi munere
 ipso longe est suauior, dignū, nihil habeo, nisi me ipsum:
 quem si alicuius esse precij putas, totum peculio tuo ad-
 scribito. Crede mihi, nihil habes in omni genere posses-
 sionum tuarum, quo tu tam proprie possis, & uti, & ab-
 uti, quàm Nicolao tuo. Vale. Aliud exemplum.

Multa sunt tua erga me officia: at nullum omnū mihi
 fuit aut opportunius, aut incūdius, quàm q̄ fratrem meū in
 causa difficilima tuo patrocinio inueris. Qui ut est mihi
 propemodū me ipso charior, ita quicquid in illū cōtulisti,
 id mihi gratius etiam uideri debet, q̄ si in me ipsum esset
 collatum. Sed ne diligētius tibi gratias agā, nostra fami-
 liaritas flagitare uidetur. Neq; enim tu noui quicquā fe-
 cisti ex ego re, q̄ uerbis beneficiū repēdere malim. Vale.

Agendi gratias sylvia.

Clk. epil. fami.

Multum enim interest, utrū laus minuatur, an salus
 deseratur: me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua
 uirtute p̄fectū est. Curasti enim, ut plus additū ad memo-
 riā nominis nostri, quàm ademptū de fortuna uideretur.

Amoris quidē tui quoquò me uerti, uestigia uel pro-
 xime

xime de Tigellio. Scnsi enim ex literis tuis, ualde te laborasse. Amo igitur uoluntatē. Immortales ago tibi gratias, agamq; dum uiuam: nam relaturū me affirmare non possum. Tantis enim tuis officijs non uideor mihi respondere posse, nisi forte, ut tu grauissime, disertissimeq; scripsisti, ita cēsurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Facere nō possum, quin in singulas res, meritaq; tua tibi gratias agam. Sed mehercle facio cum pudore. Neq; enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem. Neque ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam uilium munere defungor orationis: & malo præsens obseruantia, indulgentia, assiduitate, memorem me tibi probare. Quod si mihi uita cōtigerit, omnes gratas amicitias, atq; etiam pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincam. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est.

Iam non ago tibi gratias. Cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri.

Te tamē, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quicquid esset nugarum, me scire uoluisti. Signum enim magnum amoris dedisti.

Lib. xiiij. epistola: Etsi libenter petere à te.

Cicad Ant.

Gratæ mihi tuæ literæ sunt; quibus actū aut pericrispsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es.

Noli expectare, dum tibi gratias agam. Iam pridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet.

Studium tuum, curaq; de salute mea, nulla me noua uoluptate

luptate affecit. Non solum enim usitatum, sed etiam quotidianū est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atq; honorifice dixeris, aut feceris.

Neque enim mihi in omni uita res tam erit ulla propo-
sita, quam ut quotidie uehementius te de me optime me-
ritum esse leter.

Plinius. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego quòd illam
mihi, illa quòd sibi dederis, quasi inuicem elegeris.

Lib. v. epistola: Accepi pulcherrimos. tota

Cum plurima officia tua mihi grata & iucunda sunt,
tum uel maxime quod me celandum nō putasti, fuisse apud
te de uersiculis meis multum copiosumq; sermonē, cumq;
diuersitate iudiciorum longius processisse.

Amavi curam & sollicitudinem tuam, quòd cum audis-
ses me astate Tuscos meos petiturum, ne facerem suasi-
sti, dum putas insalubres.

Bene fecisti, quòd libertum aliquando tibi charum re-
ducentibus epistolis meis, in domum, & in animum rece-
pisti. Iuuabit hoc te. Me certè iuuat: primum quòd te ta-
lem uideo, ut in ira regi possis: deinde quòd tantum mihi
tribuis, ut uel auctoritati meae pareas, uel precibus indul-
geas. Igitur & laudo, & gratias ago, simul in posterum
monere, ut te erroribus tuorum, etsi non fuerit, qui depre-
cetur, placabilem prestes.

Ad agendas gratias pro liberalitate, qua aliquis usus
est in tenuem, & à quo non speretur mutua liberalitas,
faciet epistola Plinij lib. ix. cuius initium: Laudas mihi.

Politianus. Lib. j. epistola: Tu uerò Hermolaē.

Lib. xj. epist. Ain^o uerò. Eodem, epist. Ago tibi gratias.

Mea

Mea.

Quid tibi, quid inquam pollicear? num me ipsum quantum sum dedam? At exiguum est ijs me dedere, qui nisi fuissent, ipse non essem.

Pergratum mihi est, quod crebro certior per te fio de rebus quæ istuc geruntur, et tuam erga me benevolentiam facile perspicio.

Cæteris omnibus uinci me patiar, certe benevolentia mutua non cedam. Nam, ut recte dixit Plinius, Vinci in amore turpissimum est.

Quod audio te istuc pro mea dignitate fortiter digladiari, nihil quidem adfertur noui: sed tamen hoc audio libentius, quò sæpius.

Quod referre gratiam, ita ut uolebam, non possum, fortuna debes imputare.

Hoc quod mihi reliquum est, te amabo, te colam, te uenerabor.

Mea enim mihi fortuna eripere potuit, me ipsum non potuit. Mea enim, non me ipsum mihi fortuna ademit.

Quid ego te hortor, ut tui similis esse pergas, quum in dies te ipsum ultro benignitate superes? quid tibi gratias agam, id quod neutiquam expectas?

Quod non modo non negabo, sed etiam semper et munero, et prædicabo libenter.

Non est alius quisquam, cuius officijs me tam esse deuinctum, non solum fatear, uerum etiam gaudeam.

Ad gratiarum actionem respon.

Quid autem grata tibi mea erga te studia scribis esse, facis tu quidam abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere

non

Cic. epist. fam.

non possunt.

Officium meum erga Rhodonē, ceteraq; mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, grata esse uehementer gaudeo: mihiq; scito in dies maiori curæ esse dignitatē tuam, quæ quidem à te ipso integritate, & clemētia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse uideatur.

Quanquam gratiarum actionē à te non desiderabam, cum te re ipsa, atq; animo scirem esse gratissimum, tamen (fatendum est enim) fuit mihi periuicunda. Sic enim uidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, sed nunquam illustrius.

Ex Plinio.

Gratiarum actio pro libera admonitione.

Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quantopere me diligas, cum sic egeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebam bonā causam, quā summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiam atq; etiā te rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uideor, nunquam enim cessabo, conuitium facias. Quod & ego intelligā à summo opere proficisci, & tu non meruisse me gaudeas.

Lamentatoria epistola.

Exemplum lamentationis.

Inter commoditates, quas multas adfert amicitia, commemoratur & illud, quod si quid dolet, licet in amici sinum effundere: quæ res solet bonam ægritudinis partem adimere. Genus hoc affine est consolatorio: sed in hoc nihil opus est arte, quam unumquemlibet dolor soleat redere

dere disertum.

Non possum tibi, quales uterq; uolumus, epistolas mittere, quum mihi nihil rerum omnium ex sententia procedat. Sed quid ego, mi Laurèti, te meis querelis ex animo? nisi quòd iuuat apud familiarissimum amiculum graues animi mei curas deponere. Credo omnes & superos, & inferos in meam perniciem coniuasse: ita ubi hoc malum uix effugi, succedit aliud multo acerbius. In morbum iam iterum atq; iterum incidi, decidi, recidi. Multo uix sumptu recreatus, en senex ille Sogdianus, pestis omnium quas unquam irati dii mortalibus immisere, longe teterrima, se mihi erudiendum dedit. Quid ibi miseriarum non uidi? Quantum luctus, quantum lacrymarum summis meis laboribus mihi consciui? Id monstrum iam biennium me exercet. Fugio, quando uinci nō potest. Iam deorum aliq̄ mihi propitium factum arbitrabar, quòd Antonium, hominem candidissimum essem nactus, cuius humanitas illius feritatem leniebat. Inuidit mihi rursus, nescio quod numen, iucundissimi sodalis conuictum: distrabitur inuitus ab inuito. Inde solus, & destitutus, dum omnia tento, nihil non experior. Deum immortalem, in quos fluctus, in quae monstra incidi? His tantis, tam perpetuis malis, uel Hercules ipse, aut si quid Hercule fortius, uinci poterat. Obdurui tamen, sic mecum cogitans, Aante? san? fortunam, etsi infesta esset, aliquando malis meis satiatam, equiorem futuram. Nemini perpetuò acerbam aut fuisse unquam, aut esse posse. Et ecce de integro morbo capitali corripior miser: qui quòd erat diuturnus, & corpus, & loculos penitus exhausit. Nec erat cui meus doleret dolor:

quos

quos iuuaret, permulti. Sogdianum autem illum, præter ceteros, delectabat malū meum, cui molestissimū ut esset, eram meritus. Ne tum quidē animū deieci, non quod sperare quicquā, sed ne teterrimo illi seni uoluptatē auerē. Seruatus sum, sed superis, opinor, iratis, si miseris ferēdis seruatum esse uoluerunt. Quid enim postea uel maximis, uel minimis in rebus à me tentatum est? Quid tam dextro consilio institutum, quod nō infelicissime euenerit? O me omnium qui sunt, quicūq; fuerunt, infortunatissimū. Ego ne unus ex uniuerso hominum numero, preposterus ille Polycrates extiti, cui omnia aduersarentur, cui nihil unquā obtigerit optatum? Hic tu me, scio ueris, ut aiunt, bonis cōmemorandis, nimirū literis, & ingenio consolari incipies. Tolle mihi inanes istas cōsolationes, quæ egritudinē meā exasperāt etiā, tantū abest ut leniāt. Odi iam ego meū hoc ingenū: odi literas: quibus si carerē, minus miser essem, minus sentire, minus angerer. Sed querelarum plus satis. Tu cura ut recte ualeas, quando nos dii noluerunt.

Lamentatoriæ sylvæ.

Cic. epist. faml.

Libro v. epistola: Omnis amor tuus. Si liber exisset, quādo nō tam interest, quo animo scribatur, q̄ quo accipiat, ne ea res inepte mihi noceret, cum præsertim adhuc styli pœnas dem: qua qdē in re sin-
gulari gulari iam fato. Nam cū mēdū scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur: meus error exilio corrigitur, cuius summa criminis est, q̄ armatus aduersario male dixi.

Rempub. lugebā quæ non solum suis erga me, sed etiā meis erga se beneficijs erat mihi charior: & hoc tēpore, quanquam me non ratio solum cōsolatur, quæ plurimum debet

dolorem tuum, sed etiam augetur omnino. Pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. Probas enim meum consilium, neq; mihi quicquam tali tempore potius fugiendum fuisse.

Qui sit omnium rerū status nos ter uides. Nihil est mali, quod non et sustineam, et expectem. Quarum rerum eō grauior est dolor, quò culpa maior.

Omnia tamē sunt feliciora, quàm peccati dolor, qui et maximus est, et aternus. Cuius peccati, si socios essem habiturus ego, quos putauī, tamen esset ea consolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum.

Quam ob rem, quoniā neq; cōsiliij tui, neq; cōsolationis cuiusquā spes ulla mihi ostēditur, non querā hęc à te posthac: tantū uelim, ne pristinū hoc officium intermittas. Scribas ad me quicquid ueniet tibi in mentē, cum habebis cui des, et dum erit ad quem des, quod longum non erit.

Quid restat, nisi ut miser fiam?

O rem perdicam, o facinus indignum, o me infelicem, quid hoc statu uel desperatius, uel fœdus? O me afflictū.

De prædio per calumniam erepto, grauius angerer, nisi iam animus diuturna desperatione ad nouum dolorem. rem obduruisset. Ita animus multis malis obstupuit, ut sensu etiā molestiæ carere cœperit, quod ipsum est omnium miseris miserius. Quid queris? nihil me infortunatus. Nos tamen in his etiam miseris, erecto animo, et minime perturbato sumus, honestumq; et dignitatem nostram magna cura tuemur. Plura scribere non possum, uia sum animo percusso et deiecto.

Non faciā ut enumerem miserias omnes, in quas incidi

cidi propter summam iniuriam, & scelus, non tam inimicorum meorum, quam inuidorum, ne & meum mœrorem exagitem, & te in eundem luctum uocem.

Ego & sæpius ad te & plura scriberem, nisi mihi dolor meus, cum omnes partes mentis, tam maxime huius generis facultatem ademisset.

Itaq; quū meus me mœror quotidianus lacerat & conficit, tū uerò hæc addita cura, uix nubi uitā reliquā facit.

Nec tam miserum quicquam est, quod non in fortunam nostram cadere uideatur. Quare quando me afflictum & confectum luctu audies, existimato me stultitiæ meæ potius nam ferre grauius, quam euenti, quod ei crediderim, quent esse nefarium non putaram.

Nos non inimici, sed inuidi perdidierunt. Nam quod me tam sæpe & uehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis, queso ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? Ecquis unquam ex tam amplo statu, tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, cōsilijs, gratiæ, tantis præsijs bonorū omnium concidit? Possū obliuisci qui fuerim, nō sentire qui sim? Quo careā honore, qua gloria, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratre? Quem ego, ut nouum genus calamitatis attendas, quum pluris facerem, quam me ipsum semper fecissem, uitauī ne uiderer ne aut illius luctū, squaloremq; aspicerem: aut ne me, quem ille florentissimum reliquerat, perditū illi, afflictumq; offerrem. Mitto cætera intolerabilia, etenim fietū impediō.

Dies autem non modo nō leuat luctum hunc, sed etiam auget. Nam cæteri dolores mitigantur uetustate: hic non potest, & sensu præsentis miseris, & recordatione præ-

Lamentatio
grauissima.

terite uite non continuo augeri. Desidero enim non mea solum, neque meos, sed me ipsum. Quid enim sum? Sed non faciam, ut aut tuū animum angam querelis, aut meis uulneribus sepius manus adferam.

Magis opto quàm spero, ut ægrotò dū anima est, spes esse dicitur. Non mediūsfidius præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere.

Plinius. Aut quis me non solum infelicioꝝ, sed iam etiā turpior? Lamentationis exēplum erit tota illa epistola lib. j. Id est *Eturam* grauissimam. Rursus lib. ñj. epist. tota, *Modo nuntiatus est*. Rursus: *Audio Valerium Martialem*.

Lib. v. epist. *Tristissimus hæc tibi. tota.*

Lib. viij. epistola: *Omnia mihi studia.*

Mihi autem uidetur acerba semper, et immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dediti, quasi in diem uiuunt, uiuendi causas quotidie finiunt: qui uerò posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt: his nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat.

Triste illud, quò d Iulius Valens grauiter iacet: quamquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus æstimetur, cuius interest quam maturissime inexplicabili morbo liberari illud planè nõ triste solum, uerū etiā luctuosum, quod Iulius Auitus decessit, dum ex quæstura redit: decessit autem in nauī, procul à fratre amantissimo, procul à matre, à sororibus. Nihil ista ad mortuū pertinet, sed peritauerunt, cum moreretur. Pertinet ad hos, qui supersunt. Iam quidē in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus est, summa cōsecuturus, si uirtutes eius maturuissent. Quo
ille

ille studiorū amore flagrabat : quātum legit, quātū etiā scripsit, quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis abierunt? Sed quid ego indulgeo dolori, cui si frenos remittas, nulla materia non maxima est? Finē epistolæ faciā, ut facere possim etiam lacrymis, quas epistola expressit.

Est enim quedam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amici sinum desleas, apud quem lacrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia. Lib. viij. epist. Et gaudium mihi.

Lamentatoria mea.

SI in malum hoc fortunæ iniquitate incidissem, honestior esset plaga: nunc nostra culpa uidemur accersisse, quod commode uitari poterat.

Res meæ in eum locum deductæ sunt, ut si uelis officiosus esse, epitaphium pares tuo Lucilio.

De gratulatoria epistola.

Quæmadmodum in rebus afflictis, amici dolor em consolatione mitigamus: ita si quid accidit lætæ rei, uoluptatem amici gratulatione conduplicamus. His modis omnibus exaggerabimus animi nostri uoluptatē, quam ex amici successu cepimus, cuius omnia uel commoda, uel incommoda pro nostris ducamus: inō cuius rebus pro incredibili quadam erga illum beneuolentia, magis etiam commoueamur, quàm nostris ipsorum. Deinde dignitatem si quid aliud obtigit, uarijs rationibus attollemus: siue quod per se sit eximia: siue quod à multis frustra ambita: siue quod ultro nō ambientem delata sit: siue quod honoris iudicio contigerit, non cæco fauore fortunæ: siue quod eiusmodi principis fauore, qui nō solet nisi spectatos magis honoribus ornare: siue quod totum hoc, quicquid est

boni, nulli ferat acceptū, nisi suæ ipsius industrie, ut hinc nihil laudis sibi vindicare possit fortuna: siue quòd præter spem obtigit, nam hæc solent esse gratiora. Mox ubi rem satis auxerimus, ostendemus: tametsi sit amplissimum quod obtigit, tamen infrius esse meritis illius. Hunc tantū esse gradū ad maiora, si modo fortuna uelit hominis uirtutibus responderē. Postremo loco bene ominabimur, beneq; precabimur, ut quod obtigit, bonis auibus sit ipsi, amicus, ac Re ip. perpetuò faustum, ac felix. Est & obliqua gratulandi ratio, quando negamus nos amico gratulari honorem, qui contigit, sed ipsi honori talem uirū, qui tandem uidebitur splendidus, ac magnificus, postea quàm ei delatus est, qui suis uirtutibus, & ornamentis sit dignitatis, quam suscepit, multū dignitatis allaturus. Quemadmodum enim magistratū obscurat, qui gerit indignus, ita illustrat uir omni decorum genere clarus & illustris. Aut negabimus nos illi gratulaturos dignitatis accessionem, quam ille nec ambit, nec miratur: utpote uir prudens, qui intelligat, quāto cum onere honor ille sit coniunctus: præterea modestus, qui nihil minus affectet, quàm populares glorias: sed tamen gaudere, quòd illi seges ac materia data sit exercenda uirtutis suæ, ut qui antehac semper uoluerit prodesse quàm plurimis, nunc etiam possit ob autoritatis accessionem. Licebit utranq; rationē adhibere per occupationē, quum prius narrabimus, quid alij essent illi gratulaturi, nos non eadem gratulari, sed ea potius, quæ iam diximus, in obliqua gratulatione dici solere. Frequenter hic incidit genus encomiasticum, ueluti in his, quæ modo recensuimus: aliquādo non incidit, ueluti quū amico gratulamur,

tulamur, qui incolumis domum redijt ex itinere longin-
 quo: quum amico gratulamur filium natum, nisi fortè di-
 cemus hoc Reipub. interesse, ut optimi quiq; utri, & pro-
 bisime quæq; matrone, quàm maxime sint fore cõde, quòd
 ex bonis frè nascentur boni. Porro felicitatè ciuitatis non
 hinc pendere, si quàm plurimos habeat ciues, sed si quàm
 optimos. Exemplum. Incredibilem animo cepi letitiam,
 quum te summo principū, collegijq; cõsensu, miro populū
 applausu presulè creatū esse intelligo. Gaudeo aliquādo
 eum honorem tibi ultro delatū esse, quo tu te semper di-
 gnissimū præstitisti. Nec tibi tantum gratulor, qui hono-
 re isto (quanquā tuis moribus, tuæ cruditioni debito) non
 multum delectaris, sed multò magis patriæ gratulor, quæ
 talem sit pontificè habitura, qualem antehac habuit nun-
 quàm. Gratulor tuis omnibus, quos quū semper morū in-
 nocètia decoraris, nunc etiā honoris claritate, & muneris
 autoritate illustrabis. Gratulor mihi ipsi, te amplissimis ho-
 noribus esse auctū, cuius omnes fortunas semper meas esse
 duxi. Sacerdotio quidè isto in uniuersa Hetruria neq; ho-
 nestius aliud, neq; magis opimū, neq; tuis rebus cõmodius
 contingere poterat. Tu tibi qua es modestia, onus, haud
 honorem obiectum dices. At ego sic existimo, superos &
 patriæ per te consultum esse uoluisse, & tibi uirtutis ma-
 teriā illustrāde paratā. Quæ res precor ut primū tibi, ac
 inde gregi tuo, deniq; & nobis omnibus uertat bene. Me
 totū quātus quātus sum, ad tuū obsequium offero. Vale.

Gratulatoriæ sylua.

Libro ij. epistola: Sera gratulatio. Eodem, epistola: Cic. epist. faml.
 Primam tibi ut de.

Lib. iij. epist. Quasi diuinarem. tota.

Qua in re gratulor tibi ita uehemēter, ut te quoq; mihi gratulari, quā gratias agere malim: alterū non omnino desidero, alterum uere facere poteris.

Gratulor tibi mi Balbe, uereq; gratulor. Nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim: deinde frāgi repente, atq; ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere.

Sapienter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu.

Gratulor tibi affinitate uiri mediuisi dius optimi.

Lib. xy. epist. Te et pietatis in nos, et plurimæ sequētes.

De Cic. q̄ scribis, iucūda mihi sunt: uelim sint p̄sp̄era.

Et si cōtentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq; ex ea magnam letitiam, uoluptatemq; capiebam, tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd uulgò hominū opinio socium me adscribat tuis laudibus.

Sum enim auidior, etiā quā satis est, gloriæ, & tamē non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regiregum fuit honestum, aliquem in consilijs capiendis Nestorem habere: mihi uerò gloriosum, te iuuenē c o s. florere laudibus, quasi alumnū discipline mee?

Plinius. Lib. iij. epist. Magnam cepi uoluptatem.

Lib. v. epist. Concesseram in municipium. tota.

Eodem, epist. Bene est mihi.

Politianus. Lib. ix. epist. Magna me sollicitudine. tota.

Lib. j. Explicare non possum.

Gratulatio mea.

Lucium tibi generum obtigisse maiorem in modum gaudeo, speroq; & opto, istam coniunctionem tibi

et uoluptati, et ornamento fore.

Neque nobis presul optatior, neque tibi munus magis optandum potuit obtingere.

Nuncius neque optatior, neque iucundior adferri potuit, quam qui nuper est de noua dignitate tua allatus.

Ex tuis literis, quibus te consulem declaratum significas, tantum cepi uoluptatis, quantum te semper amauimus.

O factum bene, rem uoluptarian nuncias, pulchre nuncias, prae gaudio uix me capio.

Voluptatem incredibilem mihi tuis literis nuncias.

Literae tuae suauissimae, quibus te nouis honoribus ornatum nuncias, tanta me letitia impleuerunt, ut prorsus dubitem, cui potissimum gratulari debeam: tibi ne cui tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriae, quae tale sit praesulem habitura: an principi, qui talem consiliarium: an mihi potius, qui tuis fortunis perinde ac meis delector.

Scio te istiusmodi ornamenta nec desiderasse, nec delectari, et ita prorsus existimare, onus, non honorem tibi iniectum. At tanto es isto honore dignior, quo delectaris minus, eoque magis uirtuti tuae gratulor. Natum tibi bellum puerum, uxore salua, uehementer gaudeo.

Quod ex itinere difficilimo et diuturna peregrinatione patriae sis redditus incolumis, tuo nomine primo gaudeo.

Rem tibi ex sententia tua euenisse, incredibile dictum quantum letet.

Caue putes te ipsum ex ista tua fortuna, plus cepisse uoluptatis, quam ego ex tuis literis ceperim, quae me de noua dignitate tua certiores fecerunt.

Quòd nouis honoribus sis auctus,
 Quòd magistratum assequutus,
 Quòd legatio tam splendida delata,
 Quòd doctoris titulo ornatus,
 Familiam tibi feliciter domi crescere,

} maiorem in mo-
 dum gaudeo.

Hereditatem amplissimam obuennisse uolupte est: te tam certis, tam charis amicis orbatum nonnihil doleo.

Ego abfuisse te tandiu à nobis & doleo, quòd carui fructu iucundissime cōsuetudinis tuæ: & letor, quòd absens omnia cū maxima dignitate es assequutus, quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondet.

Gratulor, quòd qui semper episcopus fuisti, nunc etiã uideberis.

Responsio ad gratulationem.

Cic. epil. fam.

Gratulatio tua etsi mihi probatissima, quòd ab optimo fit animo, tamen hoc mihi multò iucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui uerè meæ saluti fauerent, te cupidissimum mei, singularemq; mihi beneuolentiam præstitisse cognoui.

Responsio mea.

O diem letum, non tibi solum, sed tuis etiam omnibus candidissimo notandum calculo.

Si quid esset in rebus meis unione uel candidius, uel preciosius, hac nota signarem eum diem, quo mihi nūctatum est te nobis è periculosissimo bello redisse, non solum incolumē, uerum etiã uictorē, & quidē summa cū laude.

O diem terq; quaterq; letum, nec unico margarito mihi signandum.

Precor

Precor superos, ut hoc gaudium, quod nobis omnibus largiti sunt, perpetuum esse uelint.

Si casu te contulisti in aulam, gratulor fortunæ tuæ: sin iudicio, magis etiam gratulor tuæ sapientiæ.

De iocosa epistola.

IN unoquoque epistolarum genere, quoties res patitur, iocum admiscere debemus. Quo in genere & Cicero nem plurimum ualuisse, & Ioannem Campanum fere immodicum, ac solutum esse uidemus, sepe proximum scurrilitati. Argutius iocatur Ausonius. Cuiusmodi uero debeat esse iocus, Cicero in libris de oratore, & Quintilianus capite de risu monstrauit. Exempla suppeditabit Macrobius, & Athenæus. Primum illud curandum, ut tempestiuus sit iocus, ut liberalis, ut decori meminerit. Qui si apte adhibebitur, plus sæpenumero habet momenti, quam oratio quâlibet seria. Sed cauendum erit, ne quâdo nobis eueniat, quod a sino Aesopico catelli lusus infeliciter emulato.

Iocosa sylua,

Libro vij. epist. In omnibus meis.

Cic. epist. fam.

Nam de Cornelio nihil audeo dicere, cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris: quin tu urges istam occasionem, & facultatem, qua melior nunquam reperietur.

Lib. vij. epist. Legi tuas literas.

Eodem, epistola: Nisi antè Roma proxima: Mirabar quid esset. Ac cetera pleræque ad Trebatium.

Lib. ix. epist. Num tu homo ridiculus es? Et aliquot sequentes ad eundem. Eodem, epist. Accubueram.

Tui desiderium, spe tuorum commodorum consolor.

Nos

Nos planè diuites sumus, sed ne erres, Stoico more, qui omnes diuites putant, qui cælo & terra frui possunt.

Lib. j. epist. Næ tu homo es. Item proxima: Pici.

Politianus.

Lib. v. epist. Ita respondebo. Item epist. Si tu edentulus.

Lib. vij. Breues aliquot epistole sunt, partim iocosa, partim argute. Quin & Ausonius multus est in iocando, nec minus Gulielmus Budeus, Gallus & hic.

Conciliatoria,

Est genus epistolarum non dissimile commendato-
rio, quod nobis uisum est appellare conciliatorium.
Nam ut commendatione conciliamus alijs fauorem, ac
beneuolentiam apud amicos, ita quum studemus nobis
conciliare uiros, quibus cum antehac nulla intercessit no-
titia, aut amicitia, quodammodo nosmet ipsos commenda-
mus. Hoc argumentum frequens est inter eruditos, dum
aliquoties totis regionibus distincti, tamen mutuis episto-
lis sese prouocant ad sodalitatem literariam, ac fœdera
musarum. Et nescio quomodo uix unquam abest hic le-
nocinium assentationis, à quo tamè nec sanctimonis pro-
batos uiros uidemus abhorruisse. Illud erit obseruandum,
ut ita laudemus cum cuius ambimus amicitiam, ne uel adu-
lari, uel fingere, uel insidiari, uel nostrum negotium agere
uideamur. Rursus ita laudemus nos ipsos, ut ne nobis ob-
rogantiam pro beneuolentia conciliemus odium. Dice-
mus similitudinem esse conciliatricem amicitia. Nos illius
eximijs dotibus ad amandum inflammatos, quas partim
celebri fama, partim ex prædicatione laudatissimorum
hominum, partim ex ipsius libris cognouerimus. Nos
tametsi multum absimus ab illius uirtutibus, tamen semper
huc

buc annexos, ut quod in illo suspicimus, assequeremur, & aliorum iudicio aliquò usq; progressos esse. Suspicionem assentationis subinde deprecabimur. Obtestabimur illius modestiam, ut amoris nostro ignoscat, cui temperare non possumus: etiã non ignari, quanto opere uir omni laude superior, prædicatione suarum uirtutũ offendatur. In nobis rem attenuabimus, animam, studium, amorem optimarum rerum exaggerabimus. Orabimus, ut nos in suorũ numerũ ascribat. Pollicebimur, nos tanetsi novos amicos, nulli ueterum cessuros, studio certe, ac fide, quãtũuis reliquis in rebus impares. Nos ipsos, opes nostras, & quicquid opera nostra præstari poterit, totum illi deferemus, amicos etiã cõmunes pollicebimur. Poterat hoc genus amatorio subijci, quo quidẽ loco nõnihil attigimus. Nonnunquam & alios inuicem conciliamus, ac tum quidẽ hoc intererit inter commẽdationem, & conciliationẽ, quòd qui commendat, petit nonnihil: qui cõciliat, nihil petit officij, sed tãtum conglutinat amicitiam. Ad hoc genus pertinet laudatio certæ personæ. Syluam modo subijcimus, nam & in descriptione nonnihil hæc de re meminimus.

Laudatoriæ sylua.

Mibi quidem humanitas tua, uel summa potius sapientia, non iucunda solum, sed etiam admirabilis uisa est. Virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate deuinctum, nonnihil suspicantem, propter aliquorum opinionem cupiditatis suæ, te ab se alienatum illa epistola retinuisti.

Plinius.

Sed nimirum, quæ sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. Illud uerò, ut adipisci arduum, sic etiam

etiam sperare nimium est, quod dari nō nisi à dijs potest.
 Ego uerò Rufum nostrum laudo, non quia tu ut ita
 facerem, petisti, sed quia est ille dignissimus. legi enim li-
 brum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me
 gratiæ amor ipsius adiecit: iudicauit tamen. Neque enim
 soli iudicant, qui maligne legunt.

Lib. j. epistola, cuius initium: Si quando urbs nostra.

Laus hominis. Eodem, epist. Amabam Pompeium.

Lib. ij. epist. Post aliquot annos.

Eodem, epist. Magna Iſeum fama.

Lib. iij. epist. Nescio an ullum iucundius.

Eodem lib. epist. Annotasse uideor. Laus poëte.

Lib. vj. epist. Sum ex his. Lib. ix. epist. Vnicui probo.

Lib. j. epist. Mirum est. Laus uite rusticane.

Lib. ij. epist. Assum para. Vituperatio persone.

Lib. j. epi. Tãti mihi sunt. Lib. iij. epi. Et si magnũ te.

Eodem: O' decus Italiae. Laus puella.

Lib. iij. epist. Scribis Marianum. Laus concionatoris.

Lib. xij. epist. Quàm uellem. Laus pueri.

Responsio ad laudem.

Lib. xv. epist. Latus sum laudari.

Si laudatus à te, laudare te cœperero, uereor ne non tam
 trõpère iudicium meum, quàm referre gratiam uidear.
 Omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen
 illa, quæ de nobis. Accidit hoc una eademq; de causa.
 Nam & tu quæ de amicis optimè scribis, & ego quæ de
 me ut optima lego.

Laudem pariter & gratias agam? Neutrum satis
 possum, & si possem tinerem, ne arrogans esset ob ea
 laudare,

Politianna.

Cic. epist. fami.
 Plinius.

laudare, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tantò laudabiliora uisa, quantò inuidiora: tantò iucundiora, quantò laudabiliora erant.

Lib. .j. epist. Quod proximis literis.

Item epist. Quod ex sequendis rebus.

Item epistola: Lucretium Petreio.

Lib. .ij. epist. Legit epistolam. Rursum: Non tu munus.

Eodem, epist. In epistola quadam.

Lib. .iij. epist. Etsi uideo. Eodem, epist. En ad te reuertitur. Rursum epist. Misit ad me. Eodē, epist. Vtinam quas.

Lib. .iiij. epist. Ignosce occupationibus.

Lib. .v. epist. In calce. Lib. .viij. epist. Legit epistolam.

Eodem, epist. Honorifica mentio. Item proxima.

Responso ad laudem, mea.

LAudes istas quas affatim in me congeris, sic equidem interpretor, quasi non me depingere uolueris qualis sum, sed optimū exemplar præscribere, qualis esse debeã.

Hoc effecit ista tua tam magnifica laudatio, ut iam mihi minus incipiam placere, qui planè uideam, quantum absim ab ista perfectæ uirtutis imagine.

Dum istam imaginem pingeres, non à me, sed abs te ipso sumebas exemplum.

Sentio quid agas, falsis istis laudibus nostram ignauiam extimulare uoluisti.

Aut planè falleris, aut nobis blanditur tua laudatio. Sed blandiatur sanè, dummodo mihi mea studia commendet. Nec enim alio consilio te blandiri scio.

Ideo summa tribuis, non quòd ea sim assequutus, sed quòd huc me summis uiribus uelis eniti.

Hoc

Hoc agis laudando, ut aliquando uidear laudandus. Ipse summis ac maximis uirtutibus abundet oportet, qui in alijs paucas ac mediocres sic amat.

Quòd in laudādo me plus quàm immodica benignitate es usus, nō ignoscere, nisi iam olim ex Homericā lege, poëtis mentiri liceret. Ait enim, *τὸν δὲ ἰσοδοῦν ἄνδρα*.

Non est mihi cornea fibra, quēadmodum ait Persius: nec apud me sanè incredibile est esse uerum, quod scripsit Xenophon, *ἄλλοτε ἕσπετα ἰσχυρὸν ἕνα*, utique si promerear. Nunc nihil aliud quàm rideri me puto. Est hoc sere solenne inter eruditos, ut sese mutuis laudibus quasi scababant. Nec in totum damnandas arbitror has assentatiunculās, quibus alitur beneuolentia, & excitantur studia.

Officiosa.

Nec infrequens est & illud epistolarum genus, quo amicis, etiam si nihil petant, operam nostram ultro offerimus, propterea quòd sunt quos pudet rogare, quum egeant amicorum subsidio. Hos oportet ultro delato officio, ad postulandam operam amici prouocare, & ea causa genus hoc officiosum uocare placuit.

Officiosæ sylua.

Cic. epil. fami.

EGo omni officio, uel potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipsi nunquam satisfacio. ~~_____~~ *_____* tua enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu nisi perfecta re de me non conquisisti: ego quia non idem in tua causa efficio, uitam mihi esse acerbam putem.

Nostram fidem omnes, & amorem tui absentis, praesentes tui cognoscent. Si esset in his fides, in quibus esse debebat,

debebat, non laboraremus.

De cæteris rebus quicquid erit actum scribam ad te: & ut quàm rectissime agantur omnia, mea cura, & opera, diligentia, gratia providebo.

Ego neq; de meo studio, neq; de nonnullorū animo mihi scribēdū arbitror. Quid enim aut me ostentē, qui si vitam pro tua dignitate profundā, nullā partē uidear tuorū in me meritorū assequutus: aut de aliorū iniurijs querar, qd' sine summo dolore facere nō possum? Ego tibi in hac præsertim imbecillitate magistratū præstare nihil posū: at ea excepta, possum cōfirmare, te & senatus, & populi Romani summo studio amplitudinē tuam retenturum.

De Alexandrina re, causaq; regia, tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisq; præsentibus cumulate satisfacturum. A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid obtineri poterit, non contendamus, nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur.

A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi, utroq; ad omnia Qu. Selicio. Neq; enim prudentiorem quenquam ex tuis, neq; fide maiore esse iudico, neq; amantiorem tui.

A me omnia summa in te studia, officiaq; expecta. Non fallam opinionem tuam.

Tu uelim tibi ita persuadeas, nullā rē esse minimā, quæ ad te pertineat, quæ mihi non charior sit, quàm meæ res omnes: idq; cum sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum, re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum, non modò referenda, sed ne cogitanda quidem gratia, consequi possum.

z

Cætera

Cætera quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm debemus.

Omnia uolo à me & postules, & expectes. uincam meis officijs cogitationes tuas.

In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. Cætera, quæ tibi à multis prompta esse certò scio, à me sunt paratissima. Nihil in re familiari mea est, quod ego malim meum esse, quàm tuam. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quòd te id, quod ipse confido, sperare malo, te esse usurum tuis.

Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeq; curabo, tuorumq; tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo.

De mea autè in te uoluntate, sic uelim iudices, me quibuscūq; rebus opus esse intelligam, quanquam uideã, quis sim hoc tẽpore, & quid possim, opera tamen & consilio, studio quidem certe rei, sanæ, salutis tuæ præstò futurum.

Quam ob rem tu, quantũ tuo iudicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse, & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego uerò tibi profiteor, atq; polliceor eximium & singulare meum studium, in omni genere officij, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet, in quo etiam si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum crassis tuis iudicibus, omnes faciliè superabo.

Quam ob rẽ uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus, minimis, maximis, mediocribus rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, consilio, autoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, priuatis,

tis,

tis, forensibus, domesticis tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negocijs, ut quoad eius fieri possit, presentie tue desiderium meo labore minuatur.

Tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neq; tam magnam, neq; tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. Omnia quæ in tuis rebus agã, & non laboriosa mihi, & honesta uidebuntur.

Tu si quid ad me fortè scripseris, perficiam ne te frustra scripsisse arbitrere.

Quotiescunq; filium tuum uideo (uideo autem frèrè quotidie) pollicor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem atq; auctoritatem cum hac exceptione, quantum ualeam, quantumq; possim.

Lib. vj. epistola: Vereor ne desideres. multos habet locos consolatorios.

Singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum & beneuolentiam ad te defero.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tuor: à te amari, & quid agas, quidq; agatur, certior fieri uolo.

De me autem sic uelim iudices, quantum ego possim, me tibi, salutis tuæ, liberisq; tuis summo cum studio præsto semper futurum.

Ego quid possim, nescio, uel potius me parum posse sentio. Illud tamen tibi pollicor, me quæcunq; salutis, dignitatiq; tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam uoluntatem, ad matrem tuam optimam foeminam, tuiq; amantissimam detuli. Si quid

ad me scripseris, ita faciam, ut te uelle intellexero. Sin tu minime scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligenterq; curabo.

Interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cū Reip. quam semper habui charissimam, tum amoris nostri causa, maxime curæ esset tuam dignitatem. Da operam ut ualeas.

Sed ego tuis neq; desum, neq; deero, q; siue ad me referūt, siue nō, mea tibi tñ beneuolētia, fidesq; præstabitur.

Iniuriam enim fieri putabam, quum rogabar.

Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæ que mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri.

Illud profectō cognosces, mihi te neq; chariorem, neq; iucundio rem esse quenquam.

Perficiam profectō, ut longi temporis usuram qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, gratia, & charitate, & officiorum meorum magnitudine sarciam.

Perficiam profectō, ut neq; resp. ciuis in me animum, neq; tu amici desideres.

Sed hæc fors uiderit ea quæ talibus in rebus plus quam ratio potest. Nos autem id uideamus, quod in nobis esse debet, ut quicquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus: nosq; cum multum uicere, tum non minimum Idus quoq; Martiæ cōsolentur.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. Hoc uelim tibi penitus persuadeas.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq; curabo. da operam ut ualeas.

Nec uero

Cic. ad Attic.

Consolatio est.
Non est suo loco,
uitio scribit.

Nec uerò ulla res erit unquam, in qua ego non uel uitæ periculo ea dicam, eaq; faciam, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor.

Lib. iij. Deprehenderūt me. Lib. x. Quanq̄ nec fortuna. Politianus,
Plinius.

Nō mehercule tam mea sunt, quæ mea sunt, quam quæ tua. Hoc tamen differunt, quòd sollicitius, & intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem fortasse eueniet tibi, si quando in nostra diuerteris, quod uelim facias. Primum, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me securè ac propè negligenter expectant.

Lib. vij. Calestrium tyronem familiarissimum.

Nihil est quod uerearis, ne sit hoc illi molestū, cui orbē terrarū circumire nō erit longum mea causa. Proinde nimiam istam uerecundiam pone, teq; quid uelis consule: illi tam iucundum, quod ego, quam mihi, quod tu iubes.

Officiosa mea.

Nihil mihi magis in uotis est, quam ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quam gratissimus esse cognoscar. Sed eiusmodi sunt tempora, ut & tuis in me meritis, & meo in te animo, satisfacere uelim magis quam possim.

Me incolumi, nullam accipies iniuriā: & si mauis me uerbis Homericis tibi meum patrocinium polliceri,

Οὐδὲς ἰμὸς ἴσται, ἢ ἐπὶ χερσὶ Διὸς ἑμίνω.

Ζεὺς κείνην παρὰ τῆσδε βαρτίας χεῖρας ἰπώσεται.

Pollio uidetur in te offensior. Hoc quanti æstimes ubi cognoro, tū eadē opera scicro quid mihi sit elaborandū.

Cæteri solent operam polliceri in licitis & honestis,

Et in his quæ prestare possint. Ego uerò tibi omnem meam in omni re sine exceptione polliceor, qua possis tuo arbitrato uel uti, uel abuti. In his quæ perfici non poterunt, tamen efficiam, ut intelligas nec studium, nec fidem usquam defuisse.

Si officiosum est, ultro polliceri opem, aut operam, multo officiosius est, ultro mittere pecuniam. Huius argumenti tametsi rari, exemplum reperies apud Plinium lib. vi. epistola: Quamuis & ipse.

Sum quidē studiorum laboribus ita districtus, ut nemo magis: sed mihi nihil erat in studijs tam cordi, quod non postpositurus sim, si tali amico præstandū erit officium.

Non omnibus dormio, ita non omnibus uaco. Tibi nunquam non ero ociosus, si quid per me fieri uoles.

Non æquum arbitror, ut literarū prætextu me excussem amico: quum hoc ipsum me doceant literæ, non esse deserendum amicitie officium, quo nihil oportet nobis esse antiquius, aut religiosius.

Hoc unum tibi etiam atq; etiam persuadeas uelim, nihil existere posse tam durum, tam periculosum, quod non sit tua causa libenter etiam subiturus.

Nihil erit tam arduum, tam asperum, quod non sit iucundum futurum tua causa.

Quas tibi polliceor, nec mihi adsunt, nec tibi desunt. Hoc corpusculum, hunc animum tibi totum, quantus est, deuoueo.

Hoc tibi spondeo mi Lucilli, neq; animum, neq; diligentiam mihi defuturum.

Nec animo, nec studio, nec beneuolentia, nec patientia cuiusquam

cuiusquam pro uobis cedam.

Disputatoriæ genus.

Est epistolarum genus non infrequens inter eruditos; quo studiorum suorum inter se agunt commercia, quum aut sciscitantur de re quapiam, aut respondent sciscitanti: aut si qua de re parum conuenit, disputant. Huius generis, quoniam uarium est, certa ratio reddi non potest. Tantum exempla quædam indicabo.

Disputatoriæ sylua.

Lib. vii. epistola: Illuseras heri inter.

Cic. epist. Fam.

Lib. ix. epistola: Amo uerecundiam.

Lib. j. epistola, cuius initium est: Frequens mihi disputatio. tota.

Plinius.

Lib. iiii. epistola: Attuli tibi.

Lib. j. epistola: Ostendet plenum.

Potitianus.

Lib. ij. epistola: Dictata illa tua.

Lib. iij. epistola: Irasceris obtrectatoribus.

Lib. v. epistola: Et tu mihi.

Lib. ix. epistola: Ego quidem mi Hermolaë. Item proxima.

Lib. xij. epistola: Quanto opere me semper.

Libri de Ratione conscribendi epistolas, D. Erasmo Roterodamo auctore, finis.

L V G D. A P V D G R Y P H I V M

M. D. X L I.

i 19246754

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193